

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

The Brahmins of Nakhon Si Thammarat

จังหวัดนครศรีธรรมราช

จัดพิมพ์

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

The Brahamans of Nakhon Si Thammarat

รวมบทความของ

อาจารย์สมพุทธ ชูระเจน

ผศ.สุวิทย์ ทองศรีเกตุ

ผศ.ประหยัด เกษม

ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์

อาจารย์จำรัส เพชรทับ

อาจารย์บัณฑิต สุทนต์สิก

รศ.ดร.สืบพงศ์ ธรรมชาติ

นายชัยวัฒน์ สีแก้ว

นายเกรียงศักดิ์ จันทพันธ์

นายมานะ ช่วยชู

รศ.ดร.ปรีชา นุ่นสุข

ผศ.พิพัฒน์ กระแจะจันทร์

จารึกหุบเขาช่องคอย อำเภอจุฬาภรณ์
เป็นจารึกของพราหมณ์ซึ่งมีอายุเก่าแก่ที่สุดในภาคใต้

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

The Brahman of Nakhon Si Thammarat

ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์
นายชัยวัฒน์ สีแก้ว
บรรณาธิการ

จังหวัดนครศรีธรรมราช
โดยสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
และสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
จัดพิมพ์
กันยายน ๒๕๖๒

ชื่อหนังสือ	พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช
ชื่อผู้แต่ง	ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, ชัยวัฒน์ สีแก้ว บรรณาธิการ
ผู้จัดพิมพ์	สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช
ครั้งที่พิมพ์	พิมพ์ครั้งแรก (กันยายน ๒๕๖๒)
ผู้พิมพ์ต้นฉบับ	นายปกรณ์ กายโรจน์ น.ส.ปภาวี ทองจันทร์แก้ว น.ส.พนิตนาฏ ชูตอนตรอ
จำนวนพิมพ์	๔๗๐ เล่ม
สถานที่พิมพ์	หจก. โรงพิมพ์ประยูรการพิมพ์ เลขที่ ๑๑๘/๖-๘ ถนนนครฯ-ทุ่งสง ตำบลช้างซ้าย อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช โทร. (๐๗๕) ๔๔๖-๑๕๕ , (๐๘๑) ๘๙๕-๙๑๔๒
ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา	นายประยูร เงินพรหม

เลขสากลประจำหนังสือ/ISBN : ๙๗๘-๖๑๖-๕๔๓-๖๔๔-๑

(ข้อมูลสำหรับห้องสมุด)

๒๙๔.๕๐๙๒	ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, ชัยวัฒน์ สีแก้ว บรรณาธิการ.
ฉ-พ	พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช/ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, ชัยวัฒน์ สีแก้ว บรรณาธิการ.
๒๕๖๒	พิมพ์ครั้งที่ ๑. นครศรีธรรมราช : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช และสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช, ๒๕๖๒. (๘) ๑๙๒ หน้า : ภาพประกอบ ; ๒๔ ซม. ๑. พราหมณ์. ๒. นครศรีธรรมราช- ประวัติศาสตร์. (๑) ชื่อเรื่อง.

คำปรารภ

จังหวัดนครศรีธรรมราชได้ชื่อว่าเป็น “เมืองพระ” ควบคู่กับการเป็น “เมืองปราชญ์” มาแต่โบราณกาล ผู้คนส่วนใหญ่ใฝ่เรียนใฝ่รู้ ส่งผลให้บ้านเมืองกลายเป็น “แหล่งความเจริญทางการศึกษาและศาสนา” อีกแห่งหนึ่งในคาบสมุทรไทย เรื่องนี้ถือเป็นความโดดเด่นที่ผู้คนและส่วนราชการที่เกี่ยวข้องพึงรักษาและส่งเสริมเอาไว้อย่างต่อเนื่อง

ในปีงบประมาณ ๒๕๖๒ จังหวัดได้รับการจัดสรรงบประมาณจากทบวงยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด เพื่อใช้ในการกิจต่างๆ จำนวนหนึ่ง เพื่อจัดทำหนังสือออกเผยแพร่จำนวน ๓ ชื่อเรื่อง คือ เรื่อง “จดหมายเหตุงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก พุทธศักราช ๒๕๖๒ ของจังหวัดนครศรีธรรมราช” เรื่อง “พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ : คนดีในความทรงจำของชาวนครศรีธรรมราช” และเรื่อง “พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” โดยมีนักวิชาการและผู้สันทัดการสืบค้นข้อมูลมาช่วยกันเรียบเรียงและจัดพิมพ์เป็นรูปเล่มออกเผยแพร่

จังหวัดนครศรีธรรมราชหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ทั้งในแง่การประเทืองปัญญาเป็นฐานความรู้เดิมเพื่อไปเสริมสร้างความรู้ใหม่ในโลกอนาคต ขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างความภูมิใจแก่ผู้อ่าน โดยเฉพาะผู้มีเลือดเนื้อเชื้อไขชาวนครศรีธรรมราชให้เกิดความรักหวงแหนในคุณค่ามรดกของบ้านเมืองของตนไปอีกเป็นร้อยเท่าทวีคูณ

(นายจำเริญ ทิพญพงศ์ธาดา)

ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

คำนำ

ในบรรดารัฐโบราณคาบสมุทรไทย เห็นจะไม่มีรัฐใดซึ่งมีขนาดพื้นที่กว้างขวาง และมีบทบาทสำคัญการค้า การปกครอง และการศาสนาเท่าเทียม “รัฐตามพรลิงค์” ชื่อรัฐนี้เป็นที่รู้จักในหมู่นักเดินเรือและผู้เผยแผ่ศาสนา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมา ในชื่อ “กมลี” บ้าง “ตามพรลิงค์” บ้าง และ “ตันหม่าหลิง” บ้าง มีระบบการเมือง การปกครองที่ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมพราหมณ์จากอินเดีย จนเติบโตเป็น “รัฐ” ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖ และมีอำนาจเหนืออาณาบริเวณคาบสมุทรไทยทั้งหมด จนอาจกล่าวได้ว่า “ตามพรลิงค์” หรือ “นครศรีธรรมราช” คือดินแดนของพราหมณ์

ความเจริญเติบโตของรัฐตามพรลิงค์ในยุคแรก เราปฏิเสธไม่ได้ว่าเป็นผลมาจากการค้าทางทะเล ที่มีพ่อค้า จากอินเดีย ทมิฬ ชาว และจีน เข้ามาซื้อขายสินค้า ภายใต้ปัจจัยสำคัญคือการมีทรัพยากรท้องถิ่นที่หายากในดินแดนอื่น โดยมีพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายเป็นกลุ่มที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนความเติบโตทางเศรษฐกิจควบคู่กับการขยายความเชื่อ ในศาสนาพราหมณ์หรือฮินดู ก่อนที่พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทจะเข้ามามีบทบาทแทนในศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้นมา ส่งผลให้อิทธิพลของพราหมณ์ค่อยลดลงๆ

แม้ว่าปัจจุบันพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชจะเหลือน้อย จนแทบจะหาความเป็นพราหมณ์ที่บริสุทธิ์ และเข้มข้นไม่ได้แล้วก็ตาม แต่ร่องรอยทั้งที่เป็นโบราณวัตถุ โบราณสถาน ความเชื่อ ขนบประเพณีหลากหลายก็ยังปรากฏ ให้เห็นได้ทั่วจังหวัด เรื่องราวของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงเป็นเรื่องที่น่าบันทึกน่าศึกษา ก่อนที่ข้อมูลจะสูญสลาย ไปตามกาลเวลา

ในนามจังหวัดนครศรีธรรมราช ขอขอบคุณผู้เรียบเรียงและผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีส่วนผลักดันให้หนังสือนี้สำเร็จ ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของจังหวัดโดยทุกประการ

(นางกฤตชญา ตระบันพฤกษ์)

วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช

สารบัญ

๑. พราหมณ์ : กำเนิดและการเข้ามาในนครศรีธรรมราช	อ.สมพุทธ ชูระเจน ผศ.สุวิทย์ ทองศรีเกตุ	๑
๒. หลักแหล่งของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช	ผศ.ประหยัด เกษม, อ.จำรัส เพชรทับ ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์	๑๗
๓. บทบาทของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช	อ.บัณฑิต สุทมุสิก	๔๙
๔. พิธีกรรมของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช	อ.บัณฑิต สุทมุสิก	๗๓
๕. มรดกพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช	รศ.ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ อ.ชัยวัฒน์ สีแก้ว	๙๓
๖. ศิลาจารึกของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช	อ.บัณฑิต สุทมุสิก	๑๒๙
๗. เชื้อสายและตระกูลของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช	เกรียงไกร จันทพันธ์ อ.มานะ ช่วยชู	๑๔๓
๘. ภาพของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช จากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช	รศ.ดร.ปรีชา นุ่นสุข	๑๖๑
๙. ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ภาพสะท้อนชีวิตและสังคมพราหมณ์ในสมัยอยุธยา	ผศ.พิพัฒน์ กระแจะจันทร์	๑๖๙
๑๐. ศิลปวัตถุและประเพณีพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช	นพ.รังสิต ทองสมัคร และชมรมช่างภาพนครศรีธรรมราช	๑๘๗

ศิวลึงค์ทองคำบนฐานเงินและแผ่นทองเล็กๆ ๓ แผ่นในผอบเงิน
พบในถ้ำเขาพลีเมือง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๒ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช

Golden sivalinga with silver pedestal, three gold sheets and a silver casket,
Found in a cave of Khao Pli Muang, Sichon district, Nakhon Si Thammarat Province,
6th– 7th century CE, National Museum, Nakhon Si Thammarat

ภาพ : อมรา ศรีสุชาติ. ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป. กรมศิลปากร, ๒๕๕๙.

กำเนิดและการเข้ามาของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

กำเนิดและการเข้ามาของพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูเป็นศาสนาที่มีแหล่งกำเนิดในเอเชียใต้คืออินเดีย ผู้นับถือที่เรียกว่าศาสนิกชนฮินดูส่วนมากอยู่ในประเทศอินเดีย ที่มีอยู่ในประเทศอื่นบ้างแต่ก็เป็นจำนวนน้อย เช่น ศรีลังกา ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ไทย และแอฟริกาใต้ เป็นต้น

ศาสนาพราหมณ์หรือฮินดูเป็นศาสนาที่เก่าแก่ศาสนาหนึ่ง เพราะมีอายุกว่า ๔,๐๐๐ ปี เป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดาหรือผู้ก่อตั้ง คำสอนต่างๆเกิดจากการได้ยินได้ฟังต่อๆ กันมา หรือเกิดจากประสบการณ์ของชาวฮินดูร่วมกัน จนเกิดเป็นคำสอนและเป็นคัมภีร์ขึ้นจนผู้นับถือมาก มีความเชื่อและแนวทางปฏิบัติที่ต่างกัน ทั้งในสมัยเดียวกันและต่างสมัยกัน แม้แต่ชื่อของศาสนาเองก็ยังเรียกต่างกันไปตามกาลเวลา เช่น “ศาสนาพราหมณ์” แปลว่า “คำสอนของพราหมณาจารย์” “ศาสนาฮินดู” แปลว่า “ธรรมที่สอนลัทธิหรือทิงสา” แต่ศาสนาพราหมณ์และฮินดู ก็คือศาสนาเดียวกัน ซึ่งบางครั้งเรียกรวมกันว่า “พราหมณ์-ฮินดู”

การที่มีชื่อเรียกควบคู่กันไปสองชื่อ คือ “พราหมณ์-ฮินดู” เพราะผู้ให้กำเนิดศาสนานี้ ในระยะแรกเริ่มเรียกตัวเองว่า “พราหมณ์” ต่อมาศาสนาเสื่อมลงระยะหนึ่งและได้มาฟื้นฟูปรับปรุงเป็น “ศาสนาฮินดู” โดยเพิ่มหลักปฏิบัติบางอย่างเข้าไป มีการปรับปรุงเนื้อหาหลักธรรมคำสอนให้ดีขึ้น คำว่า “ฮินดู” เป็นภาษาเปอร์เซีย แปลว่าแม่น้ำสินธุ และเป็นคำที่ใช้เรียกลูกผสมของชาวอารยันกับชาวพื้นเมืองในชมพูทวีป และชนพื้นเมืองนี้ได้พัฒนาศาสนาพราหมณ์แล้วเรียกศาสนาที่ปรับปรุงใหม่นี้ว่า “ศาสนาฮินดู” เหตุนี้ศาสนานี้จึงมีอีกชื่อใหม่ว่า “ฮินดู”

ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นศาสนาเก่าแก่ที่ยากแก่การศึกษาเรื่องราวให้เข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจนเหมือนศาสนาอื่น เพราะว่าเนื้อหาอันเป็นแก่นแท้ของลัทธิเกิดจากแนวคิดและมโนคติที่ลึกซึ้งและสูงยิ่ง อีกทั้งมีวิวัฒนาการที่เกิดจากการผสมผสาน ปรับปรุงเปลี่ยนแปลง และเกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองที่หลายซับซ้อน จนยากแก่การจำแนก แจกแจงขั้นตอนให้เห็นเด่นชัด

นอกจากนี้เอกสารที่เป็นคัมภีร์ต่างๆ อันเป็นหลักฐานสำคัญของศาสนานี้ แม้จะมีมากและมีมานานนับพันปี แต่ก็มิได้รับการเผยแพร่เพราะถูกสงวนไว้เป็นสมบัติส่วนตัวของพราหมณ์แต่ละตระกูล คงมีการถ่ายทอดให้แก่ทายาทผู้สืบเชื้อสายเท่านั้น คัมภีร์เหล่านี้เพิ่งจะมีผู้รวบรวมเมื่อประมาณ พ.ศ.๑๗๕๐ แต่ก็เป็หลักฐานที่มีได้มีการตรวจสอบรับรองความถูกต้องมาก่อน เพราะศาสนานี้ไม่มีศาสดา คำสอนทั้งปวงพราหมณ์อ้างว่าได้ยินได้ฟังมาจากเสียงสวรรค์ หรือจากโอษฐ์ของเทพเจ้าโดยตรง

อย่างไรก็ตาม คำสอนอันเป็นแก่นแท้ของศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระเวท ก็เป็นพื้นฐานให้เกิดศาสนาอื่นที่สำคัญหลายศาสนา เป็นหลักฐานที่สนใจศึกษากันในหมู่นักปรัชญาสมัยปัจจุบัน ยิ่งกว่านั้นคำอธิบายเรื่องกำเนิดจักรวาลของศาสนานี้ ยังมีความสอดคล้องและท้าทายข้อพิสูจน์ทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับกำเนิดของสุริยจักรวาล ที่นักวิทยาศาสตร์สมัยปัจจุบันกำลังศึกษาค้นคว้ากันอยู่

สัญลักษณ์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู คืออักษรเทวนาครี อ่านว่า “โอม” ซึ่งย่อมาจากอักษร อ อุ และ ม หมายถึงเทพยิ่งใหญ่ทั้งสาม อักษร “อ” แทนพระศิวะ อักษร “อุ” แทนพระวิษณุ และอักษร “ม” แทนพระพรหม สัญลักษณ์นี้บางครั้งเรียกว่า “สวัสติ” หรือ “สวัสติกะ”

สัญลักษณ์ “สวัสติ” หรือ “สวัสติกะ” ของพราหมณ์

ยุคของศาสนาพราหมณ์

ศาสนาพราหมณ์เกิดจากการผสมผสานความเชื่อเรื่องเทพเจ้าต่างๆ ของพวกอารยันเองเข้ากับความเชื่อของชนถิ่นเดิม มีวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยก่อนคริสต์ศักราชผ่านยุคต่างๆ จนยากที่จะกำหนดยุคได้แน่นอน อย่างไรก็ตามพอที่จะกำหนดยุคได้เป็น ๕ ยุค คือยุคก่อนอารยัน (หรือยุคอินเดียโบราณ) ยุคอารยัน ยุคพระเวท ยุคพราหมณะ และยุคฮินดู

๑. ยุคก่อนอารยัน (หรือยุคอินเดียโบราณ)

สภาพภูมิศาสตร์ของอินเดียมีอิทธิพลต่อประวัติศาสตร์อารยธรรมของอินเดียทุกสาขา โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสังคม การปกครอง และศาสนา ประเทศอินเดียมียุคแรกมีพรมแดนธรรมชาติล้อมรอบทุกด้าน ทางทิศเหนือมีภูเขาหิมาลัยเป็นปราการภูมิศาสตร์ธรรมชาติตั้งแต่อัฟกานิสถาน ทางตะวันตกไปจดอัสสัมทางตะวันออก มีฝั่งทะเลล้อมสามด้าน คือทิศตะวันตกจดทะเลอาหรับ ทิศใต้จดมหาสมุทรอินเดีย ทิศตะวันออกจดอ่าวเบงกอล

แม่น้ำสำคัญมีสามสาย คือแม่น้ำสินธุ (Indus) ทางทิศตะวันตกบริเวณแคว้นปันจาบ แม่น้ำคงคา (Ganges) ในบริเวณที่ราบภาคกลางตอนเหนือ และแม่น้ำพรหมบุตร ซึ่งไหลจากทิเบตผ่านอัสสัม และมาแตกออกเป็นสาขาย่อยมากมาย บริเวณที่แม่น้ำทั้งสามสายมารวมกันเรียกว่า “เขตฮินดูสถาน” เป็นแหล่งอารยธรรมของอินเดียตั้งแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เรียกว่า “อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ” (Indus Civilization)

อารยธรรมลุ่มน้ำสินธุ (Indus Civilization) หมายถึงอารยธรรมโบราณก่อนประวัติศาสตร์ เพิ่งเป็นที่รู้จักของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ หลังจากทีเซอร์ จอห์น มาร์แชล (Sir John Marshall) อธิบดีกรมโบราณคดีของอินเดียและคณะได้ขุดค้นซากปรักหักพังที่เมืองโมเฮนโจ ทาโร (Mohenjo Daro) และเมืองฮาร์ปพา (Harappa) ในช่วงปีคริสต์ศักราช ๑๙๒๑-๑๙๒๔

แผนที่ประเทศอินเดีย

จากหลักฐานทางโบราณวัตถุที่ขุดได้ ทำให้ทราบว่าเมืองทั้งสองแห่งมีอายุประมาณ ๓,๐๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช และจากการขุดค้นเมืองทั้งสองแห่งหลายครั้ง นักโบราณคดีได้พบหลักฐานที่แสดงถึงความเจริญด้านต่างๆดังนี้

ด้านศาสนา จากรูปเคารพที่พบและจากภาพของพระนางสีห์เหลี่ยมที่อยู่ในเขตเมืองโมเฮนโจ ทาโร แสดงให้เห็นว่าประชาชนในสมัยนั้นมีการบูชาเจ้าแม่ (Mother Goddess) กันอย่างแพร่หลาย มีการบูชาเทพเจ้าผู้ชายซึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนพระศิวะ ในดวงตราบางดวงมีรูปพระศิวะนั่งทำโยคะและมีสัตว์ชนิดต่างๆแวดล้อม แสดงว่าพระศิวะเป็นเจ้าของสัตว์ และมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ (Animism)

ด้านผังเมือง จากผังพื้นที่พบว่ามีการตัดถนนอย่างเป็นระเบียบและเป็นระบบลดหลั่นกันไปคือ มีถนนสายหลักและถนนซอย ถนนตัดกันตรงทำมุมได้ ๙๐° เมืองมีกำแพงล้อมรอบ แสดงให้เห็นถึงการวางผังเมืองอย่างดี

ด้านสังคมและการดำรงชีพ จากหลักฐานที่พบ แสดงให้เห็นความเหลื่อมล้ำของที่อยู่อาศัย คือมีบ้านขนาดใหญ่และเล็ก อาหารหลักมีข้าวสาลี ข้าวบาร์เลย์ อินทผลัม และเนื้อสัตว์ สัตว์เลี้ยงมีวัว ควาย แกะ แพะ แต่ไม่พบหลักฐานของม้า ส่วนเสื้อผ้าที่มีมากคือผ้าฝ้าย

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่กล่าวมาทั้งหมด ทำให้เราทราบว่าชนถิ่นเดิม ได้แก่ ดราวิเดียน (หรือทาสยู) ซึ่งนักประวัติศาสตร์และนักศาสนาของไทยนิยมเรียกว่า “มิลักชะ” เป็นกลุ่มชนที่มีความเจริญมาก่อน มีวัฒนธรรมของตนเองมาช้านาน ก่อนที่พวกอารยันจะเข้ามารุกราน พวกมิลักชะมีวัฒนธรรมด้อยกว่าพวกอารยัน เหตุปัจจัยสำคัญที่ทำให้พวกอารยันรับชนะดราวิเดียน (ทาสยู) คือการใช้ม้าเป็นพาหนะ

๒. ยุคอารยัน

นักประวัติศาสตร์ยอมรับว่าพวกอารยันไม่ใช่ชนถิ่นเดิมของอินเดีย แต่เป็นชนที่อพยพมาจากดินแดนภายนอกเข้าสู่ประเทศอินเดีย และได้รุกรานชนถิ่นเดิมเมื่อประมาณ ๑,๕๐๐-๒,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช มีข้อถกเถียงกันมาเกี่ยวกับกำเนิดของชนชาติอารยันและระยะเวลาที่เข้ามาสู่อินเดียและประเทศใกล้เคียง นักประวัติศาสตร์ชาติต่างๆ ได้พยายามหาหลักฐานมาพิสูจน์ว่า ประเทศของตนเป็นถิ่นฐานเดิมของชนชาติอารยัน ถิ่นเดิมของชนชาติอารยัน มีทฤษฎีที่กล่าวถึงหลายทฤษฎี แต่มีทฤษฎีที่นักประวัติศาสตร์ยอมรับ ๒ ทฤษฎี คือ

๒) **ทฤษฎีของแมคโดนัลล์ (Mc.Donell)** ทฤษฎีนี้เชื่อว่าถิ่นเดิมของชนชาติอารยันอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ ระหว่างเทือกเขาออสเตรียน แอลป์ (Austrian Alps) ทางตะวันตก ภูเขาโบเมอร์ วาลด์ (Bohmer Wald) ทางเหนือ ภูเขาคาร์เปเทียนส์ (Carpathians) และคาบสมุทรบอลข่านทางใต้ อันได้แก่บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งของประเทศออสเตรียและฮังการี ทฤษฎีนี้ได้รับการสนับสนุนจาก ดร.กิลเลส (Dr.Giles) ที่กล่าวว่าพวกอารยันเดิมเรียกว่า “วีโรส” (Wiros) และเรียกตัวเองว่า “อารยะ”

๒) **ทฤษฎีการแพร่กระจาย** ทฤษฎีนี้ได้ประมวลข้อคิดเห็นของบรรดานักปราชญ์เข้าด้วยกัน แล้วสรุปว่าชนชาติอารยันสืบเชื้อสายมาจากต้นตระกูลคอเคเซียน พวกอารยันได้รวมตัวกันอย่างเป็นปึกแผ่นที่บริเวณภูเขาคอเคซัส

และบริเวณรอบๆ ทะเลสาบแคสเปียนอันเป็นตอนกลางของทวีปเอเชีย เมื่อกาลเวลาผ่านไปหลายศตวรรษ ประชาชาติอารยันก็ได้แตกออกเป็นก๊กเป็นเหล่า ไปเป็นบรรพบุรุษของชนชาติต่างๆ ทั้งในทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย ซึ่งพอจะแบ่งได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ

กลุ่มที่ ๑ เดินทางไปทางทิศตะวันตกของทะเลสาบแคสเปียน ไปเป็นบรรพบุรุษของชาวยุโรป ได้แก่ อิตาลี กรีซ กลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย เยอรมนี และรัสเซีย ในบรรดาชนชาติเหล่านี้ ชนชาติเยอรมันได้ยืนยันชัดเจนจนกระทั่งปัจจุบันว่าพวกตนสืบเชื้อสายมาจากชาติอารยัน

กลุ่มที่ ๒ เดินทางผ่านคาบสมุทรบอลข่านข้ามช่องแคบดาร์เดเนลล์และบอสฟอรัสซึ่งอยู่ระหว่างทวีปยุโรปและทวีปเอเชีย เข้าไปตั้งถิ่นฐานในอ์ฟกานิสถานและเปอร์เซีย และไปเป็นบรรพบุรุษของชาวอิหร่านในปัจจุบัน

กลุ่มที่ ๓ เดินทางเข้าสู่ประเทศอินเดียทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือผ่านช่องแคบโคเบอร์ (Khyber) การากอร์ม (Karakoram) และโพลัน (Bolan) เป็นต้น จากนั้นพวกอารยันก็ค่อยๆ รุกรานอินเดียเริ่มจากที่ราบลุ่มน้ำป็นจาบ ลุ่มน้ำสินธุ และลุ่มน้ำคงคาตามลำดับ

แม้ว่าพวกอารยันจะแยกย้ายออกไปเป็นบรรพบุรุษของชนชาติต่างๆ มาเป็นเวลานาน แต่ก็ยังมีลักษณะร่วมที่ปรากฏให้เห็น คือมีรูปร่างดี สูง บึกบึน ผิวพรรณดี ภาษาที่ใช้ก็มีลักษณะอย่างเดียวกัน คือภาษาที่มีวิภัติปัจจัย ดังที่ เซอร์ วิลเลียม โจนส์ (Sir William Jones) นักภาษาศาสตร์ได้ยืนยันไว้ พวกอารยันกลุ่มที่ได้อพยพเข้าไปสู่ประเทศอินเดียและได้รุกรานชนถิ่นเดิมเมื่อประมาณ ๒,๕๐๐ – ๑,๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชนั้น เป็นกลุ่มที่ได้ให้กำเนิดสังคมที่มีชั้นวรรณะในศาสนาพราหมณ์และศาสนาเชนในเวลาต่อมา

สังคมและศาสนาของชาติอารยัน เป็นสังคมชนเผ่าที่ยึดเกษตรกรรมและการเลี้ยงสัตว์เป็นงานหลัก เช่น การทำนา การเลี้ยงแพะ แกะ และม้า เป็นต้น จากวิถีชีวิตของพวกอารยันเช่นนี้ จึงจำเป็นต้องมีผู้ปกครองหรือผู้นำเผ่าเรียกว่ากษัตริย์หรือราชา เพื่อทำหน้าที่ปกป้องทรัพย์สินและรักษาความปลอดภัย เมื่อพวกอารยันรบชนะชนถิ่นเดิมเด็ดขาดแล้ว ก็เริ่มจัดสรรหน้าที่การงานให้แก่คนของตนเองและชนถิ่นเดิม โดยมอบหมายหน้าที่การงานดีๆ ให้แก่ชนในเผ่าของตนเอง ส่วนชนถิ่นเดิมที่เรียกว่ามีลักษณะผู้มีผิวคล้ำและดำ ก็ถูกกำหนดให้มีหน้าที่รับใช้พวกอารยัน เหตุนี้จึงเกิดระบบแบ่งชั้นเป็น “วรรณะสี่” คือ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร

ด้านความเชื่อ พวกอารยันเชื่อและบูชาเทพเจ้าประจำสวรรค์ ได้แก่ พระปชาบดี พระวรุณ และพระสวาตริ เทพเจ้าประจำอากาศ ได้แก่ พระวายุ พระอินทร์ และพระรุทระ เทพเจ้าประจำภาคพื้นดิน ได้แก่ พระยม พระอัคคี และพระปฤถวี ยุคนี้เป็นจุดเริ่มต้นของพหุเทวนิยม คือการนับถือเทพเจ้าหลายองค์

๓. ยุคพระเวท

เป็นช่วงเวลาประมาณ ๑,๕๐๐ – ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช ศาสนาพราหมณ์ในยุคเริ่มแรกนี้มีลักษณะเด่น ๒ ประการคือ

- กำเนิดคัมภีร์ทางศาสนาขึ้นเรียกว่า “คัมภีร์พระเวท” ได้แก่
 - ๑) **ฤคเวท** เป็นร้อยกรองเพื่อใช้สำหรับสวดอ้อนวอนเทพเจ้า
 - ๒) **ยชุรเวท** เป็นบทร้อยกรองที่คัดลอกมาจากฤคเวท นำมาจัดให้เป็นหมวดหมู่ ใช้สำหรับสวดอ้อนวอนเทพเจ้าเฉพาะองค์
 - ๓) **สามเวท** เป็นบทสวดเพื่อเสกน้ำโสมให้เป็นน้ำอมฤต เพื่อใช้บูชาพระอินทร์
 - ๔) **อาถรรพเวท** ว่าด้วยการทำคุณไสยทั้งดีและร้าย ถือกันว่าคัมภีร์พระเวทเป็นศรุตี คือ เป็นคัมภีร์ที่ได้รับจากเทพเจ้าผู้สูงศักดิ์โดยตรง
- กำเนิดวรรณคดี คัมภีร์ฤคเวทได้กล่าววาทะธรรมะทั้งที่เกิดจากส่วนต่างๆ ของพระพรหม มิได้เกิดจากการแบ่งงานกันตามหน้าที่ดังเช่นในยุคอารยัน กำเนิดของวรรณคดีคือ
 - ๑) **พราหมณ์** เกิดจากพระโอษฐ์ของพระพรหม มีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมต่างและเป็นที่ปรึกษาของกษัตริย์
 - ๒) **กษัตริย์** เกิดจากพระอุระของพระพรหม มีหน้าที่ป้องกันประเทศ
 - ๓) **แพศย์** เกิดจากพระพาหาของพระพรหม มีหน้าที่ค้าขายสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ
 - ๔) **ศูทร** เกิดจากพระบาทของพระพรหม เป็นผู้ใช้แรงงานมีหน้าที่รับใช้พวกอารยันทั้ง ๓ วรรณะ

ในยุคพระเวทเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์ได้วิวัฒนาการถึงจุดสมบูรณ์ มีความชัดเจน เราอาจจะกล่าวได้ว่าศาสนาพราหมณ์ได้เกิดในยุคนี้ เมื่อพวกอารยันได้รับชนะพวกมีลักษณะ ได้ปกครองดินแดนเดิมของชนถิ่นเดิมอย่างเบ็ดเสร็จก่อให้เกิดความสามัคคีและเกิดความมั่นคงทางศาสนา พวกอารยันได้นำสิ่งต่างๆ ที่ชนถิ่นเดิมนับถือ เช่น ดิน น้ำ ลม ไฟ ต้นไม้ใหญ่ ยกย่องให้เป็นเทพเจ้าร่วมกับเทพเจ้าของชนชาติอารยัน เทพเจ้าที่สำคัญ เช่น พระสวาตริ (เทพเจ้าแห่งพระอาทิตย์) พระวรุณ (เทพเจ้าแห่งฝน) พระอินทร์ (เทพเจ้าผู้สร้างโลก) และพระยม (เทพเจ้าแห่งความตาย) เป็นต้น

๔. ยุคพราหมณะ

เป็นช่วงเวลาประมาณ ๑,๕๐๐ – ๕๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช เมื่อมีการคัดลอกคัมภีร์ฤคเวทมาจัดเป็นหมวดหมู่เรียกว่า “ยชุรเวท” นั้น การประกอบพิธีกรรมตามคัมภีร์มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จะต้องมีการประกอบพิธีให้ถูกต้องทุกขั้นตอน เทพเจ้าจึงจะลงมาอวยพรตามคำอ้อนวอนของเจ้าบ้าน ถ้าทำพิธีไม่ถูกต้อง เทพเจ้าก็จะลงโทษ

แทนที่อำนาจประโยชน์ให้ผู้เรียนรู้และผู้เชี่ยวชาญการประกอบพิธีมีพวกเดียวคือพวกพราหมณ์ ฉะนั้นผู้ที่จะทำพิธีบูชาโยธู จะต้องมอบให้พราหมณ์เท่านั้น พวกพราหมณ์จึงมีอิทธิพลมากที่สุด ดังมีคำอุปมาว่า “จักรวาลทั้งหมดอยู่ในอำนาจเทพเจ้า เทพเจ้าอยู่ในอำนาจเวทมนต์ เวทมนต์อยู่ในอำนาจพวกพราหมณ์ ฉะนั้นพวกพราหมณ์จึงเป็นเทพเจ้าที่แท้จริง” ในยุคนี้ พวกพราหมณ์มีอำนาจและลาลักษณ์การะมาก จนมัวเมาในลาลักษณ์การะและประพฤตินั้นไม่เหมาะสม มีการชักชวนให้ผู้ศรัทธา ใช้สัตว์และมนุษย์เป็นเครื่องเซ่นสรวงบูชา แทนที่จะใช้ดอกไม้ ธูปเทียน กำยาน ดังเช่นแต่ก่อน เมื่อเป็นเช่นนี้พวกพราหมณ์ ที่มีอุดมการณ์ก็มองว่าการประกอบพิธีบูชาโยธูของพวกพราหมณ์เป็นสิ่งไร้สาระ ก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น จึงได้แสดง ความคิดเห็นคัดค้าน แต่เนื่องจากไม่สามารถทัดทานความคิดอนุรักษนิยมได้ พวกพราหมณ์หนุ่มเหล่านี้จึงได้หนีไปอยู่ป่า เรียกว่า “อรัณยะกะ” ไปเป็นฤๅษีบำเพ็ญเพียร และขบคิดวิธีจะเข้าถึงโมกษะด้วยวิธีอื่นแทนวิธีบูชาโยธู เหตุนี้จึงเกิดลัทธิ ทรมาณตนเอง (Ascetics) เมื่อแนวคิดของพวกฤๅษีแพร่หลาย ก็ได้พัฒนาเป็นยุคการใช้ปัญญาและเหตุผล เรียกว่า “อุปนิษัท”

อุปนิษัท หมายถึงการเข้าไปนั่งใกล้พระอาจารย์ เพื่อศึกษาวิชาอันเป็นวิธีแสวงหาความรู้ในสมัยนั้น และในยุค อุปนิษัทนี้จะส่งเสริมการใช้เหตุผล การใช้ปัญญา หรือการใช้ความคิด ฉะนั้น “ชญาณมรรค” (Way of Knowledge) เป็นวิธีเข้าถึงโมกษะที่มีอิทธิพลมากที่สุด เป็นที่น่าสังเกตว่าพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในยุคนี้ (ประมาณ ๖๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราช) พระพุทธศาสนาจึงได้รับอิทธิพลทางความคิดหรือระบบคิดจากยุคนี้ด้วย คือการยกย่องปัญญาให้เป็นมรรควิธีสูงสุด ที่จะนำไปสู่ความพ้นทุกข์ คือเข้าถึงนิพพาน

๕. ยุคฮินดู

เป็นช่วงเวลาประมาณ ๑๐๐ ปีก่อนคริสต์ศักราชถึงปัจจุบัน พวกพราหมณ์คิดปฏิรูปศาสนาของตน นอกจากเพราะความเหลวแหลกของพราหมณ์โดยตรงแล้ว สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือกลัวอิทธิพลของพุทธศาสนาสมัยนั้น เกรงว่าศาสนิกชนจะหันกลับมานับถือพุทธศาสนาทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ที่ทรงร่วมมือ กับพระเถระทำสังคายนา ครั้งที่ ๓ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๔ แล้วได้ส่งพระภิกษุไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศต่างๆ

พราหมณ์ผู้นำการปฏิรูปในยุคนี้ คือ “คังกราจารย์” ได้ร่วมมือกับพระเจ้าคังกะ กษัตริย์ผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ ร่วมกันปฏิรูปศาสนาพราหมณ์ครั้งใหญ่ วิธีการปฏิรูปมีหลายวิธี แต่วิธีที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ

๑. การยกย่องเทพเจ้าที่ชนเผ่าต่างๆ นับถือ ซึ่งแต่เดิมชนเผ่านั้นก็ยกย่องว่าเทพเจ้าที่ตนนับถือสูงกว่าเทพเจ้า องค์อื่น เรียกว่า “อติเทวนิยม” (Henotheism) พวกพราหมณ์ได้ยกย่องให้เสมอกัน เรียกว่า “ตรีมูรติ” (Trimurati) คือ ยกย่องพระพรหมเทพเจ้าดั้งเดิมของชนชาติอารยันให้เป็นผู้สร้าง (Creator) ยกย่องพระวิษณุเทพเจ้าดั้งเดิมของอินเดีย ตอนเหนือให้เป็นผู้รักษา (Preserver) และยกย่องพระศิวะเทพเจ้าดั้งเดิมของพวกมิลักกะให้เป็นผู้ทำลาย (Destroyer)

๒. การประกาศว่าพระพุทธเจ้าเป็นปางหนึ่งของพระนารายณ์ ๑๐ ปาง เรียกว่า พุทธอวตาร

๓. การแนะนำวิธีบูชาเทพเจ้าและเข้าถึงโมกษอย่างง่าย ๆ ด้วยการนำเครื่องสักการะไปเซ่นไหว้ อธิษฐานให้เทพเจ้าช่วยเหลือ เรียกว่า วิธีแสดงความภักดี (Way of Devotion) วิธีนี้คนทุกชนชั้นไม่ว่าผู้มีความรู้หรือผู้คงแก่เรียน มั่งมียากจน ทุกเพศทุกวัยสามารถทำได้

จากผลการปฏิรูปครั้งนี้ปรากฏว่าประชาชนได้มานับถือศาสนาฮินดูมากขึ้น จึงอาจกล่าวได้ว่าศาสนาพราหมณ์ได้วิวัฒนาการมาเป็นศาสนาฮินดูอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่นั้น

นิกายในศาสนาพราหมณ์

นิกายในศาสนาพราหมณ์ปรากฏชัดเจนในยุคที่ศาสนานี้ได้วิวัฒนาการเป็นศาสนาฮินดูในยุคต้นพุทธกาล เมื่อเทพเจ้าทั้งสามพระองค์ คือ พระพรหม พระวิษณุ และพระศิวะ ได้รับการนับถือให้เป็นเทพเจ้าสูงสุดเสมอกัน เรียกว่า “ตรีมูรติ” ขณะเดียวกันระบบคิดในยุคนี้ก็นำเรื่องการเมืองศาสดาเพียงองค์เดียว เรียกว่า “เอกเทวนิยม” (Monotheism) และพัฒนาเป็นอุดมคติว่า “พระพรหม” มีหนึ่งเดียวเท่านั้น เรียกว่า “เอกนิยม” (Monism) แต่แสดงตนออกมาในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ชาวฮินดูที่มีชาติพันธุ์แตกต่างกันก็นับถือเทพเจ้าดั้งเดิมของตน ว่าสูงส่งกว่าเทพเจ้าองค์อื่นอยู่ดี จึงเป็นสาเหตุให้เกิดนิกายต่างๆ กล่าวคือ

๑) นิกายไวษณว (หรือไวษณพนิกาย) นิกายนี้นับถือพระวิษณุหรือพระนารายณ์เป็นเจ้า ถือว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุดสูงกว่าพระพรหมและพระศิวะ เชื่อว่าพระองค์เป็นทั้งผู้สร้าง ผู้รักษา และผู้ทำลาย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นิกายนี้ได้รวมคุณลักษณะเช่นนี้เป็นอเทวนิยม การนับถือเทพเจ้าองค์นี้สูงกว่าองค์อื่นดังกล่าไปแล้ว อย่างไรก็ตาม หน้าที่หลักของพระวิษณุคือการปกป้องโลกที่พระพรหมได้สร้างขึ้น ดังนั้นเมื่อโลกเกิดยุคเข็ญ พระองค์ก็จะเสด็จลงมาช่วยโลกเป็นครั้งคราว เรียกว่า “อวตาร” (Incarnation) การเสด็จลงมานั้นอาจจะมาในรูปสัตว์หรือมนุษย์ก็ได้

การอวตารของพระนารายณ์มี ๑๐ ปาง (๑๐ ครั้ง) ประกอบด้วย

- ปางที่ ๑ มัธยมดาว อวตารมาเป็นปลา ในสมัยกฤตายุค (หรือสัตยยุค)
- ปางที่ ๒ กูรมาวตาร อวตารมาเป็นเต่า ในสมัยกฤตายุค
- ปางที่ ๓ วราหาวตาร อวตารมาเป็นหมู ในสมัยกฤตายุค
- ปางที่ ๔ นรสิงหาวตาร อวตารมาเป็นนรสิงห์ ในสมัยกฤตายุค
- ปางที่ ๕ วามนาวตาร อวตารมาเป็นคนค่อมหรือคนแคระ ในสมัยไตรตายุค
- ปางที่ ๖ ปรศุรามาวตาร อวตารมาเป็นรามสูรผู้มีขวานเพชร ในสมัยไตรตายุค
- ปางที่ ๗ รามจันทรวตาร อวตารมาเป็นพระรามหรือรามจันทร์ ในสมัยไตรตายุค
- ปางที่ ๘ กฤษณาวตาร อวตารมาเป็นพระกฤษณะ กษัตริย์จันทรวงศ์แห่งกรุงทวารกา ในสมัยทวาปรยุค

ปางที่ ๙ พุทธาวตาร อวตารมาเป็นพระพุทเจ้า ในสมัยกัลยยุค

ปางที่ ๑๐ กัลยาวตาร อวตารมาเป็นพระกัลกิ ในตอนใกล้จะสิ้นกัลยยุค เป็นปางที่จะมีมาในอนาคต เป็นบุรุษขี่ม้าขาวถือดาบที่เป็นประกายรุ่งโรจน์ดังแสงดาวหาง ปราบเหล่าร้ายให้สิ้นไป และสถาปนาสันติสุขขึ้นใหม่ในโลก

นารายณ์ ๑๐ ปางนี้ คนไทยคุ้นเคยรู้จักกันดีในปางที่ ๗ คืออวตารลงมาเป็นพระรามเพื่อปราบทศกัณฐ์ตามเนื้อเรื่องในคัมภีร์รามายณะ (รามเกียรติ์) ปางที่ ๘ คืออวตารลงมาเป็นพระกฤษณะ ผู้ทำหน้าที่เป็นสารีให้ทำวอร์จนต่อสู้กับกษัตริย์ทุรโยชน ดังปรากฏในมหากาพย์มหากาพย์มหาภารตยุทธในคัมภีร์ภควัทคีตะ ปางที่ ๙ อวตารลงมาเป็นพระพุทเจ้า ซึ่งเป็นกุศโลบายของพราหมณ์ผู้ปฏิรูปศาสนาที่จะต่อต้านอิทธิพลของพระพุทธศาสนา

พระนารายณ์หรือพระวิษณุมี ๔ กร มีพญาครุฑเป็นพาหนะ เสด็จประทับบนหลังอนันตนาคราชในวิมานแก้ว เรียกว่าไวกูณฐ์ซึ่งอยู่ใต้สะดือทะเลหรือเกษียรสมุทร เรียกว่า “นารายณ์บรรทมสินธุ์” มีพระชยานามว่า “ลักษมี”

๒) นิกายไศวะ (หรือไศวนิกาย) นิกายนี้นับถือพระศิวะหรือพระอิศวรว่าเป็นเจ้าผู้สูงส่งกว่าพระพรหมและพระวิษณุ ทรงเป็นทั้งผู้สร้าง ผู้รักษา และผู้ทำลาย คือรวมเอาคุณลักษณะของพระพรหมและพระวิษณุมาไว้ในพระศิวะองค์เดียว มีโคนันทิเป็นพาหนะ มีตรีศูลเป็นอาวุธ สถิต ณ เขาไกรลาส พระชยานามว่า “อูมาเทวี” อย่างไรก็ตามหน้าที่หลักของพระศิวะคือการทำลาย พระองค์จึงมักถูกมองว่าเป็นเทพที่ดุร้าย

ศาสนิกของนิกายนี้บูชาศิวลึงค์ อันเป็นสัญลักษณ์ของบุรุษเพศผู้สร้างโลก แสดงพัฒนาการความเจริญงอกงามเป็นตัวแทนของพระศิวะ (Sri Shivalingam The symbol of Lord Shiva) นับถือโคนันทิพาหนะของพระศิวะว่าเป็นเสมือนมารดาของมนุษย์ (Nandi – The bull a transport of Lord Shiva) พระศิวะมีพระโอรสที่ประชาชนเคารพบูชาเทียบเท่าพระองค์อยู่สององค์ คือพระพิฆเนศ เทพเจ้าแห่งความสำเร็จ และพระขันธกุมาร เทพเจ้าผู้มีฤทธิ์มาก เทพทั้งสององค์นี้เป็นโอรสของพระศิวะอันเกิดจากพระชายาอูมาเทวี

พระศิวะเป็นเทพเจ้านับถือของชาวอินเดียฝ่ายใต้หรือพวกมิลักกะ ได้รับการยกย่องให้เป็นมหาเทพเสมอด้วยพระพรหมและพระวิษณุ ตามกุศโลบายของชนชาติอารยันที่ต้องการปฏิรูปศาสนาพราหมณ์ให้เป็นศาสนาฮินดูเพื่อต่อต้านอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในรัชสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราช ประชาชนในรัฐตอนใต้ของอินเดีย คือ ทมิฬ กานาเรส เตลุคุคุชราต และมหาราษฏร์ ต่างนับถือพระศิวะว่าเป็นเทพเจ้าสูงสุด

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี เป็นที่ยอมรับกันว่าพวกพราหมณ์ที่เดินทางเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งประเทศไทย ส่วนมากเป็นพราหมณ์ที่มาจากอินเดียใต้ พวกพราหมณ์เหล่านี้นำศาสนาพราหมณ์นิกายไศวะเข้ามาด้วย ทำให้นิกายนี้มีอิทธิพลต่อภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะนครศรีธรรมราช ดังจะเห็นได้จากพิธีกรรมต่างๆ มุ่งเน้นบูชาพระศิวะมากกว่าพระวิษณุ เช่น ตรียัมปวาย มีการประกอบพิธีเพื่อพระศิวะ ๑๐ วัน แต่ประกอบพิธีเพื่อพระวิษณุเพียง ๕ วัน

๓) **นิยายศักดิ์** นิยายนี้ไครพนับถือเช่นสรวงบูชาชายาของจอมเทพทั้งสาม คือพระสุรัสวดี (ชายาของพระพรหม) พระลักษมี (ชายาของพระวิष्ณุ) และพระอุมา (ชายาของพระศิวะ) คำว่าศักดิ์แปลว่าอำนาจ พลัง ความสามารถ พลังส่งให้มีศรี หมายถึงพลังที่สนับสนุนให้ชีวิตดำเนินไปด้วยดี เพราะเชื่อว่าในโลกนี้มีของคู่กัน มีมืดก็มีสว่าง มีร้อนก็มีหนาว มีบุรุษเพศ ก็มีสตรีเพศ ดังนั้นเมื่อมีเทพผู้ชายก็มีเทพผู้หญิงเป็นคู่บารมี เดชศักดิ์ของมหาเทพผู้ชายผู้เป็นสวามีย่อมแผ่ถึงเทวีของเทพด้วย อีกอย่างมนุษย์มีความเชื่อว่าการเข้าถึงมหาเทพโดยตรงนั้นทำได้ยาก ถ้าจะทำอะไรให้สำเร็จสมประสงค์ จะต้องบูชาบวงสรวงศักดิ์ คือชายาของเทพองค์นั้นด้วย

กล่าวเฉพาะชายาของพระอิศวร แม้จะมีองค์เดียวคือพระนางอุมาก็จริง แต่มีชื่อเรียกต่างๆ มากมายตามลักษณะของศักดิ์หรือภาระหน้าที่ที่ต่างออกไป เช่น ชื่อว่า กาลี เป็นภาคดุร้ายคู่กับพระศิวะในชื่อว่า รุทระ ชื่อว่า ทูรคา คู่กับพระศิวะ ในชื่อว่า ภูเตศวร คือเจ้าแห่งภูตผี ชื่อว่า ปารวตี แปลว่านางบนภูเขา เป็นภาคที่ประทับอยู่บนภูเขาไกรลาส กับพระศิวะ เป็นต้น แต่พระนางอุมาเทวีในภาคต่างๆ ไม่ได้รับการเคารพนับถือมากกว่าเทวีองค์อื่นๆ

อีกประการหนึ่งมีผู้สงสัยว่าทำไมจึงไม่มีนิยายที่ยกย่องพระพรหม คำตอบก็คือในยุคนี้พระพรหมตกต่ำมาก เพราะพระพรหมมีลักษณะอุดมการณ์เป็นนามธรรม เป็นเอกนิยม หรือไม่แสดงออกเป็นรูปธรรม ไม่สามารถมีรูปร่างที่มองเห็นชัดเจนได้ สามัญชนไม่สามารถเห็นและเข้าใจได้ จะมีเพียงนักปราชญ์ผู้คงแก่เรียนเท่านั้นที่นับถือ ประกอบกับพระพรหมไม่สามารถแสดงอิทธิฤทธิ์หรือให้คุณให้โทษ คนทั่วไปจึงนิยมนับถือพระวิष्ณุและพระศิวะมากกว่า

สาเหตุการเข้ามาของพราหมณ์

การเข้ามาของศาสนาพราหมณ์สู่ดินแดนสุวรรณภูมิ มีผลการศึกษาว่าดินแดนสุวรรณภูมิ คือดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่มีความเหมาะสมทั้งด้านความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติและทำเลที่ตั้ง จึงเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์หลากหลายเผ่าพันธุ์ผสมผสานกัน มีแหล่งวัตถุดิบ อาหาร ผลผลิตทางการเกษตรที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ กลายเป็นตลาดการค้าขนาดใหญ่ นอกจากทองคำที่เชื่อว่ามีกันมาก เป็นที่ต้องการของชาวอินเดียแล้ว ยังเป็นแหล่งเครื่องเทศ และผลิตผลจากป่า สินค้าหายากเป็นที่ต้องการ เป็นดินแดนแห่งความใฝ่ฝันของพ่อค้านักแสวงหาโชค เป็นจุดหมายปลายทางของการแสวงหาความร่ำรวยมาตั้งแต่ยุคโบราณมีทั้งแผ่นดินใหญ่และเกาะในทะเล เป็นแนวเขตมหาสมุทรอินเดีย และมหาสมุทรแปซิฟิก จึงเป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญทั้งการคมนาคม การค้า การทหาร เฉพาะอย่างยิ่งคือเป็นสะพานเชื่อมต่อของเส้นเดินเรือ เป็นจุดนัดพบของพ่อค้า นักเดินทางมานับพันปี รวมทั้งเป็นพื้นที่รับวัฒนธรรมต่างๆ โดยเฉพาะจากอินเดีย ที่สำคัญคือระบบคุณค่าทางศาสนาพราหมณ์ และพระพุทธศาสนา

ด้วยธรณีสัณฐานที่มีลักษณะพิเศษหลายประการ กล่าวคือเป็นคาบสมุทรแคบๆระหว่างสองมหาสมุทรสำคัญของโลก เหมือนแผ่นดินที่คั่นระหว่างโลกตะวันตกและตะวันออก พร้อมกับทำหน้าที่เป็นเสมือนสะพานแผ่นดิน จากผืนแผ่นดินทวีปอันกว้างใหญ่ไพศาลของเอเชีย ยุโรป ต่อเนื่องถึงแอฟริกา ลงไปอีกซีกโลกใต้อันเป็นหมู่เกาะใหญ่และกลางทวีปออสเตรเลีย บริเวณกลางมหาสมุทรตั้งอยู่ใกล้ศูนย์สูตร มีลมมรสุมพัดผ่าน ผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

นำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติทั้งดิน หิน บนบกและในน้ำ ไม่ว่าจะเป็นแร่ธาตุและโลหะ โดยเฉพาะ ทองแดง ดีบุก เหล็ก ตะกั่ว แม้กระทั่งทองคำ ซึ่งล้วนแต่เป็นแร่ธาตุสำคัญในสายวิวัฒนาการด้านเทคโนโลยีการผลิตของมนุษย์ รวมทั้งอัญมณีมีค่า ผลผลิตจากป่าสารพัด ทั้งพืชพันธุ์ธัญญาหารและสัตว์ป่า ไม้หอม และเครื่องเทศ สมุนไพร ยาอายุวัฒนะ ตลอดจนเครื่องหอม ซึ่งเป็นที่ต้องการของโลกตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดของคนชั้นสูงในกรีก อียิปต์ โรมัน อารเบีย อินเดีย และจีน แม้กระทั่งทรัพยากรจากทะเล ตั้งแต่อาหารจนกระทั่งกระดองเต่า กระดองกระ กระดุกปลา ปะการัง เปลือกหอยและไข่มุก ล้วนได้รับการระบุว่าเป็นของเฉพาะถิ่นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นของดีที่สุดซึ่งเป็นแหล่งที่ผู้คน ต้องการและเสาะแสวงหามากที่สุด

สองมหาสมุทรที่ขนานอยู่คือมหาสมุทรอินเดียและมหาสมุทรแปซิฟิก มีทะเลย่อยที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นทะเลแดง อ่าวเปอร์เซีย ทะเลอารเบีย อ่าวเบงกอล ทะเลอันดามัน อ่าวไทย ทะเลจีนใต้ ทะเลชวา ทะเลฟิลิปปินส์ จนถึงอ่าวตังเกี๋ย มีกระแสน้ำและกระแสไฟฟ้า โดยเฉพาะลมมรสุมที่พัดไปตามฤดูกาล นำพาให้เกิดและการเดินทางสัญจรทางน้ำ ในหลายลักษณะ ขณะที่ภาคพื้นทวีปและแผ่นดินมีเกาะแก่ง อ่าวชะวากเว้าที่เหมาะสมต่อการจอดพักหลบคลื่นลมแรงได้ เป็นระยะๆ ที่สำคัญคืออ่าวทะเลมหาสมุทรเหล่านี้ ล้วนเชื่อมต่อกับที่ราบและลุ่มน้ำสำคัญที่อุดมสมบูรณ์ อันเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน ก่อเกิดอารยธรรมแรกของโลก ทั้งลุ่มแม่น้ำไนล์แห่งอารยธรรมอียิปต์โบราณ ลุ่มแม่น้ำไทกริส-ยูเฟรติสแห่งอารยธรรม เมโสโปเตเมีย ลุ่มแม่น้ำสินธุแห่งอารยธรรมอินเดีย

ด้านภูมิศาสตร์

นักเดินทางเพื่อค้าขายส่วนใหญ่มักเป็นพ่อค้าชาวจีน และชาวอินเดีย นิยมเดินทางข้ามน้ำทะเลมายังบริเวณ คาบสมุทรภาคใต้เมืองนครศรีธรรมราช รวมถึงฝั่งทะเลอ่าวไทย ตั้งแต่บริเวณพื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ไปจนกระทั่ง จดช่องแคบมะละกา ไปจนถึงประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์

พื้นที่บริเวณดังกล่าวข้างต้นเป็นดินแดนที่มีลักษณะมีสองด้าน คือด้านตะวันตกเป็นทะเลอันดามัน ด้านตะวันออก เป็นทะเลจีนใต้ ส่วนที่แคบที่สุดในดินแดนแถบนี้คือคอคอดกระ ซึ่งกว้างประมาณ ๑๐ กิโลเมตร เป็นเส้นทางที่สามารถย่น ระยะทางในการเดินเรือได้ โดยที่ไม่ต้องลงเรือไปถึงช่องแคบมะละกาปลายสุดของคาบสมุทรมลายู ซึ่งวิธีการเดินทาง ต้องใช้วิธีขนถ่ายสินค้าลงจากเรือ และใช้เส้นทางบกในการเดินทางข้ามจากบริเวณคอคอดกระ ระหว่างฝั่งทะเลอันดามันใน จังหวัดระนอง กับทะเลอ่าวไทยในจังหวัดชุมพร

เส้นทางผ่านคอคอดกระนี้เป็นที่นิยมของพ่อค้าและพราหมณ์ที่เดินทางเข้ามาเผยแผ่ศาสนา สาเหตุเพราะว่าสะดวก รวดเร็ว และสามารถหลีกเลี่ยงจากการถูกปล้นสินค้าโดยโจรสลัดในบริเวณช่องแคบมะละกา

เมื่อการเดินทางสะดวกปลอดภัย จึงทำให้พ่อค้าพอใจที่จะนำสินค้าเข้ามาติดต่อค้าขาย โดยเฉพาะที่เมืองท่าสำคัญ เช่นเมืองนครศรีธรรมราช และเมื่อจำหน่ายสินค้าที่นำมาจากประเทศของตนได้ ก็สามารถนำผลกำไรติดต่อสั่งซื้อสินค้า จากนครศรีธรรมราชกลับไปจำหน่ายที่ประเทศของตนด้วย

ด้านการค้าขายพาณิชย์การและบริการ

ดินแดนสุวรรณภูมิอุดมด้วยผลิตผลและผลิตภัณฑ์อันเป็นสินค้าหายาก และสินค้าชั้นดีเป็นที่ต้องการของโลก ซึ่งจากหลักฐานบันทึกจดหมายเหตุต่างๆ ทั้งของจีน อินเดีย กรีก โรมัน และอาหรับ รวมทั้งจากผลการศึกษาค้นคว้าทางโบราณคดี พบว่ามีร่องรอยของผลิตผลและผลิตภัณฑ์ในตลาดการค้าที่เกี่ยวข้องถึงกัน ตั้งแต่ที่มีถิ่นกำเนิดในภาคพื้นทวีป และที่ถูกนำมาแลกเปลี่ยนในดินแดนสุวรรณภูมิ (หรือจีนหลิน) เป็นจำนวนมากเช่น

๑) **ผลิตผลอันเกิดแต่ทะเล** ได้แก่ กระจดองกระ กระจดองเต่า ทางปลากระเบน กระจดองปลา เปลือกหอย เปลือกหอยเบี้ย (Cowrie) ไข่มุก ปะการัง ปลาแห้ง ปลิง สาหร่าย โดยมีการระบุชัดในตำราเดินเรือของกรีกสมัยพุทธศตวรรษที่ ๗ Periplus of the Erythraean Sea ที่ Chryse หรือสุวรรณภูมินี้ดีที่สุด

๒) **ผลิตผลพืชพันธุ์จากป่า** ได้แก่ ข้าว อาหาร พืชผล ผลไม้ จากสาकु มะพร้าว ฝั กกล้วย ส้ม ไม้ซุง ไม้ใช้งาน เปลือกไม้ ฝ้าย สีย้อมผ้า เถาวัลย์ หวาย ไม้หอม ไม้กฤษณา (Gharu-wood) ไม้มะเกลือ รูป น้ำมัน น้ำหอม น้ำอบ อำพัน ขี้ชัน น้ำมันปาล์ม ยางไม้ ไม้หอม เครื่องหอม เกสขสมุนไพโร สมุนไพรรหายาก เครื่องเทศ พริกไทย กานพลู ลูกจันทน์ การบูร ขิงข่า ขมิ้น กายาน อบเชย น้ำผึ้ง ครั่ง ขาด สีย้อมผ้า คราม เหล้า โดยในหนังสืออรรถศาสตร์ของเกาฏิลยะ มหาบุโรหิต แห่งราชวงศ์โมริยะเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๓ ได้ระบุว่าไม้หอมชั้นดีนั้นต้องมาจากสุวรรณภูมิ

๓) **ผลิตผลจากสัตว์ป่า** ได้แก่ เสือ ช้าง งาช้าง แรด นอแรด หนังสัตว์ เขาสัตว์ กระจดองสัตว์ ซากสัตว์ ขนเม่น นานานก นกแก้ว นกยูง กาขาว ไก่ฟ้า ขนนก ขนนกกระเต็น จะงอยปากเหยี่ยว รังนก

๔) **แร่ธาตุและโลหะมีค่า** (ทั้งที่เป็นวัตถุดิบและผลิตภัณฑ์) ได้แก่ ทอง เงิน ดีบุก ตะกั่ว เหล็ก ทองแดง สำริด พลวง กำมะถัน แก้วก้อน แก้วก้อน เกลือ สีสกต์ โดยสุวรรณภูมิเป็นแหล่งดีบุกที่ใหญ่ที่สุดของโลก

๕) **รัตนชาติ เครื่องประดับ** ได้แก่ หยก เพชร พลอย หินมีค่า หินเขียนสีมีลาย เพชรนิลจินดา ทับทิม หยก เครื่องประดับ แก้ว แก้วทึบแสง ลูกปัด เครื่องรางของเคราฟ พระทันตธาตุ สลุปเขียนสีพระธาตุ โบโพธิ์ ที่มีการระบุชัดถึงการมุ่งเดินทางไปแสวงหาในพงศาวดารราชวงศ์ฮั่น พุทธศตวรรษที่ ๔-๖

๖) **เส้นใยและผ้าผืน เครื่องนุ่งห่มชั้นดี** ได้แก่ ไหมดิบ เส้นไหม เช็ดไหม ผ้าแพร ผ้าไหม ผ้ามีสลิน ผ้าเนื้อทอชนิดดี ผ้าฝ้าย ผ้าที่ทำมาจากแร่ใยหิน เยียระบบ พรหม เสื้อทอ ที่ฝ่ายโลกตะวันตกระบุว่าสามารถหาซื้อไหมชั้นดีจากจีนได้ที่สุวรรณภูมิ ขณะที่ฝ่ายจีนก็ระบุว่าหาซื้อผ้าฝ้ายได้ที่สุวรรณภูมิเช่นกัน

๗) **อื่นๆ** ได้แก่ เครื่องโลหะ เครื่องตัด เครื่องจิ้ม เกราะ สิ่งของที่ทำด้วยงาช้าง ที่เผารูปหอม แม้กระทั่งขันที่คนฝึกช้าง ทาสเหล่านี้ล้วนมีความหลากหลาย สูงค่า เป็นที่ปรารถนาของชนในทุกอารยธรรมชั้นนำของโลกในสมัยนั้น และส่วนใหญ่ล้วนมีถิ่นกำเนิดในอาณาบริเวณที่เรียกว่าสุวรรณภูมิ หรือไม่ก็ต้องส่งผ่านสุวรรณภูมิ

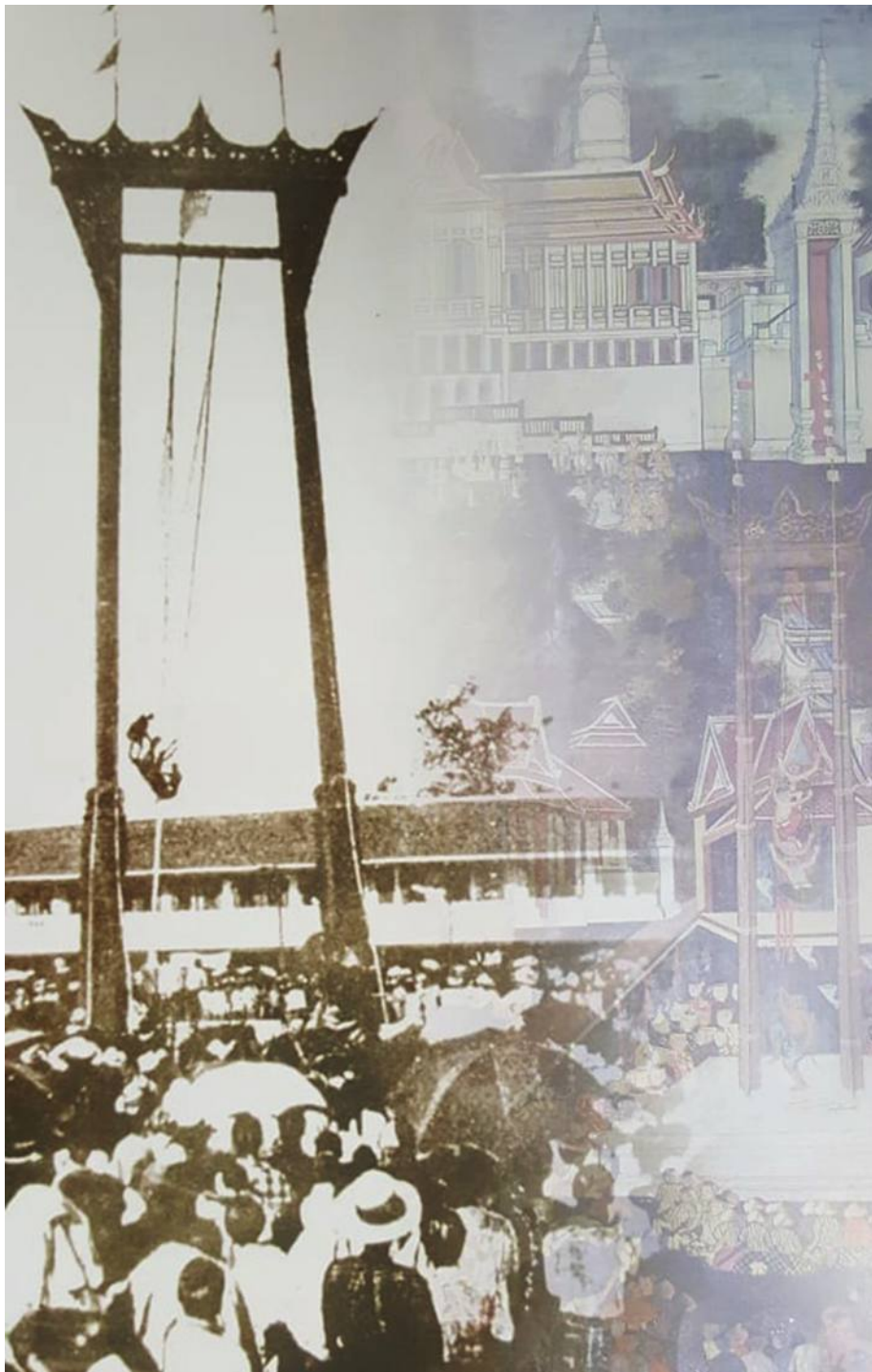
พ่อค้าซึ่งเป็นชาวอินเดีย มักต้องการสินค้าจำพวกเครื่องเทศและเครื่องหอม เพราะถือว่าสินค้าจำพวกดังกล่าว โดยเฉพาะเครื่องหอมถือว่ามีค่ามาก เพราะนำไปใช้สำหรับบูชาพระผู้เป็นเจ้า หรือเทพเจ้าในอาณาจักรหรือบ้านเมืองของตน ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างพ่อค้าชาวอินเดียกับชนพื้นเมืองจึงแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เมื่อกลุ่มพ่อค้าชาวอินเดียมาทำการค้า

นานเข้า จึงทำให้ห่างหายต่อการปฏิบัติต่อเทพเจ้า แม้ปฏิบัติศาสนกิจก็ไม่เข้าถึงแก่นของศาสนา เพราะชาตินักบวชหรือผู้ประกอบพิธีกรรม แต่พ่อค้าจำต้องประกอบศาสนกิจพิธีกรรมด้วยตนเอง โดยนำความรู้การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาจากประเทศของตนมาเผยแพร่ เป็นเหตุให้คนพื้นเมืองหันมาสนใจ เพราะต้องปฏิสัมพันธ์กันทางการค้า

ต่อมาพราหมณ์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องการปฏิบัติศาสนกิจและพิธีกรรมเริ่มเดินทางเข้ามาพร้อมกับพ่อค้าชาวอินเดีย เพื่อประกอบศาสนกิจและพิธีกรรมให้แก่พ่อค้า จึงได้เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจและความเชื่อต่างๆ ไปสู่ชาวพื้นเมืองที่อยู่ในเมืองท่าต่างๆ รวมทั้งที่นครศรีธรรมราช

การเผยแพร่วัฒนธรรมของพราหมณ์ เริ่มต้นจากการศึกษาพื้นฐานความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่ชาวพื้นเมืองปฏิบัติตามความศรัทธาและแสดงความกตัญญูต่อวิญญาณบรรพบุรุษที่ล่วงลับ โดยนำความเชื่อเดิมของชาวพื้นเมืองผสมผสานเข้ากับความเชื่อทางไสยศาสตร์ของพราหมณ์ เป็นต้น ศาสนาพราหมณ์มีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติ ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นมานั้น ก็เพราะเทพเจ้าเป็นผู้ลิขิตและดลบันดาลให้เกิดขึ้น ดังนั้นเมื่อพราหมณ์เดินทางไปเผยแพร่ศาสนา ณ ที่ใด ก็จะมีผู้ยอมรับและนับถือตามจำนวนมาก

โดยเหตุที่พราหมณ์เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ จึงมักจะเป็นผู้มีอำนาจและบทบาทในราชสำนักของแต่ละอาณาจักร จึงได้เข้ารับราชการถึงขั้นเป็นที่ปรึกษาของราชสำนักในตำแหน่งบุโรหิต พราหมณ์จึงมีฐานะที่สูงส่งและเป็นที่โปรดปรานของผู้ปกครอง โดยเฉพาะรัฐตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราช อย่างไรก็ดี พราหมณ์ที่เดินทางเข้ามาอยู่กับพ่อค้ายังเมืองนครศรีธรรมราชนั้น สันนิษฐานว่า ส่วนใหญ่น่าจะเป็นพราหมณ์ที่มาจากอินเดียใต้ (ลัทธิไศวนิกาย) อาจมีบางส่วนที่เป็นพวกอินเดียเหนือ (ไวษณพนิกาย) พราหมณ์เหล่านี้เดินทางมาเพื่อช่วยเหลือสนับสนุนผู้ปกครองตั้งบ้านเมือง เพราะเป็นผู้มีภูมิรู้โดยที่หลักฐานทางประวัติศาสตร์ยังระบุได้ว่า พราหมณ์ที่มีความสามารถมักจะเป็นผู้มีอำนาจและบทบาทในราชสำนักของแต่ละอาณาจักร และจะเข้ารับราชการถึงขั้นเป็นที่ปรึกษาของราชสำนักในตำแหน่งบุโรหิต พราหมณ์จึงมีฐานะอันสูงส่งและเป็นที่โปรดปรานของผู้ปกครอง โดยเฉพาะรัฐตามพรลิงค์ หรือเมืองนครศรีธรรมราชที่เริ่มขยายอิทธิพลทางการปกครอง จำเป็นที่จะต้องใช้พราหมณ์เพื่อยกฐานะและอำนาจของพระมหากษัตริย์ และเมื่อพราหมณ์ได้สร้างความพอพระทัยแก่พระมหากษัตริย์แล้ว พระมหากษัตริย์จึงโปรดให้มีการสร้างศาสนสถานสำหรับพราหมณ์ในการประกอบพิธีทางศาสนา ดังปรากฏร่องรอยศาสนสถานมาถึงปัจจุบัน และในศาสนสถานดังกล่าวเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงกลุ่มพราหมณ์ว่าได้มีการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณีความเชื่อของตนแก่ชนพื้นเมืองในที่แห่งนี้

เสาชิงช้า : สัญลักษณ์ประเพณีสำคัญของพราหมณ์ เป็นเสาชิงช้าเดิมในกรุงเทพฯ ซึ่งตั้งอยู่หน้าเทวสถานพราหมณ์ในกรุงเทพฯ ในสมัยรัชกาลที่ ๕ (ภาพจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

ดังนั้นการเข้ามาของพราหมณ์มักจะมีวัตถุประสงค์เพื่อทำพิธีให้กับพ่อค้าอินเดียและเผยแพร่ศาสนาแก่คนพื้นเมือง ซึ่งก็ปรากฏให้เห็นถึงร่องรอยเส้นทางชายฝั่งตะวันตกที่ติดกับมหาสมุทรอินเดีย และเป็นเส้นทางที่พ่อค้ากับพราหมณ์ชาวอินเดียทางใต้ ลังกา อาหรับได้ใช้เดินทางผ่านเข้ามาแคว้นทวารวดี และเป็นการเชื่อมต่อให้นักบวชพราหมณ์ได้เดินทางมายังเมืองนครศรีธรรมราช และในช่วงเวลานี้ก็ทำให้เห็นได้อย่างชัดเจนของการเข้ามาของพราหมณ์ที่ไม่มีการถือตัว หรือมีการยึดติดกับขนบธรรมเนียมอย่างในอดีตเหมือนในช่วงเวลาที่ผ่านมา ที่ห้ามพราหมณ์เดินออกมาปะปนกับวรรณะอื่น เพราะพราหมณ์เกรงว่าจะเสียความบริสุทธิ์ จึงทำให้พราหมณ์เดินทางมากับพ่อค้าเผยแพร่ความรู้ และในขณะเดียวกันนั้น พราหมณ์ก็เป็นผู้ทำการค้าไปด้วย เพราะมีหลักฐานปรากฏว่าพราหมณ์อินเดียมีการทำการค้าเพื่อหาเลี้ยงครอบครัวพร้อมๆ ไปด้วยกับการประกอบพิธีกรรม จึงทำให้พราหมณ์จำต้องหาทางทำการค้าและเผยแผ่ศาสนาแก่ชุมชนในสมัยนั้น อาจจะเป็นกลุ่มคนพื้นเมืองหรือชาวน้ำที่อาศัยอยู่ริมทะเลตามปากอ่าว ซึ่งอยู่อาศัยกระจายกันทั่วบริเวณ ความจำเป็นต่อปากท้องคือสาเหตุหลักที่ทำให้มนุษย์ทุกคนชาติต้องสร้างสัมพันธทางการค้าเศรษฐกิจ พ่อค้าชาวอินเดียและพราหมณ์ก็เช่นกัน จึงเลือกที่จะเข้ามาแสวงหาทวารวดีจำพวกเครื่องเทศ เครื่องหอม ได้นำกลับไปขายต่อยังบ้านเมืองของตน เมื่อรู้ว่างานครศรีธรรมราช สถาปนารัฐหรืออาณาจักรขึ้นมา จึงได้สมัครใจมาตามเส้นทางดังกล่าว เพื่อเผยแผ่หลักธรรมทางศาสนาพราหมณ์ที่นครศรีธรรมราชควบคู่กับการค้าขาย

บรรณานุกรม

- จักรชัย อภิชาติบุตร. ศาสนาพราหมณ์ในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๑๕.
- ดาหวัน สะเม้าะ. พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช สมัยพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราช –
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๑๘๐๒ - ๒๓๕๒). สารนิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ตรี อมาตยกุล. รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เนื่องในอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ
พลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต (แย้ม ณ นคร) พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๐๕.
- ธิดา สาระยา. ประวัติศาสตร์มหาสมุทรอินเดีย. กรุงเทพมหานคร : เมืองโบราณ, ๒๕๕๔.
- บัญชา พงษ์พานิช. สุวรรณภูมิ ภูมิอารยธรรมเชื่อมโยงโลก. มูลนิธิหอจดหมายเหตุพุทธทาส อินทปัญโญ ๒๕๖๒.
- บำรุง คำเอก. รายงานการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของพราหมณ์ - ฮินดูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.
กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๔๗.
- ผาสุก อินทราวุธ. ทวารวดี : การศึกษาเชิงวิเคราะห์จากหลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์
อักษรสมัย, ๒๕๔๒.
- พระมหाराชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ วิบูลย์เวชย์บรมหงส์ พรหมพงศ์พุดาจารย์ (ชวิน รังสีพราหมณกุล). เอกสาร
ประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครู
นครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.
- มานะ ช่วยชู. ตัวตนและการอ้างความเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. ๒๕๔๘.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. “การศึกษาวิเคราะห์อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ที่มีต่อพฤติกรรมทางศาสนาของ
พุทธศาสนิกชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๒๔.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาเรื่อง เส้นทางศาสนาเข้าสู่คาบสมุทไทย.
นครศรีธรรมราช : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๔๗.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๒ เรื่องประวัติศาสตร์เศรษฐกิจและสังคม
นครศรีธรรมราช พิมพ์ครั้งที่ ๒. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๒.

หลักแหล่งของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า ดินแดนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมาได้มีชาวอินเดียเดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายและเผยแผ่ศาสนาอย่างต่อเนื่อง จนทำให้วัฒนธรรมและอารยธรรมของอินเดียแผ่ขยายครอบคลุมดินแดนแถบนี้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะที่ติดกับทะเลหรือมหาสมุทร ซึ่งอยู่บน “คาบสมุทรไทย” ต่อมาชุมชนบนคาบสมุทรได้เติบโตขึ้นเป็นบ้านเมืองน้อยใหญ่ ภายใต้อิทธิพลวัฒนธรรมอินเดีย โดยเฉพาะ “นครศรีธรรมราช” ในบทนี้จึงกล่าวถึงการตั้งหลักแหล่งของพราหมณ์บนคาบสมุทรไทยและนครศรีธรรมราชเป็นการเฉพาะ

คาบสมุทรไทย

“คาบสมุทรไทย” เป็นคาบสมุทรภาคใต้ของประเทศไทย (หรือสยาม) เป็นดินแดนส่วนบนของ “คาบสมุทรมาเลย์” (Malay Peninsula) คาบสมุทรส่วนบนนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น คาบสมุทรสยาม (Peninsular Siam) และคาบสมุทรภาคใต้ประเทศไทย (Peninsular Southern Thailand) เป็นต้น ภูมิลักษณะทางธรณีสัณฐานมีลักษณะเป็นแผ่นดินแคบและยาว วางตัวอยู่ในแนวเหนือ-ใต้ ที่ทอดตัวลงไปจากภาคพื้นทวีป (Main Land Southeast Asia) ปัจจุบันพื้นที่นี้แบ่งเขตปกครองเป็น ๑๔ จังหวัด จังหวัดจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่มากที่สุด (ประมาณ ๘.๑ ล้านไร่) และจังหวัดภูเก็ตมีพื้นที่น้อยที่สุด (ประมาณ ๐.๓ ล้านไร่) อาณาเขตของคาบสมุทรไทยด้านที่ติดต่อกับชายฝั่งตะวันออก (ฝั่งอ่าวไทย) มีระยะทางประมาณ ๙๓๔ กิโลเมตร และด้านชายฝั่งตะวันตก (ฝั่งอันดามัน) มีระยะทางประมาณ ๗๐๙ กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ ๗๐,๗๑๕.๒๐ ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๘ ของพื้นที่ประเทศไทย

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตอนกลางพื้นที่ของคาบสมุทรเกิดการโค้งตัวของหินในมหายุคพรีแคมเบรียน (Precambrian Era) และมีซิมเบียน (Paleozoic Era) ซึ่งก่อให้เกิดเป็น “เทือกเขานครศรีธรรมราช” ในตอนกลาง เปรียบเป็นกระดูกสันหลังของคาบสมุทร ก่อนจะยกตัวเป็น “เทือกเขาบรรทัด” ในตอนใต้ของคาบสมุทร มีทะเลขนานอยู่ทั้งสองฟาก โดยชายฝั่งด้านฝั่งตะวันตกเป็นชายฝั่งยุบตัว มีหมู่เกาะมาก จึงเหมาะเป็นที่กำบังคลื่นลม มีคั้งอ่าวและชะวากทะเลที่เกิดขึ้นจากปากแม่น้ำ จึงเหมาะสมแก่การตั้งถิ่นฐานและที่อาศัยของพ่อค้าทางทะเลที่มาจากอินเดียอยู่หลายชุมชน^๑ ส่วนชายฝั่งด้านตะวันออก (อ่าวไทย) เป็นชายฝั่งยกตัว มีตะกอนทรายตามแนวชายฝั่งมาก จนก่อตัวเป็นสันทรายที่เกิดจากลานตะพักชายฝั่ง (Marine Terrace) เป็นแนวยาวตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีลงมาจนถึงหาดนครศรีธรรมราช และจังหวัดสงขลา

บนคาบสมุทรนี้มีแม่น้ำหลายสาย เป็นสายสั้นๆ เกิดจากเทือกเขาตอนกลางและตอนล่าง เช่น แม่น้ำหลังสวน แม่น้ำตาปี แม่น้ำตรัง แม่น้ำปากพนัง แม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำบางนรา ส่วนใหญ่ไหลลงสู่อ่าวไทยตามลักษณะการเอียงลาดของพื้นที่ และด้วยเหตุที่ธรรมชาติเอื้ออำนวย จึงเกิดธุรกิจการค้าทางทะเล มีเมืองท่าที่เป็นเครือข่ายหลายแห่ง มีพ่อค้าคนกลางที่มีความชำนาญทะเล ผูกพันกับมีสินค้าจากทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นที่ต้องการของตลาดโลกอยู่มาก คาบสมุทรไทยจึงเป็นดินแดนที่การค้าทางทะเลเฟื่องฟูตั้งแต่ พุทธศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมา

จากกระบวนการอุทกศาสตร์ของคลื่นลม น้ำขึ้นน้ำลง และกระแสน้ำที่กระทบแนวชายฝั่ง รวมทั้งกระบวนการทางธรณีสัณฐานและโครงสร้างธรณีวิทยาของพื้นที่คาบสมุทรภาคใต้ฝั่งตะวันออก พบว่าทำให้เกิดการทับถมของตะกอนทราย ตะกอนทรายเหล่านี้เกิดจากการรูกท่วมของน้ำทะเลเมื่อประมาณ ๖,๐๐๐ ปี ที่ผ่านมา^๒ ต่อมาเมื่อน้ำทะเลลดหรือถอยร่นออกไป จึงทำให้เกิดเป็นแนวหาดทรายขนานกับแผ่นดินซึ่งสู่ทะเล จากการศึกษาชั้นตะกอนของสิน สิ้นสกุล แห่งกรมทรัพยากรธรณี^๓ พบว่าน้ำทะเลที่มีระดับสูงขึ้นได้ท่วมเข้ามาในแผ่นดินเมื่อประมาณ ๖,๐๐๐ ปีมาแล้ว ระดับน้ำทะเลที่ขึ้นสูงสุดครั้งนั้น มีระดับสูงกว่าน้ำทะเลปัจจุบันประมาณ ๔-๕ เมตร น้ำได้ไหลเอ่อเข้ามาในพื้นที่ลุ่มต่ำรอบอ่าวไทย โดยเฉพาะที่ราบภาคกลาง ปรากฏว่าน้ำได้ท่วมเข้าไปจนถึงพื้นที่ตอนเหนือของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ต่อมาเมื่อน้ำทะเลลดระดับลง เกิดการแกว่ง (Fluctuation) ระดับการขึ้นและลงของน้ำในช่วงประมาณ ๔,๐๐๐-๓,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา จากนั้นระดับน้ำทะเลได้ลดลงมาอยู่ที่ในระดับปัจจุบันเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา^๔ ทำให้เกิดหาดทรายและสันทรายเป็นแนวยาวขนานไปกับชายฝั่งทะเล ลักษณะเนื้อดินเป็นทรายละเอียด มีดินอยู่ลึก การระบายน้ำค่อนข้างยาก ประกอบกับชายฝั่งทะเลอ่าวไทยหลายแห่ง ถูกลมพัดพาตะกอนทรายมารวมกันตามแนวฝั่งทะเล จึงเรียกว่า “สันดอนทราย” (Barrier beach หรือ Sand dune) ศรีศักร วัลลิโภดม^๕ อธิบายว่าลักษณะนี้เกิดขึ้นตั้งแต่อำเภอยะ

^๑กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง **ที่ดินชายทะเลและพื้นที่ชายฝั่งทะเล (เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ ๔)** สำนักงานอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง ๒๕๔๘.

^๒สิน สิ้นสกุล **ชายฝั่งทะเลภาคใต้** กรมทรัพยากรธรณี ๒๕๔๕ หน้า ๓๔.

^๓ศรีศักร วัลลิโภดม **“ชุมชนโบราณในภาคใต้”** รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๒ นครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ๒๕๕๒ หน้า ๑๗.

จังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปถึงอำเภอสติงพระ จังหวัดสงขลา รวมทั้งอำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะที่ตั้งองค์พระบรมธาตุเจดีย์ซึ่งรู้จักกันในชื่อ “หาดทรายแก้ว”^๑

ลักษณะทางวัฒนธรรม

วิถีวัฒนธรรมบนคาบสมุทรไทย เกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอินเดียอย่างแน่นแฟ้น ตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ ๕ หรือเมื่อประมาณ ๒,๐๐๐ ปีที่ผ่านมา การติดต่อสัมพันธ์ดังกล่าวมาจากสาเหตุที่เป็นสถานีการค้าริมอ่าวในคาบสมุทรไทยทั้งสองฝั่ง ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นระบบเครือข่ายการค้านานาชาติในสมัยพุทธศตวรรษที่ ๘ ความรุ่งเรืองดังกล่าว นอกจากจะส่งผลให้หลายชุมชนบนคาบสมุทรได้พัฒนาเป็นสถานีการค้าและแหล่งหัตถกรรมการผลิตลูกปัดเครื่องประดับ และเครื่องใช้แล้ว ยังมีโบราณวัตถุในชุมชนโบราณ ซึ่งสะท้อนร่องรอยอิทธิพลศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนาด้วย โดยเฉพาะราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๘ ซึ่งผลักดันให้เกิดรัฐบนคาบสมุทรไทยในเวลาต่อมา

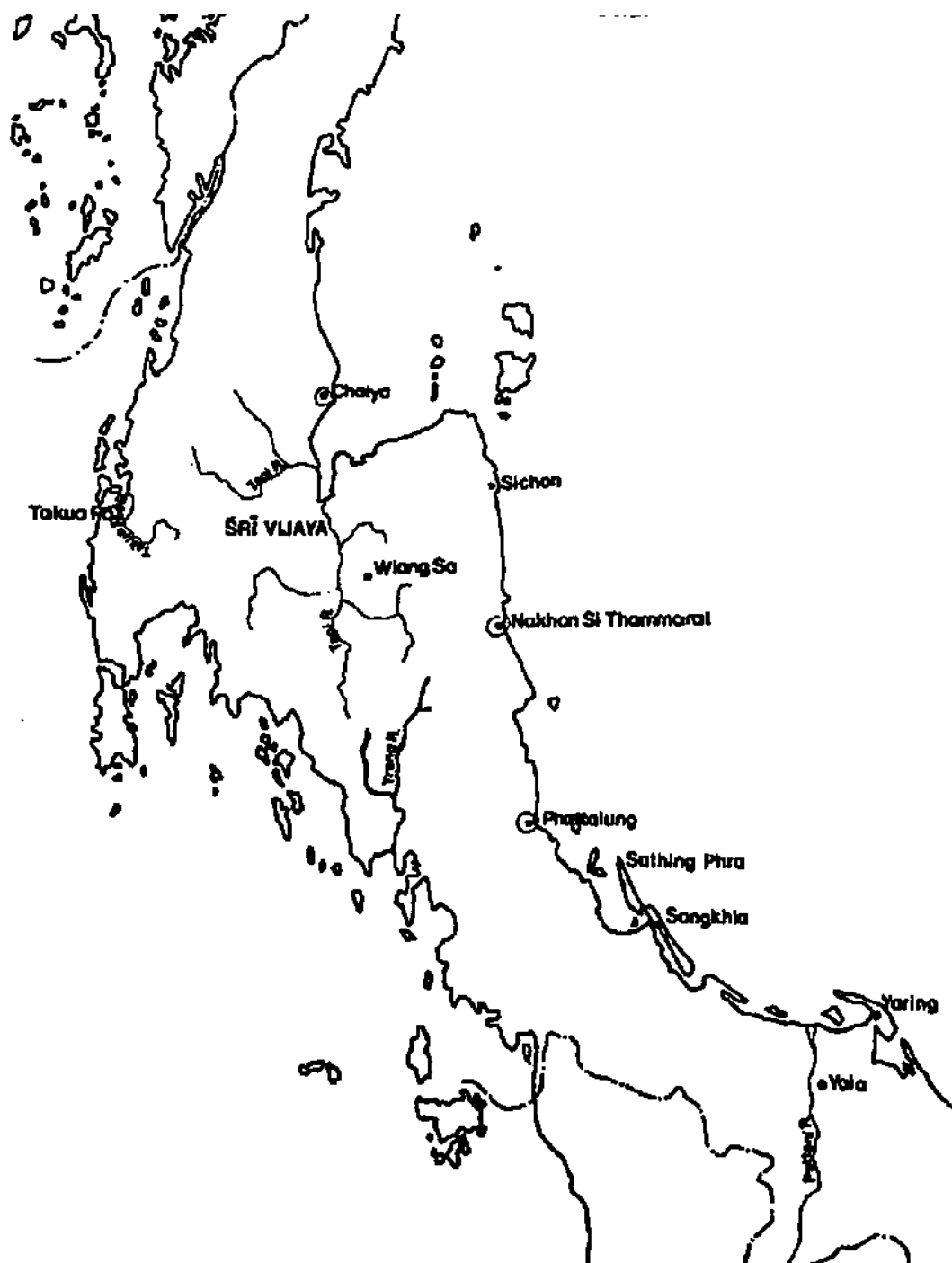
การเข้ามาของชาวอินเดียได้สร้างหลักคิดและต้นแบบให้แก่ชุมชนในคาบสมุทรไทยหลายประการ เช่น ระบบการเมือง การปกครอง ศาสนา ประเพณี และอักษรศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งเป็นผลให้เกิดรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน การจัดการรัฐ การสร้างเครื่องใช้ ภาษา ตราประทับ เงินตรา เครื่องประดับ และสถาปัตยกรรม สะท้อนถึง “กระบวนการทำให้เป็นอินเดีย” (Indianization) พื้นที่คาบสมุทรไทย อย่างไรก็ดี ผู้คนบนคาบสมุทรเลือกรับและปรับคุณค่า ด้วยแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเกิดเป็นวิถีวัฒนธรรมภายใต้ความเชื่อในศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๐ ก่อนเกิดเป็นศาสนาประจำรัฐศรีวิชัย รัฐลังกาสุกะ และรัฐตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช)

ผลการเข้ามาของชาวอินเดียตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๕-๖ ดร.อมรา ศรีสุชาติ^๒ อธิบายว่าชุมชน บนคาบสมุทรไทยเริ่มรับวัฒนธรรมการบันทึกในเรื่องการใช้ตัวอักษรของต่างแดน อันได้แก่อักษรพราหมี ภาษาสันสกฤต และปรากฤตเพื่อสื่อทางการค้าและความเชื่อหรือเครื่องราง หลักฐานโบราณคดี นำไปสู่การปฏิเสธแนวคิดทฤษฎี “อาณานิคมอินเดีย” หรือ “รัฐแบบอินเดีย” (Indianization) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าชุมชนภาคใต้มีพื้นฐานภูมิปัญญาและพัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาก่อนแล้ว การติดต่อปะทะสังสรรค์กับอินเดีย จึงเป็นลักษณะทั้งให้และรับกันและกัน

การค้นพบโบราณวัตถุตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สืบเนื่องมา โดยเฉพาะในราวพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐ ได้ค้นพบพระวิฆณุศิวลแบบเดียวกับที่พบ ณ วัดศาลาหิง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นพระวิฆณุที่เก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถึง ๒ องค์ ในเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ได้พบโบราณวัตถุสถานที่ได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ เป็นจำนวนมากในชุมชนโบราณอำเภอลิขล อำเภอท่าศาลา และเขตอำเภอเมืองนครศรีธรรมราชได้พบประติมากรรมอื่น เช่น ศิวลึงค์ โยนิทรรณะ พระวิฆณุ พระพิฆเนศวร เป็นต้น ในระยะเวลาเดียวกันนี้ได้พบพระพุทธรูปและโบราณวัตถุเนื่องในพระพุทธศาสนา แสดงว่าศาสนาทั้งสองนี้ได้สร้างมรดกทางวัฒนธรรมในคาบสมุทรนี้ทั้งความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรมไว้มาก

^๑ศรีศักร วัลลิโภดม “ชุมชนโบราณในภาคใต้” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๑ พิมพ์ครั้งที่ ๒ นครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ๒๕๕๒ หน้า ๑๗.

^๒อมรา ศรีสุชาติ สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณ์ รูปลักษณ์ จิตลักษณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๔๔ หน้า ๑๐.

แผนที่ภาคใต้ แสดงตำแหน่งชุมชนพราหมณ์สมัยโบราณ คือในอำเภอไชยา (Chaiya) ในอำเภอเมืองพัทลุง (Phattalung) และในอำเภอท่าศาลา-อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช (Nakhon Si Thammarat) จากศิลปะทักษิณก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙ โดยศาสตราจารย์ ดร.พิริยะ ไกรฤกษ์

การเติบโตของคาบสมุทรไทย

การที่ชุมชนบนคาบสมุทรไทยเติบโตขึ้นเป็น “รัฐ” มีวิถีวัฒนธรรมในลักษณะ “อารยธรรมอินเดีย” ก็เพราะมีปัจจัยสนับสนุนสามประการคือ ปัจจัยจากการค้า ปัจจัยจากศาสนา และปัจจัยจากเทคโนโลยีการผลิต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. ปัจจัยจากการค้า

โดยเหตุที่คาบสมุทรนี้ทอดตัวอยู่ในลักษณะक्रमเส้นทางหรือช่องทางที่เรือเดินผ่านไปมาอย่างสม่ำเสมอ ในทะเลเปิดทั้งสองด้าน สามารถเชื่อมโยงเงินเข้ากับอินเดีย อาหรับ และตะวันออกกลางได้ คาบสมุทรนี้จึงเป็น “เส้นทางข้ามคาบสมุทร” (Trans-Peninsular Route) ที่ช่วยย่นระยะทางได้ถึงประมาณ ๑,๖๐๐ กิโลเมตร จึงเป็นเส้นทางที่เรือนิยมแล่นผ่านหรือแวะพัก จนทำให้มีการตั้งหลักแหล่งเป็นสถานีการค้าและเป็นบ้านเมืองเพิ่มขึ้น บริเวณที่เจริญถึงขั้นเป็นสังคมเมืองหรือเป็นรัฐส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออก ส่วนทางฝั่งตะวันตกมีชุมชนเบาบางกว่า เช่น กระบุรี ตักโกละ และกระบี่ ซึ่งต่อมาก็ยังคงมีสภาพเป็นเมืองเท่านั้น

ผู้คนสองฝั่งคาบสมุทรไทยในสมัยต้นประวัติศาสตร์มีวัฒนธรรมแตกต่างกันสองพวก พวกแรก ได้แก่คนพื้นเมืองที่มีความเป็นอยู่ล่าหลัง มีอาชีพประมงหรือล่าสัตว์ และทำไร่เลื่อนลอย อยู่กันเป็นชุมชนเล็ก ไม่สามารถขยายตัวเป็นเมืองใหญ่ได้ ส่วนพวกที่สอง ได้แก่พ่อค้าชาวต่างชาติ หรือนักแสวงโชคที่เข้ามาตั้งแหล่งพักสินค้า หรือชุดแร่ธาตุเป็นสินค้าออก มีเมืองท่าที่เป็นเครือข่ายหลายแห่ง และมีพ่อค้าคนกลางที่มีประสบการณ์ ผนวกกับมีสินค้าจากทรัพยากรอันเป็นที่ต้องการของตลาดโลกอยู่มาก

การค้าทางทะเลในคาบสมุทรไทยช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๕-๒๐ ดร.อมรา ศรีสุชาติ อธิบายว่าเป็นช่วงสำคัญที่สร้างความเติบโตขึ้น อาจจำแนกลักษณะการค้าได้เป็น ๘ ช่วงคือ

ช่วงที่หนึ่ง (พุทธศตวรรษที่ ๕-๖) เติบโตจากการค้าวัสดุมีค่า เช่น ไข่มุก เครื่องแก้ว อัญมณี และไม้หอม จนได้รับสมญาว่า “ดินแดนทอง” หรือ “มลายูทวีป” ซึ่งแปลว่าดินแดนที่มีไม้หอม มีเมืองท่าสำคัญคือ ลังกาโคธะ กฐาหวีป และตักโกละ^๑ โดยมีชาวอินเดียเป็นพ่อค้าหลัก

ช่วงที่สอง (พุทธศตวรรษที่ ๗-๘) เติบโตจากการที่เส้นทางทางการค้าทางบกในเอเชียกลาง (ระหว่างอินเดีย-เบรกเทรีย) ถูกปิด ทำให้พ่อค้าทางบกโดยเฉพาะอินเดียหันมาใช้เส้นทางทะเลเพื่อซื้อสินค้าในคาบสมุทรมากขึ้น^๒ มีเมืองท่าสำคัญคือเตียนซุ่น (เพชรบุรี-ไชยา) จวีจือ (นครศรีธรรมราช-กระบี่) จวีลี (ตักโกละ-กระบี่) โดยมีชาวอินเดียเป็นพ่อค้าหลัก

ช่วงที่สาม (พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑) เติบโตจากการค้าวัตถุเครื่องประดับ เช่น ลูกปัด เช่นเดียวกับช่วงที่สอง มีเมืองท่าสำคัญส่วนใหญ่อยู่ทางภาคใต้ฝั่งตะวันตก ได้แก่ แหล่งควนลูกปัด (กระบี่) แหล่งเขาขนาบน้ำ (กระบี่) ควนพระเหนือ (พังงา) และแหล่งสุโขงมาส (เคตะห์)^๓

^๑อมรา ศรีสุชาติ สายรากภาคใต้ : ภูมิลักษณะ รูปลักษณะ จิตลักษณะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๔๔ หน้า ๙.

^๒ด. หน้า ๑๐.

^๓ด. หน้า ๑๑.

ช่วงที่สี่ (พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓) เติบโตจากการค้ายาและเครื่องเทศ โดยมีพ่อค้าชาวเปอร์เซีย อาหรับ และจีนเป็นคนกลาง มีศูนย์กลางการค้าอยู่ที่ซิลิโไฟ หรืออาณาจักรศรีวิชัย ที่มีรากฐานความรู้เรื่องจากพระพุทธศาสนา มหายาน

ช่วงที่ห้า (พุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๕) เติบโตจากการค้าเครื่องเทศ และของป่าที่หาได้ในคาบสมุทรมลายู อันเป็นที่ต้องการของพ่อค้าอินเดียและพ่อค้าจีน ภายใต้ระบบการค้าแบบ “พ่อค้าคนกลาง” ที่เติบโตอย่างรวดเร็ว รศ.ดร.ปรีชา นุ่นสุข^๑ ให้ความเห็นว่าเป็นการค้าร่วมกันในลักษณะ “สมาพันธรัฐ” มีสินค้าบริโภคและอุปโภค เช่น ข้าว เหล้า น้ำตาล เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบ ชี้อั้ง ไม้จันทน์หอม การบูร งาช้าง และนอแรด โดยมีพ่อค้าจีนสมัยราชวงศ์ซ่งภาคใต้เป็นพ่อค้าคนกลาง มีศูนย์กลางการค้าอยู่ที่เมือง ตามพรลิงค์ (หรือนครศรีธรรมราช) เมืองสทิงพระ และเมืองหลังหยาด (หรือลังกาสุกะ)

ช่วงที่หก (พุทธศตวรรษที่ ๑๖) เติบโตจากการค้าที่ต่อเนื่องจากช่วงที่ห้า มีเมืองท่าที่เติบโตเพิ่มขึ้นคือภูกะ (รัฐเคตะห์ ประเทศมาเลเซีย) และกลาฮ์ (หรือกัวลิว สันนิษฐานว่าเป็นอำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา) สินค้าในเมืองท่าเหล่านี้ ได้แก่ กระจงเต่า การบูร กระจง กานพลู ครั่ง ไม้ฝาง ไม้หอม ไม้จันทน์หอม และไม้กฤษณา เป็นต้น แต่ในครั้งหลังของพุทธศตวรรษนี้ เมืองท่าต่างๆ ในคาบสมุทรมลายูได้ถูกโจมตีโดยกองทัพเรือของพระเจ้าราเชนทรโจหะ แห่งแคว้นทมิฬนาฑู (อินเดียใต้)^๒ ทำให้การค้าทางทะเลของเขาไประยะหนึ่ง

ช่วงที่เจ็ด (พุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘) เติบโตขึ้นภายหลังการโจมตีของพระเจ้าราเชนทรโจหะ จากอินเดียใต้ เมื่อ พ.ศ.๑๕๖๘ มีเมืองท่าหลายแห่งพินาศจากภัยสงคราม ทำให้กลายเป็นเมืองท่าแห่งใหม่ ได้แก่ ตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) สทิงพระ และลังกาโศกะ (ยะรัง)

ช่วงที่แปด (พุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐) เติบโตขึ้นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา การค้าทางทะเลจากคาบสมุทรมลายูจึงเปลี่ยนศูนย์กลางไปยังชุมชนบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาแทน สภาพความรู้เรื่องทางการค้าทางทะเลได้ลดลง เนื่องจากพ่อค้าคนกลางได้แล่นเรือสินค้าขนาดใหญ่เข้าไปถึงชุมชนและเมืองท่าที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาเป็นลำน้ำหลัก สามารถหาซื้อแลกเปลี่ยนสินค้าได้มากกว่าเมืองท่าเดิมในคาบสมุทรมลายู

^๑ปรีชา นุ่นสุข ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรมลายูในพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙ วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๔ หน้า ๗๖.

^๒อมรา ศรีสุชาติ สายรากภาคใต้ ภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ จิตทัศน์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หน้า ๑๑.

๒. ปัจจัยจากศาสนา

จากการที่ชุมชนบนคาบสมุทรไทยมีความผูกพันกับระบบเครือข่ายทางการค้าต่างชาติ ส่งผลให้ชุมชนเหล่านี้มีความรุ่งเรืองขึ้น ขณะเดียวกันระบบความเชื่อจากแหล่งอารยธรรมสำคัญบางแหล่งได้หล่อหลอมมากับการค้า โดยเฉพาะระบบความเชื่อในศาสนาจากอินเดีย ตั้งแต่กลางพุทธศตวรรษที่ ๕-๘ ได้ปรากฏสัญลักษณ์โบราณหลายอย่างซึ่งเป็นที่เคารพยึดเหนี่ยวจิตใจ หรือเครื่องรางซึ่งเป็นที่นิยมทั้งในหมู่ของผู้นับถือศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธบนคาบสมุทรไทยแบบเดียวกับที่พบในแหล่งโบราณคดีร่วมสมัยหลายแห่งในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะแหล่งโบราณคดีบริเวณเมืองโบราณดักสิลา^๑

ต่อมาราวพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐ ได้ปรากฏรูปเคารพเนื่องในศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธขึ้นในชุมชนหลายแห่งบนคาบสมุทรไทย โดยเฉพาะในลัทธิไศวนิกาย ได้พบศิวลึงค์ที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดในคาบสมุทรไทย คือ “เอกามุขลึงค์” ที่อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับเอกามุขลึงค์ในแคว้นมอญประเทศ อีกชิ้นหนึ่ง คือ “ศิวลึงค์วัดเทพราช” พบที่วัดเทพราช (ร้าง) อำเภอสิชล ซึ่งใหญ่ที่สุดในคาบสมุทรนี้ อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๓ (ปัจจุบันเคลื่อนย้ายมาไว้ที่วัดนันทาราม อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช)

ส่วนประติมากรรมรูปเคารพในลัทธิไวษณพนิกาย คือ “พระวิฆณุ” ซึ่งเป็นเทพเจ้าสูงสุดพบเทวรูปพระวิฆณุเก่าแก่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบที่วัดศาลาทิง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๐ ได้รับอิทธิพลทางศิลปะอินเดียในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศอินเดีย แสดงว่าในสมัยนั้นมีการติดต่อระหว่างอินเดียภาคตะวันออกเฉียงใต้ กับชุมชนบริเวณคอคอตกกระในคาบสมุทรไทย และเป็นหลักฐานที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ทางศาสนาและรูปแบบศิลปะ

ในเวลาใกล้เคียงกันได้พบประติมากรรมพระพุทธรูปศาสนาทั้งเถรวาทและมหายานจำนวนมาก ดังเช่น “พระพุทธรูปศิลาทราย” สีทอมเหลือง ที่อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี อายุราวครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๑๑ ลักษณะคล้ายกับประติมากรรมในศิลปะอินเดียสกุลช่างสารนาถ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินเดีย นอกจากนี้ยังพบ “เศียรพระพุทธรูป” พบที่อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช มีลักษณะใกล้เคียงกับพระพุทธรูปในศิลปะอินเดียภาคตะวันออกเฉียงใต้ (จากลุ่มน้ำกฤษณา) ซึ่งแสดงให้เห็นเส้นทางวัฒนธรรมพุทธศาสนาในอินเดียที่ข้ามมายังคาบสมุทรไทย เช่นเดียวกับวัฒนธรรมศาสนาพราหมณ์

เส้นทางพระพุทธศาสนาและศาสนาพราหมณ์เข้ามาถึงคาบสมุทรไทย ล้วนผ่านมาทางเครือข่ายการค้าในภูมิภาคนี้เป็นหลัก ด้วยเหตุที่ศาสนาทั้งสองเอื้ออำนวยต่อการค้าเช่นนี้ เมื่อได้เข้ามาสู่ชุมชนในท้องถิ่นพร้อมกับระบบเครือข่ายทางการค้า จึงทำให้ศาสนาสามารถเข้าถึงชุมชนได้อย่างรวดเร็ว และคงจะได้รับการอุปถัมภ์ค้ำชูจากบรรดาผู้ปกครองท้องถิ่นหลังจากที่ศาสนาทั้งสองนี้ได้สถาปนาลงอย่างมั่นคงในศูนย์กลางของชุมชนทางการค้าแล้ว จึงค่อยๆ ขยายไปสู่ชุมชนอื่นโดยลำดับ ในที่สุดศาสนาทั้งสองนี้ได้สถาปนาลงอย่างมั่นคงและเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างความเติบโตแก่คาบสมุทรไทย

^๑ปรีชา นุ่นสุข, “จารึกบนตราประทับรุ่นแรกในภาคใต้” ใน ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๕. นครศรีธรรมราช วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ๒๕๓๑ หน้า ๑๐๒-๑๑๒.

๓. ปัจจัยจากเทคโนโลยีการผลิต

ส่วนพัฒนาการด้านเทคโนโลยีการผลิต ก่อนที่ศาสนาทั้งสองและเครือข่ายการค้าจะเกิดขึ้นบนคาบสมุทรไทย ชุมชนบนคาบสมุทรแห่งนี้ได้เรียนรู้และสืบทอดวัฒนธรรมการสร้างสรรค์เครื่องมือเครื่องใช้อย่างง่ายด้วยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะเครื่องมือที่ทำด้วยหินซึ่งสืบทอดมานานและหลายรูปแบบ ตลอดจนการใช้ภาชนะดินเผาที่มีหลายรูปแบบเช่นเดียวกัน ตั้งแต่เริ่มมีศาสนาดังกล่าวและระบบเครือข่ายทางการค้าได้เข้ามา มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีเกิดขึ้น ได้แก่การทำภาชนะดินเผา การหลอมโลหะและหลอมแก้ว และการทำเครื่องประดับ เป็นต้น

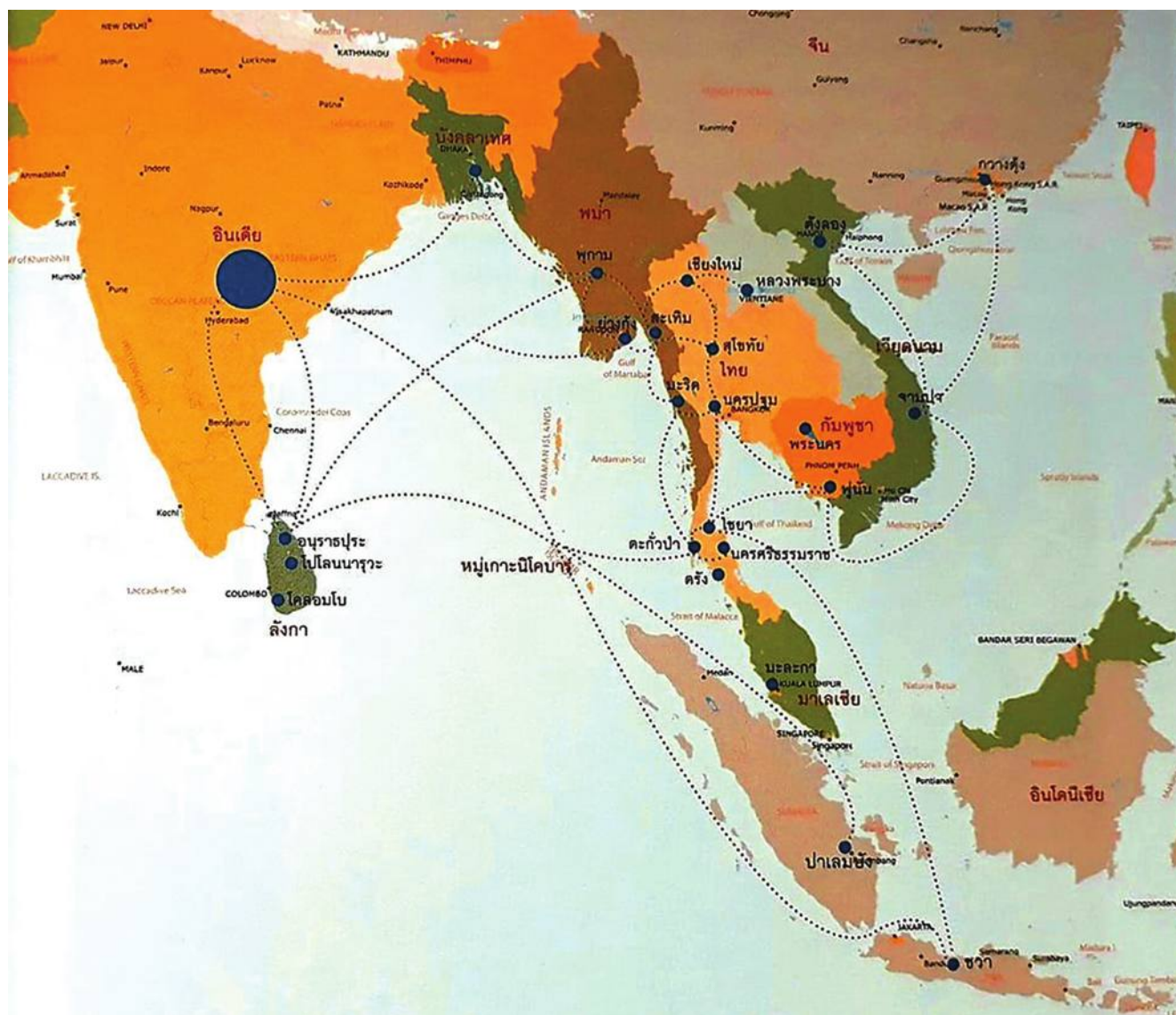
ในด้านการทำภาชนะดินเผา ก่อนที่ศาสนาทั้งสองและระบบเครือข่ายทางการค้าจะเข้ามาสู่คาบสมุทรไทย ชุมชนบนคาบสมุทรแห่งนี้มีความรู้ความเข้าใจเรื่องเทคนิควิธีการผลิตด้วยดินชนิดต่างๆ และปรับเปลี่ยนหรือพัฒนารูปแบบจากเดิมที่มีเพียงไม่กี่รูปแบบ แต่เมื่อชุมชนได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดียในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐ เป็นต้นมา เทคโนโลยีการผลิตภาชนะดินเผาก็มีรูปแบบใหม่เพิ่มขึ้นอย่างมาก เช่น ภาชนะดินเผาที่ค้นพบในชุมชนโบราณภูเขาทอง รูปแบบดังกล่าวมีความคล้ายคลึงหรือร่วมสมัยกับภาชนะที่พบในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศอินเดีย

ในด้านการหลอมโลหะและหลอมแก้ว ถือเป็นการหลอมสินแร่ที่เป็นเทคโนโลยีการผลิตที่ก้าวหน้าของชุมชน ได้พบหลักฐานคือเบ้าหรือแม่พิมพ์สำหรับหล่อศิลปวัตถุและผลิตภัณฑ์อื่นที่เกิดจากการหลอมในชุมชนเหล่านี้ เฉพาะด้านการหลอมแก้ว ได้พบหลักฐานเศษแก้วหลอมซึ่งทำเป็นลูกปัดในชุมชนโบราณหลายแห่ง พบเศษลูกปัดแก้วที่ถูกทิ้งเนื่องจากหล่อไม่ดีหรือไม่สมบูรณ์ ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการหลอมแก้วทำลูกปัดนี้ นับความรู้ขั้นสูงอย่างหนึ่ง เพราะเป็นเทคโนโลยีที่ต้องใช้ความรู้เรื่องคุณสมบัติของวัสดุการควบคุมอุณหภูมิในการหลอม และเทคนิคการทำลวดลายลูกปัด เป็นต้น

ในด้านการทำเครื่องประดับ ในระยะแรกเป็นการทำด้วยดินเผา รูปแบบมีเฉพาะรูปทรงคล้ายผลส้ม ครั้นล่วงถึงศตวรรษที่ ๑๐ เทคโนโลยีการผลิตเครื่องประดับก็ได้เปลี่ยนแปลง โดยเริ่มจากทำเครื่องประดับด้วยหินคาร์เนเลียน ไปจนถึงที่ทำด้วยแก้วและทองคำ นอกจากนี้ทำลูกปัดโดยใช้เทคนิคการฝังลายเขียนสีไว้ในเนื้อหิน ซึ่งต้องอาศัยเทคโนโลยีที่สลับซับซ้อนกว่าเดิม* ลูกปัดที่พบในคาบสมุทรไทยมีจำนวนมากแบบ เช่น ลูกปัดแก้วโมเสกและลูกปัดตา ลูกปัดแก้วสลับลูกปัดลายแถบ ลูกปัดแก้วน้ำเคลือบ และลูกปัดนกแสงตะวัน เป็นต้น

เทคโนโลยีการผลิตลูกปัดเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้สามารถผลิตลูกปัดได้สวยงามและได้ปริมาณมาก สามารถตอบสนองความต้องการของตลาด ทั้งทางตะวันออกและตะวันตก ส่งผลให้พ่อค้าจากบ้านเมืองโพ้นทะเล โดยเฉพาะอาณาจักรโรมันและรัฐในเอเชียตะวันตก ได้เริ่มเปลี่ยนจากเส้นทางการค้าทางบก มาค้าทางทะเลกับอินเดีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มากขึ้น โดยอาศัยสถานีการค้าและเมืองท่าแถบนี้ เพื่อเป็นจุดแวะพักขนถ่ายสินค้า เปลี่ยนเรือหรือซ่อมเรือ โดยเฉพาะบางฤดูที่มีลมมรสุมและคลื่นแรง จึงจำเป็นต้องแวะพักตามเมืองท่าเหล่านี้

กล่าวโดยสรุป คาบสมุทรไทยถือเป็น “สะพานข้าม” มหาสมุทรอินเดียกับมหาสมุทรแปซิฟิก ของผู้คนที่ดำเนินวิธีการค้าทางทะเลและการเผยแผ่ศาสนาในทวีปเอเชีย ซึ่งเป็นอยู่อารยธรรมหลักทางการค้าและศาสนาที่ประเทศอินเดียและจีนมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ส่งผลให้คาบสมุทรไทยเป็นดินแดนที่ธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่เผยแผ่มาจากอารยธรรมสำคัญทั้งสองแห่งของโลกไว้อีกจุดหนึ่ง โดยเฉพาะคือ “รัฐตามพรลิงค์”

แผนที่ แสดงเส้นทางการเชื่อมต่อทางการค้า การเผยแผ่ศาสนาและวัฒนธรรมจากอินเดียสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้คาบสมุทรไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ที่มา : เกรียงไกร เกิดศิริ พระบรมราชทูตนครศรีธรรมราช : มรดกพุทธศาสนสถาปัตยกรรม ศูนย์กลาง พระพุทธศาสนาเถรวาทแห่งคาบสมุทรภาคใต้ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ๒๕๖๐ หน้า ๗.

รัฐตามพรลิงค์ (หรือนครศรีธรรมราช)

ในบรรดารัฐโบราณบนคาบสมุทรไทย เห็นจะไม่มีรัฐใดจะมีขนาดพื้นที่กว้างขวาง และมีบทบาทสำคัญทั้งการค้า การปกครอง และการศาสนา โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์เท่าเทียม “รัฐตามพรลิงค์”

“ตามพรลิงค์” (Tambralinga) เป็นชื่อรัฐโบราณที่สำคัญรัฐหนึ่งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่บนคาบสมุทรไทย เป็นที่รู้จักในหมู่นักเดินเรือและผู้เผยแผ่ศาสนา มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๕ เป็นต้นมาในชื่อ “กมล” บ้าง “ตามพรลิงค์” บ้าง และ “ตันหม่าหลิง” บ้าง พัฒนาจากสถานีทางการค้าทางทะเลจนเติบโตเป็นรัฐ ซึ่งมีระบบทางการเมืองการปกครองที่ได้รับ อิทธิพลวัฒนธรรมจากอินเดีย จนกลายเป็น “รัฐ” ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และมีอำนาจเหนืออาณาบริเวณคาบสมุทรไทย ทั้งหมด จนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ ๒๐ จึงรวมอยู่ในราชอาณาจักรไทย

อาณาเขตของรัฐตามพรลิงค์ครอบคลุมพื้นที่ตอนบนของคาบสมุทรไทย ตั้งแต่บริเวณจังหวัดชุมพรลงไปจนถึง จังหวัดนครศรีธรรมราชของประเทศไทยในปัจจุบัน ซึ่งในเอกสารโบราณของจีนเรียกว่า “เตียนซุน” หรือ “ตันซวิน” ดร.อมรา ศรีสุชาติ^๑ อธิบายว่าน่าจะอยู่ตั้งแต่จังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง มาถึงจังหวัดสุราษฎร์ธานี และตอนบนของจังหวัดนครศรีธรรมราช คือแถบอำเภอขนอม และอำเภอสิชล มีอ่าวเป็นส่วนโค้งเว้ายื่นไปในทะเล มีภูเขาโผล่ขึ้นมาจากทะเล ซึ่งตรงกับบริเวณเกาะสมุย เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี และอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจุบัน

มานิต วัลลิโกดม^๒ อธิบายว่าพัฒนาการของรัฐตามพรลิงค์หลักฐานชัดเจนในสมัยกึ่งประวัติศาสตร์จากเอกสาร โบราณที่ชื่อ “คัมภีร์มหานิทเทศ” ซึ่งแต่งขึ้นเป็นภาษาบาลี คัมภีร์ดังกล่าวมีชื่อ “กะมะลิง” ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ รัฐนี้มีความสัมพันธ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและการค้ากับดินแดนอันมีหลักฐานปรากฏชัดเจนสองแห่ง คือขวภาคกลาง และอินเดียภาคใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์กับราชวงศ์โจฬะในอินเดียภาคใต้ ซึ่งสืบเนื่องต่อจนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๒๖ (จารึกเขาพระนารายณ์ จังหวัดพังงา)

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ เอกสารจีนเรียกรัฐนี้ว่า “ตันหม่าหลิง” บทบาทและความสำคัญของตามพรลิงค์ผูกพัน กับสภาพการค้าในคาบสมุทรอยู่มาก ไม่เพียงแต่เฉพาะทางฝั่งตะวันออกซึ่งอยู่ในเส้นทางผ่านของการค้าของจีนและอินเดีย เท่านั้น หากแต่ยังเป็นจุดที่มีความสำคัญในแง่ของการค้าอีกด้วย เพราะสินค้าจากบริเวณ “ตามพรลิงค์” กลายเป็นที่ต้องการ ของประเทศที่ทำการค้าด้วย เช่น จีนซึ่งต้องการไม้เนื้อหอมจากดินแดนแถบนี้ รศ.ดร.ปรีชา นุ่นสุข^๓ อธิบายว่าเป็นโอกาส สำคัญที่ “ตามพรลิงค์” ใช้ความได้เปรียบด้วยฐานะทางเศรษฐกิจการค้านี้ไปส่งเสริมอำนาจการควบคุมทางทะเลด้วย

^๑อมรา ศรีสุชาติ ศรีวิชัยใน *สุวรรณทวีป* กรมศิลปากร ๒๕๓๗ หน้า ๗๙.

^๒มานิต วัลลิโกดม, “สภาพของอาณาจักรต่างๆ ในภาคใต้ของประเทศไทยก่อนศรีวิชัยมีอำนาจ,” ใน *รายงานการสัมมนาเรื่อง ประวัติศาสตร์-โบราณคดีศรีวิชัย* กรมศิลปากร, ๒๕๒๕ หน้า ๖๘.

^๓ปรีชา นุ่นสุข *ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙* วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๔๔ หน้า ๗๗.

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๕ เป็นช่วงแห่งความขัดแย้งระหว่างอำนาจทางการเมืองที่สำคัญในภูมิภาคนี้ เมื่อพวกทมิฬมีอำนาจขึ้นทางฝั่งตะวันออกของอินเดีย และอำนาจทางทะเลทางภาคตะวันตกของอินเดียก็เพิ่มมากขึ้น เป็นเหตุให้สองฝ่ายต่างแข่งขันกัน ประกอบกับราชวงศ์ซ้องหรือซ่ง (Sung) สามารถรวมแคว้นต่างๆในจีนได้ จึงเปิดเส้นทางการค้าออกสู่ทะเลจีนใต้อีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ด้วยเหตุที่พวกโจฬะมีอำนาจในภูมิภาคแถบนี้ จึงสามารถควบคุมช่องแคบมะละกาได้ เมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ผลทางตรงในการแข่งขันซึ่งกันและกันครั้งนั้น ทำให้รูปแบบของการเดินเรือค้าขายเปลี่ยนแปลง ภาคตะวันออกของคาบสมุทรไทยจึงมีความสำคัญต่อการค้ามากกว่าเดิม เพราะเป็นแหล่งเอื้ออำนวยในการค้าขายกับจีน ขณะเดียวกันดินแดนภาคตะวันออกที่อยู่ในเส้นทางข้ามคาบสมุทร ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่

ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ขอมเริ่มให้ความสนใจต่อฝั่งตะวันออกของคาบสมุทร อันเป็นส่วนหนึ่งในการขยายอำนาจของตนทางตะวันตกของอาณาจักรในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ เห็นได้จากโบราณวัตถุซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของศิลปะขอมบนคาบสมุทรไทยตั้งแต่ช่วงเวลานี้มาก เส้นทางการค้าที่พวกขอมใช้น่าจะเป็นเส้นทางเรือที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว คือจากฝั่งจามตตเข้าอ่าวไทยไปยังเกาะ สมุยในคาบสมุทร ถือได้ว่าความสำคัญของเส้นทางนี้มีต่อรูปแบบของการค้า เป็นความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับตามพรลิงค์โดยตรง ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ เมื่อขอมเริ่มทวีความสนใจออกมาทำการค้า แต่ต่อมาก็เกิดภาวะชะงักงันในกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เมื่อสิ้นสมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑

ขณะเดียวกันในพุทธศตวรรษที่ ๑๖ ตามพรลิงค์เริ่มมีอำนาจในบริเวณนี้เพิ่มขึ้น กล่าวคือเมื่อโจฬะเริ่มเสื่อมอำนาจ ภัยพิบัติวิชัยพาหุที่ ๑ แห่งลังกาก็พยายามสร้างความสัมพันธ์กับอาณาจักรพุกามสมัยพระเจ้านรปติสัทธ โดยนิมนต์ภิกษุจากพม่าไปชำระคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่ลังกา พุกามเองก็เคยแผ่อำนาจเข้าคอคอดกระ ทำให้พวกโจฬะต้องกวาดล้างอิทธิพลแถบนี้อีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ.๑๖๐๐ ในขณะที่ฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรมีความสัมพันธ์ทางการค้ากับจีนอยู่ ดังที่ได้ค้นพบเครื่องถ้วยจีนอายุตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง (Tang) ถึงราชวงศ์ซ่งและหยวน (Sung-Yuan) สภาพเช่นนี้จึงทำให้ตามพรลิงค์ขยายตัวทางเศรษฐกิจ และสามารถส่งทูตไปเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับจีนได้เมื่อ พ.ศ.๑๖๑๐

ล่วงมาประมาณ พ.ศ.๑๖๗๓-๑๗๑๙ ตามพรลิงค์ได้อยู่ในขอบเขตอิทธิพลของลังกาและพุกาม เมืองที่เป็นศูนย์กลางของตามพรลิงค์ระยะนี้คือ “*กรุงศรีธรรมมาโคก*” ตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๓๕ (จารึกดงแม่นางเมือง) พ.ศ.๑๗๑๐ อันเป็นจารึกมคอและภาษาขอม กล่าวถึงราชาจากกรุงศรีธรรมมาโคกกลบนาถวายที่ดินอุทิศให้ผู้ซึ่งเป็นที่เคารพ คำว่า “*ศรีธรรมมาโคก*” สัมพันธ์กับเรื่องราวของรัฐตามพรลิงค์หรือนครศรีธรรมราชอยู่มาก จากศิลาจารึกหลักที่ ๒๔ ดร.วินัย พงศ์ศรีเพียร^๑ ให้ความเห็นว่าสะท้อนให้เห็นภาพทางการเมืองของรัฐตามพรลิงค์ชัดเจน พร้อมกับการเกิดขึ้นของพระเจ้าจันทรภาณุแห่ง “*ปัทมวงศ์*” ตามพรลิงค์วิวัฒนาการเป็นรัฐที่มีอำนาจทางการเมืองสูง สามารถส่งกำลังไปตีลังกาสองครั้ง แม้จะพ่ายแพ้กลับมา แต่อำนาจของพระองค์เหนือรัฐดังกล่าวก็ยังปรากฏอยู่ในหน้าประวัติศาสตร์

^๑วินัย พงศ์ศรีเพียร “*จารึกพระเจ้ากรุงศรีวิชัยและจารึกศรีมหาราช*” ใน ๑๐๐ เอกสารสำคัญ : สรรพสาระประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๑๐ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) หน้า ๒๙.

เมืองท่าสำคัญที่ปรากฏขึ้นในรัฐตามพรลิงค์ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ดร.อมรา ศรีสุชาติ^๑ ให้ความเห็นว่าน่าจะมีอยู่หลายแห่งทางฝั่งทะเลตะวันออก ได้แก่ แหล่งหัวมินา ใกล้คลองท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (อยู่ใกล้กับเมืองพระเวียง) ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นศูนย์กลางการปกครองหรือเมืองสำคัญของรัฐ “ตามพรลิงค์” และวัดหรั่ง อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนเมืองท่าฝั่งตะวันตกน่าจะอยู่ที่แหล่งกันตัง จังหวัดตรัง ส่วนเมืองท่าฝั่งอันดามันไม่ปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีในแหล่งใดแหล่งหนึ่ง ที่ชัดเจนพอที่จะกล่าวได้ว่าเป็นแหล่งเมืองท่าที่อาหรับเรียก “กลาฮ์” แต่น่าจะเคลื่อนลงมาทางใต้แถบจังหวัดตรังถึงจังหวัดสตูล เพราะพบแหล่งท่าเรือโบราณอยู่หลายแห่ง

ในบรรดาเมืองท่าร่วมสมัยเดียวกันนี้ แหล่งเมืองท่าที่หัวมินา ดูจะเฟื่องฟูที่สุดในการเป็นสถานีการค้ากับจีน และยังคงมีบทบาทการเป็นพ่อค้าคนกลางที่ขายแก่เรือชาติอื่นๆ แหล่งเมืองท่าของรัฐตามพรลิงค์ในช่วงนี้ ดร.อมรา ศรีสุชาติ^๒ ให้ความเห็นว่ามิได้มีบทบาทเป็นเมืองท่าค้าขายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นแหล่งยุทธศาสตร์ที่พระเจ้าจันทรภาณุใช้ในการยกทัพเรือไปโจมตีศรีลังกาในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ อย่างไรก็ตาม ในศตวรรษต่อมา เมืองท่าเหล่านี้ก็กลายมาเป็นแหล่งที่กองทัพเรือจากภายนอกยกมาขึ้นฝั่งเพื่อโจมตีเมืองต่างๆ บนคาบสมุทรบ้าง เช่น กรณีกองทัพจากชวา หรือกองทัพของอุซงคนตะจากปลายเกาะสุมาตรายกมาโจมตีรัฐตามพรลิงค์ เป็นต้น

ในด้านศิลปวัฒนธรรม ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ ดินแดนคาบสมุทรไทยและคาบสมุทร มลายูตอนเหนือ โดยเฉพาะตามพรลิงค์ได้รับอิทธิพลจากอินเดียอย่างมาก ส่งผลให้ศาสนาพราหมณ์ซึ่งฝังรากลึกลง ดังเห็นได้จากการพบโบราณวัตถุสถานมากกว่าที่ใดในคาบสมุทรไทย รวมทั้งชื่อรัฐ “ตามพรลิงค์” ก็ได้สะท้อนให้เห็นชัดเจนว่าเป็นผลมาจากศาสนาพราหมณ์ มีการขยายตัวของชุมชนตามแหล่งที่เหมาะสมทางภูมิศาสตร์ ซึ่งต่อมาได้เจริญเติบโตขึ้นเป็นเมืองท่าชายฝั่งตะวันตกและตะวันออกของคาบสมุทรไทยในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔ ซึ่งเป็นผลประโยชน์จากการควบคุมดูแลทางการค้าทางทะเลอันเป็นเศรษฐกิจหลักของรัฐนี้

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ตามพรลิงค์เริ่มมีฐานะเป็นศูนย์กลางทางการค้า การเมือง การปกครอง และศิลปวัฒนธรรมบนคาบสมุทรไทยทั้งฝ่ายตะวันตกและตะวันออกที่เกี่ยวข้องกับรัฐตามพรลิงค์เสมอ ต่างกันแต่เพียงมากบ้างน้อยบ้างเท่านั้น ครั้นพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สามารถปกครองแหลมมลายูตอนเหนือทั้งหมด จัดเครือข่ายเป็น “เมือง ๑๒ นักษัตริย์” ซึ่งแต่ละเมืองก็ให้อัศวราสัตว์ประจำเมืองกำกับไว้ในช่วงศตวรรษดังกล่าวตามพรลิงค์ได้เปลี่ยนชื่อรัฐเป็น “นครศรีธรรมราช” มีความสัมพันธ์ไมตรีกับรัฐไทยตอนบน คือสุโขทัย และมีสัมพันธ์ข้ามมหาสมุทรกับประเทศศรีลังกา เป็นการสัมพันธ์ทางเครือญาติและศาสนา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคตินิยมทางพระพุทธศาสนา และเป็นผลให้ลัทธิเถรวาทจนเจริญรุ่งเรือง และสามารถประดิษฐานมั่นคงแผ่กว้างไปทั่วดินแดนภาคใต้ตอนบน

^๑อมรา ศรีสุชาติ สายรากภาคใต้ : ภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ จิตทัศน์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๔๔ หน้า ๑๓.

^๒ด.หน้า ๑๕.

“ตามพรลิงค์” ถือเป็นรัฐหรืออาณาจักรทางพุทธศาสนาและเศรษฐกิจของผู้คนในสังคมบนคาบสมุทรไทยที่โดดเด่นยิ่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิใช่เพียงเพราะมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นที่ต้องการของตลาดโลก หรือสามารถผลิตสินค้าได้ตามกระแสความต้องการของตลาดสากลเท่านั้น แต่ยังมีการบริหารจัดการในการสร้างระบบเมืองท่าเครือข่าย และระบบการจัดการธุรกิจแบบพ่อค้าคนกลางที่มีประสิทธิภาพ ทั้งยังมีการพัฒนาการยุทธนาวีเพื่อปกป้องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังโดยเฉพาะในช่วงที่พระเจ้าจันทรภาณุเป็นกษัตริย์ของอาณาจักรนี้

เหนืออื่นใด ตามพรลิงค์ยังถือเป็นผู้นำในการส่งเสริมวัฒนธรรมพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทให้ประดิษฐานอย่างมั่นคงและยั่งยืนยาวนานบนคาบสมุทรไทย รวมทั้งบนดินแดนภาคพื้นทวีป ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้หลักปรัชญาของพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทที่บ่มเพาะงอกงามในดินแดนเอเชียใต้ มาเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายอยู่ในประเทศไทย และดินแดนข้างเคียง ความเจริญรุ่งเรืองนี้ นอกจากมีส่วนในการสร้างสรรค์วิถีชีวิต และแนวคิดในศาสนาแล้ว ยังเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ก่อให้เกิดการรังสรรค์ศิลปกรรมที่งดงามตกทอดเป็นมรดกภูมิปัญญาของประชาชาติที่มีอารยธรรมสูงไม่แพ้ชาติใดในโลก

อย่างไรก็ดี ก่อนสิ้นสุดพุทธศตวรรษที่ ๑๙ รัฐบริเวณลุ่มเจ้าพระยารุ่งเรืองขึ้น มีศูนย์กลางอำนาจที่กรุงศรีอยุธยา พระเจ้าอู่ทองยกทัพแผ่อำนาจลงมาทางใต้ และรวบรวมนครศรีธรรมราชไว้ในขอบขัณฑสีมา ดำรงสถานะเป็น “หัวเมืองเอก” ของราชอาณาจักรอยุธยา ประวัติศาสตร์อันรุ่งเรืองและมีอิสระในการปกครองตนเองของนครศรีธรรมราชยืนยาวไม่นานนัก เพราะในช่วงเวลานั้นเป็นเวลาของการรวบรวมบ้านเมืองเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในท้องที่ภาคกลาง โดยมีกรุงศรีอยุธยาเป็นผู้นำตั้งแต่ก่อน พ.ศ.๑๘๘๓ อันเป็นปีสถาปนากรุงศรีอยุธยาอย่างเป็นทางการ

วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาเถรวาทบนคาบสมุทรไทย

กล่าวโดยสรุป หลักฐานประวัติศาสตร์และหลักฐานโบราณคดีที่ค้นพบบนคาบสมุทรไทย และในดินแดนประเทศข้างเคียง จึงแบ่งยุคสมัยของรัฐตามพหุรงค์หรือนครศรีธรรมราชได้เป็นสี่สมัยดังนี้

สมัยแรก เป็นช่วงเวลาราวพุทธศตวรรษที่ ๕-๑๐ ซึ่งเป็นช่วงเริ่มแรกที่ดินแดนบนคาบสมุทรไทยได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ทั้งด้านความเชื่อ ศาสนา ประเพณี กฎหมาย ภาษาและวรรณกรรม ดังปรากฏในเอกสารของอินเดียขณะเดียวกันก็มีเอกสารของจีนที่ระบุชื่อเมืองที่มาค้าขาย เอกสารโบราณของจีนและอินเดียได้สะท้อนให้เห็นว่าในช่วงเวลานั้นชุมชนหลายแห่งบนคาบสมุทรไทยได้พัฒนาขึ้นเป็นเมืองท่าหรือศูนย์กลางทางการค้าในระบบเครือข่ายการค้านานาชาติ โดยเฉพาะเมือง “กะมะลิง” หรือ “ตะมะลิง” หรือ “ตามพหุรงค์” (Tambralinga) ซึ่งชื่อนี้ปรากฏในเอกสารโบราณของอินเดียตั้งแต่เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๗

สมัยที่สอง เป็นช่วงเวลาราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ซึ่งเป็นช่วงที่พัฒนาการของรัฐนี้ผูกพันแนบแน่นกับการค้าและความรุ่งเรืองของศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย อันเป็นศาสนาที่มีบทบาทอย่างสำคัญต่อพัฒนาการของรัฐ แม้ว่าในสมัยนี้พระพุทธศาสนาจะมีบทบาทอยู่ควบคู่กับศาสนาพราหมณ์อยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้มีบทบาทที่โดดเด่นเท่าศาสนาพราหมณ์ แม้แต่ในช่วงที่พระพุทธศาสนาลัทธิมหายานเจริญสูงสุดในรัฐ คือในระหว่างกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ก็ตาม ร่องรอยความเจริญของศาสนาพราหมณ์ก็ยังปรากฏอยู่ในรัฐนี้ ตั้งแต่พื้นที่ตอนบนจนถึงลุ่มทะเลสาบสงขลาซึ่งเป็นพื้นที่ตอนกลางของรัฐ

สมัยที่สาม เป็นช่วงเวลาราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ ซึ่งเป็นช่วงที่พัฒนาการของรัฐแห่งนี้ได้ผูกพันอยู่กับพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศรีลังกา เรียกกันว่า “ลัทธิลังกาวงศ์” หรือ “นิกายลังกาวงศ์” ซึ่งเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อรัฐตามพหุรงค์ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่พม่าไปจนถึงอินโดนีเซีย ให้การยอมรับและมุ่งมั่นที่จะเอาแนวทางของลัทธิลังกาวงศ์เป็นเครื่องนำทางและแรงบันดาลใจ ครั้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ อิทธิพลของพุทธศาสนาจากศรีลังกาจึงได้ตั้งมั่นในดินแดนแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้สองแห่งคือ รัฐพุกาม(Pagan) ของประเทศพม่า และรัฐตามพหุรงค์ (Tambralinga) ของประเทศไทย

สมัยที่สี่ เป็นช่วงเวลาราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐-ปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงที่พัฒนาการของรัฐนี้ได้ผูกพันกับอำนาจรัฐไทย ซึ่งมีกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี พระเจ้าอู่ทองปฐมกษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้เริ่มต้นขยายขอบวงของอำนาจลงมายังคาบสมุทรไทย จนมีอำนาจเหนือนครศรีธรรมราชต่อเนื่องไปถึงคาบสมุทรมาลายู และเมื่อล่วงมาถึงรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองนครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองเอก ขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาสืบมา และเมื่อศูนย์อำนาจเปลี่ยนเป็นธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ นครศรีธรรมราชก็หลอมรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทยสืบมาจนปัจจุบัน

“ตามพหุรงค์” หรือ “นครศรีธรรมราช” ในปัจจุบันแม้ได้เป็นรัฐอิสระและปกครองตนเองอย่างอดิศักดิ์จริง แต่จุดเด่นทางประวัติศาสตร์ของการเป็นที่ตั้งพระพุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์เป็นแห่งแรกก่อนที่แห่งใดบนผืนทวีปยังได้รับการกล่าวถึงอยู่ตลอดมา ทั้งที่เห็นเป็นรูปแบบพระสถูปทรงลังกาขนาดใหญ่ และเข้าใจถึงความหมายและความสำคัญดังที่ปรากฏในตำนานพระธาตุเมืองนครศรีธรรมราชโดยไม่สิ้นสูญ

พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของพราหมณ์

๑. การค้าและความเชื่อสู่การตั้งหลักแหล่ง

จากหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ของหลายชนชาติ มีความสอดคล้องกันว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เป็นศูนย์รวมทางการค้า เป็นจุดนัดพบของนักเดินทางทั้งจากจีน พุณัน อินเดีย เปอร์เซีย และแดนอาหรับอื่นๆ มีเมืองท่าสำคัญเรียงรายตามชายฝั่ง ตลอดคาบสมุทรภาคใต้ของไทย จรดช่องแคบมะละการวมถึงหมู่เกาะต่างๆ นักเดินทางที่จะมาทำการค้า แสวงหาสินค้าหรือเพื่อสร้างความมั่งคั่ง ภูมิภาคนี้เป็นเป้าหมายสำคัญของพ่อค้า เพราะอุดมไปด้วยทรัพยากรที่เป็นที่ต้องการในยุคสมัยนั้นมาก การเดินทางส่วนหนึ่งจะเลียบชายฝั่งอ้อมไปทางช่องแคบมะละกา และอีกส่วนหนึ่งจะนิยมตัดข้ามพื้นที่ภาคใต้ของไทยที่เป็นปลายแหลมยาวและแคบ ระหว่างทะเลอันดามันกับอ่าวไทย ประกอบกับมีสายน้ำทั้งสองฝั่งเป็นระยะ สะดวกต่อการเดินทางลำเลียงสิ่งของ และที่สำคัญมากคือเป็นพื้นดินที่มีเครื่องเทศและเครื่องหอม ซึ่งเป็นสินค้าที่อินเดียมีความต้องการสูงมาก เพราะเป็นทั้งเครื่องบูชาเทพเจ้า และใช้ประกอบกิจกรรม ประเพณีต่างๆ ของผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ จากหลักฐานบันทึกต่างๆ ในการซื้อขายสินค้าแถบภูมิภาคนี้ปรากฏชื่อเมืองสำคัญ บริเวณกึ่งกลางของคาบสมุทรภาคใต้ คือ “ตามพรลิงค์” ซึ่งอาจออกเสียงแตกต่างกันตามสำเนียงของแต่ละชาติ หลักฐานเหล่านี้เกิดมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๗-๘

การค้าที่เพิ่มมากขึ้นในรัฐตามพรลิงค์ ซึ่งเป็นจุดนัดพบสำคัญระหว่างภูมิภาคตะวันตกกับตะวันออกเฉียงใต้ ส่งผลให้พ่อค้าต่างชาติกับคนพื้นเมืองมีปฏิสัมพันธ์กัน การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมก็เกิดขึ้น ชนชาติอินเดียซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์ก็ได้นำรูปแบบและความเชื่อของศาสนาเข้ามาด้วย จากเพื่อการค้าต่อมานักบวชเผยแผ่ศาสนา ก็ได้ร่วมเดินทางมาด้วย วัฒนธรรมและศาสนาที่เป็นระบบมากกว่าก็ได้แพร่กระจายเข้าสู่คนพื้นเมืองซึ่งเดิมเน้นการบูชาผีบรรพบุรุษของกลุ่มต่างๆ ก็ผสมกลมกลืนกันเข้า คนพื้นเมืองก็เริ่มรับหลักคำสอนและพิธีกรรมตามศาสนาพราหมณ์มากขึ้น เมื่อถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๒ เมืองตามพรลิงค์ก็รับศาสนาพราหมณ์เข้ามาเป็นศาสนาหลักในการดำรงชีวิต

การเข้ามาของศาสนาพราหมณ์ในเบื้องต้น ส่วนใหญ่จะมาจากอินเดียตอนใต้ ซึ่งเป็นพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย มีพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นใหญ่กว่าเทพเจ้าทั้งปวง ในความเชื่อของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย พระศิวะประทับบนยอดไกรลาส ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางของจักรวาล เมื่อเดินทางไปเผยแผ่ศาสนาที่ใดจึงพยายามค้นหาภูเขาที่มีลักษณะภูมิสถานตามคัมภีร์ เพื่อจำลองขึ้นเป็นเขาพระสุเมรุ สำหรับเป็นศูนย์รวมประกอบพิธีกรรมศักดิ์สิทธิ์ทั้งฝ่ายพราหมณ์และฝ่ายกษัตริย์ โดยผู้นับถือลัทธิไศวนิกาย ถือว่าพระราชาคือกษัตริย์แห่งภูเขา (King of the Mountain) และถ้าสถานที่ใดมีลักษณะเป็นหินบนยอดภูเขา มีรูปลักษณะแบบศิวลึงค์ ซึ่งพราหมณ์เรียกว่า ลึงคบรรพต หรือ สยมภูาลึงค์ จะถือว่าเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ตั้งเขาพระสุเมรุ เป็นแดนสถิตย์แห่งองค์พระศิวะ เป็นสัญลักษณ์ของการสร้างบ้านสร้างเมือง การสถาปนาอำนาจของกษัตริย์และความเจริญของบ้านเมืองจึงผูกพันกับการทำพิธีบูชาศิวลึงค์

ในความเชื่อของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย ถ้าลึงคบรรพตหรือสยมภูวลึงค์เกิดร้ายหรือแตกหัก จะเกิดอุบัติเหตุใหญ่หลวงต่อบ้านเมือง จะต้องประกอบพิธีกรรมบูชาเทพ และหุ้มห่อลึงคบรรพตด้วยทองคำ หรือทองแดง จากความเชื่อนี้และภูมิสถานของเขาคาที่ต้องตามลักษณะแห่งคัมภีร์ และมีร่องรอยการสกัดลึงคบรรพต นักวิชาการหลายท่าน จึงสันนิษฐาน ว่าลึงคบรรพตที่ยอดเขาคาอาจจะเคยห่อหุ้มด้วยทองแดง ซึ่งเป็นที่มาของชื่อเมืองแรกในคาบสมุทรมลายูได้ว่า ตามพรลิงค์ อันหมายถึง ศิวลึงค์ทองแดง และเขาคาจึงเป็นศูนย์กลางของไศวภูมิณฑลในช่วงต้นของการตั้งบ้านเมือง

๒. การอาศัยอยู่ของคนพื้นเมืองเดิม

ก่อนที่พราหมณ์จากอินเดียจะเข้าสู่นครศรีธรรมราช หลักฐานทางโบราณคดีและร่องรอยผู้คนในพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราชตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์พบแหล่งที่อาศัยทั้งที่เป็นถ้ำเพิงผามาแต่ยุคหิน และหลักฐานในพื้นที่ราบเป็นลักษณะชุมชนเกษตรกรรมแรกเริ่ม สืบเนื่องต่อมาถึงยุคที่พัฒนาเป็นชุมชนเมืองท่า และสถานีการค้า ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๗-๘ เป็นต้นมา ซึ่งเป็นยุคที่มีสินค้าจากต่างชาติ มีกลุ่มพ่อค้า นักแสวงโชค นักบวชทั้งพราหมณ์ และพระสงฆ์เริ่มเข้ามาและมีบางส่วนมาตั้งถิ่นฐาน ทั้งเพื่อรวบรวมผลผลิตพื้นเมืองไว้คอยเรือสินค้าที่จะกลับมาอีก เมื่อถึงฤดูกาลค้าขายครั้งใหม่ โดยเฉพาะกลุ่มพราหมณ์ ซึ่งได้พบประติมากรรมรูปเคารพในศาสนาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๐ ซึ่งนำเข้าจากอินเดียโดยตรง และเริ่มมีประติมากรรมที่ผลิตในท้องถิ่นตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา

จากการที่คนอินเดียเริ่มมาอาศัยรวบรวมสินค้า ก็ได้พัฒนาชุมชนท่าน้ำเดิมขึ้นเป็นชุมชนการค้า ในด้านศาสนา ก็เริ่มทำรูปเคารพ เทวสถาน ขึ้นในชุมชนเพื่อยึดเหนี่ยวจิตใจ สำหรับพราหมณ์นอกจากสร้างสถานที่เคารพในชุมชนการค้าแล้ว ก็ได้สร้างเทวาลัยขนาดใหญ่เพื่อเป็นศูนย์รวมความเชื่อและพิธีกรรมขึ้นเพื่อให้เป็นแหล่งศักดิ์สิทธิ์ของชุมชน มีอาณาบริเวณครอบคลุมชุมชนเล็กๆ เป็นเขตที่เรียกว่า “*มณฑล*” ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมจากแบบชนเผ่าเดิม มาเป็นการนำของพราหมณ์ หรือส่งเสริมให้หัวหน้าเผ่าได้รับการยกฐานะเป็นตัวแทนแห่งเทพ เป็นการลดบทบาทของผีประจำบ้านประจำเผ่า พัฒนามาเป็นการเคารพบูชาเทพสูงสุด ซึ่งส่งผลให้พราหมณ์กับชนชั้นปกครองกลายเป็นส่วนสนับสนุนต่อกันในการสร้างบ้านสร้างเมือง

ปากน้ำลิซล

ชุมชนเดิมในนครศรีธรรมราชพัฒนาเป็นชุมชนการค้า ส่วนใหญ่เรียงรายหนาแน่นตามสันทรายชายทะเล โดยอาศัยสายน้ำสำคัญ ซึ่งได้พบหลักฐาน ดังนี้

๑. ชุมชนคลองท่าเรือรี ในเขตอำเภอสิชล มีแหล่งโบราณคดีสำคัญ คือบริเวณภูเขาจอมทอง พบชิ้นส่วนของเทวาลัยและพบศิวิลิ่งค์ทองคำ บริเวณวัดนาขอม พบศิวิลิ่งค์ถึง ๕ องค์ และร่องรอยเทวาลัย

๒. ชุมชนคลองท่าควาย ในเขตอำเภอสิชล มีแหล่งโบราณคดีสำคัญ คือกลุ่มโบราณสถานบ้านท่าควาย หรือวัดคงคาเลียบ บ้านไสสับ บ้านดิน พบแหล่งโบราณสถานจำนวนมาก รวมถึงศิวิลิ่งค์ ฐานโยนิ และชิ้นส่วนสถาปัตยกรรมต่างๆ

๓. ชุมชนคลองท่าเขียว ในเขตอำเภอสิชล มีแหล่งโบราณสถานวัดเบิก บ้านนาหัน บ้านหัวทอน สวนหัวแหวน บ้านพังกำ วัดพระโอน (ร้าง) ซึ่งเป็นชุมชนโบราณที่อาศัยอยู่หนาแน่น เชื่อมต่อกับคลองท่าเขียว และคลองท่าหน

๔. ชุมชนคลองท่าหน ในเขตอำเภอสิชล มีแหล่งโบราณคดีที่บ้านเขาคา บ้านต่อเรือ บ้านเทพราช บ้านสงวน บ้านไสหิน บ้านสระกุด บ้านพังกำ คลองไผ่ฟัก บ้านไสหนุน บ้านถนนโน และบ้านเขายวนเฒ่าซึ่งพบคลองมโหระทึกที่นี่

๕. ชุมชนคลองท่าหิน ในเขตรอยต่ออำเภอสิชลกับอำเภอท่าศาลา พบโบราณสถานที่บ้านสีสา บ้านทุ่งพัน บ้านนาเหรัง และบ้านนูด

๖. ชุมชนคลองกลาย ในเขตอำเภอท่าศาลา พบเครื่องมือเครื่องใช้ยุคหิน และมีแหล่งโบราณสถาน วัดมเหยงค์ (ร้าง) หาดทอนไม้สูง บ้านชุมโลง

๗. ชุมชนคลองท่าพูด - ท่าสูง ในเขตอำเภอท่าศาลา มีแหล่งโบราณสถานวัดพระนางตรา เกาะพระนารายณ์ วัดตุ้มปึง (ร้าง)

๘. ชุมชนคลองปากพะยิง-ชุมขลิง ต้นน้ำจากอำเภอพรหมคีรีไหลผ่านอำเภอท่าศาลา พบแหล่งโบราณสถาน บ้านพรหมโลก แหล่งโบราณคดีบ้านโมคลาน บ้านทุ่งน้ำเค็ม

๙. ชุมชนคลองท่าดี - ปากเหล้า - ปากนคร ต้นน้ำจากอำเภอลานสกา ไหลผ่านอำเภอพระพรหม และอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช มีแหล่งโบราณสถานวัดห้วยยาน (ร้าง) บ้านกำโลน และในเขตตัวเมืองนครศรีธรรมราช ทั้งเมืองโบราณนครศรีธรรมราช ฐานพระสยาม และโบราณวัตถุในวัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร

๑๐. ชุมชนคลองท่าเรือ ต้นน้ำจากเขาหลวง ซึ่งมีสายน้ำหลายสายมารวมกัน เช่น คลองจังหูน คลองวังวี่ คลองพรุห้วยพระ และมีแม่น้ำที่มาบรรจบใกล้ตัวเมือง คือ คลองคูพาย คลองสวนหลวง คลองป่าเหล้า และคลองนครน้อย ได้พบโบราณสถานที่วัดพระเพรง วัดคั่นนาราม เมืองโบราณพระเวียง วัดสวนหลวง วัดพระเวียง (ร้าง) วัดท่าโพธิ์ (ร้าง) และแหล่งโบราณคดีบ้านท่าเรือ

๑๑. ชุมชนคลองเสาธง - คลองโคกคราม - คลองชะเมา ต้นน้ำจากอำเภอลานสกา อำเภออ่อนพิบูลย์ อำเภอพระพรหม ไหลผ่านอำเภอปากพนัง พบแหล่งโบราณสถานวัดสระเหวียง หรือวัดสระเนรมิต

นอกจาก ๑๑ กลุ่มน้ำที่แสดงถึงการตั้งชุมชนเมื่อก่อนแล้ว ยังพบกระจกระบายอยู่ทุกอำเภอ โดยเฉพาะสายลุ่มน้ำด้านเขตอำเภอฉวาง อำเภอทุ่งใหญ่ และอำเภอถ้าพรรณรา ลุ่มน้ำตรางเขตอำเภอทุ่งสง ลุ่มน้ำปากพนังเขตอำเภอชะอวด และลุ่มน้ำขนอมเขตอำเภอขนอม

เมื่อพราหมณ์เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนความเชื่อ พิธีกรรมในชีวิต จนคนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพราหมณ์ ชุมชนต่างๆ จึงได้สร้าง เทวสถาน รูปเคารพ เพื่อไว้บูชาและประกอบพิธีกรรม จากเดิมเป็นชุมชนเล็กๆ ของชนพื้นเมืองได้พัฒนาเป็นชุมชนใหญ่และหลายๆ ชุมชนได้กลายเป็นมณฑล และหลายๆ มณฑลรวมกันเป็นเมืองหรือรัฐขึ้น โดยศูนย์กลางของเมืองมีการเปลี่ยนแปลงตามอำนาจของผู้ปกครอง หรือมีเหตุการณ์ภายนอกมาเป็นตัวแปร สำหรับในเมืองจะมีคณะพราหมณ์เป็นผู้นำ หรือเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมแก่ผู้นำ พราหมณ์ที่มีความสามารถมักจะเป็นผู้มีอำนาจ มีบทบาทต่อเมืองนั้นๆ ผู้นำก็จะจัดให้พราหมณ์พักอาศัยเป็นกลุ่มๆ ได้รับการปกป้องจากผู้นำ ส่วนพราหมณ์ที่เป็นพ่อค้าวานิช ก็จะทำตามชุมชนตลาดการค้าทั่วไป

๓. หลักแหล่งที่อาศัยของพราหมณ์

หลักแหล่งที่อาศัยของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ซึ่งกระจายอยู่หนาแน่นตามแนวสันทรายในที่ที่สามารถเดินทางติดต่อและค้าขายได้สะดวก โดยยุคต้นเกือบทั้งหมดจะเป็นลัทธิไศวนิกาย มีลัทธิไวษณพนิกายกระจายแทรกอยู่บ้างแต่เป็นส่วนน้อย รูปแบบการตั้งหลักแหล่งอาศัยจะรวมชุมชนเป็นกลุ่มๆ ที่เรียกว่ามณฑล อาจมีมณฑลที่เป็นศูนย์กลางในแต่ละยุคสมัย ซึ่งจากหลักฐานความหนาแน่นของชุมชน นครศรีธรรมราชน่าจะจัดได้เป็น ๓ มณฑล โดยศูนย์กลางเริ่มต้นอยู่ที่เขาคา แล้วเปลี่ยนเป็นเมืองโบราณในเวลาต่อมา

๓.๑ หลักแหล่งแห่งมณฑลเขาคา

เขาคาเป็นแหล่งเริ่มต้นของพราหมณ์ในการตั้งบ้านตั้งเมืองตามคติลัทธิไศวนิกายที่จะหาภูเขาศักดิ์สิทธิ์เพื่อจำลองเป็นเขาพระสุเมรุ ซึ่งเขาคาเป็นภูเขาลูกโดด ไม่สูงมากนัก สามารถสร้างเทวาลัยได้ และบนยอดเขายังเป็นที่สถิตของสิ่งบรรพต แบบเดียวกับภูเขาบนฝั่งแม่น้ำโขง เขตเมืองจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และแคว้นปาลันชะรังคะ ซึ่งเป็นของพวกจามทางตอนใต้ของประเทศเวียดนาม เขาคายังมีคลองท่าหนซึ่งเปรียบเสมือนแม่น้ำคงคาไหลเลียบบ่ออุมภูเขา ส่วนบนยอดภูเขาเป็นที่สถิตของสิ่งบรรพต เขาคาจึงเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพราหมณ์ เมื่อมีผู้นับถือศาสนาพราหมณ์มาอาศัยอยู่ในบริเวณโดยรอบภูเขามากจึงได้สร้างเทวาลัย สถาปนาเมือง สถาปนาจักรีและสร้างมณฑลที่กว้างขึ้น

จากหลักฐานทางด้านโบราณคดีและร่องรอยที่ชาวบ้านพบโดยรอบเขาคามีโบราณสถานนับร้อยแห่งตลอดสันทรายในเขตอำเภอสิชลปัจจุบัน โดยมีเทวสถานระดับรองลงไปตามสายน้ำต่างๆ คือ บริเวณเหนือสุดของคลองท่าเรือรี พบร่องรอยการอยู่อาศัยที่บ้านจอมทอง สถานที่พบศิวิลิ่งคทองคำ และพบเทวสถานย่อยๆ บริเวณบ้านเขาเปลือกไม้ บ้านนากลาง ตำบลสิชล ถัดลงมาทางใต้ที่คลองท่าควาย พบโบราณสถานพราหมณ์และรูปเคารพจำนวนมากที่บ้านท่าควาย บ้านนาหอม ถัดต่อมาที่คลองท่าเขียว พบโบราณสถานพราหมณ์มากที่บริเวณบ้านเขาพรัง

บ้านทุ่งครั้ง วัดเบิก ส่วนที่คลองท่าหินทางใต้สุดบริเวณรอยต่อเขตอำเภอท่าศาลา พบโบราณสถานพราหมณ์มากที่บริเวณวัดดอนไคร บ้านทุ่งพัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีชุมชนพราหมณ์อยู่ทั่วเขตอำเภอสิชล และมีพราหมณ์อยู่อาศัยจำนวนมากพอสมควร จึงสามารถสร้างเทวสถานได้ทั่วพื้นที่

ส่วนที่เขาคา จากหลักฐานที่ค้นพบเป็นชุมชนใหญ่มาก เชื่อมต่อกับบริเวณข้างเคียงโดยรอบ และจากคติความเชื่อตามคัมภีร์พราหมณ์ ถือเป็นศูนย์กลางของเมืองตามพรลิงค์ ด้วยการสร้างเทวาลัยตลอดสันของภูเขาที่ยาวเกือบ ๘๐๐ เมตร ซึ่งจะต้องใช้กำลังคนจำนวนมากและต่อเนื่องหลายปี จากการทดสอบสำรวจพบว่าหินที่นำมาก่อสร้างบนเทวาลัยยอดภูเขา ทั้งรูปเคารพ ธรณีประติมากรรม ฐานโยนิ ฐานรากของเทวาลัย เป็นหินต่างชนิดกับบนเขาคา เมื่อทดสอบเปรียบเทียบในพื้นที่โดยรอบเป็นหินชนิดเดียวกันกับเขาพรัง ซึ่งอยู่ทางด้านทิศเหนือไปประมาณ ๕ กิโลเมตร และมีร่องรอยการขุดคลองเชื่อมระหว่างคลองท่าเขียวที่เลียบบเขาพรัง ไปสู่คลองท่าหนที่เลียบบเขาคา เพื่อการลำเลียงหินและเป็นเส้นทางคมนาคม ปัจจุบันชาวบ้านเรียกว่าคลองไก่อ๊ปก เป็นสายน้ำเหนือลงใต้แตกต่างจากสายน้ำอื่นๆ ในพื้นที่และไม่เป็นไปตามสภาพปกติทางภูมิศาสตร์ แสดงถึงการใช้กำลังคนจำนวนมาก ทั้งการสกัดหินลำเลียงตามสายน้ำนำขึ้นสู่เขาคาก่อสร้างเทวาลัยและรวมถึงการผลิตและนำอิฐขึ้นสู่บนยอดเขาคา

การสำรวจชุมชนโบราณแหล่งอาศัยที่เขาคา พบหลักฐานร่องรอยการอาศัยโดยรอบ มีเฉพาะด้านตะวันออกที่ปรากฏร่องรอยหลักฐานห่างจากเชิงเขาเพียงประมาณ ๓๐๐ เมตร ซึ่งสันนิษฐานว่าเดิมแนวหาดทรายชายทะเลคงไม่ไกลจากภูเขาปัจจุบัน และจากการขุดพื้นที่ด้านตะวันออกทั้งขุดสระ ขุดบ่อ ของชาวบ้านประมาณ ๕-๑๐ เมตร จะพบการทับถมของซากพืช ซากสัตว์ และลักษณะป่าชายเลนทั้งหมด จึงเชื่อได้ว่าเดิมผู้คนจะอาศัยทางด้านทิศเหนือทิศตะวันตก และทิศใต้ของเขาคา ส่วนด้านทิศตะวันออกอาศัยในพื้นที่แคบๆ เชิงเขา และเขาคาจะสามารถมองเห็นจากเรือในทะเลได้อย่างชัดเจนสามารถเป็นจุดหมาย (Land Mark) สำคัญของพ่อค้าเดินเรือได้

หลักฐานการตั้งชุมชนหนาแน่นที่สุดของพราหมณ์ในอำเภอสิชลอยู่ทางด้านทิศเหนือฝั่งตรงข้ามของสายน้ำบริเวณบ้านสระใหญ่ บ้านพังกำ บ้านสงวน บ้านสระกุด และบ้านไสนุ่น เป็นต้น ซึ่งพบร่องรอยเทวสถานย่อย ที่อยู่อาศัยสระน้ำขนาดใหญ่กระจายอยู่ทั่วชุมชน เป็นลักษณะของการตั้งชุมชนขนาดใหญ่ มีผู้คนอาศัยจำนวนมาก ลักษณะเหมือนศูนย์กลางแห่งเมือง สอดคล้องกับเทวาลัยบนเขาคาที่อาจสันนิษฐานได้ว่าเป็นแหล่งเริ่มต้นของการสร้างเมืองตามพรลิงค์ ทั้งคติการตั้งเมืองของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย โดยถือสิ่งคบรรพตเป็นประธาน การสร้างเทวาลัยขนาดใหญ่เพื่อเป็นศูนย์กลางของจักรวาล พร้อมหลักฐานชุมชนพราหมณ์รายรอบรัศมีนับ ๑๐ กิโลเมตร รวมถึงการพบวัตถุมงคลสำคัญในพิธีกรรมครั้งตั้งเมือง ดังเช่นแผ่นดินทองคำรูปช้าง และพระพิมพ์เศศทองคำ เป็นต้น

การตั้งชุมชนพราหมณ์ในเขตมณฑลละเขาคา ได้ปรากฏหลักฐานหนาแน่นในเขตลุ่มน้ำท่าหน และเชื่อมต่อกับเป็นชุมชนเดียวกันกับคลองท่าเขียวและคลองท่าควาย ซึ่งทั้งสามลุ่มน้ำพบโบราณสถานต่อเนื่อง ลักษณะเป็นเมืองสามสายน้ำ มีผู้นับถือศาสนาพราหมณ์อาศัยอยู่จำนวนมาก และเกือบทั้งหมดเป็นลัทธิไศวนิกาย ส่วนรูปเคารพพระวิฆณุ ซึ่งเป็นลัทธิไวษณพนิกายพบบ้างเล็กน้อย เท่าที่พบได้แก่เทวรูปพระวิฆณุบ้านพังกำ บ้านจอมทอง และผ่านสลักศิลารูปนูนบนเขาคา เป็นต้น

จากหลักฐานทางโบราณคดี สอดคล้องกับคติความเชื่อศาสนาพราหมณ์ กลุ่มลัทธิไศวนิกายที่เข้ามาใน นครศรีธรรมราชก่อน และใช้เขาคาซึ่งมีภูมิลักษณะสอดคล้องตามคัมภีร์ มีลิงคบรรพตเป็นองค์ประธาน สร้างเป็นเทวาลัย จำลองเขาพระสุเมรุแดนสถิตย์ของพระศิวะ และสร้างชุมชนโดยรอบเป็นมณฑล โดยยึดสายน้ำเป็นที่อาศัยเพื่อความสะดวก แก่การเดินทางและค้าขาย ในจุดย่อยของชุมชนก็สร้างเทวาลัยขนาดเล็กไว้บูชาประกอบพิธีกรรมระดับชุมชน สำหรับพิธีกรรม สำคัญในระดับเมืองก็ใช้เทวาลัยเขาคาเป็นที่รวมของศาสนิกพราหมณ์

ความเจริญของพราหมณ์ในเขตมณฑลเขาคา จากหลักฐานโบราณสถาน โบราณวัตถุ พบว่าอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษ ที่ ๑๑-๑๕ หลังจากนั้นศูนย์กลางอำนาจคงจะมีการเปลี่ยนแปลง เพราะหลักฐานการก่อสร้างไม่มีการเพิ่มเติมจากยุค แห่งเมืองตามพรลิงค์ ช่วงต้นที่นับถือศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาหลัก โดยเฉพาะลัทธิไศวนิกายก็เสื่อมโทรมลง อาจทั้งอำนาจ ของผู้ปกครองใหม่ การเปลี่ยนแปลงศาสนาหลัก และการถูกปล้นสะดม ความเจริญจึงไปปรากฏเป็นหลักฐานในเมืองพระเวียง อันเป็นชุมชนบนสันทรายเมืองนครศรีธรรมราช

เทวาลัยเขาคา ตั้งอยู่ที่ตำบลเสาเกา อำเภอลิขิต จังหวัดนครศรีธรรมราช

๓.๒ แหล่งแหล่งแห่งมณฑลโมคลาน

แหล่งชุมชนโมคลานเป็นแหล่งที่ต่อเนื่องกับแหล่งมณฑลเขาคา ในลักษณะเป็นมณฑลเดียวกัน ซึ่งรวมสายน้ำทั้งสองมณฑล นับ ๑๐ สายน้ำที่มีชุมชนพราหมณ์อาศัยอยู่ตลอดทุกสาย จากการศึกษาหลักฐาน นอกจากพิธีกรรมในระดับเมืองที่ประกอบพิธีที่เขาคาแล้ว พิธีกรรมซึ่งมีความสำคัญของชุมชนทั่วไปที่โมคลานเป็นแหล่งใหญ่ที่สามารถเป็นศูนย์กลางแห่งมณฑลได้ พร้อมบริเวณโดยรอบก็พบโบราณสถานพราหมณ์จำนวนมาก แม้จะไม่หนาแน่นเหมือนมณฑลเขาคาก็ตาม จึงสามารถนับเป็นมณฑลหนึ่งได้

โมคลานเป็นแหล่งชุมชนพราหมณ์ที่ตั้งพื้นที่ลุ่มชายทะเล มีท่าเรือทุ่งน้ำเค็มเป็นตลาดสำคัญ และเป็นแหล่งอาศัยของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายต่อเนื่องจากเขาคา เป็นชุมชนที่เน้นการค้าขายเป็นสำคัญการตั้งแหล่งอาศัยและประกอบพิธีกรรม ได้สร้างเทวาลัยขนาดใหญ่บนที่ราบต่ำครอบคลุมพื้นที่ประมาณ ๖๐ x ๔๐ เมตร แสดงถึงชุมชนโดยรอบมีประชากรพราหมณ์อาศัยอยู่จำนวนมาก และมีหลักฐานติดต่อกับหลายชาติ เพราะมีการพบเหรียญแบบทวารวดีในลุ่มน้ำเค็ม ซึ่งพบมากในภาคกลาง โมคลานจึงน่าจะติดต่อกับภาคกลางตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒

จากหลักฐานทางโบราณคดี นอกจากชุมชนโดยรอบของโมคลานแล้ว ยังพบแหล่งโบราณสถานย่อยในลุ่มน้ำใกล้เคียงจำนวนมาก บริเวณคลองกลายพบแหล่งโบราณสถานวัดมเหยงค์ และนอกจากพราหมณ์แล้ว ยังมีผู้นับถือศาสนาพุทธฝ่ายมหายานที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ใช้สายน้ำคลองกลายบริเวณปากแม่น้ำเพื่อเป็นเส้นทางการค้า

ในเขตลุ่มน้ำคลองกลาย ซึ่งต่อเนื่องกับคลองท่าหินทางด้านทิศเหนือ ยังได้พบแหล่งโบราณสถานพราหมณ์ร่วมยุคสมัยอีกจำนวนมาก เช่น บริเวณวัดดอนไคร พบศิวิลิ่ง ฐานโยนิ บริเวณบ้านทุ่งพัน พบศิวิลิ่ง และธรณีประตู บริเวณวัดป่าเรียนพบศิวิลิ่งและฐานโยนิ บริเวณบ้านนางน้ำ สังข์ทอง เขตบ้านทุ่งพัน พบศิวิลิ่ง ฐานโยนิ พระพิฆเนศ และสระน้ำโบราณ ทางด้านขวาของคลองกลาย เขตตำบลสระแก้ว ได้พบศิวิลิ่งที่บ้านนางพัว กาญจนธานี รวมถึงตามคำบอกเล่าของชาวบ้าน ก็แสดงให้เห็นว่าลุ่มน้ำคลองกลายมีพราหมณ์อาศัยอยู่หนาแน่น เชื่อมต่อมาจากมณฑลเขาคาอย่างไม่ขาดช่วง

ในเขตลุ่มน้ำคลองท่าพุฒ ถัดจากลุ่มน้ำคลองกลายไปทางด้านทิศใต้ ก็พบโบราณสถานพราหมณ์และพุทธ กระจายอยู่ทั่วไปเช่นกัน เช่น วัดนางตรา เกาะพระนารายณ์ พบเทวรูปศิลาพระวิษณุ ๒ องค์ โบราณสถานตุมปัง ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน เพราะพบรูปพระอวโลกิเตศวรศิลา จากหลักฐานที่พบเหล่านี้ คลองท่าพุฒน่าจะเป็นที่ตั้งแหล่งของผู้นับถือศาสนาพุทธและพราหมณ์ลัทธิไวษณพนิกายเป็นส่วนใหญ่

สำหรับในเขตลุ่มน้ำปากพะยั้ง ซึ่งมีต้นน้ำคือคลองอ้ายเขียว คลองปลายอวน คลองนอกท่า ถือว่าโมคลานเป็นศูนย์กลางชุมชนแห่งลุ่มน้ำ มีทุ่งน้ำเค็มเป็นศูนย์กลางการค้าตามที่กล่าวมา และตอนต้นน้ำบ้านพรหมโลก ก็มีการพบศิวิลิ่ง และในรัศมีด้านตะวันตก ไม่ไกลจากโมคลานระยะทางประมาณ ๓-๔ กิโลเมตร พบฐานโยนิที่วัดไทรงาม พบเทวรูปพระวิษณุศิลาที่วัดตาเณร และแหล่งย่อยอื่นๆ

โดยสรุป จากหลักฐานในเขตมณฑลโมคลาน ตั้งแต่สายน้ำคลองท่าหินด้านทิศเหนือ ถัดมาคลองกลาย คลองท่าพุฒ และคลองปากพะยั้ง มีชุมชนพราหมณ์อาศัยกระจายอยู่ทั่วไป ส่วนใหญ่เป็นลัทธิไศวนิกาย มีลัทธิไวษณพนิกายจำนวนน้อย และอยู่ร่วมกันกับผู้นับถือศาสนาพุทธฝ่ายมหายาน

โบราณสถานโมคลาน ตำบลโมคลาน อำเภอกำแพงแสน เดิมเป็นมณฑลของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย

โบราณสถานโมคลาน (ถ่ายจากอีกมุมหนึ่ง)

๓.๓ กลุ่มมณฑลละเมืองโบราณ

เมื่อศูนย์กลางของพราหมณ์แห่งมณฑลเขาคาล์มสลายลง ทั้งเรื่องของการเปลี่ยนแปลงอำนาจ การปกครอง ควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงการนับถือศาสนาของผู้ปกครอง ความรุ่งเรืองของศาสนาพราหมณ์ลดน้อยลง ศาสนาพุทธลัทธิมหายานรุ่งเรืองขึ้นและต่อเนื่องด้วยลัทธิหินยานหรือเถรวาท ประกอบกับการโจมตีและปล้นสะดมของพระเจ้าโจฬะที่ ๑ เมื่อ พ.ศ.๑๕๖๘ และมีอำนาจครอบครองอยู่ถึง ๑๕ ปี ปัจจัยเหล่านี้ จึงมีการย้ายศูนย์กลางของเมืองตามพรลิงค์มาสู่เมืองโบราณราชธานีใหม่ ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะเปลี่ยนการนับถือศาสนาตามพระราชฯ แม้ว่า จะมีการเรียกชื่อว่าเมืองตามพรลิงค์อีกนับ ๑๐๐ ปี แต่ประชาชนส่วนใหญ่ก็หันไปนับถือศาสนาพุทธ คณะพราหมณ์ นอกจากจะมีการเปลี่ยนการนับถือศาสนาแล้ว มีบางส่วนที่ย้ายมาอยู่เขตราชธานี เขตخانเมือง จึงปรากฏหลักฐานพราหมณ์ ในยุคนี้ขึ้นหลายชุมชน

ช่วงที่เมืองโบราณเจริญรุ่งเรือง มีการค้าขายติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียงและต่างชาตินาน รวมถึงความสัมพันธ์ ของกลุ่มพราหมณ์กับเมืองใกล้เคียง โดยเฉพาะนครศรีธรรมราชยังสามารถเดินทางเส้นทางทะเลเชื่อมต่อกับเมืองต่างๆ ได้ พราหมณ์นครศรีธรรมราชจึงสัมพันธ์กับพราหมณ์พัทลุง โดยเฉพาะแถบบางแก้ว และพราหมณ์สงขลา ซึ่งมีกลุ่มพราหมณ์ ที่วัดถ้ำคูหา วัดพะโคะ ส่วนในตัวเมืองได้สร้างเทวาลัยฐานพระสยาม เป็นศูนย์รวมพิธีกรรมของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย บริเวณที่พบโบราณสถานพราหมณ์ในเขตมณฑลละเมืองโบราณ ทั้งในกลุ่มเมืองโบราณมีฐานพระสยาม หอพระอิศวร หอพระนารายณ์ วัดสวนหลวง (บริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช) สวนสาธารณะศรี ธรรมาโคกราช และนอกกลุ่มเมือง เช่น บ้านกำโลน อำเภอลานสกา กลุ่มชุมชนคลองท่าดี วัดพระเพรง กลุ่มชุมชนคลองท่าเรือ วัดสระเหือง กลุ่มชุมชนโบราณคลองเสาธง เป็นต้น

ภาพวาดแสดงที่ตั้งเมืองพระเวียง ซึ่งตั้งอยู่บนสันทรายของรัฐตามพรลิงค์

กลุ่มชุมชนทั้งสามมณฑลที่ปรากฏในหลักฐานใน ๑๑ สายน้ำ ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ เมื่อเข้าสู่พุทธศตวรรษที่ ๗-๘ พราหมณ์ได้เริ่มเดินทางเข้ามาและเกิดชุมชนพราหมณ์กระจายอยู่ทั่วไป บริเวณที่เป็นหลักแหล่งขนาดใหญ่ คือ มณฑลเขาคา มณฑลโมคลาน และมณฑลเมืองโบราณ โดยแรกเริ่มความเจริญเกิดขึ้นที่มณฑลเขาคา เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจการปกครอง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางศาสนา ศูนย์กลางจึงเกิดขึ้นใหม่ที่มณฑลเมืองโบราณ ปรากฏหลักฐานที่วัดพระพรหมและหอพระนารายณ์ จึงถือได้ว่านครศรีธรรมราชยุคที่ศาสนาพราหมณ์รุ่งเรืองส่วนใหญ่เป็นลัทธิไศวนิกาย

นอกจาก ๑๑ ลุ่มน้ำแล้ว ยังปรากฏหลักฐานการตั้งหลักแหล่งอยู่บ้างแถบเชิงเขาและทางด้านทิศตะวันตกของเทือกเขานครศรีธรรมราช โดยเฉพาะที่ปรากฏศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย อำเภอจุฬาภรณ์ เป็นจารึกอักษรปัลลวะภาษาสันสกฤต ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย แต่จากสภาพภูมิศาสตร์ที่เป็นภูเขาและหลักฐานทางโบราณคดีอื่นๆ สันนิษฐานว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่พักชั่วคราว หรือจุดรวมคณะเดินทาง ประกอบพิธีบูชาเจ้าแห่งป่า เทพเจ้าต่างๆ ก่อนเข้าสู่ชุมชนเมือง รวมถึงการให้คติคำสอนในความเป็นคนดี เพื่อความสุขในการอาศัยอยู่ร่วมกับผู้อื่น จุดนี้จึงไม่น่าจะเป็นแหล่งตั้งหลักแหล่งอาศัย ส่วนหลักฐานเขตพื้นที่อื่นๆ ก็เป็นเพียงเส้นทางเดินผ่านเพื่อมาตั้งหลักแหล่งอาศัยในเขตที่ราบชายฝั่งด้านตะวันออกหรือเดินทางต่อไปชุมชนที่พราหมณ์อาศัยอยู่หนาแน่นจึงเกิดขึ้นตามลุ่มน้ำไม่ห่างไกลจากทะเลมากนัก และรวมกันเป็นกลุ่มตามความเชื่อในลัทธิศาสนาที่นับถือเป็นสำคัญ

บริเวณหุบเขาช่องคอย ซึ่งมีศิลาจารึกประดิษฐานอยู่กลางหุบเขา (กรมศิลปากรได้สร้างอาคารคลุมไว้)

ลำดับพัฒนาการในการตั้งหลักแหล่งของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

๑. ยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีหลักฐานว่าผู้คนในนครศรีธรรมราชอาศัยอยู่ตามเชิงเขาและลุ่มน้ำต่างๆ หลักฐานเหล่านี้กระจายทั่วนครศรีธรรมราช ทั้งเครื่องมือหิน กลองมโหระทึก เครื่องปั้นดินเผา ต่อมาได้พัฒนาการมาเป็นชุมชนเกษตรกรรมและชุมชนการค้า

๒. พุทธศตวรรษที่ ๗-๘ พราหมณ์จากอินเดียเริ่มเข้ามาทำการค้าขาย ปรากฏหลักฐานตามคัมภีร์มหานิทเทศิสสมตเตยสูตร และคัมภีร์มิลินทปัญหา ส่วนใหญ่จะพักชั่วคราวตามชุมชนการค้า มีบางส่วนเริ่มอาศัยตามชุมชนการค้าเพื่อรวบรวมสินค้า เตรียมการสำหรับฤดูกาลต่อไป และเริ่มนำพิธีกรรมทางศาสนาประกอบพิธีและเผยแผ่สู่คนพื้นเมือง แต่มีน้อยเพราะส่วนใหญ่เป็นพราหมณ์วรรณะไวศยะ (แพทย์) และศูทร

๓. พุทธศตวรรษที่ ๙-๑๑ พราหมณ์ในวาระพราหมณ์ได้เข้ามามากขึ้น และมีหลักฐานพราหมณ์ลัทธิไวษณพิกาย อาศัยอยู่มากทางฝั่งอันดามัน ส่วนพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายมักข้ามเทือกเขามาตั้งหลักแหล่งฝั่งตะวันออก ตั้งแต่ต้นนครศรีธรรมราชจรดสงขลา

๔. พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔ เป็นช่วงความรุ่งเรืองของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะลัทธิไศวนิกาย มีหลักแหล่งอาศัยที่หนาแน่นทั้งมณฑลเขาคา มณฑลโมคลาน และมีปรากฏการจัดกระจายเล็กน้อยในมณฑลเมืองโบราณ โดยเฉพาะมณฑลโมคลานทั้ง ๕ สายน้ำ เป็นแหล่งชุมชนพราหมณ์ที่หนาแน่น จนบันทึกต่างชาติอธิบายว่าเป็นชุมชนอินเดีย และยุคนี้เป็นจุดกำเนิดรัฐตามพรลิงค์ อันเป็นต้นเค้าของนครศรีธรรมราช

นอกจากปรากฏหลักฐานการตั้งถิ่นฐานแล้ว ยังพบศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย และศิลาจารึกวัดมเหยงค์ ทำให้ทราบถึงการอยู่ร่วมกันของพราหมณ์ พระสงฆ์ รวมถึงการติดต่อค้าขายกับจีน ตามบันทึกของหลวงจีนอี้จิง ช่วงระหว่าง พ.ศ. ๑๒๑๓-๑๒๓๖ พบว่าศรีวิชัยจากทางใต้ได้ขยายอำนาจขึ้นสู่แหลมมลายู และนำพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานควบคู่เข้ามาด้วย

๕. พุทธศตวรรษที่ ๑๕-๑๗ พุทธศาสนาฝ่ายมหายานมีความรุ่งเรืองจนมาแทนที่ศาสนาพราหมณ์ แต่เมืองตามพรลิงค์ ยังคงรุ่งเรืองอยู่ ตามหนังสือซ่งฉี พ.ศ. ๑๕๔๔ ต้นหม่าหลิง (ตามพรลิงค์) ได้ส่งไม้ฝางหมื่นซ่งไปบรรณาธิการจีน ถึง พ.ศ. ๑๕๖๘ จารึกตันซอร์ในอินเดียได้ระบุว่าพระเจ้าราเชนทรโจषะที่ ๑ จากอินเดียได้เข้าโจมตีปล้นสะดมศรีวิชัยพร้อมเมืองในเครือข่ายการค้า ๑๒ เมือง ซึ่งรวมถึงรัฐตามพรลิงค์ด้วยจากเมืองเครือข่ายทั้งหมด ๑๕ เมือง (ดังปรากฏในจารึกเจาจูกั๋ว) รัฐตามพรลิงค์ยุคแรกที่เขาคาจึงล่มสลาย ศูนย์กลางใหม่จึงไปเกิดที่เมืองโบราณพระเวียง พร้อมการนำพราหมณ์บางส่วนเข้าสู่ราชธานีใหม่ด้วย

๖. พุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๐ พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทรุ่งเรืองในนครศรีธรรมราช โดยเฉพาะแบบลังกาวงศ์ที่เผยแผ่มาจากลังกา โดยคณะของพระราหุลซึ่งเป็นพระมอญ ในฐานะศิษย์พระฉนปฏที่ไปเรียนหลักธรรมจากพระสังฆราช อุทุมพรศรีมหากัสสปะจากลังกาเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๗ และการรับมาจากพระเจ้าจันทรภาณุที่ไปตีเมืองลังกา ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๑๗๙๐ และครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๑๘๐๓ โดยนำพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเป็นศาสนาหลักของรัฐ ประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๐ นครศรีธรรมราชตกใต้อำนาจของอยุธยา เหตุการณ์ทั้งหมดส่งผลให้พราหมณ์ในนครศรีธรรมราชลดน้อยลง ตำนานพราหมณ์

เมืองนครศรีธรรมราชระบுவ่กษัตริย์แห่งอยุธยาได้กลับมาที่ดินสำหรับที่ตั้งหลักแหล่งในเมืองนครศรีธรรมราช เป็นผลให้เกิดการสร้างหอพระอิศวร หอพระนารายณ์ เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางการประกอบพิธีกรรมของทั้งสองนิกาย ต่อจากฐานพระสยามที่มีอยู่เดิม

๗. พุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๓ ราชธานีอยุธยาคงเหลือพราหมณ์ประกอบพิธีราชสำนัก ที่ผสมผสานกับพิธีพุทธ แต่เมื่อถึงสมัยสมเด็จพระเพทราชา ราชธานีให้ความสำคัญแก่พราหมณ์ลดลง ส่งผลให้นครศรีธรรมราชขาดพราหมณ์ที่เชี่ยวชาญ และเมื่อมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โปรดฯ ให้พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช พัทลุง เพชรบุรี ไปประจำเทศสถานพระนคร พราหมณ์ในนครศรีธรรมราชจึงเหลือน้อย และที่เหลือก็กระจัดกระจาย ไม่เป็นศูนย์รวมแห่งพราหมณ์ดังเดิม แม้จะมีการส่งพราหมณ์ไปอบรมที่อยุธยาสมัย พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศอยู่บ้าง แต่ก็ไม่เป็นกลุ่มก้อนใหญ่ และส่วนหนึ่งได้อพยพกลับจากอยุธยาตอนเสียกรุง มาอยู่ที่นครศรีธรรมราชอันเป็นภูมิลำเนาเดิม

๘. พุทธศตวรรษที่ ๒๔ – ปัจจุบัน ในพ.ศ.๒๓๕๔ สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ พราหมณ์เมืองนครได้รับการปรับปรุงตำแหน่งตามทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อทำหน้าที่ดูแลเทศสถาน และประกอบพิธีกรรมต่างๆ แต่ก็ขาดการอุปถัมภ์ ชุมชนหลักแหล่งพราหมณ์ที่เคยมีอยู่บ้างก็หมดสิ้นไป เหลือเพียงครอบครัวที่เป็นเชื้อสายพราหมณ์ไม่กี่ครอบครัว และหันไปประกอบอาชีพแบบชาวบ้านทั่วไป

ในพ.ศ.๒๕๔๕ เป็นช่วงแห่งความเติบโตของวัดธมมงคล “จตุคามรามเทพ” ปรากฏการณ์จตุคามรามเทพในจังหวัดนครศรีธรรมราชครั้งนั้น เปิดโอกาสให้พราหมณ์ได้ใช้ความรู้ในพิธีกรรมอีกครั้ง เพราะการสร้างวัดธมมงคลจตุคามรามเทพจะต้องมีพิธีกรรมอภิเษกแบบพราหมณ์และพิธีพุทธอภิเษกแบบพุทธ จัดสร้างกันต่อเนื่องตลอดปีพ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๕๐ ทั้งที่วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารและวัดช้างเคียง เหตุนี้จึงมีการเชิญพราหมณ์ไปประกอบพิธีกรรมดังกล่าวกันกว้างขวาง แต่ละวันมีพราหมณ์ทั้งที่เป็นเชื้อสายพราหมณ์โดยตรงและไม่มีเชื้อสายโดยตรงจำนวนนับสิบคณะไปประกอบพิธี ทำให้เกิดรายได้แก่ครอบครัวพราหมณ์เป็นกอบเป็นกำขึ้น สังคมไทยเริ่มได้เห็นบทบาทพราหมณ์ในพิธีกรรมและความเชื่อโบราณของพราหมณ์อีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตามก็ดี หลักแหล่งของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ไม่ปรากฏชุมชนให้เห็นเด่นชัดเหมือนในยุคก่อน

เส้นทางการเข้ามาของพราหมณ์

การเข้ามาของพราหมณ์สู่ดินแดนทางตอนใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จากชายฝั่งทะเลตะวันออกของประเทศอินเดีย ในฤดูกาลของลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้มีกระแสน้ำทางตอนเหนือของมหาสมุทรอินเดียไหลเลียบฝั่งตะวันออก ทำให้การเดินทางทางทะเลเกิดความสะดวก พ่อค้าวานิชส่วนหนึ่งซึ่งนับถือศาสนาพราหมณ์นำสินค้าจากอินเดียมาสู่ชายฝั่งประเทศพม่าลงมาสู่ชายฝั่งของแหลมมลายูถึงตอนใต้ของประเทศไทยโดยเฉพาะที่ตะกั่วป่า พ่อค้าเหล่านั้นส่วนหนึ่งจะอาศัยแม่น้ำข้ามแหลมมลายูไปทางตะวันออกบริเวณจังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพรและนครศรีธรรมราช และอีกส่วนจะเดินทางไปถึงช่องแคบมะละกาสู่หมู่เกาะอินเดียตะวันออก ซึ่งหมายถึงประเทศอินโดนีเซียในปัจจุบัน และตั้งมั่นคงอยู่ที่เกาะบาหลีจนถึงปัจจุบัน และอีกพวกหนึ่งหลังจากผ่านช่องแคบมะละกาแล้วไปสู่ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงจังหวัดทางภาคใต้ของประเทศไทยซึ่งรวมถึงจังหวัดนครศรีธรรมราชด้วย สรุปได้ดังต่อไปนี้

๑) **เส้นทางจากคอคอดกระ** เป็นเส้นทางผ่านส่วนแคบที่สุดของคาบสมุทรจากแม่น้ำกระบุรี อำเภอกะบุรี จังหวัดระนอง มาออกฝั่งตะวันออกที่จังหวัดชุมพร จากชุมพรสามารถเดินทางเลียบฝั่งอ่าวไทยผ่านเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ไปยังจังหวัดนครศรีธรรมราช

๒) **เส้นทางจากแม่น้ำตะกั่วป่า** จังหวัดพังงา เป็นเส้นทางออกสู่อ่าวบ้านดอนจังหวัดสุราษฎร์ธานี แต่ต้องเดินข้ามเขาสวกแล้วมาลงคลองสกจนกระทั่งออกสู่แม่น้ำพุมดวงในเขตอำเภอกีรีรัฐนิคม ก่อนถึงอ่าวบ้านดอนสามารถขึ้นไปตามลำน้ำหลวงเข้าสู่จังหวัดนครศรีธรรมราชได้ โดยผ่านทางอำเภอเวียงสระ อำเภอนางัว ถ้าออกอ่าวไทยทางอ่าวบ้านดอนก็สามารถไปสู่จังหวัดต่างๆ ริมอ่าวไทยได้เช่นกัน

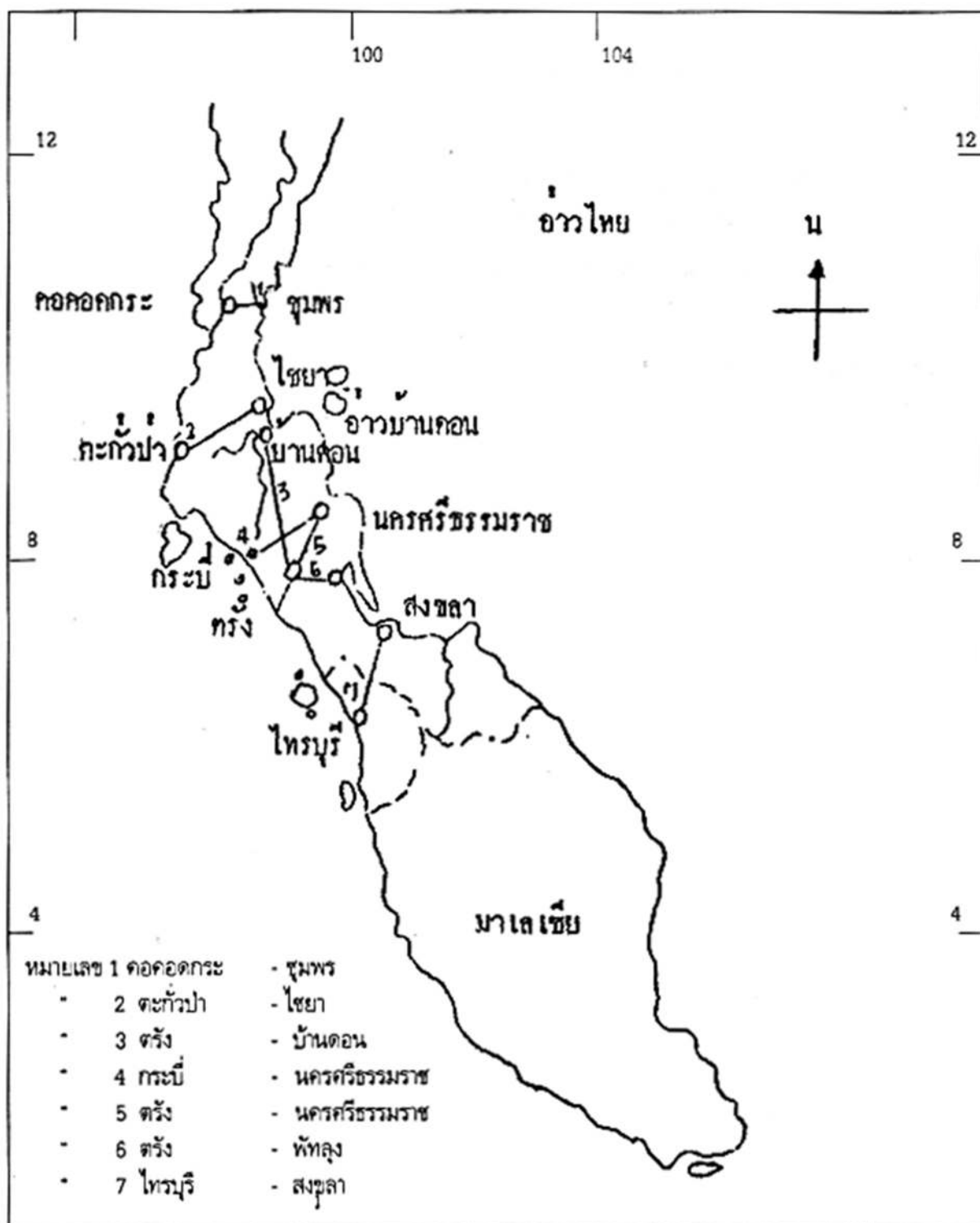
๓) **เส้นทางจากจังหวัดตรัง** เป็นเส้นทางแม่น้ำกันตัง ผ่านอำเภอลองท่อม จังหวัดกระบี่ แล้วลงสู่คลองสินปุน จากคลองสินปุนก็สามารถออกสู่แม่น้ำตาปี (แม่น้ำหลวง) ได้

๔) **เส้นทางจากกระบี่** เป็นเส้นทางคลองปะกาไสย ผ่านอำเภอเมืองและอำเภอเขาพนมเพื่อไปลงยังคลองสินปุน จากคลองสินปุนก็สามารถไปตามลำน้ำไปบรรจบกับแม่น้ำหลวงที่อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๕) **เส้นทางจากจังหวัดตรัง** เป็นเส้นทางลำน้ำกันตังผ่านควนธานีอันเป็นเมืองตรังเก่า ผ่านท่าจีนในเขตอำเภอห้วยยอดเข้าสู่เขตอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช แล้วออกอ่าวไทย แม้ในยุครัชกาลที่ ๕ และที่ ๖ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประชาชนในจังหวัดก็ใช้เส้นทางนี้ทั้งทางน้ำและทางบกเพื่อเดินทางเข้ากรุงเทพฯ

๖) **เส้นทางจากจังหวัดสงขลา** เป็นเส้นทางเข้าสู่อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา จากทะเลสาบสงขลา ก็เข้าสู่ นครศรีธรรมราชได้โดยผ่านทางคลองระโนด ผ่านหัวไทร เขียวใหญ่ และออกสู่อ่าวไทยที่อำเภอปากพนัง

๗) **เส้นทางจากไทรบุรี** เข้าสู่จังหวัดสงขลาและจังหวัดริมฝั่งทะเลด้านตะวันออกอื่นๆ ผู้ที่เดินทางผ่านคาบสมุทรทงไถ่ได้มีเพียงแต่ชาวอินเดียเท่านั้น ชาวจีนที่ใช้เส้นทางนี้ ดั้งบันทึกของคณะทูตสมัยจักรพรรดิฮั่นวุติ (Han Wuti) ในปี ๑๔๑-๘๗ ก่อนคริสตกาล พวกเขาได้เดินทางข้ามคาบสมุทรไปยังอ่าวเบงกอล เมื่อต้องการไข่มุก เพชรนิลจินดา และของแปลกๆ จากคาบสมุทร

แผนที่แสดงเส้นทางคาบสมุทรไทย (จาก “ตามพรลิงค์” โดยประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์)

บรรณานุกรม

- เกรียงไกร เกิดศิริ. พระบรมธาตุนครศรีธรรมราช : มรดกพุทธศาสนสถาปัตยกรรม ศูนย์กลางพระพุทธศาสนาเถรวาท
แห่งคาบสมุทรภาคใต้. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๖๑.
- จำรัส เพชรทับ. เขาคา มหาเทวาลัยแห่งพระคิเว. นครศรีธรรมราช, องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครศรีธรรมราช. ม.ป.ป.
- จำรัส เพชรทับ. ประวัติศาสตร์ลิลล คน สันทราย และสายน้ำ. พิมพ์ครั้งที่ ๓. นครศรีธรรมราช, โรงพิมพ์ประยูรการพิมพ์,
๒๕๕๖.
- ชะเอม แก้วคล้าย. “วิเคราะห์ตามพราลิ่งค์” ใน อารยธรรมแดนใต้ ตามพราลิ่งค์ ลังกาสูกะ ศรีวิชัย และนครศรีธรรมราช
(เมือง ๑๒ นักชัตร). นครศรีธรรมราช, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๔.
- ชุมพล คชวงศ์. “นครศรีธรรมราชสมัยรัตนโกสินทร์” ใน ประวัติศาสตร์โบราณคดีนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ,
บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- ดาววัน สะเม้าะ. พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช สมัยพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราช –
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ. ๑๘๐๐- ๒๓๕๒). สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, กรมที่ดินชายทะเลและพื้นที่ชายฝั่งทะเล (เอกสารเผยแพร่ ฉบับที่ ๔) สำนักอนุรักษ์
ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง, ๒๕๔๘.
- นงคราญ ศรีชาย. “เขาคา : วิมานแห่งพระคิเวมหาเทพ” ใน ประวัติศาสตร์โบราณคดีนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ,
บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- นงคราญ ศรีชาย. ถอดรหัสพระเจ้าอินดู. กรุงเทพฯ, ห้างหุ้นส่วนจำกัด พระรามศรีเอชัน, ๒๕๖๑.
- นงคราญ ศรีชาย. พระพิฆเนศ เทพเจ้าแห่งความสำเร็จอันยิ่งใหญ่. กรุงเทพฯ, ห้างหุ้นส่วนจำกัด พระรามศรีเอชัน. ๒๕๖๑.
- นงคราญ ศรีชาย. “นครศรีธรรมราชก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙” ใน ประวัติศาสตร์โบราณคดีนครศรีธรรมราช. กรุงเทพฯ,
บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- นงคราญ ศรีชาย. “ศาสนาและมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญในท่าศาลา” ใน ประวัติศาสตร์โบราณคดีนครศรีธรรมราช.
กรุงเทพฯ, บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด. ๒๕๕๓.
- นงคราญ ศรีชาย. “ต้นกำเนิดตามพราลิ่งค์” ใน อารยธรรมแดนใต้ ตามพราลิ่งค์ ลังกาสูกะ ศรีวิชัย และนครศรีธรรมราช
(เมือง ๑๒ นักชัตร). นครศรีธรรมราช, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๔.

- บัญชา พงษ์พานิช. “พลิกแผ่นดินตามหาตามพรลิงค์จากรอยลูกปัด” ใน **อารยธรรมแดนใต้ ตามพรลิงค์ ลังกาสู่กะ ศรีวิชัย และนครศรีธรรมราช (เมือง ๑๒ นักซ์ตร).** นครศรีธรรมราช, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๔.
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธ์. “ตามพรลิงค์” ใน **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๒.
- ปรีชา นุ่นสุ. “ชุมชนโบราณโมคลาน” ใน **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๒.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. นครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๒.
- ปรีชา นุ่นสุ. “ชุมชนโบราณโมคลาน : บันทึกหน้าดินของประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช” ใน **ตามพรลิงค์ ลังกาสู่กะ ศรีวิชัย และนครศรีธรรมราช (เมือง ๑๒ นักซ์ตร).** นครศรีธรรมราช, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๔.
- ปรีชา นุ่นสุ. “จารึกบนตราประทับรุ่นแรกในภาคใต้” ใน **ประวัติศาสตร์และโบราณคดีนครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๕.** นครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช. ๒๕๓๐.
- ปรีชา นุ่นสุ. **ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช : พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙.** วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- ภาคพิศ อยู่คงดี. “นครศรีธรรมราชระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓ (ร่วมสมัยสุโขทัย - อยุธยา)” ใน **ประวัติศาสตร์โบราณคดี นครศรีธรรมราช.** กรุงเทพฯ, บริษัท เอ.พี.กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๓.
- มานะ ช่วยชู. **ตัวตนและการดำรงความเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราช.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๔๘.
- มานิต วัลลิโกดม. “สภาพของอาณาจักรต่างๆในภาคใต้ของประเทศไทยก่อนศรีวิชัยมีอำนาจ” ใน **รายงานการสัมมนา เรื่องประวัติศาสตร์-โบราณคดีศรีวิชัย.** กรมศิลปากร, ๒๕๒๕.
- ลังกา कुमार (พระมหาพจน์ สุวโจ). **ของดีศรีลังกา.** นครปฐม, สาละพิมพ์การ, ๒๕๕๕.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. “จารึกพระเจ้ากรุงศรีวิชัยและจารึกศรีมหาราช” ใน **๑๐๐ เอกสารสำคัญ : สรรพสาระ ประวัติศาสตร์ไทย ลำดับที่ ๑๐.** สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ๒๕๕๔.
- ศรีศักร วัลลิโกดม. “ชุมชนโบราณในภาคใต้” **รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๑** พิมพ์ครั้งที่ ๒ นครศรีธรรมราช. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. ๒๕๕๒.

ศิลปากร, มหาวิทยาลัย. “พัฒนาการของรัฐบนคาบสมุทรไทยในพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙” ใน อารยธรรมแดนใต้
ตามพหุพลังค์ลังกาสุกะ ศรีวิชัย และนครศรีธรรมราช (เมือง ๑๒ นักซ์ตร). นครศรีธรรมราช,
สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๔.

สิน สิ้นสกุล. ชายฝั่งทะเลภาคใต้. กรมทรัพยากรธรณี, ๒๕๔๕.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. “อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช” ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์
นครศรีธรรมราช ครั้งที่ ๒. นครศรีธรรมราช, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, ๒๕๕๒.

อมรา ศรีสุชาติ. ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป. กรมศิลปากร, ๒๕๕๗.

อมรา ศรีสุชาติ. สายรากภาคใต้ : ภูมิทัศน์ รูปลักษณ์ จิตลักษณ์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), ๒๕๔๔.

๓

บทบาทของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

บทบาทของพราหมณ์ในอินเดียก่อนอพยพเข้าสู่ตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช)

ศาสนาพราหมณ์นี้เป็นศาสนาที่ไม่มีศาสดา จึงเป็นการยากที่อธิบาย ที่จะเขียน ที่จะพูด ที่จะหาจุดที่ถูกต้องแน่นอน เพราะศาสนานี้ไม่มีศาสดาเป็นมนุษย์ ศาสดาไม่ได้อยู่ในโลกมนุษย์ เป็นเรื่องเล่าจนหาหลักฐานแน่นอนไม่ได้ว่ามีมาตั้งแต่เมื่อไร ข้อความในลัทธิ เช่น พิธีกรรม บทสวด เป็นต้น เดิมใช้ท่องจำด้วยปากและปกปิดเป็นสมบัติส่วนตัว แต่เมื่อถึงคราวเขียน ก็มีผู้เขียนกันหลายคน เช่น ฤาษีวยาส เป็นผู้เขียนคัมภีร์พระเวทเป็นคนแรก ต่อมาก็เขียนกันอีกหลายยุคหลายสมัย ซึ่งมีทั้งคัมภีร์เก่าแก่ เก่ากลาง และใหม่ เนื้อความก็ปะปนสับสนเข้าใจยาก ขัดแย้งกัน สมัยหนึ่งเป็นอย่างหนึ่งอีกสมัยหนึ่ง ก็เป็นอย่างหนึ่ง ฐานะของเทพก็ไม่แน่นอน ภาวะของลัทธิศาสนา ก็แปรไปเรื่อยๆ จนในที่สุดกลายเป็นศาสนาอื่นดู ต่อมาภายหลังพุทธกาลเรียกศาสนาพราหมณ์

ยุคของศาสนาพราหมณ์

ยุคของลัทธิศาสนาที่มีการจัดเป็น ๔ สมัย คือ

๑) ยุคอรียะ (เรียกตามสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส) ก่อนกำเนิดพราหมณ์เป็นยุคสมัยพระอินทร์ เทพเจ้ามีขึ้นมาเอง

๒) ยุคพระเวท เป็นยุคสมัยที่มีคัมภีร์ไตรเพท และเพิ่มอาถรรพเวท

๓) ยุคพราหมณ์กะ เป็นผู้สร้างพระพรหมและยกย่องไว้เหนือพระอินทร์

๔) ยุคอุปนิษัท-ฮินดู เป็นยุคสมัยที่กล่าวถึงคัมภีร์เก่าแก่ที่สุด เป็นการแสดงถึงวิธีบรรลู่ถึงความหลุดพ้นโดยไม่เกี่ยวกับการบวงสรวง แต่ด้วยการบำเพ็ญตบะกับโยคะ

ในที่นี้จะกล่าวถึงสมัยพราหมณ์กะ ซึ่งเป็นสมัยที่มีการสร้างพระพรหมขึ้นนับถือบูชา กล่าวว่าพราหมณ์มาจากพระพรหมและยกย่องไว้เหนือพระอินทร์ โดยพระพรหมเป็นผู้สร้างทุกอย่าง เป็นปฐมวิญญาณ ไม่มีตัวตน ไม่มีเพศ พระพรหมจึงต้องแบ่งภาคเป็นพระวิษณุ (พระนารายณ์) เป็นพระศิวะ (พระอิศวร) จึงเกิดเป็น ๓ รูป เรียกว่า “ตรีมูรติ” ซึ่งหมายถึงพระพรหมเป็นผู้สร้าง (อปาติ) พระวิษณุ (นารายณ์) เป็นผู้พิทักษ์ (ฐิติ) และพระศิวะ (อิศวร) เป็นผู้ทำลาย (ภังคะ)

พราหมณ์

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึงคนในวรรณคดีที่ ๑ แห่งสังคมพราหมณ์-ฮินดูที่พระพรหมเป็นผู้สร้าง มี ๔ วรรณะ ได้แก่ พราหมณ์ กษัตริย์ แพศย์ และศูทร เป็นผู้มีลักษณะ ไฉยมม้วย นุ่งขาวห่มขาว เช่น พราหมณ์ปุโรหิต พราหมณ์พฤตมาศ เป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องยอมรับว่าสามารถเผยแผ่ความรู้ทางศาสนาให้แก่ผู้อื่นได้ นอกจากนี้พราหมณ์ยังได้รับการยกย่องให้เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ได้อีกด้วย พราหมณ์แบ่งได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. **พราหมณ์โดยกำเนิด** คือผู้ที่เกิดมาในวรรณะพราหมณ์ ที่เรียกว่าพราหมณ์แม้จะไม่มีอาชีพประกอบกิจการศาสนา (ผู้ทำพิธี) ก็ได้เป็นพราหมณ์ด้วยชาติกำเนิดมาจากการสืบเชื้อสายพราหมณ์

๒. **พราหมณ์โดยคุณวุฒิ** คือพราหมณ์ที่เรียนจบตามขั้นตอนของวิชาและพราหมณาจารย์ ได้ทำพิธีคล้องสายยัชโญปวีต (สายธูรา) ให้ถือว่าสมบูรณ์แบบในการทำพิธีทางศาสนา เป็นผู้สืบทอดพราหมณ์พิธีได้ตามกฎระเบียบที่วางไว้อย่างเคร่งครัด ถ้าเป็นเชื้อสายพราหมณ์ก็จะยังสมบูรณ์แบบบางครั้งไม่มีบุคคลอาจรับคนจากวรรณะอื่นใน ๔ วรรณะก็ได้

ด้วยเหตุนี้จึงมีความเชื่อว่าพราหมณ์เกิดมาเพื่อสั่งสอนคนในสังคม ถือว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสังคมคนอินเดีย เพราะอุทิศตนเพื่อประกอบพิธีกรรม บวงสรวงเทพเจ้า เป็นสื่อกลางเชื่อมเทพเจ้ากับมนุษย์ และเป็นครูอาจารย์ให้ความรู้แก่คนในสังคม สามารถกระทำพิธีกรรมอันเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่บ้านเมือง เข้ารับราชการขึ้นาทางการปกครอง เป็นที่ปรึกษาคอยแนะนำให้แก่ผู้ครองนคร (พระราชา) จึงทำให้พราหมณ์มีบทบาทสำคัญต่อสังคมอย่างมาก โดยเฉพาะมนุษย์กับเทพเจ้า พราหมณ์คือเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ และองค์ประกอบการสร้างสถานะให้แก่คนทั่วไป

คัมภีร์ของพราหมณ์

ตำราที่ใช้ประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์ เรียกว่า คัมภีร์พระเวท เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาของบทสวดของชาวอารยัน รวบรวมเป็นหมวดหมู่เดิมมี ๔ เล่ม คือ

- ๑. ฤคเวท เป็นคำฉันท์สำหรับสวดอันวอนและสรรเสริญเทพเจ้า
- ๒. ยชุรเวท เป็นคำร่ายแก้ว่าด้วยพิธีทำพิธีกรรมและบวงสรวง
- ๓. สามเวท เป็นคำฉันท์ที่ใช้สวดในพิธีถวายของแก่เทพเจ้าและขับกล่อมเทพเจ้า และต่อมา มีการเพิ่มอาถรรพเวท
- ๔. อาถรรพเวท เป็นเรื่องอาคม คาถา มนต์ขลัง นำสิริมงคลมาสู่คน นำความชั่วไปสู่ผู้อื่น และวิธีแก้อาถรรพณ์ต่างๆ

เทพเจ้าของพราหมณ์

เทพเจ้ามี ๓ พวก คือ

- ๑. อยู่บนสวรรค์ ได้แก่ วรุณ สุร สวิตถ วิษณุ อูษา อทิตี มิตรระ อรยมัน และอัศวิน
- ๒. อยู่บนฟ้า ได้แก่ วาตะ อินทรา รุทธะ มารุต ชันยะ
- ๓. อยู่บนโลก ได้แก่ อัคนี โสม ยม

นิกายของพราหมณ์

นิกายพราหมณ์ในอินเดียตามไตรเพทมี ๓ นิกาย คือ

- ๑. นิกายโหรตา มีหน้าที่ บูชาในพิธี มีคัมภีร์ฤคเวทเป็นคู่มือ
- ๒. นิกายอธีวรัญญู มีหน้าที่ จัดทำพิธี มีคัมภีร์ยชุรเวทเป็นคู่มือ
- ๓. นิกายอุทคาคา มีหน้าที่ สวดขับสังเวย มีคัมภีร์สามเวทเป็นคู่มือ

ประเภทของพราหมณ์

หน้าที่ของพราหมณ์ในยุคคัมภีร์พระเวทมี ๓ ประการ คือการสั่งสอน สังเวย และรับทักษิณา ในยุคนี้นี้พระอินทร์ ยังเป็นใหญ่กว่าเทพอื่นๆ มีการจัดแบ่งพราหมณ์ออกเป็น ๒ พวก คือ

- ๑. สมณพราหมณ์ คือ พราหมณ์นักบวชที่ไม่มีครอบครัว
- ๒. คฤหบดีพราหมณ์ คือ พราหมณ์นักบวชที่มีครอบครัว

ขณะเดียวกันตำรามานวธรรมศาสตร์ จัดแบ่งพราหมณ์เป็น ๔ อาศรมคือ

๑. พรหมจารี หมายถึงพราหมณ์บวชใหม่หรือนักศึกษา ก่อนเข้าศึกษา สมณพราหมณ์จะทำพิธี เสกมนต์บนตัวนักศึกษาโดยใช้ด้ายศักดิ์สิทธิ์เรียกว่า “ยัชโญปวีต” (คือสายธูราหรือสายคุราหรือสายมงคล) ในนครศรีธรรมราชยังมีพิธีนี้อยู่ พราหมณ์พวกนี้ถือว่าเกิดอีกครั้งหนึ่งเป็น “ทวิช” คือเกิดสองครั้ง

๒. คฤหัสถ์ หมายถึงพราหมณ์ผู้อยู่บ้าน เป็นหัวหน้าครอบครัว ทำหน้าที่อ่านคัมภีร์สวดบูชาเองในครอบครัว และช่วยผู้อื่นบูชา

๓. วनปรสถ์ หมายถึงพราหมณ์อยู่ป่า ละบ้านเรือนและครอบครัว มอบทุกสิ่งทุกอย่างให้ลูกหลาน แล้วไปบำเพ็ญตบะในป่า มีชื่อเรียกต่างกันดังนี้

๑) ฤาษี - ผู้แสวงหาโมกษะ

๒) โยคี - ผู้บำเพ็ญโยคะทรมานใจ เพื่อให้ใจหรืออาตมันบริสุทธิ์ แล้วไปรวมกับปรมาตมันคือพระพรหม

๓) ดาบส - ผู้บำเพ็ญตบะทรมานกาย

๔) มุนี - ผู้สงบบำเพ็ญตบะนั่งหมั่นสวดมนต์

๕) สิทธา - ผู้สำเร็จได้ฌานสมาบัติ คือผู้บำเพ็ญตบะหรือโยคะสำเร็จแล้ว

๖) นักพรต - ผู้บวชบำเพ็ญพรตพรหมจรรย์ตามแบบพราหมณ์

๗) ชฎิล - ผู้มุ่งฌมสูงเป็นขงา นุ่งหม่นหนังสัตว์ทั้ง ๗ อาศัยในบรรณศาลาคือกระท่อมใบไม้ อยู่และหากอยู่รวมกันหลายๆ คนเรียกว่า “อาศรม” เลี้ยงชีพด้วยผลไม้ รากไม้ ใบไม้ในป่า และต่อมาเกิด “คัมภีร์อาร์ณยกะ” สำหรับให้นักบวชเหล่านี้ได้ศึกษา

๔. สannyasi หมายถึงพราหมณ์ผู้ท่องเที่ยว เลี้ยงชีพด้วยการภิกขาจาร ใจมุ่งตรงต่อพระพรหม

ประเภทของพราหมณ์ในประเทศไทย

การประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์ เป็นไปตามความถนัดในการศึกษาเวทมนต์ของพราหมณ์แต่ละสายที่อาจไม่เหมือนกันโดยชัยภูมิพื้นที่ ได้มีการแตกแขนงวิชาความรู้ความเชี่ยวชาญมีดังนี้

๑. พราหมณ์โหรจารย์ เป็นพราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญตำราศาสตร์ต่างๆ มาจากเมืองพัทลุง ทำหน้าที่สวดสดุดีและอาราธนาเทพต่างๆ ให้มาร่วมในพิธีการบูชาบวงสรวง

๒. พราหมณ์คิวกเวท (หรือพราหมณ์พิธี) เป็นพราหมณ์ทำหน้าที่ประกอบพิธีเกี่ยวกับกษัตริย์ในการส่งเสริมพระบรมเดชาานุภาพ และหน้าที่ประกอบพิธีจากชุมชนพราหมณ์เมื่อนครศรีธรรมราช

๓. พราหมณ์พฤติบาท เป็นพราหมณ์ทำหน้าที่เกี่ยวกับช้างมาจากเขมร มีหน้าที่หลักทางคชศาสตร์และพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับช้าง ซึ่งถือว่าช้างเป็นพาหนะคู่บุญญาบารมีพระมหากษัตริย์ในอดีตใช้ในการสงคราม พราหมณ์พวกนี้ต้องเลือกช้างเข้ามาเสริมสร้างบารมีเพื่อพระราชอิสริยยศแก่กษัตริย์

พงศาวดารเมืองนครศรีธรรมราชฉบับหอสมุดแห่งชาติพระนคร เลขที่ ๓๖ ๕ บั้นกลาง ตอนพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชสร้างวัดท่าช้างพระอารามหลวงและวัดบิรารมีการกล่าวถึงหมอช้าง ๔ คน คือ หมอเฒ่าแก้ว หมอเฒ่าจัน หมอเฒ่าศรี และหมอเฒ่าไชย มีความรู้เรื่องช้าง ดูลักษณะช้าง และคล้องช้างเพื่อถวายพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราชและสมเด็จพระเจ้าโพธิสมภารเจ้าอาวาสวัดท่าช้างพระอารามหลวง เชื่อว่าทั้ง ๔ คนคงเป็นพราหมณ์มาก่อนและได้รับการถ่ายทอดวิชาคชศาสตร์มาหลายยุคหลายสมัย พงศาวดารฉบับนี้กล่าวถึงสมัยโคตรศรีเศรษฐี ท้าวราช ท้าวศรี อพยพมาจากเมืองมอญ เข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณวัดท่ามอญ (วัดศรีทิวในปัจจุบัน) ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘

ในการสืบเชื้อสายของพราหมณ์ ผู้ที่เป็นพราหมณ์อย่างสมบูรณ์นั้นจะต้องทำพิธีบวชให้ถูกต้อง ตามหลักคัมภีร์ก่อน จึงจะกระทำพิธีกรรมของราชสำนักและของราษฎรได้ พิธีบวชเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์จะเกิดขึ้นได้เมื่อมีความถูกต้องตามหลัก ผู้ที่เป็นพราหมณ์โดยกำเนิดเรียกว่า “พราหมณ์ทวิชาติ” คือกำเนิดครั้งแรกคือเกิดจากบิดามารดากำเนิดครั้งที่สองคือการบวชตามประเพณีพราหมณ์ ในการบวชตามประเพณีนั้นผู้ขอบวชต้องผ่านหลักเกณฑ์ขั้นตอน และต้องมีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การครองตนในการเป็นผู้ขอบวชดังนี้

๑. ต้องนำหลักฐานการสืบเชื้อสายมาแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน เช่น มีหนังสือรับรองว่ามีความประสงค์จะบวช และมีญาติพี่น้องเป็นพราหมณ์มาก่อนแล้วสามารถสืบค้นได้ไม่ไกลนัก
๒. ได้รับความเห็นชอบจากคณะพราหมณ์ โดยมีประธานพระครูพราหมณ์เป็นผู้คัดเลือก หลักเกณฑ์การเลือกประกอบด้วย
 - ๒.๑ ชาตวิมุติ ต้องมีเชื้อสายพราหมณ์ เป็นชายแต่กำเนิด
 - ๒.๒ วัยวุฒิ ต้องมีอายุเหมาะสม รวมทั้งวุฒิภาวะสมบูรณ์
 - ๒.๓ คุณวุฒิ ต้องประพฤติดี ไม่มีเรื่องเสื่อมเสียแก่ตนเอง และสมัครใจเข้ามาเป็นพราหมณ์
 - ๒.๔ ปัญญาวุฒิ ต้องมีปัญญาคือการอ่านออกเขียนได้ รู้จักหลักคำสอนและคัมภีร์พระเวท ขยันฝึกฝน และพัฒนาตนอยู่เสมอ

พราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๗-๙

พุทธศตวรรษที่ ๗-๙ จากคัมภีร์มหานิทเทศที่แต่งเป็นภาษาบาลีในชื่อ “ตามพรัลลิงค์” (Tambalinga) และคำบรรยายของเอกสารฝ่ายจีน กล่าวว่าอาณาจักรตุน-ซุน (Tun-Hsun) มีอาณาเขตติดบริเวณชายฝั่งทะเลของคาบสมุทรทั้งสองด้าน มีการติดต่อกับอินเดียและดินแดนในบริเวณทะเลแดงที่ไกลออกไป รวมทั้งดินแดนที่ตั้งอยู่บริเวณฐานของคาบสมุทรบริเวณปากอ่าวไทย บริเวณตอนกลางของกลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ไปจนถึงบริเวณกลุ่มแม่น้ำโขงตอนล่างในยุคต้น ตุน – ซุน เป็นศูนย์กลางชนถ่ายสินค้า ที่สำคัญมีชุมชนมอญบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองซึ่งอยู่ติดกับปลายเส้นทางการค้าด้านตะวันออกของอาณาจักรนี้ ชุมชนบริเวณคาบสมุทรติดต่อกับชุมชนมอญที่อยู่ในบริเวณชายฝั่งอีกด้านหนึ่งของภูเขา โดยทางที่ตัดข้ามด่านเจดีย์สามองค์ไปยังเมืองทวายบริเวณอ่าวมะตะบัน

ตามบันทึกของฝ่ายจีนระบุว่า อาณาจักรตุน – ชุน มีกษัตริย์ ๕ องค์ (๕ อาณาจักร) ตำแหน่งกษัตริย์เรียกว่า คุณ – ลุน (Kun – Lun) แปลว่ากษัตริย์แห่งภูเขา ในเมืองมีครอบครัวพ่อค้าที่มาจากอินเดีย ๕๐๐ ครอบครัว มีพระสงฆ์ ในพุทธศาสนา ๒๐๐ รูป และมีพราหมณ์จากอินเดียกว่า ๑,๐๐๐ คน ประชาชนในตุน – ชุน นับถือศาสนาพราหมณ์และพุทธ ทั้งพราหมณ์และพ่อค้าที่มาจากอินเดียต่างก็แต่งงานกับหญิงพื้นเมือง และตั้งถิ่นฐานอยู่ ณ ที่นั่น ก่อให้เกิดประเพณีวัฒนธรรม ที่เป็นการผสมผสานของคนอินเดียและคนในท้องถิ่นไว้มากมาย

ความเชื่อ พราหมณ์ที่เดินทางมาในศตวรรษนี้ยังคงรักษาความศรัทธาและความจงรักภักดีในเทพเจ้าที่ตนนับถือ ซึ่งมี ๓ นิกาย คือ ไศวนิกาย ไวษณพนิกาย และศักติ จากร่องรอยรูปแกะสลักมีลักษณะเป็นเทพเจ้า จากสัญลักษณ์บ่งบอกว่านับถือและเชื่อในเทพเจ้า วิญญาน และธรรมชาติ

พิธีกรรม พราหมณ์ที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเป็นคนกลางสื่อระหว่างมนุษย์กับเทพเจ้าโดยใช้ไฟ (ดวงไฟ) บวงสรวง รูป-เทวรูป แทนพระผู้เป็นเจ้า มีการประกอบ พิธีกรรม – ทำบุญอุทิศแก่เทวดา บรรพชน และสิ่งที่ดีตนรักและเคารพ และทำพิธีมงคลต่างๆ เช่น การเกิด การแต่งงาน การหาคู่ครอง การตั้งชื่อ การตาย การแต่งกายส่วนใหญ่จะคล้ายคัมภีร์ ยุคพระเวทในคัมภีร์ที่ ๔ (อาถรรพเวท)

ฐานะในสังคม ในศตวรรษนี้พราหมณ์โดยวรรณะยังได้รับความนับถือจากพวกพราหมณ์ด้วยกัน โดยความเป็นผู้ประกอบพิธีสื่อระหว่างเทพกับมนุษย์ และเป็นครูคอยแนะนำบุคคลในสังคมในเรื่องความเป็นอยู่ โดยอาศัยความรู้ที่ได้ศึกษามา มักจะได้รับยกย่องให้เป็นผู้นำสังคม พราหมณ์บางคนก็ได้เลิกความคิดเรื่องวรรณะด้วยโดยมาแต่งงานกับคนท้องถิ่น ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตมาอยู่ในฐานะพ่อค้า ขาวนา ขาวไร่ ขาวสวน จึงเป็นอิสระมากกว่าในอดีต

พราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒

ในยุคนี้พราหมณ์อินเดียนามว่า “โกณฑัญญะ” ซึ่งบรรพชนเคยอาศัยอยู่ในคาบสมุทรมลายู นักประวัติศาสตร์หลายท่านกล่าวว่าย้ายไปจากตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ได้มีอำนาจเหนืออาณาจักรพุนัน และได้เปลี่ยนขนบธรรมเนียม ประเพณีทุกอย่างไปตามแบบอินเดีย เริ่มปกครองขอม (เขมร) สร้างอาณาจักรพุนัน มีพระนามว่า “โกณฑัญญะ ชัยวรมัน” มีพระโอรสนามว่า “รุทรวรมัน” ตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ของแหลม อินโดจีนเป็นที่เชื่อมระหว่างคูอารยธรรมใหญ่ ในทวีปเอเชียสองแห่ง คืออารยธรรมอินเดียและจีน ดังนั้นศิลปะอินเดียได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อขอม (เขมร) ก็มีใช้แต่เพียงเฉพาะในอาณาจักรพุนันเดิมเท่านั้น

อาณาจักรขอมในเวลามีอำนาจปกครองเหนือดินแดนลุ่มน้ำเจ้าพระยา ตลอดไปถึงอาณาจักรศรีวิชัยอันเป็นดินแดนของตามพรลิงค์ และหมู่เกาะในอินโดนีเซีย สุมาตราและชวา อาณาจักรขอมตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๓ ได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ – ฮินดู มีการตั้งพระนามกษัตริย์ เช่น รุทรวรมัน อันเป็นนามของพระศิวะ เป็นต้น เมื่อสิ้นพระชนม์แล้วจะมีพระนามเรียกขานเป็นเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์เกือบทั้งสิ้น เช่น วิษณุโลก อิศวรโลก สุธธโลก พรหมโลก แม้พระนามยังมีชื่อพระเจ้าซึ่งเป็นจอมเทพของอินเดียโบราณ เช่น สุริยวรมัน อินทรวรมัน เป็นต้น

การเดินทางของชาวอินเดีย (พราหมณ์) ในยุคนี้ มาพร้อมกับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ได้นำภาษา อักษร มาจารึกเป็นหลักฐานไว้ เช่น ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย อำเภอจุฬาภรณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นอักษรปัลลวะ ภาษาสันสกฤต อายุพุทธศตวรรษที่ ๑๑

พราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๐ (ตรงกับสมัยสุโขทัย)

หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์สมัยสุโขทัยไม่ปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากนัก แต่ที่เกี่ยวกับพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช มีเอกสารบางอย่างกล่าวว่ามีพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่อีกพระองค์หนึ่งในประวัติศาสตร์กัมพูชา สืบราชสมบัติต่อจากพระเจ้าชัยวรมันที่ ๕ พระองค์เป็นโอรสแห่งรัฐ ตามพรลิงค์ (หรือนครศรีธรรมราช)

เนื่องจากเป็นผู้มีความชอบธรรมในสิทธิทางการปกครองอาณาจักรขอมโดยผ่านเชื้อสายทางพระราชมารดา ซึ่งอยู่ในสกุลพระเจ้าอินทรวรมันที่ ๑ และเมื่อได้อำนาจขึ้นสู่ราชบัลลังก์ขอมอย่างสมบูรณ์แล้วจึงปรากฏว่าพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ พระองค์นี้มีอำนาจจนขยายพื้นที่ของอาณาจักรไปทั่วบริเวณของลุ่มน้ำแม่น้ำเจ้าพระยา (ผู้พิชิตลุ่มน้ำเจ้าพระยา) ตอนล่าง จวบจนถึงภาคใต้ของประเทศไทย โดยเฉพาะทางภาคกลางนั้น เริ่มต้นที่จังหวัดลพบุรีก่อน โดยมีหลักฐานในจารึกหลักที่ ๑๘ ที่ศาลสูงจากลพบุรี อ้างว่าจักรวรรดิของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ ได้รวมอาณาจักรมอญ ทวารวดี มลายู และนครศรีธรรมราชไว้ด้วยกัน ซึ่งเรื่องราวและจารึกที่ลพบุรี ได้มีการกล่าวถึงไปถึงบทบาทกษัตริย์ขอมเชื้อสายนครศรีธรรมราช ว่าพระองค์คือผู้พิชิตดินแดนมารวมไว้จำนวนมาก เรื่องราวที่ปรากฏนี้สันนิษฐานได้ว่าพระองค์มีการวางแผนทางด้านการปกครองไว้เป็นอย่างดี โดยมีพราหมณ์และเสนาอำมาตย์ผู้มีความรอบรู้ให้คำปรึกษาต่อการขยายอำนาจและอิทธิพล ทำให้พราหมณ์มีสถานะและบทบาทสูงในขอม และกษัตริย์ได้ยกย่องพราหมณ์ให้เป็นครูและบุโรหิตช่วยราชการงานทุกๆ ด้าน รวมทั้งแบ่งเบาภาระงานทางปกครอง

อีกทางหนึ่งเนื่องจากที่เป็นเชื้อสายของราชวงศ์ปัทมวงศ์ เมื่อเข้ามาแทรกแซงบทบาทและสร้างอิทธิพลในขอมได้นั้น คงจะได้รับแรงบันดาลใจมาจากพราหมณ์ที่นครศรีธรรมราชในการสนับสนุนเกี่ยวกับหลักแห่งสิทธิอันชอบธรรมเพื่ออ้างสิทธิมาแต่ฝ่ายของพระมารดา ก็ถือว่าเป็นกุศโลบายอันแยบยลและมีเหตุผลในเรื่องของการเข้าสู่อำนาจ นี่ก็จุดเริ่มต้นของการที่พราหมณ์หนีจากเมืองนครศรีธรรมราช ต้องเดินทางไปสู่อาณาจักรขอม เพื่อให้คำปรึกษา และแนะนำกระบวนการและวิธีการปกครองร่วมกันกับพราหมณ์ที่มีอยู่เดิมของขอม การผสมผสานดังกล่าวได้ถ่ายทอดกันออกมาเป็นหลักแห่งความศรัทธาของลัทธิไศวนิกาย ซึ่งเป็นลัทธิที่นิยมบูชาพระจันทร์ ผสมกับไวษณพนิกายที่นิยมบูชาพระอาทิตย์ (สุริยะ) ซึ่งทำให้พราหมณ์หนีจากเมืองนครศรีธรรมราช และพราหมณ์ พฤติบาสขอม (เขมร) คือพราหมณ์ผู้ชำนาญการเรื่องคชลักษณ์ อันเป็นพราหมณ์กลุ่มสำคัญที่มีส่วนทำให้การขยายอำนาจอิทธิพลครอบครองพื้นที่ได้แผ่ไพศาล และสร้างความรุ่งเรืองแก่ขอมในช่วงเวลาดังกล่าว

ส่วนเมืองนครศรีธรรมราชก็ตกอยู่ภายใต้อำนาจอิทธิพลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ ในแง่ของเมืองที่มีความสัมพันธ์ฉันเครือญาติ และต้องขึ้นตรงกับขอม ตลอดรัชกาลของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ และหลังจากพระเจ้า สุริยวรมันที่ ๑ สวรรคตแล้ว เมืองนครศรีธรรมราชอาจจะเป็นอิสระอยู่ช่วงหนึ่ง ราว พ.ศ. ๑๕๖๐ – ๑๗๒๕ ในระหว่างนี้เกือบ ๒ ศตวรรษ

อาณาจักรขอมมีทั้งความเจริญรุ่งเรืองศิลปะคล้ำไปกับการแย่งชิงอำนาจ มีการตั้งราชวงศ์ใหม่ขึ้นมา ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๖ พ.ศ.๑๖๒๓-๑๖๕๐ หลังจากนั้นพระเจ้าธรณินทรวรมันที่ ๑ พ.ศ.๑๖๕๐-๑๖๕๖ พระเจ้าสุริยวรมันที่ ๒ พ.ศ.๑๖๕๖-๑๖๘๘ จนถึงพระเจ้าธรณินทรวรมันที่ ๒ พ.ศ.๑๗๐๓ ถูกพราหมณ์ตรีภูวนาติยวรมันเข้ายึดอำนาจ ตั้งตนเป็นกษัตริย์ ตั้งราชวงศ์ใหม่ มีพระนามว่าพระเจ้าตรีภูวนาติยวรมัน (อิศวรทวิป) (บางท่านเรียกว่าการตะราหู) ครองอำนาจ พ.ศ.๑๗๐๘-๑๗๒๐ ในช่วงนั้นนครศรีธรรมราชเป็นอิสระจากขอม แต่ยังคงมีความสัมพันธ์กับพราหมณ์ราชสำนักขอมมาจากยุคสมัยนครศรีธรรมราชดำรงอยู่ได้ด้วยพระพุทธศาสนาและพราหมณ์ช่วยกันยกย่องผู้นำของบ้านเมือง โดยสถาปนาผู้นำขึ้นเป็นกษัตริย์ มีพระนามว่า “*พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช*” ในช่วงเป็นอิสระจากการปกครองของขอม

ในเวลาต่อมา พ.ศ.๑๗๒๐ กองทัพจามร่วมกับพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ร่วมทำสงครามขับไล่พระเจ้าตรี ภูวนาติยวรมัน ทำสงครามอยู่ ๓-๔ ปี พระเจ้าตรีภูวนาติยวรมันถูกประหารชีวิต พ.ศ.๑๗๒๔ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ขึ้นเสวยราชย์ปกครองขอม (เขมร) สร้างเมืองพระนครหลวง (ศูนย์กลางปราสาทบายน) บางท่านกล่าวว่า นครศรีธรรมราชตกอยู่ในอำนาจของขอมอีกเช่นเดิม แต่ผู้เขียนเข้าใจว่า ถึงแม้ว่าจะอยู่ในอำนาจของขอม แต่ความสัมพันธ์โดยสายพราหมณ์นครศรีธรรมราชและสายเครือญาติยังมีอยู่ ความสัมพันธ์ของพราหมณ์ยังเดินทางเข้าสู่ขอมในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ และด้วยความเฉลียวฉลาดของพราหมณ์ที่เข้าสู่ราชสำนักขอมในขณะนั้น ทำให้พราหมณ์นครศรีธรรมราชเสนอแนวคิดแด่พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ให้ช่วยกันบำรุงศาสนาพุทธ ด้วยเหตุผลที่พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ จงเกลียดชังซึ่งตรีภูวนาติยวรมัน ที่ประหารชีวิตพระราชบิดา (พระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ และพระเชษฐา) จึงได้หันมานับถือพระพุทธศาสนามหายาน โดยได้รับการสนับสนุนจากพระสงฆ์เมืองนครศรีธรรมราช ทั้งให้เกิดการสร้างพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรขึ้นมากมายในอาณาจักรของพระองค์ จึงเห็นได้ว่าทั้งพราหมณ์ทั้งคณะสงฆ์เมืองนครศรีธรรมราชโดยความอุปถัมภ์ของพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช ทำให้เรามีได้เป็นศัตรูกับอาณาจักรขอม อันจะทำให้เกิดศึกสงครามขึ้นได้

ในช่วงนี้เองมีประวัติตำนานเมืองนครศรีธรรมราชที่กล่าวถึงพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช พระเจ้าจันทรภาณุ และพระเจ้าพงษาสุระแห่งราชวงศ์ปทุมวงศ์เดินทางมาจากอินทปตต์ ผู้เขียนเชื่อว่าเมืองอินทปตต์ ก็คงจะอยู่ในอาณาจักรขอม คือเมืองพระนครหลวง (หรือเมืองพระนครธม) คือพระเจ้าอินทวรมันที่ ๑ และยโสวรมันที่ ๑ ซึ่งเป็นต้นวงศ์ของตามพรลิงค์ เมื่อ พ.ศ.๑๗๒๔ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ขึ้นครองราชย์แล้ว กษัตริย์สามพี่น้องจึงเดินทางออกจากเมืองหลวงเดิมของพระเจ้าอินทวรมันที่ ๑ มายังตามพรลิงค์ราว พ.ศ.๑๗๓๐ ในช่วงนี้พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ กลับมานับถือพระพุทธศาสนามหายาน แต่พราหมณ์ก็คงมีอำนาจอยู่ในฐานะผู้รู้หรือปุโรหิตผู้ให้ความคิดเห็นแก่กษัตริย์ การขึ้นครองอำนาจตามประเพณีของขอมโบราณ มีการประกอบพิธีราชาภิเษกโดยพราหมณ์ การสร้างวัง สร้างปราสาท ก็ด้วยอาศัยกำลังพลและผู้รู้ การสร้างอโรคยาศาล เพื่อบำเพ็ญบารมีของกษัตริย์ ก็ต้องมีพราหมณ์ผู้มีความรู้ในแขนงวิชาการต่างๆ ช่วยให้เกิดความสำเร็จ จึงทำให้พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชและพราหมณ์ขอม (เขมร) มีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้ง ผู้เขียนเชื่อว่าอาจเป็นพี่น้องเครือญาติด้วยกัน เห็นได้ว่าอำนาจพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ มีเหนือจำปา คือลาวและญวนบางส่วน แม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนและตอนล่าง กล่าวว่ามีถึง ๒๓ เมือง ไชยา (ตามพรลิงค์) ก็อยู่ในพระราชอำนาจ ปลาย พ.ศ.๑๗๖๓ พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ สวรรคต ขอม (เขมร) อ่อนแอมาก ได้มีการถอนทัพขอม (เขมร) ออกจากจำปา รวมถึงอาณาจักรต่างๆ ที่อยู่ภายใต้การปกครอง กลับเป็นรัฐอิสระ นครศรีธรรมราช (ตามพรลิงค์) มีกษัตริย์ปกครอง ดังที่ปรากฏในศิลาจารึกวัดเวียง อำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

อาณาจักรสุโขทัยตอนบนแม่น้ำเจ้าพระยาได้มีกำลังเข้มแข็งขึ้น และตั้งตนเป็นอิสระ ขับไล่ขอมออกจากแผ่นดิน ทำให้ขอมกับสุโขทัยขาดความสัมพันธ์ เกิดฐานอำนาจขึ้นที่สุโขทัย มีการสร้างอิทธิพลทางการเมืองการปกครองขึ้น ในสมัยของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ เป็นต้นวงศ์ของราชวงศ์พระร่วง โดยความร่วมมือกับพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด ขับไล่ขอมให้ออกจากสุโขทัย แล้วพ่อขุนผาเมืองได้มอบราชสมบัติให้แก่ขุนศรีอินทราทิตย์ปกครองอาณาจักรสุโขทัย และได้จัดให้มีพิธีราชาภิเษกขึ้น ดังในศิลาจารึกที่ ๒ วัดศรีชุม ตอนที่ ๓ ความว่า “...พ่อขุนผาเมืองอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาว ตั้งราชวงศ์สุโขทัย หรือราชวงศ์พระร่วง ถวายพระนามให้สหายเรียกอินทราธิบดี...”

พิธีนี้มีความสำคัญ เพราะได้แสดงถึงสัญลักษณ์ว่ามีการอัญเชิญเทพเจ้ามาสถิตอยู่ในองค์พระมหากษัตริย์ โดยพราหมณ์จะถวายสังวาลของพระศิวะ และอาวุธของพระนารายณ์ อันแสดงถึงการพิธีราชาภิเษกที่สมบูรณ์โดยพราหมณ์ ขอมหรือเชื้อสายพราหมณ์นครศรีธรรมราช ได้กระทำพิธีสร้างสิทธิของกษัตริย์ผู้มีอำนาจแห่งเทวราชา แม้แต่พระนามยังมี คำว่า ศรี+อินทร์+อาทิตย์ อันหมายถึงสัญลักษณ์เครื่องหมายบ่งบอกถึงสิ่งที่พราหมณ์ในอินเดียเคยเคารพยกย่อง เช่น คำว่า ศรี หมายถึงความงาม ความสว่าง มักจะใช้นำหน้าเทพเจ้า เช่น คำว่า ศรีราม ศรีกฤษณะ เป็นต้น คำว่า อินทร์ หมายถึงจอมเทพ ซึ่งชนชาวอารยันให้ความเคารพนับถือมาก่อนจะเกิดพราหมณ์ อาทิตย์ หมายถึงสุริยเทพ เป็นเทพธรรมชาติ ที่มนุษย์หลายชนชาตินับถือและสักการะ บางครั้งในพระนามของพระวิษณุเทพ หมายถึงแสงสว่างและปัญญา พระนามชื่อนี้เป็นพระนามที่ตั้งขึ้นโดยพราหมณ์ผู้มีปัญญา มีความรอบรู้ในคัมภีร์ไตรเภท จึงทำให้พระนามเป็นที่รวมแห่งเทพเจ้า ของพราหมณ์ คำว่าศรี จึงเป็นนามขึ้นต้นที่ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหงในเวลาต่อมาว่า “ศรีธรรมราช” ซึ่งใช้นามขององค์ธรรมราช คือยุธิษฐียร พี่องค์ใหญ่ของตระกูลปานทป วงศ์แห่งธรรมกษัตริย์ (ธรรมราชา ๕ องค์ แห่ง “อินทร์ภารต”) คือ ยุธิษฐียร ภูมิ อรชุน นกุล และสหเทพ

กำเนิดพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชและขอมโบราณที่ถ้ำเขาวายาสเล่าให้พระพิฆเนศวรจดบันทึกไว้อยู่ในคัมภีร์ของอินเดียชื่อ “ภควคิตา” กล่าวถึงสงครามทุ่งกุรุ เป็นมหากาพย์มหากาพย์มหากาพย์ที่มีอิทธิพลต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พร้อมกับมหากาพย์รามายณะ (รามเกียรติ์) ด้วย ชื่อนครศรีธรรมราช ศรีธรรมราช กล่าวได้ว่าเป็นได้ทั้งพุทธและพราหมณ์ ดังนั้นคำว่า “อินทรปัตถ์” ในตำนานเมืองนครศรีธรรมราชที่กล่าวว่า เป็นเมืองที่พระเจ้าศรีธรรมมาโคกราช เจ้าจันทรภาณุและพงษาสุระมาแต่เมืองอินทปัตถ์ เสียงเดิมของชาวอินเดียน่าจะว่า “อินทร์ภารต” เป็นเมืองที่กษัตริย์สร้างให้ปาดนททั้ง ๕ องค์

เมื่อพ่อขุนศรีอินทราทิตย์สวรรคต พ่อขุนบานเมือง พระเชษฐาของพ่อขุนรามคำแหงขึ้นปกครองเพียงระยะสั้น ก็สวรรคต จึงทำให้บทบาทและอิทธิพลอำนาจการปกครองที่เกิดขึ้นในช่วง พ.ศ.๑๘๒๒ สุโขทัยได้มีผู้นำที่เข้มแข็งมากกว่า ทุกรัชกาล พ่อขุนรามคำแหงได้อำนาจปกครองดินแดนต่างๆ ตามจารึกหลักที่ ๑ ด้านที่ ๔ กล่าวไว้ว่า ทิศใต้นั้นได้ขยายอำนาจลงไปตั้งแต่ราชบุรี เพชรบุรี จรดถึงนครศรีธรรมราช และคาบสมุทรมลายู การที่ได้จารึกถึงเมืองต่างๆ รวมถึงเมืองนครศรีธรรมราชนั้น ก็เพื่อแสดงหลักฐานว่าพระองค์ได้ยกกำลังโจมตีถึงเมืองนครศรีธรรมราชจริงเข้าใจว่าใน พ.ศ.๑๘๓๗ น่าจะเป็นพระเจ้าศรีธรรมมาโคกพงษาสุระมากกว่าพระเจ้าจันทรภาณุ เพราะมีหลักฐานว่าพระเจ้าจันทรภาณุยกทัพไปตีลังกา ครั้งที่ ๒ และสวรรคตราว พ.ศ.๑๘๐๗ นครศรีธรรมราชจึงสูญเสียกองทัพอันคนล้มตายจำนวนมาก จึงเกิดความอ่อนแอ มาสู่สมัยของพระเจ้าศรีธรรมโคก พงษาสุระ เป็นโอกาสให้พ่อขุนรามคำแหงได้เข้ามาอย่างง่ายได้ ทำให้นครศรีธรรมราช ตกอยู่ในอำนาจของสุโขทัย

อย่างไรก็ดี นครศรีธรรมราชยังมีความแข็งแกร่งทางศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพุทธหรือเป็นพราหมณ์ ล้วนเป็นผู้ทรงความรู้ทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยเฉพาะทางอักษรศาสตร์ และศาสตร์เกี่ยวกับจิตวิญญาณที่เป็นต้นทุนเดิมแห่งความดีงามของศาสนาทั้งสอง และอยู่ในช่วงที่ลังกาได้ส่งพระสงฆ์มาเผยแผ่พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ทำให้เกิดลัทธิลังกาวงศ์ มีหลักการและพิธีการทั้งฝ่ายพุทธศาสนาและฝ่ายพราหมณ์ พิธีกรรมที่มีมาอย่างสมบูรณ์อยู่แล้วอาจจะมีประโยชน์สามารถประกอบพิธีกรรมและสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กับสุโขทัยได้ จึงเป็นที่มาของสาเหตุให้พระราชและพราหมณ์พิธีทางเมืองนครศรีธรรมราช ได้รับการอัญเชิญขึ้นไปทางตอนบนของประเทศ เพื่อร่วมประกอบพิธีกรรมกับปู่ครูหรือปู่โรหิตที่มาจากขอม (เขมร) ซึ่งเดิมทีก็น่าจะได้รับเชิญมาเช่นกัน เมื่อครั้งจัดพระราชพิธีอภิเษกพ่อนบางกลางหาเป็นพ่อนศรีอินทราทิตย์ ถ้าย้อนรอยไปในครั้งพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ จนถึงสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ก็มีเหตุให้พราหมณ์นครศรีธรรมราช และพราหมณ์ขอม (เขมร) ติดต่อสัมพันธ์กันอยู่ในระบบเครือญาติฝ่ายบิดาของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ กับฝ่ายพระมหารดา ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์เขมร นักปราชญ์ฝ่ายเขมรกล่าวว่า นางเสืองพระราชมารดาของพ่อนรามคำแหงมหาราช เป็นเจ้าหญิงในราชวงศ์ของขอม ดังนั้นจึงมีต้องสงสัยเลยว่าความสัมพันธ์ของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชกับพราหมณ์พิธีกรรมของขอม (เขมร) ล้วนแต่เป็นพราหมณ์ ที่ราชสำนักทั้งสองได้คัดเลือกไว้แล้วทั้งสิ้น เพื่อเป็นเกียรติแก่ราชสำนักทั้งสองราชอาณาจักร ดังนั้น พ่อนรามคำแหงมหาราชต้องการเชื่อมสัมพันธ์ให้เกิดการผสมผสานพราหมณ์พิธีกรรมของนครศรีธรรมราช พราหมณ์ขอม (เขมร) เข้าด้วยกันที่อาณาจักรสุโขทัย พราหมณ์ขอม (เขมร) มาจากอินเดีย พราหมณ์นครศรีธรรมราชก็มาจากอินเดียเหมือนกัน สุโขทัยจึงเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมที่มีผู้ทรงความรู้คือพราหมณ์ ผู้นำทางศาสนาพราหมณ์ประกอบพิธีกรรมต่างๆ ถวายแด่พระราช

นอกจากนี้ยังมีพระสงฆ์ผู้ทรงความรู้เป็นสังฆราชา มีพุทธศาสนาเถรวาทลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราช เข้ามาในสุโขทัย จนเจริญรุ่งเรืองมาจนถึงสมัยของพระมหาธรรมราชาลิไท พ.ศ.๑๘๘๐ พระองค์ทรงนำพิธีกรรมของพราหมณ์มาช่วยเสริมสถานะมากกว่าพระราชพระองค์ใดๆ ได้รับเอาหลักเทวราชามาช่วยในการขยายอาณาเขตที่เคยแตกแยกออกไป พระองค์ได้ศึกษาดำรงจากผู้รู้ศาสนาพราหมณ์ มีหลักฐานในศิลาจารึกสุโขทัย หลักที่ ๔ (จารึกวัดป่ามะม่วง) ด้านที่ ๑ ตอนที่ ๑ เป็นอักษรขอม มีข้อความว่าพญาลือไทเสด็จออกจากเมืองศรีสัชนาลัยไปปราบจลาจลในเมืองสุโขทัย เมื่อ พ.ศ.๑๘๘๐ ด้วยเหตุพญาลือไท พระชนกเพ่งสิ้นพระชนม์ เมื่อได้เมืองแล้ว พญาลือไทได้ทำพระราชพิธีราชาภิเษกในกรุงสุโขทัย แล้วทรงพระนามว่า “พระบาทกัมรเตงอัญศรีสุริยพงศ์รามมหาราชาธิราช” ในจารึกหลักนี้ยังได้ระบุไว้ด้วยว่า ในการพระราชพิธีราชาภิเษกของพระยาสิทธิไทเป็นกษัตริย์ ได้มีการถวายเครื่องราชูปโภค มีมงกุฏ พระขรรค์ชัยศรี และเศวตฉัตร การถวายเครื่องราชูปโภคเช่นนี้ เหมือนกับการถวายเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์แด่พระมหากษัตริย์ของไทยที่เนื่องด้วยพิธีราชาภิเษก เพื่อสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นเทวราชา ซึ่งแต่เดิมเป็นของพราหมณ์ในอินเดีย และมีอยู่ในราชอาณาจักรขอม (เขมร) ในสมัยชัยวรมันที่ ๗ ดังนั้นสมัยของพระยาสิทธิไทจึงเป็นอีกสมัยหนึ่งที่พราหมณ์มีบทบาทและอิทธิพลมาก ก่อนที่อำนาจการปกครองจะมามากอยู่ที่ยุธยาในเวลาต่อมา

พราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๒๑-๒๔ (ตรงกับสมัยอยุธยา)

นครศรีธรรมราชเมื่อครั้งที่รุ่งเรืองทางอำนาจอยู่ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ สามารถมีเมืองบริวารได้ถึง ๑๒ เมือง โดยพราหมณ์จัดให้มีการเรียกชื่อเมืองทั้ง ๑๒ เมืองตามแบบระบบนักษัตร เพื่อจะได้จัดแบ่งให้ง่ายต่อการปกครอง โดยมีนครศรีธรรมราชเป็นศูนย์กลาง และเมืองคพระมหาธาตุเจดีย์เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจ ดุจดั่งเทพเจ้า ของศาสนาพราหมณ์ ที่เป็นตรีมูรติ (พระพรหม พระศิวะ และพระนารายณ์) โดยนครศรีธรรมราชก็มีพระรัตนตรัย รวมเป็นสัญลักษณ์อยู่ในองค์พระมหาธาตุเจดีย์

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) เริ่มก่อสร้างกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางของดินแดนบริเวณที่ราบลุ่มของแม่น้ำเจ้าพระยาใน พ.ศ.๑๘๙๓ พระองค์ได้นำมนานาแนวคิด ความเชื่อ และแนวปฏิบัติด้านพิธีกรรมในศาสนาพราหมณ์เข้ามาสู่อยุธยา แล้วกำหนดให้เป็นแบบแผนของพิธีกรรมเป็นจุดเริ่มต้น ต่อจากนั้นจึงปรากฏเด่นชัดขึ้นมามีการผสมผสานคติความเชื่อและแบบแผนประเพณี ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธ และศาสนาพราหมณ์อยู่ในสำนักอยุธยาสืบเนื่องมาตลอดสมัย ถิ่นนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้พราหมณ์ลี้ภัยเข้ามาอยู่อาศัยที่อยุธยา ในช่วงแรกๆ ที่กำลังมีการก่อสร้างกรุงศรีอยุธยาซึ่งขณะนั้นมีศึกกับขอม (เขมร) ทางด้านสุโขทัยที่เพิ่งสูญเสียอำนาจ ก็ยังมีศึกอยู่กับเชียงใหม่และนครศรีธรรมราชอย่างต่อเนื่อง มีปัญหามากมาย แต่พระองค์ได้ขุนหลวงพะงั่ว ซึ่งเป็นพี่เขยอยู่ที่สุพรรณบุรี พร้อมด้วยสายสกุลช่างแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยามีอยู่เป็นหลัก จึงทำให้สร้างกรุงศรีอยุธยาสำเร็จ พระองค์ตั้งใจจะบำรุงศาสนาต่างๆ จึงต้องใช้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เข้ามาปกครอง โดยมีกษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย หรือกฎหมายเทียบาล เพื่อจะได้ทรงตัดสินพระทัยได้อย่างรวดเร็ว และฉับไว การก่อตั้งอาณาจักร จึงมีพราหมณ์ที่กระทำพิธีกรรมส่วนหนึ่งเดินทางมาจากขอม (เขมร) ที่เรียกกันว่าพราหมณ์เขมร มีความเชี่ยวชาญในวิชาทางไสยเวท มีความรู้ในการจัดพิธีกรรมในราชสำนักตามแบบอย่างราชสำนักของขอม (เขมร) และคงเข้ามาจากการกวาดต้อนส่วนหนึ่ง ส่วนพราหมณ์พิธีหรือพราหมณ์ภาคใต้ก็คงไม่พ้นไปจากพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช โดยตกอยู่ในความปกครองของอยุธยา เมืองนครศรีธรรมราชที่เคยมีสถานะเป็นอาณาจักรตามพรลิงก์ ก็ถูกลดสถานะลงเป็นหัวเมืองเอกในสมัยนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างนครศรีธรรมราชกับอยุธยาได้เริ่มต้นขึ้นเมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) เข้ายึดเมืองได้ แล้วโปรดฯให้อัญเชิญพราหมณ์ระดับผู้นำของเมืองนครศรีธรรมราช ที่มีหลักแหล่งมั่นคงอยู่นานในสายวงศ์พรต เข้ามาช่วยในการประกอบพิธีกรรมสร้างเมือง และพิธีอื่นที่เกี่ยวกับฐานะแห่งราชอำนาจ

ใน พ.ศ.๑๙๖๗ ได้มีการสถาปนาพระปรางค์วัดราชบูรณะในรัชสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) มีจารึกแผ่นทองคำว่า “ศรีจันทร์ภาณุชัยวรราช โหราธิบดี อวยภมรเตงธรรมาภินันทานาม” จากจารึกนี้แสดงว่าศรีจันทร์ภาณุชัยวรราชเป็นโหราธิบดี เป็นโหรหลวง (พราหมณ์) ที่พยากรณ์การสถาปนาพระปรางค์องค์นี้ ชื่อ “ธรรมาภินันท์” เป็นพราหมณ์สายเมืองนครศรีธรรมราช ด้วยนาม “ศรีจันทร์ภาณุ” เป็นนามของกษัตริย์ตามพรลิงค์อันเป็นต้นเค้าของนครศรีธรรมราช

ช่วงระยะเวลาดังกล่าว พราหมณ์คือผู้สถาปนาองค์พระมหากษัตริย์ ยกย่องเชิดชูให้พระองค์เปรียบเสมือนเทวราชาหรือองค์สมมุติเทพ ตามแบบฉบับจากอินเดียโบราณ และพระองค์ก็ให้ความสำคัญกับพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมาก ดังจะเห็นได้จากการแต่งตั้งตำแหน่งพราหมณ์ที่มาจากรามนคร (พาราณสี) อินเดีย “แพดงธรรม

นารายณ์” และ “แดงศรีกาเกีย” เป็นหัวหน้าและรองหัวหน้าพราหมณ์ตามลำดับ โดยทรงแต่งตั้งมาจากราชธานี (อยุธยา) และมีกระแสน้ำให้พราหมณ์เข้ารับราชการราชสำนักมาโดยตลอดมิได้ขาด คติความเชื่อเหล่านี้ทำให้กษัตริย์สมัยอยุธยา แตกต่างจากสุโขทัย ซึ่งเป็นพระมหากษัตริย์ได้รับการยกย่องให้เป็น “พ่อหลวง” หรือ “พ่อขุน” ส่วนอยุธยาารับรูปแบบ จากพราหมณ์ ก็คือพระมหากษัตริย์เปรียบเสมือนเทวดาจุติลงมาเป็นมนุษย์ เอาพระนามของวิษณุเทพหรือนารายณ์ที่อวตาร มาเป็นพระนามในมหากาพย์รามายณะ มาเป็นพระนามในการสถาปนาสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๑ เท่ากับเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการปกครองให้แก่ราชอาณาจักรอยุธยา พราหมณ์จึงเป็นผู้สร้างความศักดิ์สิทธิ์ควบคู่กับการใช้ ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ กษัตริย์จึงมีอำนาจและหน้าที่สูงสุด พระบรมราชโองการจึงเป็นประดุจกฎหมายที่ทุกคน จะต้องรับใส่เกล้าใส่กระหม่อม และต้องปฏิบัติตาม

ดังนั้นพิธีกรรมของการบรมราชาภิเษกถือว่าเป็นการเฉลิมฉลองการครองราชย์ โดยจะมีประเพณีการชกนาค ดึกดำบรรพ์ เป็นประเพณีอันเป็นสิริมงคลแก่พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นการกล่าวถึงพระนารายณ์กวนเกษียรสมุทรทำน้ำอมฤต เพื่อความแสดงถึงอมฤตธรรม (ความไม่ตาย) แห่งพระมหากษัตริย์พระองค์นั้น อันเป็นคติของพราหมณ์ และพระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยาจัดขึ้นที่วัดสำคัญของราชสำนัก คือวัดพระศรีสรรเพชญ์ พระราชพิธีนี้เหล่าขุนนางและเจ้าเมืองประเทศราช ที่เข้าร่วมในพระราชพิธีนี้ต้องเตรียมตัวให้เป็นไปตามเงื่อนไขที่ปรากฏในกฎหมายเทียบบาล ถือว่าได้รับการยอมรับและถือปฏิบัติ สืบต่อกันมา นับเป็นการปรากฏครั้งแรกในสมัยของสมเด็จพระรามธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) โดยมีเจตนารมณ์เพื่อให้ราชอาณาจักร ของพระองค์ยิ่งใหญ่ขึ้นและลดอำนาจของขอม (เขมร) ไม่ให้อำนาจเหนือกว่าราชอาณาจักรอยุธยา

จากสาเหตุนี้คงเป็นปัจจัยหลักทำให้พราหมณ์นครศรีธรรมราชที่เคยรุ่งโรจน์ในสมัยสามพี่น้อง (พระเจ้า ศรีธรรมาโคกราช พระเจ้าจันทรมาน และพงษาสุระ) เมื่อนครศรีธรรมราชถูกลดลงเป็นหัวเมืองเอก พราหมณ์พิธีกรรม จึงถูกเชิญขึ้นไปเสริมราชอาณาจักรส่วนกลางอยุธยาได้รับยศ ตำแหน่ง หน้าที่การงานสูงกว่าครั้งอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราช

ในสมัยต่อมา มีหลักฐานว่าสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้มีความสัมพันธ์กับเจ้าเมืองรามนคร (พารานสี) แห่งประเทศอินเดีย มีการส่งเทวรูปพระนารายณ์ พระศรีลักษมี พระมหาวีรย์บรมหงส์ ชิงช้าทองแดง มาถวายให้ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เพื่อความสัมพันธ์กันระหว่างเมืองรามนคร (รามราช) กับกรุงศรีอยุธยา ครั้งนั้นมีเหตุการณ์ อัศจรรย์บางอย่างตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชระบุว่า พระองค์ให้อัญเชิญเทวรูปเหล่านี้ไว้ที่เมืองนครศรีธรรมราช ได้สร้างหอเทวรูปประดิษฐานไว้ ในกาลนั้นมีพราหมณ์จากรามนครเดินทางมาด้วย จึงแต่งตั้งให้มีตำแหน่งสูงขึ้น คือ “แดงธรรมนารายณ์” เป็น ออกพระธรรมนารายณ์เวทภักดีศรีรัตนโกษา และให้ “แดงศรีกาเกียสเกลักจัน” เป็นออกพระศรีราชโกเมนทร์ นรินทร์ภักดีศรีอาคมชุมแพ เป็นผู้ดูแลคณะพราหมณ์ที่เมืองนครศรีธรรมราช ทำให้พราหมณ์ ในเมืองนครศรีธรรมราชกลับฟื้นขึ้นมาอีก มีพื้นที่ประดิษฐานเทวรูปอยู่บริเวณตลาดท่าม้าในปัจจุบัน บริเวณนั้นได้ รับการกลบนาให้เป็นที่อยู่ของพราหมณ์ และถวายไว้แก่เทวาลัยต่างๆ เช่นเดียวกับที่กลบนาให้วัดในพระพุทธศาสนา และพระเจ้าอยู่หัวโปรดให้ประกอบพิธีตรียัมปวาย ตรียาวัย พิธีตรุษ (สงกรานต์) ด้วย ซึ่งเวลานั้นมีการผสมผสานกับพราหมณ์ เดิมเมืองนครศรีธรรมราชและขอม (เขมร) พราหมณ์พิธีและพราหมณ์จากเมืองนครศรีธรรมราช ที่ได้รับการสนับสนุนเช่นนี้ ทำให้พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมีความแข็งแรง ได้รับการเชิญไปประกอบพิธีร่วมกับพราหมณ์ในกรุงศรีอยุธยา เหมือนครั้ง พ.ศ.๑๘๙๓ ที่มีการสถาปนากรุงศรีอยุธยา มีพ่อพราหมณ์ให้ฤกษ์ตั้งพิธีกลบบาตร “กลบบัตรสุเมพลิง”

ตามลัทธิพราหมณ์ สร้างพระที่นั่งไพฑูรย์มหาปราสาท และพระที่นั่งไพชยนต์มหาปราสาท ก่อนที่พระเจ้าอู่ทองเสด็จเข้ามาครองราชย์สมบัติ

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชได้กล่าวถึงพิธีการของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชไว้ตอนหนึ่งว่า “สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีตรามหาราชครู แลตราเจ้าพระยาโกษา โปรดออกมาดูแลเจ้าเมืองผู้รั้ง (นครศรีธรรมราช) กรมการผู้ได้เป็นพนักงานสำหรับแผ่นดินเมืองนครศรีธรรมราชให้ทำพิธีมงคล โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานไว้สำหรับพิธีกรรมโรหิตในนี้ พิธีจองตั้งเปรียงสาโคม ตรียัมปวาย ตรียวาย พิธียกประตูเมืองทั้งเก้า และทำกลมนลงบนค่ายปากน้ำ ตั้งพระหลักเมือง พิธีเสกทำอุบาทว์เมือง (แก้อุบาทว์เมือง) พิธีสงกราน ผังหลักข้างโรง โขลนทวาร เบิกไพรทอดเชือก ตามเชือก สระหัวช้าง ๕ อย่างนี้ คือ โขลนทวาร สระหัวช้าง น่าจะเป็นหน้าที่ของพราหมณ์พฤตมิส (ขอม) กัมพูชา พิธีสูตเมฆให้ฝนตก (ขอฝน) สุริยอุปราชา สนานลาไพร ทำหมอลาญคงครวายะ มงคลพิธี ๒๐ ประการ ทรงพระกรุณาโปรดให้ไว้เป็นพิธีพราหมณ์ตั้งกุ่มท่มงคลฝ่ายเดียว ให้เสกสมโภชที่พระศรีรัตนมหาธาตุ สัพพันมงคล เดือนสิบขึ้นศรมงคล และเดือนสี่ก็ดี แลบริสุทธอุบาทว์มงคลศรีรัตนมหาธาตุ แลอุษยานครียะ พิธี ๕ ประการนี้ โปรดไว้ให้สงฆ์และพราหมณ์ตั้งกุ่มท่มงคลพิธีเข้ากัน”

ยิ่งกว่านั้นพระมหากษัตริย์ในกรุงศรีอยุธยาสมัยหลังรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ก็ยังโปรดเกล้าฯ ให้จัดข้าวของมาร่วมงานพิธีต่างๆ ของพราหมณ์ ที่ยังทำพิธียังเทวสถานเมืองนครศรีธรรมราชตลอดมา ทำให้เห็นความรุ่งเรืองของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ส่วนความตกต่ำของพราหมณ์มาปรากฏในสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พ.ศ.๒๒๗๗ ตามประวัติกล่าวว่า พราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชเกิดทะเลาะวิวาทกับพระสงฆ์ และทะเลาะกันเองด้วยลาภสักการะ เกิดอศัตยธรรมในคณะพราหมณ์ จึงได้ลงโทษพราหมณ์ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณ แต่กลับทำผิดฐานประพฤตินิยมชอบ ไม่สมควรเป็นผู้ประกอบพิธี ถ้าพราหมณ์ใดยังมีสัจอยู่บ้าง แต่ไม่รู้พิธีก็ให้ส่งมาอบรมในกรุงศรีอยุธยา

พราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ (ตรงกับสมัยธนบุรี)

หลังจากการเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า พ.ศ.๒๓๑๐ บ้านเมืองถูกเผาทำลายจนหมดสิ้น เหลือไว้แต่ซากพังทลายเกินกำลังที่จะบูรณะขึ้นใหม่ได้ ตึกรามต่างๆ ทั้งทางพุทธศาสนาและพราหมณ์ ที่เป็นสรรพวิชาทุกแขนงก็ถูกเผาผลาญไปในกองเพลิง ดังนั้นจึงทำให้สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตัดสินใจสร้างราชธานีใหม่ ณ กรุงธนบุรี

อนึ่ง ในขณะที่กรุงศรีอยุธยาใกล้แตก ผู้คนอพยพไปอยู่ตามป่าเขา บางคนกลับภูมิลำเนาเดิม มีทั้งชาวบ้าน พระสงฆ์ และพราหมณ์ส่วนหนึ่งอพยพไปที่เมืองนครศรีธรรมราชซึ่งอยู่ไกลจากอยุธยา เจ้าพระยาหนุ (หลวงสิทธิไชยเวร) ขณะกรุงแตกได้ตั้งตนเป็นอิสระ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์เมื่อ พ.ศ.๒๓๑๑ จึงยกกองทัพมาปราบชุมนุมเจ้านครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ.๒๓๑๒

ในช่วงเวลาที่ประทับอยู่ที่นครศรีธรรมราช ด้วยพระหฤทัยที่เต็มเปี่ยมไปด้วยศรัทธาในพระพุทธศาสนา และทรงปรารถนาที่จะให้บ้านเมืองเป็นปึกแผ่นมั่นคง ทรงต้องการคนมีความรู้เป็นนักปราชญ์ไปช่วยพัฒนาบ้านเมือง จึงนิมนต์พระอาจารย์ (สี) พระอาจารย์รูปนี้เป็นชาวนครศรีธรรมราช เดิมอยู่วัดพนัญเชิง (อยุธยา) เมื่อกรุงศรีอยุธยาใกล้แตก พ.ศ.๒๓๐๙ พระอาจารย์ (สี) เดินทางกลับนครศรีธรรมราชพร้อมลูกศิษย์ เมื่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

ทรงทราบเรื่อง ก็ได้นิมนต์พระอาจารย์รูปนี้ไปยังกรุงธนบุรี และได้สถาปนาเป็น “สมเด็จพระสังฆราช” ประทับ ณ วัดบางหัวใหญ่ (วัดระฆังโฆสิตาราม) ขณะเดียวกันก็ทรงทราบว่าท้าวทศศรีธรรมราชยังมีพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ เก็บรักษาอยู่ที่วัดหอไตร (ในตัวเมืองนครศรีธรรมราช) จึงอัญเชิญไปคัดลอกเพื่อใช้ในราชธานี (ก่อนจะส่งคืนมา เมืองนครศรีธรรมราชภายหลังคัดลอกเสร็จ) ในคราวเสด็จกลับราชธานีปีนั้น ทั้งพระสงฆ์และพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ก็มีโอกาสดูงานสนองสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยเฉพาะพิธีพราหมณ์ในงานพระราชพิธีต่างๆ ของราชธานี

ใน พ.ศ.๒๓๑๙ สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ได้ทรงสถาปนาเจ้าพระยาจักร (หนู) ขึ้นเป็นพระเจ้าขัติยราชนิคมฯ เป็นพระเจ้าแผ่นดินเทียบเมืองประเทศราช (เขมร) ดังนั้นในสมัยนี้การสถาปนามีพราหมณ์พิธีและพระสงฆ์ได้ร่วมประกอบ พิธีอภิเษกอย่างเช่นพระมหากษัตริย์ มีเจ้าเมืองทางฝ่ายใต้เข้ามาร่วมพิธี พร้อมมีการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาตามธรรมเนียม ประเพณีโบราณ

พราหมณ์ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔-๒๖ (ตรงกับสมัยรัตนโกสินทร์)

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชที่เหลืออยู่ในกรุงธนบุรีก็ยังได้ทำหน้าที่พราหมณ์พิธีในสมัยรัชกาลที่ ๑ ที่ได้ทรงสถาปนาพระนครแห่งใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๕ จากกรุงธนบุรีมาตั้งบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา คือ กรุงเทพมหานคร การสถาปนาเมืองหลวง และการปราบดาภิเษก และการตั้งศาลหลักเมืองในสมัยนี้ล้วนต้องการพราหมณ์พิธีผู้มีความรู้ ผู้ทรงความรู้หลายท่านได้กล่าวว่าเมื่อราชธานีใหม่ได้แล้วเสร็จในพ.ศ.๒๓๒๕ พระองค์ได้ประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกขึ้นอีกครั้ง พราหมณ์ในกรุงธนบุรีและพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชคงจะเดินทางไปร่วมพิธีครั้งนี้ด้วย

สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงสร้างกรุงเทพมหานครแล้วเสร็จ มีพระราชประสงค์จะฟื้นฟูขนบธรรมเนียมราชการให้เป็นระเบียบเรียบร้อยเหมือนอย่าง สมัยกรุงศรีอยุธยา (เรียกกันว่า “ครั้งเมื่อบ้านเมืองดี”) จึงโปรดฯ ให้หาตำราต่างๆ ที่มีเหลืออยู่ในเมืองนครศรีธรรมราช และโปรดฯ ให้มีการคัดลอกตำราเกี่ยวกับพิธีต่างๆ จากเมืองนครศรีธรรมราชไว้ที่ราชธานี โดยมีรับสั่งให้สมเด็จพระสังฆราช วัดบางหัวใหญ่ (วัดระฆัง) มีลิขิตไปยังสังฆราชาวัดหน้าพระลานเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อให้คัดลอกเกี่ยวกับพิธีต่างๆ จากต้นฉบับที่มีอยู่หรือสูญหายไปบ้างแล้ว หรือที่สังฆราชาวัดหน้าพระลานยังจำได้บ้าง ดังข้อความตอบกลับไปยัง พระสังฆราชวัดบางหัวใหญ่ ความว่า “สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัวประสงค์ด้วยตำราพระราชพิธีตรุษ พระราชพิธีสารท สำหรับนครศรีธรรมราช แต่ก่อนมานั้นเสียหายไปแล้ว แต่ด้วยเหตุว่าข้าพเจ้าทั้งหลายในคณะสังฆราชาลังگاแก้วได้ทำการ สืบมา จำได้แม่นมั่น” ทำให้ทราบว่าการเขียนตำราพิธีตรุษของเมืองนครศรีธรรมราช คือคณะพระสงฆ์ ส่วนคณะพราหมณ์ เป็นผู้ทำพิธีของพราหมณ์ การจัดพิธีต้องขึ้นอยู่กับตำแหน่งของบุคคล เช่นถ้าเป็นพระราชาก็ต้องจัดอย่างไร ถ้าเป็นเจ้าพระยา จะต้องจัดอย่างไร

พิธีตรุษเมืองนครศรีธรรมราชกับพิธีตรุษในสมัยธนบุรีและสมัยอยุธยาก็มีลักษณะคล้ายกัน จะแตกต่างกัน โดยเฉพาะสถานที่ (ตำแหน่งเมือง) โครงสร้างพิธีเหมือนกัน ราชธานีจึงได้ต้นฉบับไปจากนครศรีธรรมราช พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์จากภาคใต้ขึ้นมารับสนองพระบรมราชโองการโดยยึดแบบ สืบมาแต่กรุงเก่า ให้สร้างเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า และเสาหลักเมือง ตามความเชื่อของพราหมณ์ สร้างไว้สำหรับ

พระนคร เพื่อใช้ในการประกอบพระราชพิธี เมื่อแล้วเสร็จจึงได้ประกอบพิธีตรียัมปวาย ตรียวายโล้ชิงช้าซึ่งเป็นการอัญเชิญเทพเจ้า คือพระอิศวรและพระนารายณ์ ให้มาปกป้องพิทักษ์รักษาพระนครให้มั่นคง แข็งแรง อุดมสมบูรณ์ ปราศจากความทุกข์ร้อน อันเกิดจากภัยต่างๆ หลังจากสร้างพระนครแล้วเสร็จ ทรงโปรดฯให้ประกอบพิธีบรมราชาภิเษก เถลิงถวัลยราชสมบัติ และสถาปนาพระองค์เป็นองค์สมมติเทพอย่างสมบูรณ์ ปกครองอาณาประชาราษฎร์ให้อยู่เย็นเป็นสุข และโปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช พราหมณ์พัทลุง และพราหมณ์ไชยา ซึ่งเป็นพราหมณ์ที่สืบเชื้อสายมาจากอินเดียแต่เดิม ยังคงปฏิบัติพระราชพิธีสืบมาถึงปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุปบทบาทและหน้าที่หลักของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชในแต่ละสมัย ตั้งแต่สุโขทัย อยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ มีดังนี้

๑. เป็นครูของพระราชา สอนสรรพวิชาต่างๆ ให้ เช่น อาวุธ และเวทมนต์
๒. เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ถวายคำแนะนำในการบริหารราชการ
๓. เป็นโหราจารย์ ทำนายดวงชะตา และเหตุการณ์บ้านเมือง
๔. เป็นผู้ประกอบพิธีต่างๆ เพื่อพระราชา
๕. เป็นผู้อำนวยขวัญและกำลังใจ (สวัสดิ) ในการออกศึกสงคราม
๖. เป็นผู้รู้สรรพธรรม ช่วยตัดสินคดีความ
๗. เป็นผู้นำ (เป็นพระราชา)

บทบาทหน้าที่ของพราหมณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญ เพราะเป็นการเชิดชูเกียรติยศของพระราชาและราชวงศ์ พราหมณ์จึงเป็นผู้ที่มีฐานะผู้สร้างมงคลดีสิริแก่องค์พระประมุข ยกย่องพระองค์ ที่เปรียบดั่งองค์อวตารของพระนารายณ์ เป็นสมมติเทพหรือเทวราชา อำนาจสูงสุดจึงตกอยู่กับพระราชาที่มีพราหมณ์ผู้มีความรู้ปัญญาในนิติธรรมตามพระธรรมศาสตร์ คอยให้คำปรึกษา สิ่งเหล่านี้ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ (จารึกวัดเสมามือง)

สถานะของพราหมณ์ในสมัยกรุงสุโขทัย

นครศรีธรรมราชก่อนสุโขทัย สมัยของพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของขอม (กัมพูชา) พระองค์สืบเชื้อสายมาจากพระเจ้าชัยวรมันที่ ๕ ทรงเป็นพระโอรสแห่งตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) ในเวลาต่อมาพระองค์คือผู้มีความชอบธรรมในสิทธิทางการปกครองอาณาจักรขอม (กัมพูชา) โดยผ่านเชื้อสายทางพระราชมารดา ซึ่งอยู่ในสกุลพระเจ้าอินทรวรมันที่ ๑ และ ๕ เมื่อได้อำนาจขึ้นสู่ราชบัลลังก์ขอม (กัมพูชา) พระองค์ทรงพระนามว่าพระเจ้าสุริยวรมันที่ ๑ ได้ขยายอาณาเขตทั่วบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ลพบุรี จวบจนถึงภาคใต้ปัจจุบัน อาณาเขตดังกล่าวมีหลักฐานจากจารึกหลักที่ ๑๘ ที่ศาลสูงลพบุรี

การขึ้นสู่อำนาจของพระองค์มีการวางแผนทางด้านการปกครองไว้อย่างดี โดยมีพราหมณ์และเสนาอำมาตย์ ผู้รอบรู้ในพระธรรมศาสตร์ให้คำปรึกษา จึงทำให้พราหมณ์มีสถานะบทบาทสูงในขอม (กัมพูชา) ได้รับยกย่องให้เป็นเสนาบดี ตามศิลาจารึกดงแม่นางเมือง ความว่า “มหาเสนาบดีผู้หนึ่งชื่อศรีภูวนาทิตยอิศวรทวีป” ดังนั้นสถานะของพราหมณ์ในขอม (กัมพูชา) ในราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗ คือมหาเสนาบดีอิศวรทวีป อำมาตย์ บุโรหิต ราชครู ผู้ประกอบพิธีราชาภิเษกให้แก่

พระมหากษัตริย์ขอม (กัมพูชา) และในต่อจากต่อมา มหาเสนาบดีอิศวรทวิปได้ทำการยึดอำนาจปกครองเขมร ในราว พ.ศ.๑๗๒๐ มีนามว่า “ตรีภูวนาทิตยวรมัน (มหาภารตราชู)”

เมื่อถึงสมัยสุโขทัยมีการสถาปนาพ่อขุนบางกลางหาวโดยขุนผาเมืองเจ้าเมืองราดให้การอภิเษกพ่อขุนบางกลางหาว ขึ้นเป็นพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พราหมณ์ที่ทำหน้าที่ในราชพิธีอภิเษกก็คงเป็นพราหมณ์พิธีของขอมโบราณ และอีกส่วนหนึ่ง เป็นพราหมณ์ที่ทำพิธีถวายลูกหลานของราชวงศ์ปทุมวงศ์จากนครศรีธรรมราช เข้าร่วมในพิธี นอกจากนี้ยังมีพราหมณ์ พฤติบาทเขมร ผู้มีส่วนในการจับช้าง คุณลักษณะช้าง เพื่อเสริมบารมีให้แก่พระมหากษัตริย์ขอมในอดีต โดยพราหมณ์พิธีขอมโบราณ พราหมณ์พิธีเมืองนครศรีธรรมราช และพราหมณ์พฤติบาทเขมร ได้ช่วยเสริมให้สุโขทัยมีอำนาจเข้มแข็งเหมือนดังอาณาจักรขอมในอดีต

สถานะของพราหมณ์ในสมัยสุโขทัยคงมีสถานะเช่นเดียวกับขอมโบราณ คือเป็นมหาเสนาบดี บุโรหิต ราชครู พราหมณ์พิธี พราหมณ์พฤติบาท (ขอม) ในฐานะที่ปรึกษาให้ข้อเสนอแนะ ทั้งการปกครอง การศึกษา และการประกอบ พิธีกรรมแก่พระราชตามราชกิจนั้นๆ ตลอดรัชสมัยราชวงศ์สุโขทัย

สถานะของพราหมณ์ในสมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่อสร้างกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ.๑๘๙๓ มีการได้สร้างวังและวัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของพระนครให้สำเร็จลุล่วงไปได้ จำเป็นจะต้องนำสรรพวิชามาเสริมสร้างทั้งศาสตร์และศิลป์ พราหมณ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างพระนคร โดยเฉพาะ ขุนหลวงพะงั่วพี่ชายของพระเจ้าอู่ทองผู้มีอำนาจ มีช่างฝีมือทั้งชาวขอมที่เป็นพราหมณ์พิธี และนายช่างจากสุพรรณบุรี ทุกแขนงวิชาช่วยกันรังสรรค์ให้เกิดความสำเร็จ และอีกส่วนหนึ่งที่พราหมณ์จากนครศรีธรรมราช ได้ขึ้นไปให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้อยุธยาเป็นราชธานีศูนย์กลางของชาวสยาม ดังนั้นทั้งพราหมณ์พิธีของขอม (กัมพูชา) พราหมณ์พิธีสุโขทัย ร่วมกับพราหมณ์พิธีนครศรีธรรมราชที่ก่อกำเนิดจากรามนคร (เมืองพาราณสี) มีพิธีการคงไม่ผิดแปลกแตกต่างกันมากนัก หลังจากเมื่อสร้างพระนครศรีอยุธยาเสร็จ จึงจัดพิธีบรมราชาภิเษก ถวายพระนามว่า “สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑” พระนามว่า “รามธิบดี” นั้นหมายถึงพระมหากษัตริย์พระองค์นี้เป็นประดุจ “นารายณ์อวตาร” มาเพื่อช่วยเหลืออาณาประชาราษฎร์ สมมติพระองค์เป็นเทพเจ้า (พระนารายณ์) คณะพราหมณ์ผู้ประกอบพิธี ซึ่งมีทั้งพราหมณ์พิธีขอม (กัมพูชา) พราหมณ์พิธี นครศรีธรรมราช พราหมณ์สุโขทัย และพราหมณ์พฤติบาท (ขอม) ดูแลเรื่องคชศาสตร์ถวายพระมหากษัตริย์ เริ่มใช้ การปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยมีพระมหากษัตริย์อยู่เหนือกฎหมาย หรือกฎหมายเทียบบาล เพื่อทรงตัดสินพระทัย อย่างรวดเร็วฉับไว ทันเหตุการณ์ ขณะเดียวกันก็ลดอำนาจพราหมณ์ลงเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษา ผู้กระทำพิธีการให้แก่ พระมหากษัตริย์

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒๐ นครศรีธรรมราชเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช กล่าวว่า องค์นารายณ์รามาราชแห่งรามนครพาราณสีได้ถวายเทวรูปนารายณ์ พระศรีลักษมี พระมหาวรียบรมหงษ์ ชิงช้าทองแดง แต่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) เพื่อเป็นไมตรีต่อกัน ด้วยเหตุอันอัศจรรย์ จึงมีพระบรมราชโองการ ให้เทวรูปทั้งหมดไปประดิษฐานอยู่ที่นครศรีธรรมราช มีพระราชโองการให้ขอพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช โดยให้ออกพระนารายณ์ฯ เป็นหัวหน้าคณะพราหมณ์ เป็นประธานในพระราชพิธีการกุศลทางศาสนาพราหมณ์

ออกพระศรีราชโกเมนทร์ฯ เป็นรองหัวหน้าคณะพราหมณ์ เป็นผู้นำคณะชีพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช ที่ได้ถือปฏิบัติ มาตามพระราชโองการของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เป็นการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับคณะพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช ที่มีหัวหน้าคณะและรองหัวหน้าคณะเป็นพราหมณ์ที่มาจากรามนคร เมืองพาราณสี ประเทศอินเดีย

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชได้ประกอบพระราชพิธีมงคลไว้ถึง ๒๐ ประการ เพียงแต่ชื่อได้เปลี่ยนไปบ้างตามกาล ได้เปลี่ยนหน้าที่มาเป็นผู้ดูแลเทวสถาน เช่น โบสถ์พราหมณ์ หอพระอิศวร หอพระนารายณ์ ฐานพระสยามภูวนาถ เสาชิงช้า สถานที่เหล่านี้ได้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบและจัดทำพิธีตามกาลของพิธีนั้นสืบมา ชื่อตำแหน่งเลียนแบบข้าราชการอื่นๆ มีศักดินา บางยุคสมัยเรียกสถานะ เช่น ขุนนางกรมท่าขวา โดยเรียกพราหมณ์ว่า พราหมณ์เทพ หรือพราหมณ์แขก ซึ่งหมายถึงชาวอินเดีย บางตำแหน่ง อยู่ในขุนนางตำแหน่ง “หลวงนนทเกษ” เป็นเจ้าท่าพราหมณ์เทศ ในสังกัดกรมท่าขวา เหล่านี้ปรากฏอยู่ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช เช่น ออกพระนารายณ์ ออกพระศรีราชโกเมนทร์ฯ พราหมณ์ผู้ดูแลเทวสถาน พราหมณ์ ผู้ประกอบพิธีมงคลในราชสำนัก

สถานะพราหมณ์ในสมัยกรุงธนบุรี

ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ประกาศเกียรติยศโดยพราหมณ์พิธีจากนครศรีธรรมราช ได้ถวายพระสุพรรณบัฏหรือพระนามพระเจ้าแผ่นดินด้วยรับพระราชโองการเป็นปฐม โดยพระนามาภิไธยของพระองค์ คือ สมเด็จพระศรีสรรเพชญ์ที่ ๘ หรือสมเด็จพระบรมราชาที่ ๔ สถานะของพระองค์คือองค์สมมติเทพโดยตรง พระบรมราชโองการ คือกฎหมายที่ทุกคนจะต้องปฏิบัติตาม ดังนั้นพราหมณ์ที่ประกอบพระราชพิธีในเวลานั้นคือพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งอยู่ในความปกครองของพระองค์ และเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัย ทรงพระราชทานตำแหน่งให้กับข้าราชการบริพาร สมณชีพราหมณ์ เพื่อความร่มเย็นเป็นสุขของบ้านเมือง และสมณ ชีพราหมณ์ เข้าใจว่าคงจะจัดให้อยู่ในสถานะที่ปรึกษา ของพระมหากษัตริย์ รับผิดชอบในเรื่องของการศึกษา ขนบธรรมเนียมประเพณี นอกจากนี้ยังมีพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์ สัตยา ด้วยเหตุที่พระองค์เพิ่งได้รวบรวมชุมนุมต่างๆ ด้วยการชนะอย่างเด็ดขาด ดังนั้นเพื่อความมั่นคงของชาติจึงจัดให้มีพิธี นี้ขึ้นมา

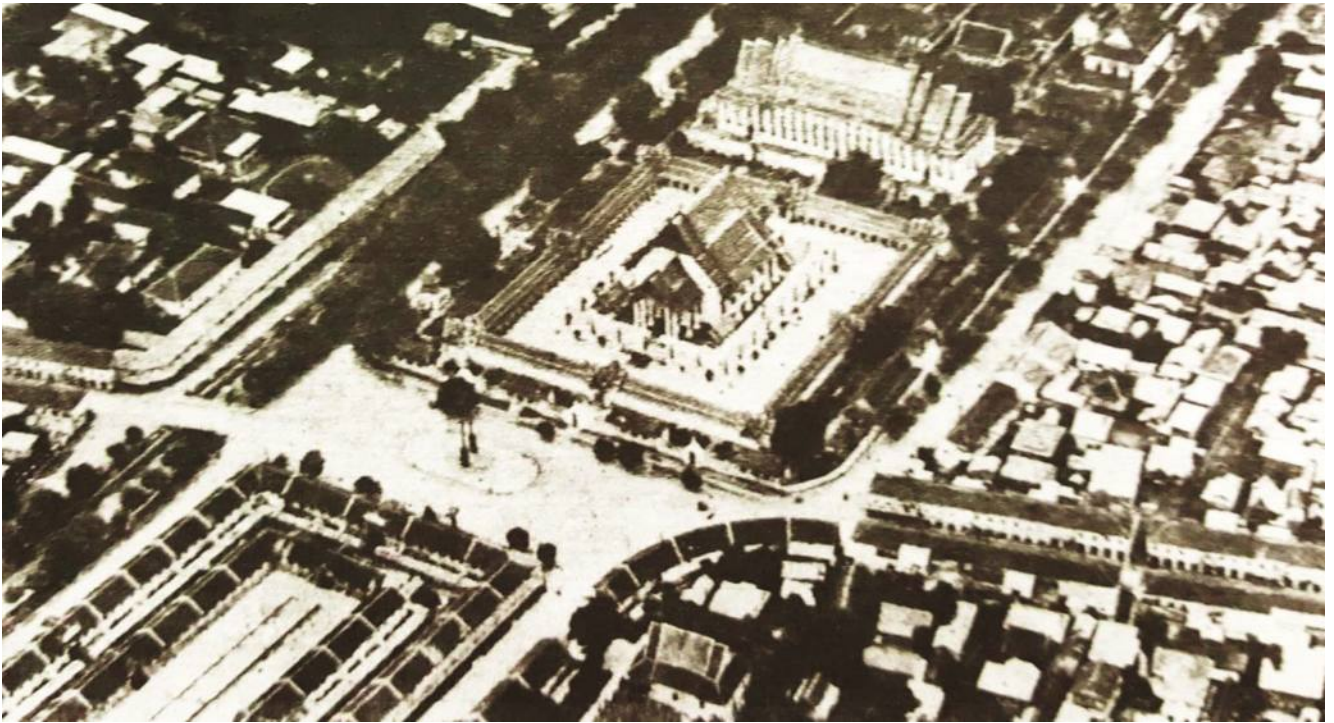
สรุปแล้วสถานะของพราหมณ์ในสมัยกรุงธนบุรีได้ประกอบพิธีปราบดาภิเษกและพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพราหมณ์ ที่นครศรีธรรมราช ที่พระองค์นำขึ้นไปยังกรุงธนบุรี ใน พ.ศ. ๒๓๑๒ คณะพราหมณ์เหล่านี้เป็นคณะพราหมณ์ดั้งเดิม ในนครศรีธรรมราชที่สืบวงศ์ปรตมาแต่สมัยพระเจ้าศรีธรรมโศกราช ในพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ และพุทธศตวรรษที่ ๑๙ ในสมัยกรุงศรีอยุธยา คณะพราหมณ์ส่วนหนึ่งในราชธานี ก็น่าจะเป็นพราหมณ์จากนครศรีธรรมราชซึ่งมีสายสัมพันธ์ กับคณะพราหมณ์จากเขมร (ขอมโบราณ) ที่เชื่อมโยงถึงคณะพราหมณ์ของกรุงสุโขทัยด้วย

ทิวทัศน์ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา เมื่อครั้งตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ ๑๐๐ ปี ฝั่งที่มีตมต้นไม้คือฝั่งกรุงธนบุรี
(ภาพจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

สถานะพราหมณ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ – ปัจจุบัน

พราหมณ์ที่เข้ามาอยู่ในราชสำนักกรุงรัตนโกสินทร์ เชื่อว่าเป็นคณะพราหมณ์ที่เคยมีอยู่ในสมัยกรุงธนบุรี เพียงแต่ได้เข้ามาสวามิภักดิ์ในราชสำนักกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อคราวทรงปราบดาภิเษกในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ โดยมีคณะพราหมณ์เดิมและคณะพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช แล้วได้ทรงยกฐานะพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชให้เป็นพราหมณ์ประจำราชสำนักรัตนโกสินทร์ ทำหน้าที่ปฏิบัติพระราชพิธีสำหรับพระมหากษัตริย์ และงานพิธีสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวกับบ้านเมืองและพระราชวงศ์ โดยพิธีแรกที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้โปรดเกล้าฯ ให้คณะพราหมณ์ในราชสำนักที่มาจากนครศรีธรรมราชกระทำการถวายงานครั้งแรก คือเมื่อการประกอบพิธีขึ้นครองราชย์ เช่นเดียวกับสมัยกรุงธนบุรี คือพิธีปราบดาภิเษกโดยคณะพราหมณ์ และมีการพิธีสำหรับการย้ายราชธานีมาอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา พราหมณ์เป็นผู้กำหนดวันเวลาโดยเอามหาฤกษ์ มงคลฤกษ์ ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จทรงเรือพระที่นั่งบัลลังก์สักการะ ประดับด้วยเรือของท้าวพระยาข้าทูลละอองธุลีพระบาททั้งปวง โดยขบวนพยุหยาตราหน้าหลังพร้อม เสด็จข้ามมายังฝั่งตะวันออกเสด็จขึ้นฉนวนหน้าพระราชวังใหม่ ทรงพระราชยานตำรวจแห่หน้า-หลัง เสด็จขึ้นยังพระราชมณเฑียรสถาน ทำการพระราชพิธีปราบดาภิเษก โดยความปลอบปลื้มยินดีของไพร่ฟ้าอาณาประชาราษฎร์ ที่พระองค์ขึ้นสู่พิภพแห่งราชสมบัติขณะที่มีพระชนมายุได้ ๔๖ พรรษา พราหมณ์ถวายพระนามที่ปรากฏในสุพรรณบัฏ คือ “พระบรมราชารามาธิบดี ศรีสินทรบรมมहाจักรพรรดิราชาธิบดินทร์ ธรณินทราธิราช รัตนากาศภาสกรวงศ์”

ภาพถ่ายทางอากาศสมัยรัชกาลที่ ๗ แสดงภาพพื้นที่ใจกลางกรุงรัตนโกสินทร์ จะสังเกตเห็นเสาชิงช้าอยู่หน้าวัดสุทัศน์เทพวราราม
(ภาพจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ)

หลังจากนั้นได้รับการพระราชพิธีราชาภิเษกถูกต้องตามโบราณราชประเพณีแล้ว พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ผู้รู้ธรรมเนียมการบริหารราชการแบบกรุงเก่า (อยุธยา) มีเจ้าพระยาเพชรพิชัยเป็นประธาน ประชุมปรึกษาหารือกับคณะพราหมณ์ราชสำนัก และสมเด็จพระสังฆราช ทำการศึกษารวบรวมพิธีกรรมให้ครบถ้วนตามแบบพิธีบรมราชาภิเษกเหมือนอย่างครั้งกรุงเก่า (อยุธยา)

ใน พ.ศ. ๒๓๒๘ จัดให้มีพิธีบรมราชาภิเษกโดยพราหมณ์พิธี จัด ณ พระที่นั่งอมรินทราภิเษก พระบรมมหาราชวัง ซึ่งจัดเป็นครั้งที่ ๒ จัดได้ดีกว่าครั้งแรกจนถึงเป็นแบบอย่างในพระราชพิธีบรมราชาภิเษกในกาลต่อมาทุกรัชกาล มีลำดับขั้นตอนดังนี้

- ๑) พิธีทำน้ำอภิเษก คือการเปิดประตูวิลาสัยเพื่ออัญเชิญพระอิศวรเพื่อประสาทร
- ๒) พิธีสงวนน้ำบรมราชาภิเษก คือการสงวนน้ำเพื่อสวดสมิงคล ถวายสังวาลพราหมณ์ขึ้นประทับบนพระแท่นภัทรปิฐ โดยพราหมณ์เป็นผู้แทนในพระที่นั่งภัทรปิฐ
- ๓) พิธีทรงรับพระสุพรรณบัฏ คือการจารึกพระปรมาภิไธยและเครื่องราชกกุธภัณฑ์จากพระมหาราชครูพราหมณ์ผู้ทำพิธีราชาภิเษก แล้วจึงเสด็จขึ้นเฉลิมพระราชมณเฑียร ครบครองสิริราชสมบัติสมบูรณ์ด้วยพระเกียรติยศแห่งพระมหากษัตริย์ มีพระนามว่า “พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกฯ” มีพระราชปณิธานว่า “ตั้งใจจะอุปถัมภ์กษัตริย์ ยอยกพระพุทธศาสนา ป้องกันขอบขันหล้า รักษาประชาชนและมนตรี”

สถานะของพราหมณ์พระราชพิธีในตำแหน่งพระมหाराชครู เชื่อว่าเป็นพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ก่อนพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงปราบดาภิเษก เมืองนครศรีธรรมราชมีพระเจ้าขัติยราชนิคม เป็นเจ้าประเทศราชอยู่ก่อน มีอุปราชคือเจ้าพระยานคร (พัฒน์) นครศรีธรรมราชจึงมีพราหมณ์ประกอบพระราชพิธีต่างๆ อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา เมื่อทรงปราบดาภิเษกและพิธีบรมราชาภิเษก พราหมณ์ในพิธีก็คือพราหมณ์ของเมืองนครศรีธรรมราช และทรงลดตำแหน่งเมืองนครศรีธรรมราชเป็นเมืองเจ้าพระยามหานครเป็น “หัวเมืองชั้นเอก”

ตำแหน่งพราหมณ์ในสมัยรัตนโกสินทร์ แบ่งหน้าที่ออกเป็นสามตำแหน่งคือ

๑. พราหมณ์โหราจารย์ ผู้บูชาในลัทธิ
๒. พราหมณ์อุทาคาตา สวดขับดุขฎิสังเวย
๓. พราหมณ์อชวรยุ จัดทำพิธีในลัทธิ

คณะพราหมณ์จากนครศรีธรรมราชที่ขึ้นมารับสนองพระบรมราชโองการเป็นพราหมณ์ประจำราชสำนัก ปฏิบัติพระราชพิธีสำหรับพระองค์และประเทศชาติ โดยประกอบพระราชพิธีตรียัมปวาย โฉงช้างซึ่งเป็นการขอพรเทพเจ้าจากพระอิศวร ให้พระนครมีความมั่นคงแข็งแรง และมีความอุดมสมบูรณ์ หลังจากการสร้างพระนครแล้วเสร็จโปรดฯ ให้ประกอบพิธีปราบดาภิเษก เถลิงราชสมบัติ และสถาปนาพระองค์เป็นสมมติเทพ ปกครองประชาราษฎร์ และทรงโปรดเกล้าฯ ให้พราหมณ์ปฏิบัติพระราชพิธีต่อมาทุกรัชกาล จนถึงรัชกาลที่ ๗ หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเล็กน้อย ก็ให้ยกเลิกกรมพิธีพราหมณ์ กระทรวงวัง ซึ่งในขณะนั้นเป็นหน่วยงานของรัฐ ถ่วงมาสมัยรัชกาลที่ ๙ ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พราหมณ์ปฏิบัติพระราชพิธีสำหรับพระองค์และประเทศชาติต่อไป โดยให้ขึ้นตรงกับสำนักพระราชวัง และปฏิบัติศาสนกิจที่ เทวสถานสำหรับพระนคร เสาชิงช้า กรุงเทพมหานคร

ตำแหน่งพราหมณ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

- พระมหाराชครู พระครูมหิทธธรรมราชสุภาวดีศรีวิสุทธิคุณวิบูลธรรม
วิสุทธิพรหมจาริยาธิบดีศรีพุดาจารย์	นา ๑๐๐๐๐
- พระราชครู พระครูพิเชษฐราชอธิบดีศรีษตรม	นา ๕๐๐๐
- พระธรรมศาสตร์ราชโหราจารย์ ปลัดมหิธร	นา ๓๐๐๐
- พระญาณประภาสอธิบดีโหราจารย์	นา ๓๐๐๐
- พระอัฐยาปรีชาอธิบดีโหราจารย์ ปลัดพระครูพิเชต	นา ๓๐๐๐
- พระศรีลังกาธิบดี โหราอาจารย์	นา ๓๐๐๐
- ขุนไชยอาญามหาวิสุทธิปรีชาจารย์	นา ๑๕๐๐
- ขุนจินดาพิรมยพรมเทพวิสุทธิปรีชาจารย์	นา ๑๕๐๐
- พระครูราชพิธีจางวาง	นา ๑๐๐๐
- พระครูอัมภาจารย์เจ้ากรม	นา ๘๐๐

- หลวงราชมนีปลัดกรม	นา ๖๐๐
- ขุนพรหมไสย ครูไล่ช้าง	นา ๔๐๐
- ขุนสุภาพเทพ ๑ ขุนสุภาพาน ๑ ปลัดนั่งศาล	นา ๔๐๐
- ขุนธรรมณารายสมบาญชัย	นา ๓๐๐
- พระอิศวรอธิบดีศรีสิทธิพิสุทธิบาท จางวาง	นา ๑๐๐๐
- หลวงสิทธิไชยบดี เจ้ากรม	นา ๘๐๐
- หลวงเทพาจารย์รองพระตำรับ ขวา	นา ๖๐๐
- หลวงอินทาไชยไชยาธิบดีศรียศบาทรองพระตำรับซ้าย	นา ๖๐๐
- ขุนในกรม	นา ๓๐๐
- ขุนในกรม พุทธิบาท	นา ๓๐๐
- หมื่นในกรม	นา ๒๐๐
- หมื่นในกรม พุทธิบาท	นา ๒๐๐
- ประแดงราชมนี	นา ๒๐๐
- พรหมณ์เลวรักษาเทวสถาน	นา ๕๐
- พระมหาราชครู พระราชประโรหิตตาจารย์ สุภาวดี ศรีบรมหรงษ์องค์บุรีโสถมพรหมญาณวิบูลส์ลสจริต วิวิธเวทย์พรหมพุดาจารย์	นา ๑๐๐๐๐
- พระราชครู พระครูพิรามราชสุภาวดีตรีเวทจุฑามณี ศรีบรมหงส์	นา ๕๐๐๐
- พระเทพราชธาดาบดีศรีวิสาสุเทพ ปลัดพระราชครูประโรหิต	นา ๓๐๐๐
- พระจักปานีศรีสกลวิสุทธิ ปลัดพระครูพิราม	นา ๓๐๐๐
- พระเกษมราชสุภาวดีศรีมณฑาดุลยราช เจ้ากรมแพ่งกระเซม	นา ๓๐๐๐
- ขุนหลวงพระไกรศรีราชสุภาวดีศรีมณฑาดุลยราช เจ้ากรมแพ่งกลาง	นา ๓๐๐๐
บรรดาศักดิ์ของพรหมณ์ในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ มีนาตั้งแต่ ๑๐๐๐๐ – ๕๐ ไว้ ที่รับราชการอยู่ในตำแหน่งต่างๆ	

ในทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราช ครั้งรัชกาลที่ ๒ ระบุว่า มีตำแหน่งสังกัดศาลตุลาการ อย่างน้อย ๑๖ ตำแหน่ง ถือศักดินา ๒๐๐ เป็นพนักงานปฏิบัติราชการเนืองด้วยหอพระอิศวรและเสาชิงช้า ภายใต้การกำกับของขุนยศโสธรณ์พญาริยศรีศรีนาควะญู ถือศักดินา ๘๐๐ ดังนี้

๑. ขุนเท่าเพ็ชร	พนักงานชิงช้าแลรักษาเทวสถาน
๒. ขุนโหราจารย์	พนักงานชิงช้าแลรักษาเทวสถาน
๓. ขุนฤทธิ์เสวียน	พนักงานชิงช้าแลรักษาเทวสถาน
๔. ขุนศรีสเภา	พนักงานชิงช้าแลรักษาเทวสถาน

๕. ขุนศรีราชภูเบนท์	พนักงานชิงช้าแลรักษาเทวสถาน
๖. ขุนศรีโสภร	พนักงานชิงช้าแลรักษาเทวสถาน
๗. ขุนเทวภัณฑ์	พนักงานเชิญพระไปสำหรับพิธี
๘. ขุนรัศวี	พนักงานขนาน้ำพระ
๙. ขุนญาณสมมภูว	พนักงานถวายน้ำสังข์ ทำโขนทวาร
๑๐. ขุนพันทณเวก	พนักงานอ่านพิชัยยาตรา
๑๑. ขุนญาณภักดี	พนักงานอ่านตรีพระวายุ สำหรับพระอิศวร
๑๒. ขุนศรีภักดี	พนักงานอ่านตรีพระวายุสำหรับพระอิศวร
๑๓. ขุนศรีกาตาล	พนักงานอ่านตรีพระวายุ สำหรับพระอิศวร
๑๔. ขุนญาณชุต	พนักงานอ่านตรีพระวายุสำหรับพระอิศวร
๑๕. ขุนรัณไกร	พนักงานอ่านตีกลองแห่พระ
๑๖. ขุนสวัสดิญาณ	พนักงานเร่งรัดเจ้าพนักงานสิริพราหมณ์

ตำแหน่งพนักงานทั้ง ๑๖ ตำแหน่ง ล้วนเป็นพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชที่สืบเชื้อสายมาตั้งแต่พระเจ้าศรีธรรมโศกราช ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ และสมัยสุโขทัย อยู่อยุธยา ธนบุรี และสมัยรัตนโกสินทร์ ด้วยเหตุที่พราหมณ์มีครอบครัวมีลูกหลานสืบต่อกันมา ด้วยการประกอบพิธีกรรมให้กับกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช และเจ้าพระยามหานคร จากหลักฐาน พ.ศ.๑๘๙๓ สมัยอยุธยา เทวสถานต่างๆ ณ บริเวณตลาดท่าม้าในปัจจุบัน เป็นที่อยู่ของคณะพราหมณ์เหล่านั้นมาทุกสมัย คณะพราหมณ์ทั้ง ๑๖ ตำแหน่ง รับหน้าที่รับใช้บ้านเมือง ตำแหน่งที่มีสถานะเป็นพนักงานราชการในสังกัดตุลาการ ในรัชกาลที่ ๒ ภายใต้อำนาจกำกับของขุนยโสธรณ์พญาริยศศรีนาคเทวัญ

นาม “ขุนญาณสมมภูว” ในทำเนียบพราหมณ์ ๑๖ ตำแหน่ง ทราบมาว่าเป็นพราหมณ์ของเจ้าพระยานคร (น้อย) อยู่ในวังเจ้าพระยานครน้อย เป็นบิดาของพราหมณ์ก้อง ผู้เป็นบิดาของพราหมณ์อรุณ สมภพ ซึ่งเป็นพราหมณ์ปฏิบัติหน้าที่เป็นพราหมณ์ประจำสำนักพระราชวัง กรุงเทพฯ ได้รับพระราชนิพนธ์แต่งตั้งเป็น “พระครู สดำนันทมนี” เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๐ มีบุตร ๗ คน ขณะนี้บุตรคนที่ ๗ คือพราหมณ์ปาฏิหาริย์ สมภพ เป็นพราหมณ์ประจำราชสำนัก ปฏิบัติหน้าที่พราหมณ์พิธี พระครูสดำนันทมนีถึงแก่อนิจกรรมเมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๔ ซึ่งท่านเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราชเข้ารับราชการในราชสำนักมาตลอดชีวิต ผู้ที่จะทำหน้าที่พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะต้องมีเชื้อสายพราหมณ์มาก่อน และทำพิธีกรรมได้ก็จะต้องได้รับการบวชเป็นพราหมณ์ จึงจะสมบูรณ์ถูกต้อง

เหตุนี้พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจึงมีจำนวนลดลง เห็นได้จากทำเนียบพราหมณ์ในกรุงเทพฯ และพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่รัชกาลที่ ๑-๓ ในรัชกาลที่ ๔ เสด็จเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ.๒๔๐๒ ก็มีคณะพราหมณ์ประกอบพิธีสงฆ์น้ำเทพมนต์ ในรัชกาลที่ ๕ ครั้งเสด็จเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ.๒๔๓๑ และ พ.ศ.๒๔๔๑ (เป็นปีเดียวกับทรงพระราชนิพนธ์พระราชพิธีสิบสองเดือน) พระองค์ทรงทราบถึงสถานะของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชว่ามีน้อย ประกอบพิธีกรรมเพียงเล็กน้อย เช่น พิธียกศาลพระภูมิ วางเสาเอกบ้าน พิธีบวงสรวงตามความประสงค์ในงานนั้น

ผู้เขียนเข้าใจว่าเกิดจากลูกหลานพราหมณ์ในยุคต่อมาไม่ชอบในอาชีพนี้ มีพฤติกรรมที่เห็นจากบิดาที่กระทำอยู่จนเกิดความเบื่อหน่าย ที่ต้องอยู่ในระเบียบแบบแผน ไม่เป็นอิสระ ตั้งแต่การแต่งตัว การกิน การที่จะต้องเรียนมนต์พิธี และในเวลาต่อมาหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว จะเห็นว่าพิธีแห่งนางดานก็ไม่มีใครสืบทอด

ล่วงมาถึง พ.ศ.๒๕๔๔ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ได้เชิญผู้รู้จากชมรมรักบ้านเกิด วิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช และสถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช (ชื่อสมัยนั้น) ร่วมกันรื้อฟื้นประเพณีนี้ขึ้นมาอีกครั้ง โดยจัดในรูปการสาธิตส่งเสริมการท่องเที่ยวในวันสงกรานต์

สถานะของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช จึงกลายสภาพมาเป็นผู้ทำพิธีด้วยความชอบส่วนตัว จะมีลูกหลานเชื้อสายพราหมณ์บ้างที่ยังทำพิธีอยู่กับวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น ทำพิธีตั้งศาลพระภูมิ ทำพิธียกเสาเอกขึ้นบ้านใหม่ ทำพิธี เทวภิเษกวัตถุมงคล เช่น ในปรากฏการณ์จตุคามรามเทพ ขณะนี้สิ่งเหล่านี้ประชาชน ผู้คนจำนวนมากจะหันไปพึ่งทางสงฆ์ ดังนั้นจึงมีพิธีบวงสรวงโดยพราหมณ์ ส่วนพุทธาภิเษกโดยพระสงฆ์ บางครั้งพราหมณ์ทำพิธีไม่ได้ จึงมีการสมมติเอาฆราวาสบ้าง พระสงฆ์บ้าง ลูกหลานพราหมณ์บ้าง จึงกลายสภาพมาทำงานอย่างอื่น เช่น ข้าราชการ พ่อค้า ทำขนม ทำบายศรี ทำเครื่องประกอบพิธีสังเวย ทำนา ทำสวน ทำไร่ เหลือไว้แต่สกุลพราหมณ์ที่มีร่องรอยให้เป็นที่รู้จักไม่มากนัก

เมื่อมีพิธีบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๑๐ ในพ.ศ.๒๕๖๒ มีการตักน้ำศักดิ์สิทธิ์จากแหล่งน้ำสำคัญ จังหวัดต่างๆ ทราบดีว่าต้องเป็นพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช เพราะพราหมณ์พิธีไม่มีในจังหวัดอื่น เมื่อพูดถึงพราหมณ์ภาคใต้ก็ต้องเป็นพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช อันที่จริงพราหมณ์ไชยา พราหมณ์พัทลุง ไม่ว่าจะเป็นพราหมณ์ที่ไหนในภาคใต้ก็คือพราหมณ์ของเมืองนครศรีธรรมราชนั่นเอง รวมทั้งพราหมณ์ในสำนักพระราชวังปัจจุบันก็มีเชื้อสายของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเป็นส่วนใหญ่

ตำแหน่งพราหมณ์ในปัจจุบัน

พราหมณ์ได้รับพระราชทานตำแหน่งจากพระมหากษัตริย์ให้มีตำแหน่งเป็น พระมหาราชครู พระราชครู พระครู และพราหมณ์พิธีพราหมณ์เหล่านี้ ขึ้นตรงกับกองพระราชพิธี สำนักพระราชวัง

อนึ่ง ลำดับตำแหน่งของพราหมณ์ในสำนักพระราชวังมี ๕ ตำแหน่งดังนี้

๑. พระมหาราชครู พระราชครูวามเทพมุนี เป็นหัวหน้าหรือประธานพระครูพราหมณ์
๒. พระครูอัมภาจารย์ เป็นผู้ช่วยฝ่ายขวา
๓. พระครูสุตาทันมุนี เป็นผู้ช่วยฝ่ายซ้าย
๔. พระครูศิวกาจารย์ เป็นผู้ช่วยทั่วไป
๕. พราหมณ์ผู้จัดเตรียมพิธีกรรม

บรรณานุกรม

กาญจนา สุวรรณวงศ์. วิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มพราหมณ์ราชสำนัก

ในสังคมไทย : ศึกษาเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ พระนคร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

จันทร์ ไพจิตร (ป.ธ.๙). ประมวลพิธีมงคลไทย. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพพระราชปรีดีโมลี

(วงศ์ อาภากรโร ป.ธ.๙) วัดชนะสงคราม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, ๒๕๓๐.

ญาณวโรดม, พระ. (ประยูร สนตงกูโร ป.ธ.๙). ศาสนาต่างๆ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศักดิ์โสภาคการพิมพ์, ๒๕๒๙.

ดาหวัน สาเม้าะ. พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสมัยพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราช – พระบาทสมเด็จพระพุทธ

ยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ.๑๘๐๒ - ๒๓๕๒). สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, ๒๕๕๗.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระกระยา. ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์เอก พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา ๒๕ กันยายน ๒๔๙๙. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.

นายสวนมหาดเล็ก. โคลงยอพระเกียรติพระเจ้ากรุงธนบุรี : วรรณกรรมสมัยธนบุรี. กรุงเทพฯ : หอพระสมุดวชิรญาณ, ๒๔๖๕.

มานะ ช่วยชู. ตัวตนและการดำรงความเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา

วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๔๘.

รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาฯ

(แยม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๕.

พระมหाराชครูพิทักษ์วิสุทธิคุณ วิบูลย์เวชย์บรมหงส์ พรหมพงศ์พฤตอาจารย์ (ชวิน รังสิพราหมณกุล), เอกสารประกอบการ

สัมมนาทางวิชาการ เรื่องประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.

ภาณุรังษีสว่างวงศ์, กรมพระยา และกรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช. ชีวิตวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๔.

ศิริพจน์ เหล่ามานะเจริญ เทวสถานโบราณพราหมณ์ เสาชิงช้า กรุงเทพฯ : สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร, ๒๕๕๐.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, หม่อมเจ้า. ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๔๗.

สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. พิธีกรรมต่างๆ ในนครศรีธรรมราชที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์. นครศรีธรรมราช.,

: ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๓.

เสฐียร พันธงชัย. ศาสนาเปรียบเทียบ. อนุสรณ์พระราชทานเพลิงศพพระครูอัมภาจารย์ (พราหมณ์ละมัย รัตนพราหมณ์)

กรุงเทพฯ : สุขภาพใจ, ๒๕๔๒.

พิธีกรรมของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

แนวคิดหลักของศาสนาพราหมณ์ คือการยอมรับอำนาจต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจที่ไม่มีตัวตนหรืออำนาจที่มีตัวตน เช่นเป็นวิญญาณร้าย เป็นรุกขเทวดา และเป็นเทพเจ้า การยอมรับอำนาจเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดพิธีกรรมทางศาสนา แนวความคิดหลักเหล่านี้เป็นเรื่องของพราหมณ์โดยเฉพาะ และพัฒนารูปแบบการบวงสรวงจนละเอียดและซับซ้อนมากขึ้น

เป็นที่ยอมรับกันว่าในบรรดาพิธีกรรมทั้งหลายของศาสนาในโลก พิธีกรรมศาสนาพราหมณ์มีมากมายกว่าศาสนาใดๆ ทั้งนี้มาจากความเชื่อของศาสนานี้ จนทำให้เกิดเทวรูป หรือรูปเคารพมีมากมายกว่าศาสนาอื่นๆ แม้สมัยปัจจุบันจะมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มากขึ้น แต่ก็มิอาจจะลบล้างความเชื่อศรัทธาต่อเทพเจ้า

พิธีกรรมต่างๆ ของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยอยุธยา มีประมาณ ๒๐ พิธี เป็นการบ่งบอกถึงความเชื่อและความศรัทธาของสังคมการเรียนรู้โดยผ่านพิธีกรรม ทำให้เข้าถึงความประสงค์ รูปแบบ สถานที่ และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จนพิธีกรรมเหล่านี้คลี่คลายมาเป็นสามประเภทในปัจจุบัน คือพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต และพิธีกรรมอื่นๆ แต่ละประเภทยังมีรายละเอียดดังนี้

๑. พิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน

๑.๑ **พิธีตรียัมปวาย** **ตรีปวาย** เป็นพิธีโล้ชิงช้าต้อนรับพระศิวะ (อิศวร) เสด็จลงมาตรวจตราโลกมนุษย์ ว่ายังมั่นคงแข็งแรงอยู่หรือไม่ จัดขึ้นในวันขึ้น ๖ ค่ำ ถึง 15 ค่ำ เดือนยี่แล้วเสด็จกลับ รวมเวลา ๑๐ วัน

- **รูปแบบของพิธีการ** มีพิธีต้อนรับและส่งทำกันอย่างเอิกเกริก โดยตั้งกุ่มทมึงคล (สถานที่ตั้งพระรูป หรือศิวลึงค์บูชา พร้อมของบูชา ซึ่งมีใบมะตูม หญ้าคา ข้าวตอก เมล็ดข้าว เมล็ดพืชพันธุ์ น้ำนมสด เครื่องหอมดอกไม้สีแดง ดอกไม้สีเหลือง ดอกไม้หอม มะพร้าวอ่อน ขนมหวาน อาหารคาว ขี้วัวแห้ง ฐูป เทียน และพวงมาลัย มีการกล่าวคาถาบูชา “โอม นะมัสลิวายะ” เพื่ออัญเชิญพระอิศวรเสด็จลงมา เรียกว่า “พิธีเปิดศิวาลัย” เพื่อขอพร จากพระศิวะผู้ประทานพร เมื่อได้รับพรแล้วก็มีการเล่นสนุกสนาน เรียกพิธีนี้ว่า “**ตรียัมปวาย**”

- **สถานที่จัด** หอพระอิศวร

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** พิธีนี้ได้เลือนหายไปเพราะไม่มีศาสนิกชนในศาสนาพราหมณ์ ต่อมาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช จึงร่วมกับเทศบาลนครนครศรีธรรมราช สถาบันราชภัฏ นครศรีธรรมราช และวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราชได้จัดรื้อฟื้นขึ้นมาในลักษณะเป็นการสาธิตเสริมการท่องเที่ยว ในกลางเดือนเมษายนช่วงเทศกาลสงกรานต์ โดยจัด ณ สนามหอพระอิศวร นับแต่นั้นมาจึงมีพิธีนี้ต่อเนื่องมาทุกปี ในวันที่ ๑๔ - ๑๕ เมษายน

อนึ่ง หลังจากพระอิศวรเสด็จกลับ พระนารายณ์ก็จะเสด็จลงมาในขึ้นแรม ๑ ค่ำ - ๕ ค่ำ เดือนยี่ รวมเวลา ๕ วัน เรียกพิธีนี้ว่า “**ตรีปวาย**”

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว ด้วยพระองค์ทรงเป็นเทพ ผู้พิทักษ์ปกป้องและปราบปรามมารของผู้กระทำดี

- **รูปแบบของพิธีการ** มีการเตรียมพระรูปเพื่อบูชา มีเครื่องบูชาเป็นกระตังใบตองใส่ข้าวตอก ดอกไม้ อาหารคาว นมสด เนย ใบกระเพรา เมล็ดข้าว เมล็ดถั่วเขียว เมล็ดถั่วแดง ตะเกียงน้ำมันมะพร้าว เครื่องหอมต่างๆ ขนมหวาน ผลไม้ กล้วย มะพร้าวอ่อน อ้อย ธงผืนน้อยๆ สีเขียว ๗ ผืน ผ้าแพรผืนเล็กๆ ๓ ผืน สีแดง สีเขียว สีเหลือง มีแท่ง ตุ๊กตาดินและไม้แกะเป็นรูปม้า วัว ช้าง ควายเป็นดิน กล่าวคาถาบูชา “โอม นารายะมะ นาชะ รามะ” เป็นต้น

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** จัดที่หอพระนารายณ์ ผู้เกี่ยวข้องคือผู้ที่นับถือไวษณพนิกาย

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ในอดีตมีการแห่ขบวนมาต้อนรับพระนารายณ์อย่างสงบ (ไม่เอิกเกริกอย่างพระอิศวร) ในกาลต่อมาพิธีทั้งสองนี้ได้มากระทำที่นครศรีธรรมราชในเดือนยี่ ขึ้นแรมยังเหมือนเดิม จึงมีสำนวนของคณนครศรีธรรมราชกล่าวว่า “**อิศวรมาเดือนหงาย นารายณ์มาเดือนมืด**” พราหมณ์นครได้เรียกพิธีนี้ว่า “**แห่นางดาน**” โดยใช้ไม้กระดาน ๓ แผ่นแกะเป็นรูปพระอาทิตย์-พระจันทร์ ๑ แผ่น รูปพระแม่คงคา ๑ แผ่น และรูป พระแม่ธรณี ๑ แผ่น แห่แห่นจากฐานพระสยามภูวนาถไปยังหอพระอิศวร

ชบวนแห่นางดาน ในงานแห่นางดานและมหาสงกรานต์เมืองนคร

พิธีไล่ชิงช้า ณ หอพระอิศวร ในงานแห่นางดานและมหาสงกรานต์เมืองนคร

๑.๒ พิธีแรกนาขวัญ เป็นพิธีประจำเมืองที่มีมานาน กระทำกันในช่วงเดือน ๖ ตามปกติแล้วพิธีแรกนาขวัญในหัวเมืองมักจะมีของหลวงพระราชทานให้ด้วย แต่สำหรับเมืองนครศรีธรรมราชไม่มีของหลวงพระราชทานส่วนมากพราหมณ์เป็นธุระทำพิธีในครั้งแรกๆ ครั้นช่วงหลังมีพระสงฆ์เข้าร่วมพิธี

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ชาวนาให้ปลูกข้าวเมื่อถึงฤดูกาลทำนา
- รูปแบบของพิธีการ มีการตั้งโรงพิธีเครื่องบวงสรวงเทพพระพิรุณ ผู้ประกอบพิธีคือพราหมณ์
- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดที่บริเวณหลาหวด (ศาลาหวด) ใกล้ดอนนาแรก (อยู่ทางทิศอีสานของหน่วยศิลปากรที่ ๑๒ ในปัจจุบัน) ผู้เข้าร่วมพิธีมีพราหมณ์และชาวนา ต่อมา มีพระสงฆ์ทำพิธีมงคลด้วย
- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน ปัจจุบันพิธีแรกนาขวัญในนครศรีธรรมราชได้เลิกไป มีเฉพาะในกรุงเทพฯ (บริเวณสนามหลวง) เรียกว่า “พิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ” สมัยรัชกาลที่ ๔ ได้เพิ่มพิธีสงฆ์เรียกว่า “พิธีพืชมงคล” รวมเรียกว่า “พระราชพิธีพืชมงคล จรดพระนังคัลแรกนาขวัญ”

๑.๓ พิธีสวดชัยยักษ์เพื่อไล่ภูตผีปีศาจ เป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งของพิธีตรุษ (หรือพิธีสัมพัจฉรฉินท์) ที่จัดขึ้นในช่วงสิ้นปี เป็นพิธีการที่สืบเนื่องมาจากพิธีพราหมณ์แห่งอินเดียใต้ เมื่อศาสนาพราหมณ์ได้แผ่เข้ามาสู่ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมทั้งในนครศรีธรรมราช พิธีนี้ได้เข้ามาด้วย แม้ชนแถบนี้จะยังนับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาอิสลาม แต่ความเชื่อในเรื่องภูตผีปีศาจก็ยังไม่จางหายไป เดิมเรียกว่า “พิธีแหกรท้าวอุบาทว์เมือง” ซึ่งเป็นของพราหมณ์ ในเวลาต่อมาได้นิมนต์พระสงฆ์เป็นผู้ประกอบพิธี เรียกว่า “สวดภาณยักษ์” (ชัยยักษ์) มักจะทำในพระวิหารหลวง วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายออกไป ให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง
- รูปแบบของพิธีการ เป็นพิธีส่วนหนึ่งของพิธีตรุษ หรือพิธีสัมพัจฉรฉินท์ของพราหมณ์ในอินเดียใต้
- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง แต่เดิมจัดที่บริเวณโบสถ์พราหมณ์ และเทวสถานของพราหมณ์ บุคคลที่เกี่ยวข้องมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีและเจ้าเมือง ตลอดจนข้าราชการในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อนำมาจัดเป็นพิธีพุทธจึงใช้พระวิหารหลวง ดังเช่นการสวดชัยยักษ์ในสมัยรัชกาลที่ ๖ ก็จัดขึ้นที่พระวิหารหลวงในวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร
- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน ปัจจุบันไม่มีการสืบทอด แต่มีพิธีสงกรานต์มาแทน มีพราหมณ์ประกอบพิธีบวงสรวง และมีพระสงฆ์เข้าร่วมสวดชัยยันโต

๑.๔ พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นพิธีของนักรบหรือกษัตริย์ในอินเดียโบราณ โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี ด้วยการสาบานตนของผู้ถืออาวุธและผู้เข้ามาสวามิภักดิ์ต่อกษัตริย์ว่าจะซื่อสัตย์สุจริตยิ่ง หากถ้าทุจริตหรือคิดไม่ซื่อก็ขอให้มอันเป็นไป ส่วนในประเทศไทยเข้าใจว่าพิธีนี้เจริญเต็มที่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาถูกยกเลิกไปใน พ.ศ.๒๔๗๕ ในอดีตผู้ร่วมพิธีนี้ล้วนเป็นข้าราชการ ส่วนในเมืองนครศรีธรรมราชเคยมีการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาในสมัยปลายกรุงศรีอยุธยาและต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะนครศรีธรรมราชเคยปกครองดูแลหัวเมืองในปกครองเช่นเดียวกัน

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อให้เกิดความสวามิภักดิ์จงรักภักดีในหมู่ทหารหรือนักรบ ส่งผลให้เกิดความรักสามัคคีและความสงบสุขในบ้านเมือง

- **รูปแบบของพิธีการ** ผู้ประกอบพิธีคือหัวหน้าพราหมณ์ มีการตั้งเครื่องบูชาต่อรูปเทพเจ้า มีชั้นสาครใส่น้ำเทพมนต์ ใช้อาวุธจุ่มลงไปชั้นสาคร มีพราหมณ์ประกาศโอองการ ต่อจากนั้นผู้เข้าร่วมสโมสรถูกคนตักน้ำนี้ดื่ม

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** เดิมจัดที่โบสถ์พราหมณ์ ต่อมาจัดที่พระวิหารหลวง ผู้เข้าร่วมพิธีคือข้าราชการ พราหมณ์ และพระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ในสมัยปัจจุบันมีพระสงฆ์ร่วมเจริญพุทธมนต์และทำน้ำพระพุทธรูปประพรมแก่ผู้เข้าร่วมพิธี

๑.๕ พิธีขอฝน เป็นพิธีบูชาเทพเจ้าเพื่อขอให้บันดาลให้ฝนตก ในอดีตเรียกว่า “พิธีสูดเมฆให้ฝนตก” อยู่ในพิธีมงคลของเมืองนครศรีธรรมราช ฝน (น้ำ) เป็นปัจจัยสำคัญต่อการทำสิกรรมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในอดีตหากฝนไม่ตกจะทำให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บ ดังนั้นทำพิธีขอฝนโดยใช้ตำราพระพิรุณศาสตร์มาประกอบพิธี แต่ในทางพระพุทธศาสนามีการบูชาพระ “สุกฺติเถระ” เพื่อบันดาลให้ฝนตก ในวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ปัจจุบันมีวิหารสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปองค์นี้อยู่ เรียกว่า “วิหารพระมหาภักจายนะ”

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เป็นการบูชาพระพิรุณเทพเจ้าแห่งฝนเพื่อบันดาลให้ฝนตกต้องฤดูกาล

- **รูปแบบของพิธีการ** มีเครื่องบูชา ได้แก่ ข้าวตอก ข้าวสวย อาหารคาว ๓ อย่าง ขนมหวาน ดอกไม้หอม พวงมาลัยดอกดาวเรือง-ดอกมะลิ ผลไม้หลายชนิด เช่น กัลยสุก มะพร้าว น้ำ เมล็ดงา เมล็ดถั่ว นม เนย ขนมหวาน เมล็ดพืชพันธุ์ต่างๆ มีรูปจระเข้ (พาหนะของพระพิรุณ) มีผ้าแพรสีแดง-เขียว-ขาว สีละ ๑ ผืน พร้อมเครื่องบายศรี พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีสวดคาถาบูชาพระพิรุณ (วรุณ) เสร็จแล้วขอพร

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** ที่จัดทำที่โบสถ์พราหมณ์ หรือพระวิหารหลวง ในวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ที่นครศรีธรรมราช หากปีใดที่ฝนทิ้งช่วงก็จะประกอบพิธีขอฝน โดยนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ทำการบูชาพระสุกฺติ ที่เชื่อว่าเป็นพระพุทธรูปสาวกศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านเมืองให้ประชาชนสักการะ โดยเฉพาะพิธีพราหมณ์ได้เลือนหายไปแล้ว

๑.๖ พิธีสารทเดือนสิบ เป็นพิธีทำบุญในกลางเดือนสิบ คือแรม ๑ ค่ำ ถึงแรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ หรือตกอยู่ในเดือนกันยายน-ตุลาคมตามสุริยคติ เมื่อถึงวันนี้แล้วชาวนครและชาวภาคใต้ถือว่าเป็นการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้ล่วงลับเป็นวันที่ยมบาลเปิดประตูนรกให้เปรตมาขอส่วนบุญจากญาติในเมืองมนุษย์ ในวันแรมค่ำจนถึงวันแรม ๑๕ ค่ำเดือนสิบแต่ชาวนครนิยมประกอบพิธีกรรมในสามวันสุดท้าย คือวันแรม ๑๓ ค่ำเป็น “วันจ่าย” จะไปจ่ายตลาดซื้อขนมตามเทศกาลจัดหาผลไม้ ของควา-หวานจัดเตรียมสำหรับ วันรุ่งขึ้นคือวันแรม ๑๔ ค่ำ เป็นวันยกสำรับไปวัด เรียกว่า “วันยกหมรับ” ส่วนวันสุดท้ายคือวันแรม ๑๕ ค่ำเป็น “วันส่งตายาย” ซึ่งเป็นวันที่บรรพชนกลับนรกภูมิ ตามความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณและเรื่องกรรม

- **พิธีสารทเดือนสิบ** เดิมทีเริ่มจากพราหมณ์ผู้ทำพิธีได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นการบูชาผีบ้านผีเรือนอันเป็นวิญญาณผู้ดูแลเฝ้ารักษาบ้านเรือน แต่แล้วมาสอดคล้องกับพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างความเชื่อในศาสนาพราหมณ์กับพระพุทธศาสนา พราหมณ์ในอดีตแม้ว่าจะนับถือศาสนาพราหมณ์ แต่ในชั้นหลังลูกหลานได้หันมานับถือศาสนาพุทธและประกอบพิธีพราหมณ์อยู่ในชุมชน

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เป็นเรื่องความเชื่อ เรื่องจิตวิญญาณและเรื่องกรรม การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้จะถึงผู้ที่ตนอุทิศเจาะจงไปให้

- **รูปแบบของพิธีการ** มีการทำอาหารควา-หวาน ผลไม้ ขนมด้วยการจัดสำรับขึ้น (หมรับ) ยกไปถวายพระสงฆ์ในวันแรม ๑๔ ค่ำ แรม ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๐ บ้างสกุลอุทิศส่งตา-ยาย (บรรพชน) อีกครั้ง ถ้าเป็นของพราหมณ์ในอดีตมีการจัดสำรับ (เครื่องสังเวย) ผ่านเทพเจ้าที่ตนนับถือ

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** ในอดีตพราหมณ์จะประกอบพิธีกรรมตามเทวสถาน ในปัจจุบันจัดขึ้นที่วัด บุคคลที่เข้าร่วมพิธีคือญาติของผู้ที่ล่วงลับ เช่น ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นต้น

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** กลายเป็นการทำบุญตามคติทางพระพุทธศาสนาโดยอาศัยคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

หมรับ (หรือสำรับ) ที่จัดขึ้นในพิธีสารทเดือนสิบของจังหวัดนครศรีธรรมราช

๑.๗ พิธีสงกรานต์ เป็นพิธีเฉลิมฉลองศักราชใหม่ โดยอาศัยการแนวคิดทางสุริยคติมาคำนวณการโคจรของดวงอาทิตย์ว่าโคจรเข้าสู่ราศีเมษเวลาและวันใด ให้ถือวันนั้นเป็นวันเปลี่ยนศักราชใหม่ วันที่ดวงอาทิตย์โคจรเข้าสู่ราศีเมษนี้ เรียกว่า “วันสงกรานต์” ปกติจะตกอยู่ในวันที่ ๑๐-๑๘ เมษายนของทุกปี พิธีสงกรานต์ของเมืองนครศรีธรรมราชว่าน่าจะมาจากชาวมอญหรือพราหมณ์ที่อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า มอญ ลาว เขมร และไทย แต่ที่นครศรีธรรมราชมีพิธีต่างจากภูมิภาคอื่น คือวันที่ ๑๓ เมษายนเป็น “วันมหาสงกรานต์” และเป็น “วันส่งเจ้าเมืองเก่า” วันที่ ๑๔ เมษายนเป็น “วันว่าง” และวันที่ ๑๕ เมษายนเป็นวัน “เถลิงศก” หรือ “วันรับเจ้าเมืองใหม่”

ตำนานสงกรานต์มีความเชื่อในเรื่อง “การแต่เศียรท้าวมหาพรหม” อันเป็นความเชื่อของพราหมณ์ โดยกล่าวถึง ปฐมวิญญานเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งทั้งหลายในโลก มีตำนานหรือนิทานอยู่ในประชุมจารึกวัดโพธิ์ และโบราณคดีมอญ ว่าเป็นการการทำหายหรือประลองปัญญาระหว่างธรรมบาลกุมารกับท้าวกบิลพรหม โดยมีศีรษะเป็นเดิมพัน มีการตั้งคำถามหรือปัญหาโดยท้าวกบิลพรหมถามธรรมบาลกุมาร เรื่องมนุษย์สามราศีคืออะไร โดยถามว่าเวลาเช้าราศีอยู่ที่ใด เวลาเที่ยงราศีอยู่ที่ใด เวลาค่ำราศีอยู่ที่ใด ผลสุดท้ายธรรมบาลกุมารตอบได้ ท้าวกบิลพรหมจึงต้องถูกตัดเศียร เศียรท้าวกบิลพรหมมีอิทธิฤทธิ์หากโยนไปในอากาศ ฝนก็จะแล้ง หากโยนไปในทะเลมหาสมุทร น้ำก็จะแห้ง หากโยนทิ้งบนดิน ก็จะไหม้โลกธาตุ จึงให้ลูกสาวทั้ง ๗ นางเอาพานมารองรับไปไว้ในฉนวนปถำคันธมาลีแห่งเขาไกรลาส

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เป็นความเชื่อเรื่องวันเปลี่ยนปีจุลศักราช ดังนั้นก่อนถึงสงกรานต์ ก็จะตกแต่งบ้านเรือน และเครื่องใช้ในบ้านให้สะอาดเรียบร้อย เพื่อเป็นสิริมงคล เทวดาจะได้ช่วยพิทักษ์รักษาให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดปี นอกจากนี้ยังสอนให้คนรู้จักหน้าที่ในวัยต่างๆ คือ เวลาเช้า เวลาเที่ยง เวลาค่ำ ช่วยกันรักษาพรหมวิหารธรรม ๔ ประการ (คือเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) ให้อยู่ในจิตใจอย่าละเลย และเป็นวันของครอบครัวที่ร่วมกันทำบุญ

- **รูปแบบของพิธีการ** เมื่อถึงวันนี้จะต้องปฏิบัติดูแลบ้านเรือนทำความสะอาดเครื่องมือเครื่องใช้ จัดวางในที่เหมาะสมเป็นการต้อนรับวันเดือนปีใหม่ที่มาถึง

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** ใช้บ้านหรือสถานที่กลางเช่น ชุมชน วัด สนามหน้าเมือง สนามหน้าที่ว่าการอำเภอ โดยเชิญชวนชาวเมืองมาร่วมงาน ทั้งงานบุญและงานรื่นเริง

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** อันที่จริงแล้วพิธีสงกรานต์เป็นเรื่องที่นำเอาพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการส่งท้ายปีเก่า มีการสงฆ์น้ำพระพุทธสิหิงค์ สงฆ์น้ำพระสงฆ์ รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ โดยทำพิธีรดบน “เบญจา” เรียกว่า “ขึ้นเบญจา” และเล่นสนุกสนาน ด้วยการรดน้ำ

พระพุทธรูปหิงคิในพิธีสงกรานต์

เบญจาลำสำหรับรดน้ำผู้อาวุโส

๒. พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิต

เป็นพิธีที่มุ่งสร้างความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิตโดยตรง เช่น ต้องการให้มีพลานามัยสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยต่างๆ ต้องการให้มีอายุยืน ผิวพรรณผ่องใส ต้องการให้คนอื่นเมตตาเอ็นดู ประกอบด้วยวิธีต่างๆ

๒.๑ พิธีฝังรก เป็นพิธีฝังรกของเด็กตั้งแต่วันคลอดไป ๗-๑๐ วัน โดยคุณุภย์ยามให้เป็นสิริมงคลแก่เด็ก กำหนดทิศทางให้ตรงตามตำราพรหมชาติ เมื่อจะฝังให้เอาแบ่งหอม น้ำมันหอม ข้าวตอก ดอกไม้ ธูปเทียน บวงสรวงเทพยดา ฟาดิน ให้เสร็จสิ้นเสียก่อนจึงเริ่มพิธีฝัง

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ทารก (เด็ก) ให้มีอายุยืนยาวนาน ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีผิวพรรณดี เป็นที่รักเมตตาเอ็นดูของผู้พบเห็น

- รูปแบบของพิธีการ ก่อนฝังต้องบวงสรวงเทพยดา ขอที่ขุดทางก่อน ในระยะเวลาที่กำหนด

- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง สถานที่ฝังรกคือบ้านหรือสวนของตน บางที่ปลูกต้นไม้กำกับไว้ เป็นเครื่องหมาย ผู้ทำพิธีคือพราหมณ์หรือผู้รู้ และญาติของเด็ก

- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน ปัจจุบันพิธีนี้ไม่มีการปฏิบัติอีกแล้วเพราะมารดาไปคลอดที่โรงพยาบาล จึงไม่นิยมเก็บรกมาฝังตามแบบโบราณ

๒.๒ พิธีเชิญแม่ซื้อ เป็นพิธีที่เกิดจากความเชื่อที่ว่าเมื่อเด็กเกิดมาใหม่ๆ จะมีพี่เลี้ยงคอยดูแล พี่เลี้ยงในที่นี้หมายถึงเทพธิดา เรียกว่า “แม่ซื้อ” ถือกันว่าพระอิศวรได้ส่งมาเพื่อรักษาเด็กให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ขณะเดียวกันก็อยู่เป็นเพื่อนเด็กไม่ให้เหงา

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อให้เทพธิดา (แม่ซื้อ) คอยปกป้องคุ้มครองเด็กให้ปราศจากภัยอันตรายและความเจ็บป่วย

- **รูปแบบของพิธีการ** เมื่อหมอผู้ทำคลอด (หมอต้าแย) ทำคลอดเด็กเสร็จแล้ว ก็อาบน้ำชำระร่างกายเด็กให้สะอาด ก่อนลงเปลก็บอกเทพธิดา (แม่ซื้อ) ช่วยปกป้องพิทักษ์รักษาเด็กทารก

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** จัดที่บ้านของแม่ทารก โดยหมอต้าแยหรือผู้รู้เป็นผู้ประกอบพิธี มีญาติๆ ร่วมแสดงความยินดีกับสมาชิกคนใหม่ของครอบครัว

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** พิธีนี้เป็นพิธีที่ไม่สลับซับซ้อนหรือยากลำบาก ผู้นิยมวิถีชีวิตแบบโบราณยังมีการทำอยู่บ้าน ในครอบครัวที่มีผู้สูงอายุซึ่งเคยเห็นการประกอบพิธีกรรมนี้มาก่อน จะช่วยประกอบพิธีกรรมรับขวัญเด็ก และบอกกล่าวเทพธิดามาปกป้องคุ้มครองรักษาได้

๒.๓ พิธีทำขวัญเด็ก เป็นพิธีเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เด็กให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ให้มีสติสมบูรณ์ไม่สะดุ้งตกใจง่าย มีอารมณ์แจ่มใส เป็นพิธีป้องกันไม่ให้ขวัญออกจากตัวเด็ก และเรียกขวัญที่ออกไปแล้วให้เข้ามาอยู่ประจำตัวเด็ก นิยมทำพิธีเมื่อเด็กมีความตกใจ นอนสะดุ้ง ร้องไห้บ่อย พ่อแม่และญาติๆ ก็เป็นห่วง จึงได้เชิญพราหมณ์ผู้รู้มาช่วยประกอบพิธี โดยมีพิธีทำขวัญคล้ายพิธีขึ้นเปล (ลงเปล) เพื่อเรียกขวัญกลับมา

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เด็ก ให้ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่างๆ มีสติสมบูรณ์ไม่ตกใจง่าย มีอารมณ์แจ่มใส

- **รูปแบบของพิธีการ** ต้องมีเครื่องมงคลคล้ายพิธีขึ้นเปลหรือลงเปล พร้อมด้วยพราหมณ์หรือผู้รู้ประกอบพิธีปิดจัญไรสิ่งชั่วร้ายให้ออกไปจากตัวเด็ก ต่อจากนั้นก็มีการเวียนแว่นรับขวัญ โดยญาติผู้ใหญ่ร่วมกันให้พร

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** สถานที่จัดคือบ้านของเด็ก มีพ่อแม่และญาติๆ เข้าร่วมพิธีพราหมณ์หรือผู้รู้เป็นผู้ประกอบพิธี

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ปัจจุบันหาพราหมณ์หรือผู้รู้มาประกอบพิธีกรรมได้ยาก จึงต้องนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ ให้พรเด็กและผู้เข้าร่วมงาน บางรายเด็กมีอาการร้องไห้ เจ็บป่วย พ่อแม่กังวลลูกจะตายจากไป จึงถวายลูก (เด็ก) ให้เป็นของพระสงฆ์ แต่อยู่ในความดูแลของพ่อแม่

๒.๔ พิธีทำขวัญนาค เป็นพิธีให้เกิดสิริมงคลแก่กุลบุตรที่จะขอบรรพชาอุปสมบท ด้วยความเชื่อว่าขวัญของเจ้านาคจะอยู่ไม่เป็นปกติหรือเร่ร่อนไปในสถานที่ต่างๆ จึงเชิญมาประจำตัวเจ้านาค อีกประการหนึ่งเป็นโอกาสดีสำหรับหมอผู้ทำพิธีจะได้พรรณนาคุณของบิดามารดาให้เจ้านาคฟัง เพื่อสะท้อนถึงอุปการคุณของบิดามารดาที่บุตรควรตอบแทน จึงจัดให้มีพิธีทำขวัญนาคขึ้น ดูแล้วน่าจะเป็นพิธีพุทธ มีการทำเครื่องบูชาที่มีบายศรี ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น หรือ ๙ ชั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้านาน ส่วนผู้ทำพิธีในอดีตเป็นพราหมณ์หรือผู้รู้ตอนของพิธี มีการอัญเชิญเทพเจ้า

ในศาสนาพราหมณ์มาประชุม จากนั้นก็มีการเวียนเทียนรับขวัญ โดยญาติๆ และผู้มาร่วมงานตั้งวงล้อมรอบเจ้านาค และเครื่องอัฐบริขารและบายศรี

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อรวมสรรพกำลังใจแก่เจ้านาค ให้เกิดความเชื่อมั่น เป็นสิริมงคลในการเข้าสู่ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ สละชีวิตทางโลกเข้าสู่ทางธรรม และจะได้น้อมรำลึกถึงคุณูปการของบิดามารดาตั้งแต่เป็นทารกจนเติบโตใหญ่ว่ามีความลำบากยากเข็ญ จะทำให้เจ้านาคตั้งใจทดแทนคุณตอบแทนค่าน้ำนม

- **รูปแบบของพิธีการ** ผู้ทำพิธี (พราหมณ์หรือหมอมอทำขวัญ) จะจัดเครื่องบูชารับขวัญไว้ในพิธีจะทำก่อนการทำบรรพชาอุปสมบท ๑ วัน โดยมากจะทำขวัญนาคในเวลาใกล้ค่ำ

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** สถานที่คือบ้านของเจ้านาค บุคคลที่มาร่วมงานมีพราหมณ์หรือหมอมอทำขวัญ พ่อแม่และญาติๆ ของเจ้านาค ตลอดผู้ที่ได้รับเชิญ

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ในภาคใต้พิธีทำขวัญนาคมีน้อย ที่ทำกันอยู่ก็ใช้วิธีด้วยหาหมอมอทำขวัญ ปัจจุบันจึงนิยมนิมนต์พระสงฆ์สวดผ้า เจริญพระพุทธมนต์ และฉลองอัฐบริขาร

๒.๕ พิธีแต่งงาน เป็นพิธีเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่คู่สมรสตามประเพณีไทย มีขั้นตอนตั้งแต่พิธีสู่ขอ พิธีหมั้น พิธีปลุกเรือนหอ พิธีแห่ขันหมาก พิธีรดน้ำ พิธีไหว้ปู่ย่าตายาย พิธีเรียงหมอนส่งตัวเจ้าสาวตามฤกษ์ยาม ดังนั้นพิธีแต่งงานจึงมีทั้งพิธีทางพุทธและพิธีพราหมณ์ผสมผสานกันไปตามความต้องการของเจ้างาน ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะพิธีพราหมณ์

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลและความมั่นคงของคู่สมรสตามประเพณีที่ถูกต้อง

- **รูปแบบของพิธีการ** เริ่มตั้งแต่การสู่ขอของฝ่ายชาย มีการหมั้นหมาย มีการปลุกเรือนหอ จนถึงวันแต่งงาน มีการแห่ขันหมาก ๓ ขัน คือ ขันหมากเอก ๑ ขัน ขันหมากรอง ๒ ขัน แต่ละขันมีวิธีจัดตามประเพณี มีพานสินสอด มีการกั้นประตูที่ฝ่ายชายผ่าน พิธีรดน้ำมีการสวมมงคลแฝดแก่คู่บ่าวสาว พิธีเจิม พิธีรดน้ำสังข์ พิธีรับไหว้ของญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย ส่วนพิธีเรียงหมอนและพิธีส่งตัวเจ้าสาวเข้าหอ (ห้องนอน) จะกระทำกันในเวลาค่ำ หากมีพิธีพุทธก็ให้บูชาพระรัตนตรัยก่อนเข้าหอ

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** สถานที่คือบ้านของฝ่ายหญิง มีญาติทั้งสองฝ่ายเข้าร่วมงานพร้อมทั้งเรียนผู้ใกล้ชิดเข้าร่วมพิธี มีพราหมณ์หรือผู้รู้เป็นผู้ทำพิธี

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ในปัจจุบันช่วงเช้าจะมีพิธีสงฆ์ โดยนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีทางพุทธศาสนา ให้คู่บ่าวสาวได้ตักบาตรทำบุญให้ทานตามประเพณี สถานที่ในปัจจุบันที่นิยมประกอบพิธีมักกระทำกันที่โรงแรมเป็นส่วนใหญ่ เพื่อความสะดวกเจ้าภาพ โดยเฉพาะพิธีเลี้ยงฉลองมงคลสมรส

๒.๖ พิธีรับขวัญ (ทำขวัญ) เป็นพิธีสำหรับรับสมาชิกใหม่ของครอบครัว มูลเหตุที่เกิดพิธีรับขวัญ (ทำขวัญ) ขึ้น เพราะเมื่อมีบุตรก็อยากจะเลี้ยงบำรุงรักษา ไม่อยากให้เกิดภัยอันตรายแก่บุตร คนโบราณนั้นถือว่าการคลอดบุตรเสี่ยงอันตรายแก่ชีวิตยิ่งนัก คลอดบุตรครั้งหนึ่งประหนึ่งออกศึกสงครามครั้งหนึ่ง เป็นหรือตายเท่ากัน หากเกิดมีอันตรายขึ้นโดยสาเหตุสุดวิสัยก็ถือว่าผีเอาไป ด้วยเหตุนี้จึงได้คิดอ่านป้องกันด้วยวิธีการต่างๆ ตามความคิดเห็น จึงกลายมาเป็นประเพณีสืบมาจนถึงปัจจุบัน

วิธีป้องกันผีมีหลายอย่าง เช่น ในเวลาคลอดจะซื้อตุ๊กตามาทำพิธีแล้วบอกเล่าให้แก่ผี (คล้ายกับว่าตุ๊กตาแทนตัวเด็กผู้มาเกิด) อีกอย่างหนึ่งเอาใส่กระดังร่อนแล้วพูดว่า “๓ วันเป็นลูกผี ๔ วันเป็นลูกคน ลูกของใครรับไปเน้อ” แล้วมีผู้ใดผู้หนึ่งเอาเบี้ยมาซื้อเป็นราคา ๓๓ เบี้ย เรียกว่าแม่ซื้อ นอกจากนี้ยังมีการตั้งชื่อเด็กมิให้ไพเราะ เพื่อต้องการให้ผีเกลียด (เมื่อโตขึ้นจึงเปลี่ยนชื่อใหม่) รวมความว่าเป็นอุบายป้องกันผีและเมื่อทำขวัญ (รับขวัญ) จะเป็นขวัญวันหรือขวัญเดือน ก็มีการว่าคำทำขวัญ (รับขวัญ) โดยมีความว่า “ขอเชิดพระนารายณ์ธิเบศี ทั้งพระอิศวรผู้มีศักดิ์ดาเดช เป็นจอมมกุฎเกศไกรลาส ขออิวาทวันทนบุชา พระอุมาภคตี อันมีศรีเฉลิมโลก พร้อมทั้งพระพาย พระเพลิง พระกาล พระพรหม พญายม ท้าวจตุโลกบาล พระอาทิตย์ พระจันทร์ และพระอินทร์”

ครั้นแล้วเชิญผีแม่ซื้อทั้ง ๗ ตน คือนางวิจิตรนาวัน นางวรรณนางคราญ นางยักษบรสิทุธิ์ นางสามลัทธ นางกาโลทุก นางยักษนงเยาว์ และนางเอกาโลย (ประจำวันทั้ง ๗ นับตามลำดับมา) ให้มารับเครื่องเซ่นแล้วบอกให้ไปแล้วพรรณาลักษณะแม่ซื้อที่ให้โทษแก่เด็กโดยประการต่างๆ และบอกให้มากินเนื้อปลาปลายำแล้วขอเชิญกลับ มีการอ้อนวอนอย่าให้มาเบียดเบียนเด็กที่เกิดมา ให้ไปอยู่ตามภูผา ถิ่นถ้ำ เป็นต้น พร้อมกันนั้นก็บอกว่าตนจะเลี้ยงดูเด็กให้วัฒนาการ เป็นชายจะได้เป็นสงฆ์ เป็นหญิงจะได้เป็นชี จะแผ่ส่งบุญกุศลไปให้ สรุปลความว่าโบราณถือกันว่าเด็กคลอดมาภายใน ๓ วันยังเป็นลูกผี พ้นมาถึงวันที่ ๔ จึงเป็นลูกคน ดังนั้นจึงมีการทำขวัญวันที่ครบ ๑ เดือน มีการทำขวัญเดือน (รับขวัญเดือน) ต่อจนครบรอบปี ทำขวัญต่อไปเรื่อยๆ จนกลายมาเป็นการทำบุญอายุกันในปัจจุบัน

อนึ่ง พิธีรับขวัญ (ทำขวัญ) บางครั้งกระทำกันหลังจากประสพภัยพิบัติ (อุบัติเหตุ) เมื่อรอดชีวิมาได้ก็จัดพิธีรับขวัญ ทั้งทางพิธีพราหมณ์และพิธีพุทธ หรือเกิดฝันร้ายแก่บุคคลใดก็จะทำพิธีรับขวัญ สะเดาะเคราะห์ ทำบุญให้ทาน เพื่อเป็นการต่ออายุ (ชีวิต) มีการปล่อยโค กระบือ และสัตว์ต่างๆ เป็นต้น

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ผู้ประสพภัยและทารกผู้เกิดมา เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่น มีชีวิตที่ดีท่ามกลางญาติๆ และเพื่อนบ้าน

- รูปแบบของพิธีการ มีการตั้งเครื่องเซ่นไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยพราหมณ์หรือผู้รู้ประกอบพิธีตามประเพณีโบราณ และความเชื่อที่มีอยู่ บางครั้งมีพิธีเวียนแว่นโดยพ่อแม่ ญาติๆ ผู้เข้าร่วมนั่งล้อมวงเวียน ๓ รอบ

- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่จัดทำที่บ้าน มีพราหมณ์หรือผู้รู้ทำพิธีมีพ่อแม่ ญาติๆ เข้าร่วมพิธี

- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันจะหาพราหมณ์ผู้รู้ทำพิธีได้ยาก พิธีจึงกลายเป็นการนิมนต์พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ ประพรมน้ำมนต์แก่เด็กหรือผู้ประสพภัย มีการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ พระสงฆ์อนุโมทนา เป็นอันจบพิธี

๒.๗ พิธีศพ เป็นพิธีจัดการศพ นอกจากจัดตามจารีตของพระพุทธศาสนาแล้ว ยังมีพิธีที่แฝงไปด้วยความเชื่อวิญญาน ที่ผู้อยู่จะพึงทำให้ผู้จากไปให้ไปสู่สุคติภพสวรรค์ ไม่ฝันประเพณีความเชื่อของคนโบราณ จึงมีพิธีขั้นตอนหลายชั้น เช่น พิธีอาบน้ำศพ ประดับตกแต่งศพ ทำโลงศพ ตั้งโลงศพ กำหนดวันเผา ก่อนเผาจะต้องใช้น้ำมะพร้าวล้างหน้าศพ ก่อนนำศพออกจากบ้านสู่ฌาปนสถานจะต้องเตรียมข้าวบอ กทั้งนี้เพื่อบอกทางไปสู่สุคติในสัมปรายภพ และทำให้ลูกหลานและญาติๆ อยู่กันอย่างสบายใจ ด้วยการทำตามประเพณีนิยมที่ถูกต้อง มีพระสงฆ์หรือพราหมณ์ทำพิธีช่วยให้ถูกต้องตามจารีตดั้งเดิม

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อให้ผู้จากไปได้ไปสู่สุคติ และให้ผู้อยู่ซึ่งเป็นลูกหลานญาติอยู่กันอย่างสบายใจคลายความเศร้าโศก

- รูปแบบของพิธีการ มีรูปแบบและพิธีกรรมอย่างชาวพุทธ มีการจัดสถานที่ตามธรรมเนียมพระพุทธานุศาสนามีพระสงฆ์มาแสดงธรรมและสวดพระอภิธรรมทุกคำคืน วันเผาศพมีการบังสุกุล ทอดผ้าบังสุกุลพระสงฆ์ชักผ้า ส่วนพิธีพราหมณ์ก็แฝงเข้ามามากมาย เช่น ตั้งอาหารให้ผู้ล่วงลับ ก่อนเคลื่อนศพมีการขอขมาศพ (ขออโหสิกรรม) จัดทำข้าวบอกลงเพื่อขอที่ทางแก่เจ้าที่เสียก่อน เมื่อเผาศพแล้วมีการเก็บอังคาร (เถ้ากระดูก) ไปลอยน้ำ คล้ายกับที่พราหมณ์ในอินเดียนิยมทำ หรือเก็บไว้บางส่วนเพื่อทำบุญอุทิศให้ทุกปีในเดือน ๑๐

- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดขึ้นที่บ้านหรือวัดอันเป็นสถานที่ตั้งศพ ผู้ร่วมงานได้แก่ญาติๆ และผู้ที่เคารพนับถือผู้และญาติของผู้ล่วงลับ

- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน ปัจจุบันมีเฉพาะพิธีทางพระพุทธานุศาสนา แต่ก็ยังแฝงความเชื่อเรื่องของพราหมณ์อยู่บ้าง เช่น การเผาและการนำอังคาร (เถ้ากระดูก) ที่เหลือไปลอยน้ำในทะเลหรือแม่น้ำ

๓. พิธีมงคลอื่นๆ

๓.๑ พิธีชุมนุมเทวดา เป็นพิธีที่สำคัญอย่างหนึ่งที่พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีต้องจะอัญเชิญรับเครื่องบวงสรวง (สังเวย) ในพิธีต่างๆ เช่น การตั้งศาลพระภูมิ ขึ้นบ้านใหม่ วางศิลาฤกษ์ ยกเสาเอก หล่อพระพุทธรูป เป็นต้น เสร็จพิธีแล้วผู้ทำพิธีจะต้องอัญเชิญเทวดากลับด้วย ถ้าเป็นเรื่องของพราหมณ์ พราหมณ์จะเป็นผู้ประกอบพิธีก่อนเชิญเทพมาชุมนุมจะมีการแกว่งบัณเฑาะว์ อันหมายถึงเชิญพระอิศวร (ศิวะ) เป่าสังข์ อันหมายถึงเชิญพระนารายณ์ (วิษณุ) ย่าม้องอันหมายถึงเชิญพระพรหม ต่อจากนั้นผู้ทำพิธีจะอ่านโองการพร้อมเชิญเทพมาชุมนุม ณ มณฑลพิธี

ส่วนในพิธีสงฆ์ พระสงฆ์จะขัดสัคเค เชิญเทวดามาชุมนุมก่อนเจริญพระพุทธมนต์ เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะเชิญกลับด้วยพระคาถาทุกข้อปัดตาดจะนิททุกขา จนจบ

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่ออัญเชิญเทวดาทั้งหมดมาประชุมพร้อมกันเป็นสักขีพยานแก่เจ้างานในการประกอบพิธีมงคลต่างๆ และรับเครื่องบวงสรวง หากเป็นพิธีพุทธก็เชิญมาฟังธรรมพร้อมกับผู้มาร่วมงาน เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เจ้าของงาน (เจ้าภาพ)

- รูปแบบของพิธีการ เมื่อตั้งของบวงสรวงแล้ว ต่อจากนั้นผู้ทำพิธีจะต้องเชิญเทวดา บางงานของพราหมณ์ก็ขัดสัคเคคล้ายกับพระสงฆ์ และออกนามเทวดาที่เชิญมาชุมนุมด้วย เสร็จพิธีก็เชิญเทวดากลับด้วยบททุกข้อปัดตาดจะนิททุกขา พร้อมมีการย่าม้อง เป่าสังข์ และแกว่งบัณเฑาะว์ จนจบพิธี

- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดที่วัด โบสถ์พราหมณ์ บ้าน สำนักงานที่เหมาะสม ผู้เข้าร่วมพิธีมีพราหมณ์และผู้รู้พิธี เจ้าภาพ ผู้ที่ได้รับเชิญจากเจ้าภาพเข้าร่วมพิธี

- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน การชุมนุมเทวดาจัดเป็นเรื่องสำคัญของพิธีกรรมต่างๆ ในศาสนาพราหมณ์ แม้ในทางพระพุทธานุศาสนาก็มีการชุมนุมเทวดาด้วย พระสงฆ์รูปที่ ๒ (หรือ ๓) เรียกว่า “ขัดสัคเค” ต่อจากนั้นประธานสงฆ์จะนำสวดเจริญพระพุทธมนต์ไปตามลำดับจนเสร็จพิธี แต่ในพิธีพราหมณ์จะต้องเชิญมหาเทพทั้งสามคือพระอิศวร พระนารายณ์ และพระพรหม เมื่อเสร็จพิธีจะนำน้ำเทพมนต์ประพรมผู้มาร่วมงาน โดยพราหมณ์ผู้ประกอบพิธี

๓.๒ พิธีทำขวัญเรือ เป็นพิธีทำความเป็นสิริมงคลแก่เรือ เพราะเรือคือยานพาหนะในการประกอบอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นการทำประมงและรับส่งผู้คน พร้อมทั้งสินค้าที่หมาย มีโอกาสเกิดอันตรายทำให้สูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินด้วยความเชื่อที่ว่าต้นไม้ทั้งที่ปลูกเองหรืออยู่ในป่า ล้วนมีเทพดาประจำอยู่ เรียกว่า “รุกขเทวดา” ดังนั้นเมื่อจะสร้างเรือ จึงมีพิธีกรรมตั้งแต่ตัดไม้ในวันดี จะประกอบพิธีต่อเรือต้องดูฤกษ์ยาม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่เรือและเจ้าของเรือ ก่อนนำเรือลงน้ำต้องมีพิธีทำขวัญเรือทุกปี ชาวบ้านเรียกว่า “แม่ย่านาง” หรือผีผู้หญิงรักษาเรือ

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อให้เกิดสิริมงคลและความเชื่อมั่นทางจิตใจ
- รูปแบบของพิธีการ จัดทำบายศรีและเครื่องบวงสรวง (สังเวย) ตามพิธีของพราหมณ์
- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดที่บ้าน เรือ หรือท่าเรือ โดยมีเจ้าภาพ เจ้าของเรือ มีพราหมณ์หรือผู้รู้ร่วมประกอบพิธี บางครั้งก็เชิญผู้ใหญ่ (แขก) มาร่วมงานด้วย
- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน ในอดีตมีพราหมณ์ผู้รู้ประกอบพิธีพราหมณ์ ปัจจุบันเจ้าของเรือได้นิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธี มีการประพรมน้ำพุทธมนต์แก่เรือ

๓.๓ พิธีทำขวัญข้าว เป็นพิธีทำความเป็นสิริมงคลข้าว เพราะข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย ดังนั้นจึงเป็นที่ต้องให้ความสำคัญแก่ข้าว และเรียกขานนามเทวดาว่า “แม่โพสพ” หรือ “พระแม่โพสพ” เพราะกว่าจะได้ข้าวมากิน ต้องใช้แรงงานของคน วัวและควายในการไถ คราด หว่าน ปลูก ชักน้ำเข้าชักน้ำออกจากนา เพื่อที่จะได้ข้าวที่สมบูรณ์ ผลผลิตดี โดยเฉพาะที่นครศรีธรรมราชมีพิธีเก็บเกี่ยวโดยใช้แกะเก็บรวงข้าวที่ละรวง จากหลายๆ รวงมารวมกันเป็นเรียง แล้วหักคอเรียงผูกมัดด้วยฟางข้าว แล้วนำขึ้นฉางเพื่อเอาไว้กิน เหลือกินก็ขาย การทำนามีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ บางปีฝนแล้ง บางปีน้ำมาก ดังนั้นเมื่อได้ข้าวมาแล้วจึงรับขวัญข้าว เรียกว่า “ทำขวัญข้าว” เพื่อจะได้เก็บเมล็ดพันธุ์ไว้เพาะปลูกในต่อไป นอกจากนี้ข้าวยังนำมาใช้ในพิธีพราหมณ์เพื่อบูชาเทพเจ้า เช่น ข้าวเม่า ข้าวอบ ข้าวตอก ข้าวฮ่อ ดังนั้นข้าวจึงมีความสำคัญต่อพิธีกรรมของพราหมณ์มาโดยตลอด

- ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ข้าวนา ทำให้เกิดความเชื่อมั่นทางจิตใจ เป็นการเทิดทูนข้าวประดุจเทพเจ้าผู้มีพระคุณยิ่ง จึงให้นามว่า “พระแม่โพสพ” เป็นต้นทุนในการดำรงชีวิตที่จะขาดมิได้ ข้าวนาจึงต้องประกอบพิธีกรรมนี้เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์
- รูปแบบของพิธีการ มีการตั้งเครื่องบายศรีและอาหารสังเวยเทพ มีพราหมณ์หรือผู้รู้ประกอบพิธีกล่าวบททำขวัญข้าว เช่น “สืบนี้อข้าขอไหว้ ขอเชิญท่านไท้เสด็จมาทุกแม่ ตาบุตรยายบ่ดี ตาลีพัฒน์ ยายพุทไธ ท่านนั้นรักษาอยู่เป็นราชครูทุกไร่ไร่ โอมมัน แม่กูมัน โอมคง แม่กูคง สิทธิบังหลัง ประสิทธิ เม.”
- สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง ที่บ้านหรือนา ถ้าทำร่วมกันก็จะหาสถานที่สาธารณะ เช่น ศาลา วัด เป็นต้น บุคคลที่มาคือชาวนานำข้าวใส่ภาชนะพร้อมด้วยของบูชามาประกอบพิธีร่วมกัน
- ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน มีการนิมนต์พระสงฆ์ไปทำพิธีมงคล เจริญพระพุทธมนต์ พรมน้ำพระพุทธมนต์แก่ข้าวนา และข้าวที่นำมาในพิธี

๓.๔ พิธีสะเดาะเคราะห์ เป็นพิธีกำจัดผ่นเคราะห์ที่เป็นโทษให้กลายเป็นดี ลดอำนาจของเคราะห์ภัยให้บางเบาหรือกระทั่งหมดไปในที่สุด ทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับพราหมณ์ผู้รู้ทางไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ (หมอทำนายทายทัก) ตรวจดูวันเดือนปีเกิดเพื่อทราบเทวดานพเคราะห์ จึงเป็นมูลเหตุให้เกิดการบูชาดวงพเคราะห์ทั้ง ๙ ขึ้น จัดเป็นเรื่องอาถรรพเวท (ไสยเวท) ของพราหมณ์เช่นกัน

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เพื่อป้องกันเคราะห์ (ความชั่วร้าย) ไม่ให้เกิดหรือที่กำลังจะเกิดให้เบาบางหายไป ให้เกิดสิริมงคลและความมั่นใจ

- **รูปแบบของพิธีการ** มีการทำเครื่องบวงสรวงเทพด้วยอาหารคาว-หวาน ผลไม้ โดยมีพราหมณ์หรือผู้รู้ประกอบพิธี เพื่อสื่อสารกับเทพด้วยการกล่าวเชิญรับเครื่องบวงสรวง (สังเวย) เสร็จพิธีแล้วพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีจะพรมน้ำเทพมนต์ให้ผู้มีเคราะห์และผู้มาร่วมงาน

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** ที่บ้านของผู้มีเคราะห์หรือสถานที่ที่เหมาะสม ผู้เข้าร่วมพิธีมีพราหมณ์และผู้รู้ ตลอดถึงเจ้าภาพและผู้เข้าร่วมงานที่ได้รับเชิญ

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ในปัจจุบันผู้สะเดาะเคราะห์จะนิยมไปถวายสังฆทานแด่พระสงฆ์ในวัดต่างๆ เน้นความสะดวก ถ้าทำพิธีแบบพราหมณ์ก็คงจะสิ้นเปลืองมากมาย ยกเว้นผู้มีเคราะห์มีทรัพย์สินพอที่จะประกอบพิธีพราหมณ์

๓.๕ พิธีมหารำลึก (บทมหารำลึก) เป็นพิธีทำบัตรปลุกเสกเทพเจ้าผู้รักษาพื้นที่ (บ้านเรือนที่ดิน) ที่อยู่อาศัย มีความเชื่อว่าสถานที่ (ที่ดิน) ทุกหนแห่งมีเจ้าที่เป็นผู้รักษาอยู่ เมื่อจะปลูกบ้านหรือทำกิจการอันใดในพื้นที่นั้นๆ ต้องขออนุญาตเสียก่อน ถ้าหากไม่ขออนุญาตก็จะประสบภัยพิบัติ หากทำถูกต้องตามขั้นตอนพิธีแล้ว สิ่งที่เป็นภัยพิบัติจะกลายเป็นดีได้ เช่น ทำบัตรปลุกเสกขุทนต์เสกแรกสร้างบ้าน ตั้งศาลพระภูมิ ก่อนสร้างบ้านจึงมีการขอสถานที่ต่อเทพเจ้าผู้ดูแลรักษาที่นั้นๆ ทั้งหมดขึ้นอยู่กับพราหมณ์หรือโหราจารย์ผู้ทำพิธีจะให้คำแนะนำ เพื่อเจ้าของสถานที่ได้เข้าอยู่อย่างมีความเชื่อมั่นว่าครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข

- **ความมุ่งหมายของพิธีกรรม** เป็นความเชื่อว่าพื้นที่ทั้งหลายมีผู้ครอบครอง มีเทพยดารักษามาก่อน จึงจำเป็นต้องขอสถานที่สร้างบ้าน ที่อยู่อาศัย ป้องกันภัยพิบัติที่จะเกิด มีความมั่นคงในชีวิตครอบครัว

- **รูปแบบของพิธีการ** มีการตั้งบายศรี เครื่องสังเวยตามแบบพิธีของพราหมณ์ โดยขอต่อเจ้าที่ เจ้ากรุงพาลี เสร็จพิธีมีการรับน้ำเทพมนต์จากพราหมณ์

- **สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง** ประกอบพิธีที่บ้าน มีพราหมณ์หรือผู้รู้ทำพิธี มีเจ้าของบ้าน ญาติๆ และผู้ได้รับเชิญเข้าร่วมพิธี

- **ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน** ก็ยังมีพิธีพราหมณ์หรือผู้มาประกอบพิธี แต่เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นมากขึ้น เจ้าบ้านมักนิมนต์พระสงฆ์มาประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนา

๓.๖ พิธีลงยันต์ เป็นพิธีเขียนหรือสลักภาพแผนภูมิหรืออักขรคาถา ในอดีตมีสองแบบคือ

- ๑) แผนภูมิหรือแผนผังซึ่งเชื่อกันว่ามีอำนาจลึกลับแฝงอยู่ ส่วนมากแล้วมักสลักบนแผ่นโลหะ เช่น ตะกั่ว ทองเหลือง หรือวาดลงบนผ้า มีรูปร่างแตกต่างกันไป รูปร่างอักขระเป็นอักขระขอม
- ๒) คาถาสำหรับเสกลงไปในวัตถุต่างๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องรางของขลัง
 - ความมุ่งหมายของพิธีกรรม เป็นเรื่องของความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณและอำนาจลึกลับเพื่อให้เกิดความมั่นใจ เป็นเกราะป้องกันภัยให้กับผู้ศรัทธาในวัตถุนั้นๆ
 - รูปแบบของพิธีการ ผู้ศรัทธาจะเข้าไปหาเจ้าสำนักหรือเจ้าพิธีเพื่อแสดงตนเป็นศิษย์แล้วรับวัตถุมงคลที่ตนเชื่อมาประดับตนและมักจะได้รับคำแนะนำในการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกฎหมายที่เจ้าสำนักตั้งไว้
 - สถานที่และบุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดที่วัด บ้าน หรือสำนักของอาจารย์ ผู้ร่วมพิธีคือผู้สมัครเป็นศิษย์
 - ความคลี่คลายของพิธีกรรมในปัจจุบัน พิธีลงยันต์ในอดีตมีพระสงฆ์ประกอบพิธีให้แก่ทหารเพื่อเป็นขวัญกำลังใจอย่างในสมัยอยุธยา ปัจจุบันก็ยังมียูบ่างแต่มีเจ้าสำนักจัดตั้งประกอบพิธีสัถยันต์ และลงยันต์กันมากโดยนิยมสักที่บางคนสักเพื่อความสวยงาม บางคนสักเพื่อศรัทธา

ความเชื่อของพราหมณ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราช

ชาวอินเดียผู้ได้อพยพเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และคาบสมุทไทยตั้งแต่โบราณ มีการสืบเชื้อสายมาจนถึงปัจจุบัน พราหมณ์เหล่านี้เข้ามาอาศัยอยู่นานจนมีสถานะเป็นคนไทย ทั้งเชื้อชาติและสัญชาติ เพียงแต่ ชาติพันธุ์เดิมเป็นชนชาติอินเดียเท่านั้น โดยเฉพาะพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชได้ถูกกลืนเข้ากับวัฒนธรรมเดิม และเรียกติดปากว่า “พราหมณ์เมืองนครฯ” คล้อยตามความเชื่อที่มีอยู่เดิมของคนท้องถิ่น ได้รวมผสมผสานกับพระพุทธศาสนา จนกลายมาเป็นพราหมณ์พุทธ แต่ก็ยังไม่ทิ้งศาสนกิจของความเชื่อในองค์เทพเจ้าที่สำคัญ อาทิ พระอิศวร (ศิวะ) พระวิษณุ (นารายณ์) พระพรหม และยังมีเทพธรรมชาติ เช่น พระวรุณ พระอัคนี พระคงคา พระธรณี อีกทั้งความเชื่อเรื่องกรรมในพระพุทธศาสนา และความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ หรือเวทย์มนต์คุณไสยในศาสนาพราหมณ์ มาผสมผสานกันกัน เพื่อให้เกิดโชคลาภแก่ผู้ทำพิธี และทำคุณไสยให้เกิดแก่ศัตรู ผู้มิชอบให้เกิดเภทภัย ซึ่งพิธีเหล่านี้จะหมายถึงอาถรรพ์เวท อันเป็นพระเวทที่ ๔ ของพราหมณ์ที่ยังมีอยู่ในนครศรีธรรมราชมาตลอดจนถึงสมัยปัจจุบัน ความเชื่อของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชมีดังนี้

๔.๑ ความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้า ความเชื่อนี้ปรากฏในหลักฐานศิลาจารึก ๓ หลักต่อไปนี้

- ๑) จารึกหุบเขาช่องคอย กล่าวถึงพระสวามีของนางวิทยา (คือพระอิศวร) กล่าวถึงเทพเจ้าแห่งป่า
- ๒) จารึกวัดมเหยงคณ์ กล่าวถึงคณะพราหมณ์พระอศติมหาตมัน หมายถึงคณะพราหมณ์ที่มี พระอศติมหาตมัน หมายถึงผู้นำคณะพราหมณ์ที่รับยกย่องว่าเป็นมหาตมะ (ผู้มีใจสูง)
- ๓) จารึกวัดหัวเวียงเมืองไชยา กล่าวถึงพระอาทิตย์และพระจันทร์ซึ่งเป็นเทพเจ้า พระอาทิตย์ หมายถึง พระวิษณุ พระจันทร์หมายถึงพระศิวะ

นอกจากนี้พราหมณ์นครศรีธรรมราช ยังได้บูรณาการองค์เทพตรีมูรติไว้ในรูปของศีวลึงค์ กล่าวคือส่วนยอดสุดเป็น “รุทธภาค” หมายถึงพระศิวะ ส่วนกลางมี ๘ เหลี่ยมเป็น “วิษณุภาค” หมายถึงพระนารายณ์ ส่วนล่าง ๔ เหลี่ยมเป็น “พรหมภาค” หมายถึงพระพรหม นอกจากนี้ยังได้ใช้ฐานโยนิโหระณะ หมายถึงอิตถิลึงค์ของพระนางอุม่า อันเป็นลัทธิศักติ ซึ่งยังปรากฏอยู่ในนครศรีธรรมราชเป็นจำนวนไม่น้อย

ก่อนที่จะประกอบพิธีกรรมทุกครั้ง ก็จะมีการอัญเชิญเทพเจ้าเรียกว่า “ซุมนมเทวดา” ชาวบ้านเรียกว่า “ซัดลักเค” เป็นการอัญเชิญเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปดมาประชุมในมณฑลพิธี สำหรับพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชจะอัญเชิญเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ พบว่าผู้ประกอบพิธีจะนับถือพระอิศวร (ศิวะ) มากที่สุด รองลงมาคือพระนารายณ์ และพระพรหม ในพิธีอัญเชิญจะใช้เครื่องดนตรีสามชิ้นมาประกอบพิธี คือบันเตาะว่ สังข์ และฆ้อง การบรรเลงเครื่องดนตรีทั้งสามมีความเชื่อแฝงอยู่ กล่าวคือการแกว่งบันเตาะว่หมายถึงการบูชาพระอิศวร การเป่าสังข์หมายถึงการบูชาพระนารายณ์ การย่าฆ้องหมายถึงการบูชาพระพรหม ดังนั้นบันเตาะว่ สังข์ และฆ้องจึงต้องมีในพิธีกรรมอัญเชิญเทพเจ้า

การแห่นางดาน (แห่นางกระดาน) และไล่ชิงช้าที่หอพระอิศวร

ในจังหวัดนครศรีธรรมราชมีหอเทพเจ้าที่ประดิษฐานสัญลักษณ์ของเทพสามแห่งคือ หอพระอิศวร (ไศวนิกาย) หอพระนารายณ์ (ไวษณพนิกาย) และโบสถ์พราหมณ์ซึ่งประดิษฐานตรีมูรติ และเป็นสถานที่บวชพราหมณ์เพื่อสืบวงศ์พราหมณ์ เฉพาะที่หอพระอิศวรมีเสาชิงช้าสำหรับใช้พิธีไล่ชิงช้าในพิธีตรียัมปวาย เสาชิงช้าดังกล่าวเป็นสัญลักษณ์ซึ่งหมายถึงพระบาท ทั้งสองของพระอิศวรที่หย่อนลงมา เพื่อตรวจตราทดสอบความแข็งแรงของพื้นโลก ในการไล่ชิงช้าแต่ละปีกำหนดให้นาลวัน เป็นผู้ไล่ครวละ ๓ กระดาน กระดานละ ๔ คน (รวม ๑๒ คน) หากการไล่เป็นไปอย่างราบรื่น (ไม่หักไม่ล้ม) ก็ถือว่าพื้นโลก ยังแข็งแรง สามารถรองรับน้ำหนักของบ้านเรือนสิ่งก่อสร้างต่อไปได้อีกปีหนึ่ง

๔.๒ ความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณและขวัญ

คำว่า “วิญญาณ” หมายถึงสิ่งที่เชื่อกันว่ามีอยู่ในร่างกายยามมีชีวิต แต่เมื่อตายลงก็จะออกจากกายผู้นั้น ล่องลอยไปหาที่เกิดใหม่ วิญญาณจึงสัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ก่อนตาย คือหากว่าผู้ตายเป็นผู้ทำความดี เมื่อตายไปแล้วก็ได้รับการยกย่องให้เป็นเจ้าแม่เจ้าพ่อ หากเป็นผู้ทำความชั่ว เมื่อตายไปก็อาจเป็นผีร้ายก็ได้ ต้องสร้างที่อยู่ให้เรียกว่า “ศาล” ดังนั้นเมื่อผู้ใดเสียชีวิต ผู้เกี่ยวข้องจึงมักจะทำทุกวิถีทางเพื่อป้องกันวิญญาณ โดยอุทิศส่วนบุญกุศลให้วิญญาณผู้ตาย นอกเหนือไปจากความจำเป็นอย่างอื่น ความเชื่อเรื่องวิญญาณ และเรื่องเกี่ยวกับอำนาจต่างๆ หลังจากร่างกายอันเป็นวัตถุ ได้สลายไปโดยทั่วไปพลังอำนาจที่เหนือวัตถุมีสองลักษณะ คือมีรูปร่างเป็นตัวแทนตนตามความคิดของมนุษย์ เรียกว่าเทพเจ้า เทวดาประจำท้องถิ่น เทวดาประจำเมือง และอำนาจที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งรวมถึงวิญญาณด้วย

ส่วนคำว่า “ขวัญ” หมายถึงผมหรือขนที่ขึ้นเวียนเป็นก้นหอย หรือสิ่งที่ไม่มิตัวตนแต่มีอยู่ประจำชีวิต ของคนตั้งแต่เกิด เชื่อกันว่าขวัญอยู่กับตัวก็จะเป็นสิริมงคลและช่วยให้จิตใจมั่นคง นอกจากมีประจำบุคคลแล้ว สิ่งอื่นที่มีความสำคัญก็ถือว่าขวัญประจำด้วย เช่น ขวัญบ้าน ขวัญเมือง ขวัญข้าว ขวัญช้าง ความเชื่อในเรื่องขวัญเป็นความเชื่อหนึ่ง ที่อยู่ในวิถีชีวิตชาวนคร มีการถือปฏิบัติอยู่หลายเรื่องเช่น “การทำขวัญเรือ” ก็เพื่อเรียกขวัญไม้ที่นำมาทำเรือคือ “แม่ย่านาง” ให้ช่วยมาคุ้มครองเจ้าของเรือ เพื่อให้ทำมาหากินสะดวกและเจริญรุ่งเรือง “การทำขวัญ” คือการบูชาพระแม่โพสพ “การทำขวัญปีใหม่” คือนำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ครก สากไปแช่น้ำในวันสิ้นปี เชื่อกันว่าสิ่งเหล่านี้ต้องการพักผ่อน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วอาจถือได้ว่าเป็นคือกุศโลบายถนอมรักษาเครื่องใช้สอยในบ้านเรือนของตน

บรรพชนในนครศรีธรรมราชมีความปรารถนาให้พระมหาธาตุเจดีย์ยืนยงอย่างมั่นคงถาวร จึงสร้างเทพขึ้น พิทักษ์ชื่อว่า “ท้าวขัตตุคามรามเทพ” ในสมัยรัชกาลที่ ๔ สร้างเทพรักษาเขตฉัตรและพระนคร ชื่อว่า “พระสยามเทวาธิราช” หากเทียบกับชาวบ้านก็คือการสร้างผีบ้านผีเรือน สร้างศาลพระภูมิเจ้าที่ไว้ให้บูชา เพื่อให้ผู้บูชาขวัญกำลังใจอบอุ่นใจ ว่ามีเทพคอยพิทักษ์รักษาแล้ว

กล่าวโดยสรุปทั้งวิญญาณและขวัญต่างเป็น “นามธรรม” ซึ่งเป็นความเชื่อในที่สุดคล้อยกับศาสนาพราหมณ์ ในคัมภีร์ที่ ๔ (อาถรรพเวท) และความเชื่อที่ว่าสรรพสิ่งทั้งหลายเมื่อสลายแล้วซึ่งจะได้กลับไปอยู่กับพระพรหม เพราะพระพรหมเป็นผู้สร้าง ดังนั้นเมื่อสลายดับไปก็กลับไปอยู่กับผู้สร้างเดิม

นาสวันกำลังไล่ชิงช้าที่หอพระอิศวร

๔.๓ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

เป็นความเชื่อเก่าที่มีอยู่ในนครศรีธรรมราช คือเรื่องผีบ้านผีเรือน เรื่องธรรมชาติ (เช่นดวงดาว น้ำ ดิน ลม และไฟ) ต่อมาแนวคิดเรื่องเทพเจ้าที่พราหมณ์นำมาเผยแพร่ ทำให้ชาวนครนี้ยอมรับด้วยเกิดความศรัทธา ต่อมาเปลี่ยนมาเป็นการยอมรับ เช่น

- ๑) การยอมรับอำนาจธรรมชาติที่มีตัวตน ได้แก่ เทพเจ้าต่างๆ รูปเคารพ
- ๒) การยอมรับเรื่องวิญญาณ หรืออาตมัน ตามหลักศาสนาพราหมณ์ว่าดำรงอยู่ได้หลังจากวัตถุสลาย
ความเชื่อเรื่องกรรม การเกิดใหม่ ชาตินี้ ชาติน้ำ และพลังอำนาจที่ไม่มีตัวตน (มองไม่เห็น)
- ๓) การยอมรับอำนาจที่สูงกว่าด้วยเวทมนต์คาถา ซึ่งบังคับให้เป็นไปตามความประสงค์

ทั้งสามอย่างนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เรื่องไสยศาสตร์เป็นลักษณะข้อที่สาม คือการใช้เวทมนตร์คาถาทั้งทางตรงและทางอ้อม ความเชื่อในเรื่องพลังอำนาจที่มีอยู่ในเครื่องรางของขลัง ทั้งที่เกิดตามธรรมชาติ และเกิดจากการปลุกเสกเวทมนตร์คาถาเข้าไป ความเชื่อเรื่องโชคกลาง ซึ่งมีความสัมพันธ์กับบุคคล สถานที่และเวลา กล่าวได้ว่าไสยศาสตร์เป็นเรื่องของการใช้อำนาจ เวทมนต์คาถา และพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ เพื่อป้องกัน เพื่อรุกราน เพื่อความเจริญรุ่งเรือง ไสยศาสตร์น่าจะเป็นรูปแบบของความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ตามคัมภีร์ที่ ๔ คืออาถรรพเวท

วิวัฒนาการมาจนถึงยุคต้นตระ ซึ่งเจริญในเบงกอลตะวันออก ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นต้นมา เป็นความเชื่อในเรื่องเคราะห์ เชื่อว่าสิ่งเหล่านี้เกิดจากอำนาจภายนอก ถ้าไม่ประกอบพิธีให้ถูกต้องตามเวลา สถานที่ และทิศทาง ก็เกิดเหตุร้ายต่างๆ แก่ตนได้

๔.๔ พิธีกรรม

จากอิทธิพลความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ที่ปรากฏ จึงทำให้มีการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องความเชื่อเหล่านี้ควบคู่กัน โดยพราหมณ์มีบทบาทสำคัญในการประกอบพิธีกรรม เฉพาะพิธีกรรมของพราหมณ์ นครศรีธรรมราชในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช มีหลักฐานพระบรมราชโองการให้พระมหาราชครูและพระยาโกษาธิบดี มีตราบอกให้แก่เจ้าเมือง ผู้รั้งเมือง และกรรมการเมืองนครศรีธรรมราช ให้ประกอบพิธีกรรม ๑๘ พิธีคือ

- ๑) พิธีจองตั้งเปรียงสาดโคม (จองเปรียง ชักโคม-ลอยโคม ขอมมาพระคงคา)
- ๒) พิธีตรียัมพวาย
- ๓) พิธีตรีพวาย
- ๔) พิธียกประตูเมืองทั้ง ๙
- ๕) พิธีทำกลมินลงบาค่ายปากน้ำ
- ๖) พิธีตั้งพระหลักเมือง
- ๗) พิธีทำอุบาทว์เมือง (ทำพิธีขัณฑ์หรือสวดภาณยักษ์)
- ๘) พิธีสงกรานต์
- ๙) พิธีฝังหลักข้างโรง
- ๑๐) พิธีเบิกโชลกนทวาร
- ๑๑) พิธีเบิกไพร
- ๑๒) พิธีทอดเชือก
- ๑๓) พิธีตามเชือก
- ๑๔) พิธีสระหัวช้าง
- ๑๕) พิธีสูดเมฆให้ฝนตก (พิธีขอฝนหรือพิธีพิรุณศาสตร์)
- ๑๖) พิธีสุริยอุปราคา (สุริยุปราคา)
- ๑๗) พิธีทำของหมอควาญ
- ๑๘) พิธีทำหมอควาญ คงครวยะ (หมอช้างนำช้างลงอาบน้ำ)

บรรณานุกรม

- กาญจนา สุวรรณวงศ์. วิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มพราหมณ์ราช
สำนักในสังคมไทย : ศึกษาเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ พระนคร.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ชัยวัฒน์ สีแก้ว. ภูมิถิ่นแผ่นดินนคร. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์ประยูรการพิมพ์, ๒๕๖๑.
- ดาหวัน สะเม้าะ. พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสมัยพระเจ้าจันทร์ภาณุศรีธรรมมาโคกราช –
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ.๑๘๐๒ - ๒๓๕๒). สารนิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
อำมาตย์เอกพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๔๙๙).
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.
- บวร ธัญพืช. สมเด็จพระเจ้าอโศกมหาราช ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช : ภาพสะท้อนชีวิตและสังคมพราหมณ์ใน
สมัยอยุธยา”. วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ หน้า ๑-๓๖. มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๐.
- มานะ ช่วยชู. ตัวตนและการดำรงความเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๔๘.
- รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเจ้าพระยาบดินทร
เดชาอนุชิต (แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๕.
- พระมหाराชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ วิบูลย์เวทย์บรมหงส์ พรหมพงศ์พุดาจารย์ (ชวิน รังสีพราหมณกุล),
เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช :
วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. พิธีกรรมต่างๆ ในนครศรีธรรมราชที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์. นครศรีธรรมราช :
ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๓.

มรดกของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

พราหมณ์ (Brahman) เป็นคำที่คนไทยได้ยืมกันมาเป็นเวลานานมาแล้ว หากย้อนหลังไปก็คงมีคำนี้ในภาคใต้ของประเทศไทยนับเป็นพันปีหรือกว่า ทั้งการออกเสียงและการเขียนเป็นตัวอักษร คำนี้ส่งต่อสืบทอดกันมาจนปัจจุบันทั้งในรูปของการเขียนและการออกเสียง ส่วนอักษรในยุคก่อน จากหลักฐานศิลาจารึกหุบเขาช่องคอยพบว่าเป็นอักษรปัลลวะของอินเดียใต้ ศิลาจารึกหลักอื่นๆ จารึกด้วยอักษรขอม (ก๋อม) อักษรมอญ และอักษรอื่นๆ ที่ยังให้คำตอบไม่ได้ก็มีในศิลาจารึกที่มีอยู่นั้นมีการเขียนคำว่าพราหมณ์เอาไว้บ้าง นั้นย่อมแสดงว่า พราหมณ์หรือเรื่องเกี่ยวกับพราหมณ์ได้เข้ามาในภาคใต้ของประเทศไทยมานานแล้ว

นอกจากตัวอักษรแล้วก็มีเสียงพูดออกมาว่าพราหมณ์ ซึ่งในความเป็นจริงนั้น เสียงพูดย่อมเกิดขึ้นมาก่อนตัวอักษร อีกคำหนึ่งที่มีต่อท้ายพ่วงมากับคำว่าพราหมณ์คือ “ฮินดู” คำทั้งสองนี้มีความหมายที่ไปด้วยกันคือ “พราหมณ์” หมายถึงคนที่สืบเชื้อสายมาจากพรหม หรือคนที่ถือปฏิบัติอย่างหลักการของพราหมณ์ เช่น การบูชาเทพเจ้า การบูชาอัยย และการแต่งกาย เป็นต้น

ส่วนคำ “ฮินดู” เป็นคำที่มีประวัติว่า ศาสนาพราหมณ์กำเนิดที่ฝั่งแม่น้ำ “สินธุ” แต่เสียงชาวอินเดียออกว่า “ฮินดู” จึงมีคำว่า “พราหมณ์-ฮินดู” บางท่านให้ความรู้ไว้ว่า พราหมณ์ที่เรียกว่าฮินดูด้วยจะมีความเคร่งครัดในการปฏิบัติตามหลัก การของพราหมณ์ มากกว่า อย่างไรก็ตาม จะเรียกว่า พราหมณ์ หรือพราหมณ์ฮินดู หรือฮินดู ทั้งหมดนี้ก็คือเนื้อน้ำเดียวกัน นั่นเอง

การมีคำว่าพราหมณ์เกิดขึ้นมาในโลกนี้ก็เกิดจากคนอินเดียที่มีความคิดและสติปัญญาสังเกตธรรมชาติที่มีอยู่ และเห็นว่ามิพลัง จึงคิดต่อว่าต้องมีอะไรสักอย่างที่ทำให้เกิดพลังนั้นๆ ขึ้นมา ไม่ว่าแสงแดด ลม และน้ำ เป็นต้น ด้วยความ กลัวในพลังจากธรรมชาติที่มีอยู่ดังกล่าวจึงเอาใจผู้อยู่เบื้องหลังพลังเหล่านี้และเรียกว่า “เทพเจ้า” และตั้งชื่อต่างกันไป เช่น พระอิศวร พระพรหม พระนารายณ์ พระอินทร์ และพระอุมา เป็นต้น การเป็นเช่นนี้ในอินเดีย นั้น เมื่อนับพันปีมาแล้ว ด้วยความต้องการที่จะบอกที่มาของการเกิดของคนจึงยกให้พระพรหมเป็นใหญ่ และเรียกกลุ่มของตนว่า “พราหมณ์” คือ คนที่เกิดจากพรหม และคิดหลักปฏิบัติขึ้นมาสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น สู่ลูกหลานเหลนไม่สิ้นสุดสืบต่อจนปัจจุบัน พราหมณ์ไม่มี ศาสดาเพียงแต่มีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธีและสืบทอดคำสอนผู้รู้บางท่านจึงกล่าวว่า พราหมณ์ไม่เข้าคุณสมบัติศาสนา แต่ก็เรียก กันว่าศาสนาพราหมณ์ หรือพราหมณ์-ฮินดู กันมาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

ดินแดนไทยภาคใต้หากนับย้อนหลังไปตามหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์แล้วจะยาวนานมาก หากยึดเอาพระโสณะและพระอุตระ พระธรรมทูตที่มาจากพระพุทธศาสนา ในนามของพระธรรมทูตสายที่ ๘ ของพระเจ้า อโศกมหาราช จักรพรรดิแห่งอินเดียแล้วก็นับเอา พ.ศ.๒๓๕ ถ้านับเอาข้อความในคัมภีร์มหานิเทศที่มีคำว่า “ตมฺลิ่งคฺม” (ตามพรลิงค์ ภาษาสันสกฤต) ก็ราว พ.ศ.๕๐๐ เพราะมีข้อยุติแล้วว่า “ตามพรลิงค์” (หรือตมะลิ กมล ตั้งเหมยหลัง) ศูนย์อำนาจการค้าและการปกครองในคาบสมุทไทย อยู่ในพื้นที่อำเภอท่าศาลา สิชล และขนอม

การศึกษาทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ พบว่าพราหมณ์หรือพราหมณ์-ฮินดูเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นศาสนา แรกของโลก แม้บางคนว่าเป็นลัทธิความเชื่อเพราะไม่มีศาสดาอย่างศาสนาอื่นๆ ก็ตาม แต่ความเชื่อหรือลัทธินี้ได้เข้ามาเผยแพร่ ในภาคใต้มาเป็นระยะเวลายาวนานแล้ว ส่วนชนชาติพันธุ์ที่นับถือปฏิบัติตามในสมัยนั้นจะเป็นบรรพชนไทยสยามหรือไม่ ก็อยู่ที่หลักฐานยืนยันกันต่อไป บางคนบางกลุ่มก็สรุปว่าก็บรรพชนไท (ไทย) เพราะแผ่นดินไทยภาคใต้มีคนไทยมากที่สุด ประเพณีและวัฒนธรรมที่ปฏิบัติกันก็คือไทย ด้วยเหตุนี้ในดินแดนไทยภาคใต้ โดยเฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราช มีสิ่งที่แสดงถึงความเป็นพราหมณ์มากมาย ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ความเชื่อและการปฏิบัติต่างๆ แม้ปัจจุบันจะมีเหลือ สืบทอดมาให้เห็นไม่มากนัก แต่ก็มีย่องรอยของความเป็นพราหมณ์ไม่น้อย

เฉพาะในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีร่องรอยความเป็นพราหมณ์ ดังเช่นในตำนานพราหมณ์เมือง นครศรีธรรมราช มีข้อความตอนหนึ่งว่า “แลเรือต้องพายซัดเข้าปากน้ำตรัง แลกรมการบอกหนังสือส่งข่าวมาแจ้งเมืองนคร จึงเจ้าพญานครคิดด้วยกรมหลวงกรมการ สั่งให้ตำรวจมหาดไทยให้ออกไปรับรองครูประนารายณ์เทวารูป พระศรีลักษมี พระมหาวีรย์บรมหงษ์ แลเผด็จธรรมนารายณ์ชีพอเบญจภาษานั้นเข้ามาเมืองนคร ไว้ตำบลฝ่ายปัจฉิมเมือง แลเจ้าพญานคร กรมการบอกหนังสือไปแจ้งเจ้าพระยาโกษา เอากราบทูลล่องธูลีฯ ว่าองค์พระนารายณ์เทวารูปซึ่งเป็นพระราชโองการตรัส ไปแก่จตุทหารนั้นแลบัดนี้เข้ามาถึงนคร และองค์นารายณ์รามายิบัติ มีพระราชโองการให้เจ้าพญาโกษาแต่งเรือใหญ่ลำหนึ่ง เรือน้อย ๖ ลำ ออกไปเมืองนคร จอดไว้ตำบลปากน้ำนครธนา ...เหตุว่าหาดแก้วมีสาริกอิศราต้องเทวาท่านายจึงรู้ว่ามาหา พระนารายณ์เทวารูปเสด็จอยู่เมืองนคร..”

ข้อความในตำนานดังกล่าว ทำให้เห็นร่องรอยที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับพราหมณ์ และศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่เข้ามาฝังรากลึกในนครศรีธรรมราช ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางอำนาจทางการค้าและการปกครองของในคาบสมุทรไทยในอดีต ดังนี้

๑. โบราณสถาน

ในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่เป็นร่องรอยโบราณสถานของพราหมณ์ ๘ แห่ง ล้วนความเป็นรัฐตามพรลิงค์ ในช่วงก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ส่วนในภาคใต้มีอาณาจักรโบราณ ๓ อาณาจักร คือตามพรลิงค์ ศรีวิชัย และศรีธรรมราช มหานคร ที่เป็นที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับความเป็นพราหมณ์ในปัจจุบัน ส่วนลังกาสุกะซึ่งอยู่บริเวณตอนล่างในปัจจุบัน และที่เป็นประเทศมาเลเซีย ล้วนมีความสัมพันธ์ทางสายชาติพันธุ์ไทย

ปากน้ำลิซล ซึ่งเคยเป็นพื้นที่การค้าทางทะเลของรัฐตามพรลิงค์

เขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชในสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อมีการเปลี่ยนระบบบริหารราชการเป็นมณฑล และจังหวัด พื้นที่นี้บางอำเภอเคยเป็นศูนย์กลางในการปกครองของอาณาจักรตามพรลิงค์ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร เช่น สิชล ขนอม นบพิตำ ท่าศาลา และลานสกา ในเขตอำเภอเหล่านี้มีหลักฐานทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์ยืนยันถึงการเป็นเมืองสำคัญที่บ่งชี้ถึงความมีอำนาจ ความเป็นศูนย์กลางหลายด้าน เช่น ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง เป็นต้น

ในเขตพื้นที่ดังกล่าว นักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์ และนักมนุษยวิทยา ได้ศึกษาค้นคว้ากันมาพอสมควร จนได้หลักฐานที่ยืนยันได้ว่าเป็นดินแดนเก่าแก่ที่ตั้งในคาบสมุทรสยามหรือคาบสมุทรไทยมาตั้งแต่ราว พ.ศ.๕๐๐ หรือก่อนหน้านี้อาณาจักรที่กล่าวข้างต้น คือ ตามพรลิงค์ (ตมลิงคัม) ศรีวิชัย ศรีธรรมราชมหานคร และลังกาสุกะหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งที่บ่งชี้หรือบอกได้ว่าอาณาจักรหรือเมืองเก่าต่างๆ เกิดขึ้นในยุคสมัยใด คือ หลักฐานทางโบราณคดีที่เป็นโบราณสถาน เคยเป็นศูนย์กลางการปกครองของ ๓ อาณาจักร คือ ตามพรลิงค์ ศรีวิชัย และศรีธรรมราชมหานคร จึงปรากฏมีโบราณสถานต่างๆ ที่บอกถึงความเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรเก่าหลายแห่งดังนี้

๑.๑ โบราณสถานเขาคา เป็นโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอสิชล บนเนินเขาที่ชื่อว่า “เขาคา” ชื่อนี้สันนิษฐานกันว่ามีมาจากชื่อ “นางทุรคา” ซึ่งเป็นชื่อหนึ่งของพระนางอุมามะพระชายาของพระอิศวร อีกกระแสหนึ่งเชื่อว่าพื้นที่นี้มีห้วยคาขึ้นเป็นที่บริเวณกว้างจึงเรียกว่า “เขาคา” และบ้างก็ว่าก่อสร้างค่างคา จึงเรียกว่า “เขาคา” ในส่วนของที่มาชื่อโบราณสถานแห่งนี้ก็คงให้ความคิดเห็นกันแต่ยังไม่มีข้อยุติ จากการสันนิษฐานและประมาณการอายุของนักโบราณคดีนั้นประมาณอายุว่าสร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๓ คือ พ.ศ.๑๒๐๐ เศษ ซึ่งจะมีอายุร่วมสมัยกับปรมาณันท์โบราณสถานพราหมณ์อินดู ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกับบุโรพุทโธ โบราณสถานพุทธในประเทศอินโดนีเซีย รวมทั้งบูจังวัลเลย์โบราณสถานพราหมณ์ปนพุทธในรัฐเคะห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย ในปัจจุบัน จุดที่ตั้งของเขาคาอยู่ใกล้ทางน้ำ เป็นการบอกว่าสถานที่ทำพิธีจะต้องมีน้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญตามความเชื่อของพราหมณ์-อินดู นั่นคือเรื่องพระแม่คงคาที่จะนำพลังจิตวิญญาณไปสู่สวรรค์ และเรียกแม่น้ำคงคาว่าคงคาสวรรค์ เขาคาตั้งอยู่ที่ใกล้กับคลองทอน เมื่อลงจากเขาคาก็จะถึงริมฝั่งคลองทอน ประหนึ่งเป็นแม่น้ำคงคา

จากการศึกษาของนักโบราณคดีและประวัติศาสตร์สรุปได้ว่า เขาคาเป็นศูนย์กลางของการบูชาเทพราชชุมชนรายรอบซึ่งเป็นมณฑล (มณฑล) เปรียบได้กับวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารที่มีองค์พระมหาธาตุเจดีย์อยู่กลางและมีเจดีย์ราย ๑๕๐ องค์ มณฑลรอบบริเวณเขาคาตั้งอยู่เป็นลักษณะวงกลมรายรอบ ในการสำรวจแหล่งโบราณสถานในอำเภอสิชล ท่าศาลา นบพิตำนั้น นักโบราณคดีกล่าวว่ายังมีมณฑลอยู่อีกราว ๓๐ แห่ง ซึ่งยังมีได้ดำเนินการขุดค้นหากได้ดำเนินการขุดค้น หลักฐานทางโบราณคดีของอาณาจักรตามพรลิงค์ก็จะเพิ่มขึ้น อันจะเป็นหลักฐานสำคัญในการศึกษาและวิจัยทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์

ในเรื่องนี้นักโบราณคดีคนสำคัญคนหนึ่ง (ดร.พิสิฐ เจริญวงศ์) กล่าวว่าขณะนี้การขุดค้นในพื้นที่บริเวณนี้มีน้อย ควรจะได้ดำเนินการขุดค้นศึกษาให้มากขึ้น เพื่อหาคุณค่าทางด้านโบราณคดี ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และด้านอื่นๆ จะได้เกิดตามมา ทั้งนี้เพื่อให้คำตอบเกี่ยวกับตามพรลิงค์ ศรีวิชัย รวมทั้งศรีธรรมราชมหานครได้ชัดเจนยิ่งขึ้นด้วย เพราะสามอาณาจักรแดนใต้มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันทางด้านการปกครอง และเชื่อว่าชนชาติที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่นี้

มีทั้งไทรยวม ชวา-มลายู อินเดียน และศรีลังกา ไทรยวมเป็นประชากรหลัก เพราะจากสายธารทางศิลปะและวัฒนธรรมที่ไหลมาถึงปัจจุบันยังมีอยู่เป็นจำนวนมาก ในลักษณะการผสมผสานที่เรียกว่า “พหุวัฒนธรรม”

โบราณสถานเขาคาตั้งอยู่บนเนินเขาสูง ขึ้นบันไดหลายชั้นจึงจะถึงตัวอาคารก่อสร้างซึ่งมีหลายอาคารทั้งขนาดกลาง ขนาดใหญ่ จากอาคารหนึ่งไปอีกอาคารหนึ่งเป็นทางต่างระดับ สองข้างเขาซ้ายมีทางลง และมีบาราย (แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์) น้ำในบารายนี้จะตกไปตรงองค์ศิวิลิ่งค์และโยนิที่ตั้งอยู่ในอาคารหลังใหญ่ศูนย์กลางของโบราณสถานเขาคา มีการสร้างด้วยอิฐยกกระดี่ขึ้นสูงจากพื้น เดิมเคยมีศิวิลิ่งค์และโยนิจำนวนมาก ปัจจุบันถูกเคลื่อนย้ายไปยังที่อื่นขณะนี้เหลือฐานโยนิหรือโยนิโถระขนาดใหญ่อยู่ ๑ อัน เมื่อมีการสรงน้ำจากองค์ศิวิลิ่งค์และผ่านลงไปยังฐานโยนิหรือโยนิลิ่งค์ น้ำศักดิ์สิทธิ์ก็จะไหลลงไปตามท่อโสมสูตรลงไปยังด้านล่างรอบข้างตัวอาคารพิธี ผู้ที่เข้าไปพื้นที่ดังกล่าวจะรองรับน้ำศักดิ์สิทธิ์ มาลูบหัวลูบหน้าหรือดื่มเพื่อเป็นสิริมงคล ลักษณะเช่นนี้ก็พอเทียบได้กับน้ำพระพุทธรณ์ในพระพุทธศาสนา

โบราณสถานเขาคา

ที่เขาคามีสี่สิ่งสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งตามความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นสิ่งคบบรรพต หรือสวยามภูลิงค์ เป็นคิวลึงค์ที่เทพเจ้าสร้างขึ้นบูชามีขนาดใหญ่ เป็นหินก้อนที่มีลักษณะอวัยวะเพศชายซึ่งหมายถึงเฉพาะ คิวลึงค์นั่นเอง ด้วยเหตุนี้อาณาจักรแห่งนี้จึงมีชื่อว่า “ตามพวลิงค์” (หรือตัมลึงค์) ซึ่งมีความหมายว่า ไขสีทองแดง (อวัยวะเพศชายสีทองแดง) และสัญลักษณ์นี้ก็สอดคล้องกับคำว่า ดินแดนสุวรรณภูมิที่แปลว่า ดินแดนทอง (สีทอง) อย่างไรก็ตาม การศึกษาเรื่องตามพวลิงค์ยังมีการศึกษากันต่อไป และเป็นเรื่องที่น่าสนใจ เพราะเป็นอาณาจักรที่ต่างชาติดันที่ก่อก่อเอาไว้หลายชื่อ เช่น ตมลิ กมลิ ตั้งเหมยหลิง และลิกอร์ เป็นต้น อาณาจักรนี้เชื่อว่ามีคนนับถือทั้งศาสนาพราหมณ์ และพุทธในระยะเวลาใกล้เคียงกัน นักโบราณคดีท่านหนึ่งสรุปว่า กมลิ และตมลิ หมายถึงดอกบัวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนานั่นเอง

๑.๒. โบราณสถานตุมปัง เป็นโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๔ สำนักศิลปากรที่ ๑๒ ได้เข้าไปสำรวจ ได้พบชิ้นส่วนรูปเคารพท่อนล่าง ครึ่งแรกสันนิษฐานว่าเป็นรูปพระนารายณ์ ครั้นเมื่อขุดแต่งและบูรณะ โบราณสถานตุมปังใน พ.ศ.๒๕๔๕ ก็ขุดพบอีกสองชิ้นคือ ส่วนกลาง และส่วนบน เมื่อต่อกันแล้ว นักประมาณติวิทยาสรุปว่าพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร บ้างก็สรุปว่า พระโพธิสัตว์อริยเมตไตร ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาพุทธ ซึ่งพอสรุปได้ว่าโบราณสถานตุมปังเป็นโบราณสถานที่เกี่ยวเนื่องกันของสองศาสนา คือศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาพุทธ อาคารพิธีสามหลังของโบราณสถานตุมปังมีความสอดคล้องกับรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของปรมานัน พราหมณสถานในอินโดนีเซียซึ่งมีอายุรุ่งเรืองราวเดียวกัน ด้วยมีการหาค่าอายุอิฐของโบราณสถานตุมปัง แล้วคือเฉลี่ยจากอายุอิฐ ผลปรากฏว่าได้ค่าอายุตรงกับ พ.ศ.๑๒๘๐

โบราณสถานแห่งนี้จึงเชื่อมโยงไปสู่โบราณสถานสำคัญของนครศรีธรรมราชอย่างน้อยอีก ๒ แห่ง คือ โมคลาน และวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ด้วยมีคำร่ายกรองเป็นหลักฐานว่า “ตั้งดินตั้งฟ้า ตั้งหญ้าเข้ดมอม โมคลานตั้งก่อน เมืองคอนตั้งหลัง...” ข้อความนี้จึงบอกถึงความเก่าแก่ และเชื่อมโยงไปสู่การสร้างพระมหาธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช เพราะมีตำนานพระเจ้าศรีธรรมมาโคกราว่า ใน พ.ศ.๑๕๓๕ มีการสร้างวัด ๙ วัด เช่น วัดปะ วัดท่าไทร และวัดตะปิง เป็นต้น วัดตะปิงที่วานี้คือ วัดตุมปังนั่นเอง สิ่งนี้ย่อมบอกได้ว่าเมื่อพราหมณ์สร้างสถานอาคารพิธีเอาไว้เมื่อศาสนาพราหมณ์เสื่อมลง ศาสนาพุทธก็เข้าไปแทนที่อย่างกรณีของโบราณสถานตุมปัง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเคลื่อนจากบริเวณพื้นที่ท่าศาลาไปสู่ศูนย์กลางศรีธรรมราช คือพระมหาธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช

๑.๓. โบราณสถานโมคลาน เป็นโบราณสถานที่ตั้งอยู่ในชุมชนบ้านโมคลานซึ่งเป็นชุมชนใหญ่ อุดมสมบูรณ์ ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐานของประชากรในชุมชนอยู่ตามแนวยาวของสันทรายเก่า ลักษณะของชุมชนกระจาย ในแนวยาวเหนือ-ใต้ มีลำน้ำไหลมาจากเทือกเขานครศรีธรรมราช ผ่านชุมชนโมคลาน ๒ สาย แล้วไปลงทะเลที่อ่าวไทย ได้แก่ คลองชุมขลิง (คลองยิง) และคลองโต๊ะเน้ง (คลองโมคลาน) แต่เดิมคลองทั้งสองนี้คงเป็นลำน้ำขนาดใหญ่เพราะยังมีร่องรอยของตะกอนและการกัดเซาะ

โบราณสถานโมคลานเป็นเทวสถานโบราณของพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔ ต่อมาถูกทิ้งร้างไป มีการค้นพบร่องรอยหลักฐานทางโบราณคดีได้แก่ เนินซากโบราณสถาน สระน้ำโบราณ เป็นส่วนของสถาปัตยกรรมมาแต่เดิมโบราณวัตถุจำพวกหิน เช่น ฐานโยนิ เศษภาชนะดินเผา แสดงให้เห็นว่าโบราณสถาน

แห่งนี้เป็นชุมชนโบราณเก่าแก่ที่มีมาก่อนการตั้งถิ่นฐานของเมืองนครศรีธรรมราช ค้นพบครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗ สภาพทั่วไปในขณะนั้นยังเป็นป่าทึบ ต่อมา พ.ศ.๒๕๑๑ โครงการสำรวจทางโบราณคดีไทย-อังกฤษ นำโดยศาสตราจารย์ลูฟส์ (H.H.E.Loofs) ได้เข้าสำรวจพบเสาหินเป็นจำนวนมากถูกนำมาปักไว้เป็นระยะห่างเท่าๆกัน หลักหินแนวแรกกับแนวสุดท้าย วัดจากทิศเหนือสุดถึงใต้สุดอยู่ห่างกันประมาณ ๔๖ เมตร (บ้างก็ว่าในการค้นพบครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๗ แนวหลักหินอยู่ห่างกันประมาณ ๔๐๐ เมตร โดยหลักหินแนวนอกสุดถูกทำลายลงจากการบุกรุกจับจองที่ดินทำกินของชาวบ้านบริเวณนี้ ปัจจุบันถูกรื้อถอนหมดแล้ว) ร่องรอยหลักฐานอื่นๆ ที่พบก่อนการขุดแต่งบูรณะโดยกรมศิลปากร มีสภาพเป็นเนินดินปนอิฐ ขนาดประมาณ ๖๐ x ๙๐ เมตร ด้านทิศตะวันออกของเนินโบราณสถานมีร่องรอยสระน้ำขนาดใหญ่ ๑ สระ ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ทอดยาวขนานไปกับแนวโบราณสถาน ปัจจุบันต้นเขินเกือบไม่เห็นร่องรอย โบราณสถานวัดโมคลานได้ถูกทิ้งร้างไปจนถึง พ.ศ.๒๔๘๐ จึงได้มีพระภิกษุเข้ามาสร้างเป็นสำนักสงฆ์ ต่อมาได้ยกฐานะเป็นวัดคือ “วัดโมคลาน”

ฐานพระสยม บริเวณตลาดท่าชี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช

๑.๔ โบราณสถานฐานพระสยม เป็นโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนท่าชี ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช คำว่า “พระสยม” หรือ “รํสยมภูวนาล” เป็นพระนามหนึ่งของพระอิศวรหมายถึง “ผู้ที่เกิดขึ้นเอง” ลักษณะศาสนสถานเหลือเพียงส่วนฐานของอาคารรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก อาคารแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นคูหารูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส ภายในประดิษฐานศิวลึงค์บนฐานโยนิ ส่วนที่สองเป็นร่องรอยพื้นอิฐติดต่อ

กับฐานอาคารยาวต่อเนื่องไปทางด้านหน้า มีแท่นฐานเสา สันนิษฐานว่าส่วนนี้เป็นอาคารโถง หลังคาเครื่องไม้มุงกระเบื้อง และมีแท่นฐานที่สันนิษฐานว่าสำหรับประดิษฐานรูปโคนนทิ (ปัจจุบันใช้เป็นที่ตั้งของฐานโยนิอีกฐานหนึ่ง) อายุสมัยตกอยู่ในสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ถึงสมัยอยุธยาตอนต้น

ฐานพระสยามนี้แสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายแพร่เข้ามาในเขตเมืองนครศรีธรรมราช อย่างน้อยราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๘ จึงอาจเป็นไปได้ว่าฐานพระสยามคือหอพระอิศวรดั้งเดิมของชุมชนพราหมณ์ ก่อนที่จะมีการสร้างหอพระอิศวรที่ถนนราชดำเนิน ในทำเนียบข้าราชการเมืองนครศรีธรรมราชครั้งรัชกาลที่ ๒ ระบุว่าให้มีตำแหน่ง “ขุนรามราชา” ถือศักดินา ๒๐๐ เป็นพนักงานรักษาพระสยามภูวนาถ สังกัดในศาลตุลาการ กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๓๔ หน้า ๑๕๓๐ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ และประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๕ ตอนที่ ๑๒๖ หน้า ๓๙๘๒ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ เนื้อที่โบราณสถานประมาณ ๒ งาน ๑๔.๓๒ ตารางวา

๑.๕ โบราณสถานโบสถ์พราหมณ์ เป็นโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนราชดำเนิน ตลาดท่าม้า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ในบริเวณเดียวกับหอพระอิศวร ห่างไปทางทิศใต้ประมาณ ๘ เมตร เทวสถานโบสถ์พราหมณ์เป็นศูนย์รวมของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อประกอบพิธีกรรมที่สำคัญมาแต่โบราณ โดยเฉพาะพิธีตรียัมปวาย และตรีปวาย อันเป็นพิธีสำคัญมากของพราหมณ์ทั้งลัทธิไศวนิกายและไวษณพนิกาย

โบสถ์พราหมณ์ หลังจากกรมศิลปากรขุดค้นทางโบราณคดีเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๘

เทวรูปสำคัญที่พบหรือมีประวัติว่าเคยนำมาเก็บรักษาที่โบสถ์พราหมณ์ ได้แก่ พระศิวนาฏราชสี่กรสำริด ศิลปะอินเดียภาคใต้ ราชวงศ์โจฬะ พระอุมา สำริด ศิลปะอินเดียภาคใต้ พระวิฆณุ ๔ กร สำริด ศิลปะลพบุรี พระหริหระ ๔ กร สำริด ศิลปะสุโขทัย พระคเณศ ๔ กร สำริด จำนวน ๒ องค์ และพระคเณศสองกรสำริด นอกจากนี้ยังพบประติมากรรมหงส์ สำริด ศิลปะอินเดียภาคใต้ และนางกระดานไม้

จากการขุดค้นทางโบราณคดีเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๘ ได้พบร่องรอยฐานรากอาคารก่ออิฐ มีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๒๒ เมตร พื้นที่ด้านในเป็นห้องคูหา ด้านหน้าเป็นอาคารโถงลักษณะแบบเดียวกันกับโบราณสถานฐานพระสยาม ที่ถนนท่าชี ในตัวเมืองนครศรีธรรมราช อายุการสร้างสมัยอยุธยาตอนต้น กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๓๔ หน้า ๑๕๓๐ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๕๓๙

๑.๖ โบราณสถานหอพระอิศวร เป็นโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนราชดำเนิน ตลาดท่าม้า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช เป็นศาสนสถานในศาสนาพราหมณ์ลัทธิไศวนิกาย บูชาพระอิศวรหรือพระศิวะเป็นใหญ่ สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประดิษฐานศิวลึงค์ศิลา ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของพระศิวะ ภายในยังเคยเป็นที่ประดิษฐานเทวรูปสำริดอื่นๆ ได้แก่ พระศิวนาฏราช พระอุมา พระคเณศ และหงส์

หอพระอิศวร หลังจากกรมศิลปากรบูรณะเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๘

หอพระอิศวรมีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐปูน แพนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง ๖.๕๐ เมตร ยาว ๘.๕๐ เมตร สูงประมาณ ๙ เมตร หลังคาหน้าจั่วทรงไทย ไม่มีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ประวัตการสร้างนั้นไม่ปรากฏชัด แต่สันนิษฐานว่าคงสร้างร่วมกับหอพระนารายณ์ และโบสถ์พราหมณ์ ตั้งแต่สมัยอยุธยา ตามความเชื่อในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู บริเวณด้านหน้าของหอพระอิศวรเป็นที่ตั้งของ “เสาชิงช้า” จากหลักฐานภาพถ่ายเก่าแสดงให้เห็นว่าเคยตั้งอยู่ในบริเวณนี้มาก่อน ต่อมาได้มีการย้ายไปตั้งในพื้นที่ทางด้านทิศใต้ ทับอยู่บนซากโบราณสถานโบสถ์พราหมณ์ กระทั่งใน พ.ศ.๒๕๕๘ กรมศิลปากรได้ทำการบูรณะขึ้นใหม่ จึงย้ายเสากลับมาตั้งยังตำแหน่งดั้งเดิม

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๓๔ หน้า ๑๕๓๐ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙ และประกาศกำหนดเขตที่ดินโบราณสถาน ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๙๕ ตอนที่ ๑๒๖ หน้า ๓๙๘๑ วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๑ พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๑ ไร่ ๖๒.๕ ตารางวา

๑.๗ โบราณสถานหอพระนารายณ์ เป็นโบราณสถานซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนราชดำเนิน ตลาดท่าม้า ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช อยู่ตรงข้ามกับหอพระอิศวร เป็นโบราณสถานในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ลัทธิไวษณพนิกาย บูชาพระนารายณ์เป็นใหญ่ สร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมเนื่องในลัทธิไวษณพนิกาย และประดิษฐานเทวรูปพระนารายณ์

หอพระนารายณ์

หอพระนารายณ์ มีการบูรณะมาแล้วหลายครั้ง การบูรณะครั้งใหญ่ที่สุดเกิดขึ้นในสมัยพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดนครศรีธรรมราช (พ.ศ.๒๔๖๒-๒๔๗๕) โบราณวัตถุสำคัญที่พบในหอพระนารายณ์ ได้แก่เทวรูปพระนารายณ์สี่กร ทำด้วยหินทราย ลักษณะเป็นเทวรูปปูนเก่า อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๑ ปัจจุบันนำมาเก็บรักษาและจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช ส่วนเทวรูปพระนารายณ์ที่ประดิษฐานอยู่ภายในหอ นั้น กรมศิลปากรจำลองแบบตามภาพถ่ายเก่า ลักษณะเป็นเทวรูปในศิลปะอยุธยา และผลจากการขุดค้นทางโบราณคดีเมื่อ พ.ศ.๒๕๕๘ พบว่าอาคารหอพระนารายณ์หลังปัจจุบัน สร้างทับอาคารหลังเก่าที่สร้างมาตั้งแต่สมัยอยุธยา แต่อาคารปัจจุบันมีขนาดเล็กกว่า

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๕๓ ตอนที่ ๓๔ หน้า ๑๕๓๐ วันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๗๙

๑.๘ แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ เป็นแหล่งน้ำที่ใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกสำหรับกษัตริย์อินเดียตั้งแต่สมัยพระเวท เรียกว่า “พิธีราชสุยะ” (พิธีราชาภิเษกของกษัตริย์) ต่อมาพิธีนี้แพร่เข้ามาสู่นครศรีธรรมราช ในพิธีดังกล่าวพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีเตรียมสรงน้ำมูรธาภิเษก ก่อนที่จะรับการถวายสิริราชสมบัติ น้ำอภิเษกนี้ตามตำราของพราหมณ์ให้ใช้น้ำจากแม่น้ำ ๕ สาย ในชมพูทวีป คือ แม่น้ำคงคา แม่น้ำยมนา แม่น้ำนที แม่น้ำจิรวดี และแม่น้ำสรภู ซึ่งเรียกรวมว่า “ปัญจนที” สาเหตุที่ต้องใช้น้ำดังกล่าว เพราะน้ำในแม่น้ำทั้ง ๕ สายนี้ ไหลมาจากเขาไกรลาส ซึ่งถือว่าเป็นที่สถิตของพระศิวะ (บังอร ปิยะพันธุ์, ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : ๒๕๓๗ หน้า ๕๕)

การประกอบพิธีบรมราชาภิเษกของกษัตริย์ไทย จะใช้น้ำศักดิ์สิทธิ์จากแหล่งต่างๆ ในประเทศไทย ไปทำน้ำอภิเษก เฉพาะที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ใช้น้ำจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ๖ แห่ง คือ

- ๑) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดหน้าพระลาน ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- ๒) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดเสมาเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- ๓) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดเสมาชัย (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) อยู่บริเวณโรงเรียนเทศบาลวัดเสมาเมือง ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- ๔) บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดประตูลำ (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง) อยู่บริเวณโรงเรียนอนุบาลนครศรีธรรมราช (ณ นครอุทิศ) ตำบลคลัง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- ๕) แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ห้วยเขมาห้วย ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
- ๖) แหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ห้วยปากนาคราช ตำบลเขาแก้ว อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

บ่อน้ำวัดหน้าพระลาน

บ่อน้ำวัดเสมาเมือง

บ่อน้ำวัดเสมาชัย

บ่อน้ำวัดประตูลาว

แหล่งน้ำห้วยเขมหายชัย

แหล่งน้ำห้วยปากนาคราช

นอกจากการใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกแล้ว ยังใช้ในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา หรือพิธีถือน้ำสาบานด้วย พิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยาเป็นพิธีของกษัตริย์ในอินเดีย เป็นพิธีมีความสำคัญต่อผู้ถืออาวุธหรือผู้หาเลี้ยงชีพด้วยคมอาวุธ บุคคลดังกล่าวต้องทำพิธีสาบานตนเข้าสวามิภักดิ์ต่อกษัตริย์หรือเจ้าผู้ครองนครว่าจะซื่อสัตย์สุจริต พิธีจะเริ่มโดยใช้อาวุธ หอก ดาบกริช ซึ่งเป็นอาวุธไปล้างทำความสะอาด พราหมณ์จะทำพิธีโองการแช่งน้ำลงไปใต้น้ำมนต์ที่ได้มาจากการล้างอาวุธ แล้วพราหมณ์ในพิธีทำการตักน้ำพระพิพัฒน์สัตยาให้ผู้ร่วมพิธีดื่มกิน

ผลของการถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เชื่อกันว่าผู้ทุจริตคิดไม่ซื่อจะมีอันเป็นไปต่าง ๆ นานา อาวุธที่ใช้ล้าง น้ำมนต์จะกลับมาทำร้ายผู้นั้น พิธีนี้ถือว่าเป็นพิธีศักดิ์สิทธิ์พิธีหนึ่งของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช สมัยแรกทำพิธีที่ โบสถ์พราหมณ์ สมัยต่อมาคือสมัยอยุธยาตอนปลายได้เปลี่ยนไปใช้พระวิหารหลวงในวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารแทน

๒. โบราณวัตถุ

๒.๑ เทวรูปพระศิวะ (หรือพระอิศวร) เป็นเทพเจ้าชั้นสูงองค์หนึ่งของศาสนาพราหมณ์ตามลัทธิไศวนิกาย เป็นหนึ่งในเทพเจ้านับสิบองค์ของพหุเทวนิยมในอินเดียได้ พระศิวะยังเป็นที่นับถือของพวกนับถือผีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับความตาย โดยปรกติพระศิวะได้รับการกล่าวถึงในสองลักษณะ คือ ลักษณะแรก คือผู้ไม่มีรูปร่าง พระองค์ คือผู้ที่รวมกันกับพรหมมัน เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ลักษณะที่สอง คือผู้ที่ปรากฏรูปศิวลึงค์คู่กับโยนิ (อุปมาได้ว่าพระศิวะประทับคู่พระปารวตี) ลักษณะที่สองนี้เป็นความเชื่อที่พราหมณ์ได้นำเข้ามาที่เมืองนครศรีธรรมราช

พระศิวะมีพระนามทั้งหมด ๑๐๘ ชื่อ แต่ละชื่อล้วนก็ทรงอิทธิฤทธิ์ไม่น้อย ซึ่งเป็นที่มาของตัวเลข “๑๐๘” เช่น อรหันต์ ๑๐๘ ลูกประคำ ๑๐๘ คาถา ๑๐๘ สมุนไพรรักษา ๑๐๘ เป็นต้น

พระอิศวรมีพระชายาคือพระปารวตีประทับอยู่ ณ เขาไกรลาส อันเป็นศูนย์กลางแห่งจักรวาล พาหนะของพระอิศวรคือโคนนทิ (หรือโคอุสุภราช) ซึ่งเป็นวัวเพศผู้สี่ขาวล้วน ถือเป็นสัตว์มงคลแห่งศาสนาพราหมณ์ (บวร ชัยพีช. สมเด็จพระเจ้าอโศกมหาราช ม.ป.ป. หน้า ๒๑๙)

นอกจากเทวรูปพระศิวะในรูปแบบ “คิวลิงค์” แล้วยังมีโบราณวัตถุสำคัญองค์หนึ่งคือ “คิวนาฏราช” ถือเป็นปางหนึ่งของพระศิวะ เป็นบรมครูของศิลปะการร่ายรำหรือนาฏยศาสตร์ของอินเดีย และเชื่อว่าการเต้นรำของพระศิวะก่อให้เกิดการสร้างโลกและมนุษย์ ประติมากรรมโลหะสำริดนี้เป็นศิลปะอินเดียภาคใต้ในราชวงศ์โจงพะจากโจงพะมณฑล ประเทศอินเดีย ปัจจุบันเก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

คิวนาฏราช

คิวลิงค์และโยนิ (องค์กลาง)

๒.๒ คิวลิงค์ เป็นรูปเคารพแทนองค์พระศิวะ ทำเป็นรูปอวัยวะเพศชาย ถือเป็นสัญลักษณ์พระศิวะที่พราหมณ์ลัทธิไศวนิกายนับถือในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชตอนเหนือ (อำเภอสิชล อำเภอขนอม) ได้พบคิวลิงค์ซึ่งทำด้วยหินเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นชัดเจนว่าพื้นที่บริเวณนี้เคยเป็นชุมชนพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายที่นับถือพระศิวะหรือพระอิศวรเป็นเจ้าอยู่มาก

คิวลิงค์องค์ที่โดดเด่นในจังหวัดนครศรีธรรมราชคือคิวลิงค์ทองคำขนาดเล็กซึ่งพบที่ถ้ำเขาพลีเมืองตำบล สิชล อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช อายุประมาณ ๑,๓๖๐ ปี ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราชตั้งแต่วันที่ ๑ เมษายน ๒๕๕๗ เป็นต้นมา

ความเชื่อเรื่องคิวลิงค์เป็นความเชื่อของชาวอินเดียใต้ที่นับถือพระศิวะเป็นเจ้า เชื่อพระศิวะที่ผูกพันกับสิ่งแวดล้อมและสัมพันธ์กับพระองค์ เช่นกับภูเขา และกับความตาย ดังนั้นจึงมีชื่อที่ผูกอยู่กับสิ่งนั้น เช่น คิวาลัย (ที่อยู่ของพระศิวะ) ศิริสระ (ผู้เป็นใหญ่แห่งภูเขา) ภูเตศวร (พระผู้เป็นใหญ่แห่งความตาย) เป็นต้น

มีนิทานบอกเล่าสาเหตุของการนับถือศิวิลิ่งค์ ว่าเข้าวันหนึ่งเทวดาทั้งหลายพร้อมที่จะขึ้นไปเฝ้าพระศิวะแล้ว แต่พระศิวะยังนอนแกล้งฝ้ายอยู่กับพระอุมา จนรู้สึกแปลกใจว่าทำไมไม่มีใครมา พอมองไปรอบๆ กลับต้องตกพระทัยอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นเทวดาทั้งหลายทอดพระเนตรพระองค์อยู่ ด้วยความละอายพระทัย พระศิวะจึงตรัสขึ้นด้วยความเดือดดาลว่า “ตอนนี้รีบไปเบี่ยงหน้า ให้เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย จงนับถือสิ่งของข้าแทนข้า” ตั้งแต่นั้นมาเทวดาและมนุษย์ก็นับถือศิวิลิ่งค์หรืออวัยวะเพศชายของพระศิวะแทนองค์พระศิวะ

ศิวิลิ่งค์ จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

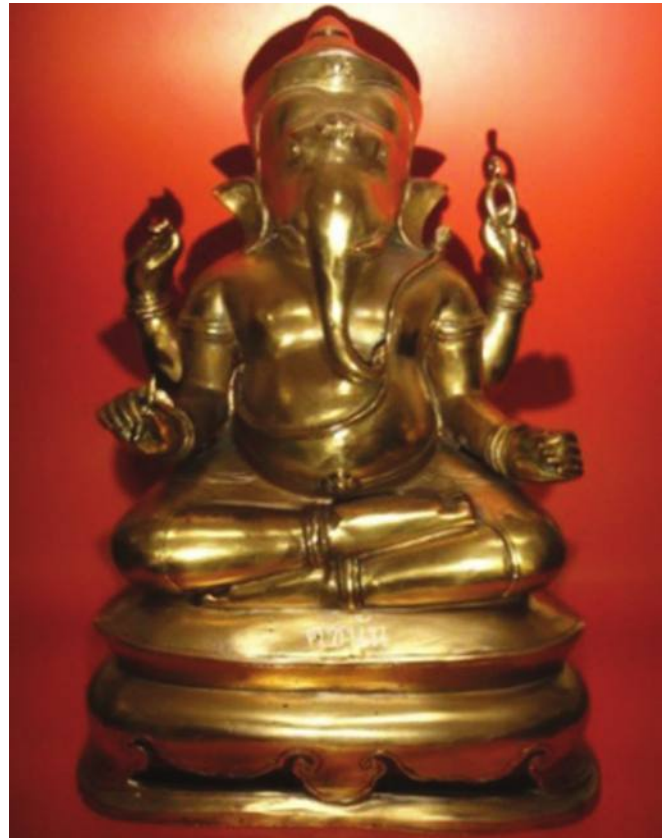
ศิวิลิ่งค์ทองคำ พบที่เขาสาลีเมือง อำเภอลือลา นครศรีธรรมราช

๒.๔ พระพิฆเนศ (พิฆเนศวร) เป็นเทพเจ้าชั้นสูงลักษณะเด่นคือมีงาสองงา มีประวัติว่าครั้งหนึ่งปรศุราม (ซึ่งเป็นอวตารปางหนึ่งของพระวิษณุ) ขึ้นไปเฝ้าพระอิศวรที่เขาสาลีเวลาหนึ่งพระศิวะกำลังบรรทม พระพิฆเนศจึงห้ามมิให้ปรศุรามเข้าไป แต่ปรศุรามถือว่าตนเองเป็นคนโปรดของพระศิวะ จะเข้าไปเฝ้าพระศิวะให้ได้ จึงเกิดวิวาทกันกับพระพิฆเนศถึงขั้นรบกัน พระพิฆเนศใช้วงจับปรศุรามหมุนและขว้างไป จนปรศุรามสลบ เมื่อฟื้นขึ้นมาปรศุรามใช้ขวานซึ่งเป็นอาวุธที่พระศิวะประทานมาขว้างไปที่พระพิฆเนศ พระพิฆเนศเห็นขวานและจำได้ว่าเป็นอาวุธของพระศิวะพระบิดา ซึ่งประทานให้ ปรศุวารจึงไม่ยอมต่อสู้เนื่องจากเห็นว่าเป็นอาวุธของพระบิดา แต่กลับก้มลงรับคมขวานด้วย งาข้างหนึ่งทำให้งาข้างหนึ่งหักไป

ส่วนที่พระพิฆเนศ (หรือพระขันธกุมาร) มีเศียรเป็นช้างมีตำนานบอกเล่าว่า เนื่องจากเมื่อเจริญวัยถึงขั้นทำพิธีโสกันต์ (โกนจุก) พระศิวะพระบิดาได้มีบัญชาให้เชิญเทพเจ้าต่าง ๆ มาร่วมในงานพิธี ขณะนั้นพระวิษณุซึ่งกำลังบรรทมอยู่ ณ เกษียรสมุทร เมื่อถูกปลุกให้ตื่นจากบรรทม ทรงพลั้งโง่ซนไปว่า “ไอ้ลูกหัวทลาย ช่างกวนใจจริง” ด้วยวาจาสิทธิ์ของพระวิษณุนี้ได้ทำให้ศีรษะของพระขันธกุมารหายไปทันที ท่ามกลางความตกใจของเหล่าทวยเทพ พระศิวะจึงมีบัญชาให้พระวิษณุกรรมลงไปยังโลกมนุษย์ เพื่อหาหัวคนที่ถึงแก่ความตายไปแล้ว โดยต้องเอาผู้ที่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตกอันเป็นทิศของคนตายมาต่อเป็นเศียรพระขันธกุมาร ปรากฏว่ายังไม่มีผู้ใดถึงที่ตาย พบแต่เพียงช้างแม่ลูกอ่อนคู่หนึ่งที่นอนหันหัวไปทางทิศตะวันตก จึงตัดหัวช้างมาสวมให้ พระขันธกุมารจึงมีเศียรเป็นช้างตั้งแต่นั้น

เทวรูปพระพิฆเนศ (ของเดิมอยู่ในโบสถ์พราหมณ์)

เทวรูปพระพิฆเนศ (วัดพระนครสร้าง พ.ศ.๒๕๕๒)

๒.๕ พญานันตนาคราช เป็นพญานาคทำหน้าที่รองรับพระวรกายของพระนารายณ์ขณะบรรทม (นอน) (พระนารายณ์บรรทมสินธุ์) และเชื่อกันว่าพญานันตนาคราช (พญานาค) คอยปกป้องรักษาและกราบไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุ ในตำนานพระบรมธาตุเมืองนครศรีธรรมราช ภายในองค์พระธาตุเจดีย์นครศรีธรรมราช มีสระกว้าง ยาวด้านละ ๘ วา ลึก ๘ วา ร่องด้วยศิลาแผ่นใหญ่ ภายในนั้นมีสระเล็กอีกสระหนึ่ง หล่อด้วยปูนเพชรกว้างยาว ๒ วา ลึก ๒ วา ภายในใส่น้ำพิขพญานาค เชื่อว่าเป็นสถานที่ที่มีแม่ขันทองซึ่งใส่ผอบทองบรรจุพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าลอยอยู่ และในสระนั้นมีทองคำ ๔ ต่อม หนักต่อมละ ๓๘ คนหาม ตั้งอยู่สี่มุมสระน้ำ โดยมีพญานาค เจ้าของพิขคอยปกป้องรักษาและกราบไหว้บูชาพระบรมสารีริกธาตุ

๒.๖ พญาครุฑ เป็นนกในป่าหิมพานต์ ซึ่งเป็นใหญ่เหนือนกทุกเผ่าพันธุ์ในโลก และยังเป็นสัญลักษณ์แห่งพระมหากษัตริย์ คือเป็นพาหนะของพระวิษณุหรือพระนารายณ์ สำหรับประเทศไทยได้นำครุฑมาเป็นตราแผ่นดินของไทย คือตราพระราชลัญจกรพระครุฑพ่าห์ เทพพาหนะของพระนารายณ์ ใช้เป็นสัญลักษณ์ของพระราชอำนาจแห่งพระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขของชาติและเป็นองค์อวตารของพระนารายณ์ตามแนวคิดสมมติเทพ โดยเริ่มใช้มาตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตั้งแต่หลัง พ.ศ.๒๔๓๖ เป็นต้นมา

คุณสมบัติโดดเด่นที่พญาครุฑได้รับการยกย่องเป็นพญาแห่งวิหคทั้งหลายมีสามประการคือ

- ๑) มีพลังกำลังมหาศาล กำลังวังชาไม่มีวันหมด แม้แต่องค์พระนารายณ์ยังต้องขอผูกมิตร
- ๒) มีเขาวนปัญญาอันล้ำเลิศ
- ๓) มีความกตัญญูทวนเวียนต่อบุพการีอย่างสูงส่ง

พญาครุฑ วัดอุโมงค์ลุ่มโคตรมหาเศรษฐี (สร้างโดยวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารนครศรีธรรมราช)

๓. ความเชื่อเรื่องวิญญาณและกรรม

วิญญาณ (ในศาสนาพราหมณ์) หมายถึง พลังอำนาจต่างๆ อันเป็นพลังงานที่ไม่สลายไปตามกาลเวลา โดยมีความเชื่อว่าวิญญาณที่อยู่ในร่างกายของมนุษย์และสัตว์ เมื่อมนุษย์และสัตว์ตาย ร่างกายเท่านั้นที่แตกดับสลายไป แต่วิญญาณไม่แตกดับไปด้วย วิญญาณจะออกจากร่างกายวนเวียนอยู่ในสถานที่ใดที่หนึ่ง แล้วจะไปหาร่างอยู่ใหม่

กรรม (ตามศาสนาพราหมณ์) หมายถึง สิ่งคำจูนหรือสนับสนุน เป็นกฎของจักรวาลและกฎศีลธรรมของสังคม ต่อมาในยุคที่มีการเชื่อบูชาเพื่งฟู คำนี้มีความหมายถึง ยัญพิธีอันเป็นลักษณะเด่นของการบูชาเทพเจ้าในสมัยนั้น

ความเชื่อเรื่องวิญญาณและกรรมมักมีความเกี่ยวข้องกับบุญกุศลเดิมที่เคยกระทำมาแล้ว ได้คอยหนุนส่งให้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี หากไม่ได้สร้างบุญกุศล วิญญาณก็จะเร่ร่อนและไม่ได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี บุตรหลานเห็นความสำคัญของเรื่องวิญญาณและกรรม จึงมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศล เพื่อให้วิญญาณที่เร่ร่อนได้ไปเกิดในภพภูมิที่ดี เช่น วันสงกรานต์ เดือนห้า (วันว่าง) และวันสารทเดือนสิบ (ชิงเปรต) ของชาวนครศรีธรรมราช เรื่องนี้เกิดขึ้นจากความเชื่อเรื่องวิญญาณและกรรม

ความเชื่อของชาวนครศรีธรรมราชที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิญญาณและกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางความเชื่อของพราหมณ์มีดังนี้

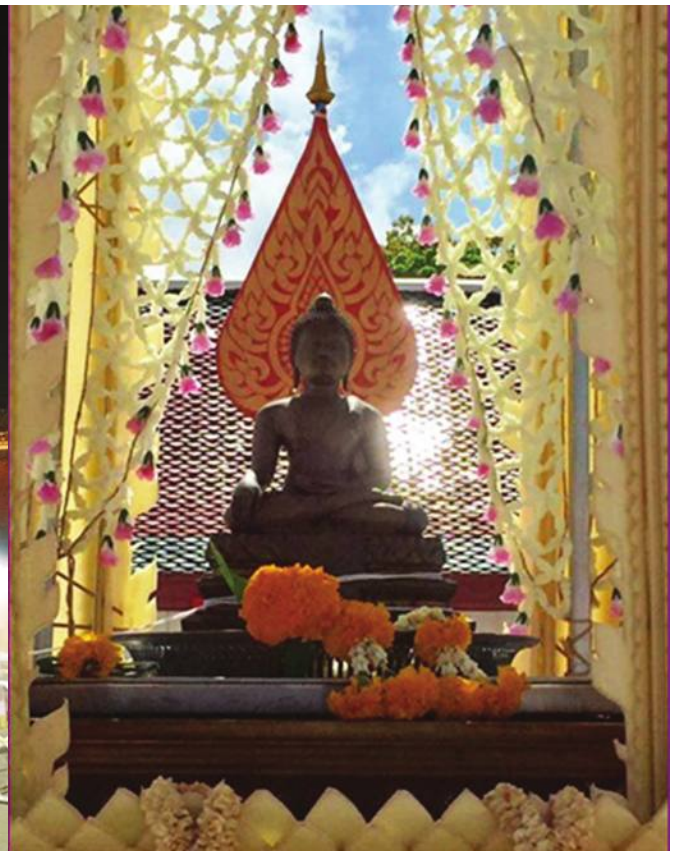
- ๓.๑ ความเชื่อเรื่องสงกรานต์
- ๓.๒ ความเชื่อเรื่องขึ้นเบญจา
- ๓.๓ ความเชื่อเรื่องสารทเดือนสิบ
- ๓.๔ ความเชื่อเรื่องเทพ
- ๓.๕ ความเชื่อเรื่องศาลหลักเมือง
- ๓.๖ ความเชื่อเรื่องศาลพระภูมิ
- ๓.๗ ความเชื่อเรื่องพระแม่โพสพ
- ๓.๘ ความเชื่อเรื่องร่างทรงและการทรงเจ้า
- ๓.๙ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

ความเชื่อดังกล่าวมีรายละเอียดดังนี้

๓.๑ ความเชื่อเรื่องสงกรานต์

เป็นความเชื่อที่มีต้นเค้าจากชาวอินเดียใต้ซึ่งถือว่าวันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ มีการตกแต่งประดับร่างกายอย่างสวยงาม ในวันนี้สัตว์ใช้งานและเครื่องใช้จะได้หยุดงานและจัดเก็บเป็นระเบียบในลักษณะเดียวกัน จัดขึ้นสามวันในเดือนเมษายน เรียกว่า “วันเจ้าเมืองเก่า” เรียกว่า “วันว่าง” และเรียกว่า “วันเจ้าเมืองใหม่” และในวันที่ ๑๕ มักจะจัดพิธีขึ้นเบญจา แต่ผู้สูงอายุอันเป็นพิธีพราหมณ์

เมื่อความสริมงคลแก่ชาวเมือง จึงมีการการอัญเชิญพระพุทธรูปมาสงกรานน้ำ เป็นสริมงคลในวันขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์) พระพุทธรูปเป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองนครศรีธรรมราช สมัยก่อนน่าจะมีพร้อมกับแห่สงกรานต์ตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ ซึ่งกำหนดวันตามสุริยคติ ที่ว่าดวงอาทิตย์เคลื่อนจากราศีมีนขึ้นสู่ราศีเมษบริบูรณ์ในวันที่ ๑๓ เมษายนของทุกปี

กิจกรรมการสงฆ์พระพุทธรูปในลานวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

กิจกรรมวันสงกรานต์ ณ ลานวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

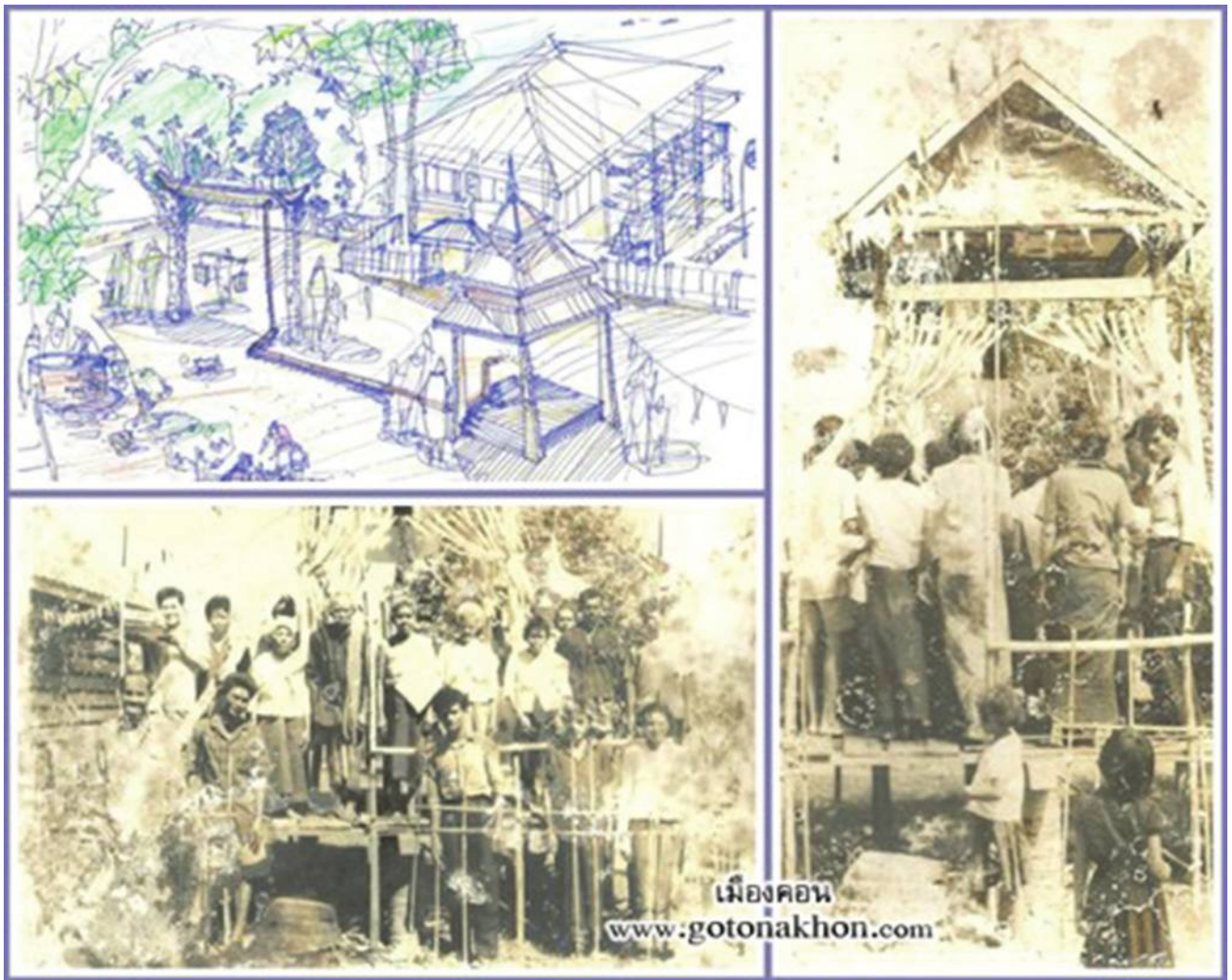
๓.๒ ความเชื่อเรื่องขึ้นเบญจา

เป็นความเชื่อในเรื่องการแสดงความกตัญญูตเวทิตาของลูกหลานที่มีต่อผู้ที่อาวุโส รวมถึงพระสงฆ์ชั้นผู้ใหญ่ โดยการรตนน้ำบนโรงพิธีที่เรียกว่า “เบญจา” ซึ่งประดิษฐ์เป็นบุษบกเรือนยอดทรงปราสาท ๕ ชั้น ประดับด้วยหยวกฉลุลายที่เรียกว่า “แทงหยวก” ซึ่งเป็นงานประณีตศิลป์แขนงหนึ่ง เป็นโรงพิธีแบบจตุรมุข ซึ่งมีมุขสี่ด้านตรงกลางมียอดแหลม โดยมีเสาสี่เสา มีหลังคา ๑-๕ ชั้น ตั้งแท่นหรือที่นั่งกลางโรงพิธี ในวันสงกรานต์ก็จะมีการอาบน้ำให้ผู้เฒ่าผู้แก่ของชุมชน โดยการนำเรือขนาดย่อมไปไว้ในที่สูง (เช่น ต้นมะขาม) ใส่น้ำไว้ในเรือ แล้วใช้ไม้ไผ่ ทะลุปล้องออก เพื่อให้ น้ำ ไหลลงมาทางลำไม้ไผ่ไปยังโรงพิธี ตกแต่งลำไม้ไผ่ให้สวยงามเสมือนลำตัวพญานาค แล้วปล่อยน้ำไปทางหัวพญานาค คล้ายน้ำถูกพ่นจากปากพญานาค

เมื่อเตรียมเบญจาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็เชิญผู้อาวุโสหรือผู้ใหญ่ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ “ขึ้นสู่เบญจา” ในระหว่างนั้นพระสงฆ์สวดพระพุทธรมนต์ สวดชัยมงคลคาถาอวยพร เมื่อน้ำโปรยปรายจากปากพญานาคทราบ ลูกหลานจะช่วยกันรตนน้ำ อาบน้ำ บุตรหลานหรือผู้ใกล้ชิดช่วยขัดถูที่ร่างกายเริ่มจากปลายเท้า แขนขา และลำตัว เมื่ออาบน้ำเสร็จก็เปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่แก่ผู้เฒ่าผู้แก่ แล้วท่านก็ให้พรแก่ลูกหลาน

กิจกรรมขึ้นเบญจาสรนน้ำพระพุทธสิหิงค์ ณ ลานวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

พิธี “ขึ้นเบญจา” ของชุมชนบ้านหัวสวน-คลองใหม่ ณ วัดโบสถ์ หมู่ที่ ๗ ตำบลเกาะทวด อำเภอบางคนที จังหวัดนครศรีธรรมราช
 โดยมีพ่อท่านม่วย (พระครูนิโครธจรรยานุยุต) วัดป่าระกำเหนือ เป็นผู้ควบคุมการสร้าง
 ตระกูล “พันธรังษี” ถ่ายภาพนี้ไว้เมื่อราว พ.ศ.๒๔๙๖

๓.๓ ความเชื่อเรื่องสารทเดือนสิบ

เป็นความเชื่อเรื่องวิญญาณและกรรมของบรรพบุรุษในชาติที่แล้ว ซึ่งอาจจะขึ้นสวรรค์ หรือลงนรก ตามแต่กรรมที่ทำไว้ในขณะมีชีวิต วิญญาณที่ตกนรกจะเป็นเปรต เปรตเหล่านี้ปีหนึ่งๆ ได้รับอนุญาตจากยมบาลให้ขึ้นจากนรกภูมิ เพื่อกลับไปเยี่ยมเยียนบุตรหลานในมนุษยโลกได้ ๑๕ วัน คือตั้งแต่วันแรมค่ำถึงวันแรม ๑๕ ค่ำเดือนสิบ ดังนั้นในวันแรมค่ำ เดือนสิบ เปรตจะขึ้นมารับผลบุญ และกลับในวันแรม ๑๕ ค่ำ เดือนสิบลูกหลานจึงพร้อมใจกันทำบุญในโอกาสนี้ ความเชื่อนี้ตรงกับพิธีของพราหมณ์ คือ “พิธีศราทธ”

หมักรับหรือสำหรับที่จัดมาทำบุญในงานสารทเดือนสิบ

ขบวนแห่หมักรับที่จัดขึ้นทุกปี เพื่อไปถวายพระสงฆ์และอุทิศส่วนกุศล
แด่บรรพบุรุษที่ตกนรกไปเป็นเปรต

ขบวนแห่หมักรับในประเพณีสารทเดือนสิบของชาวนครศรีธรรมราช ที่จัดขึ้นบริเวณหน้าวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

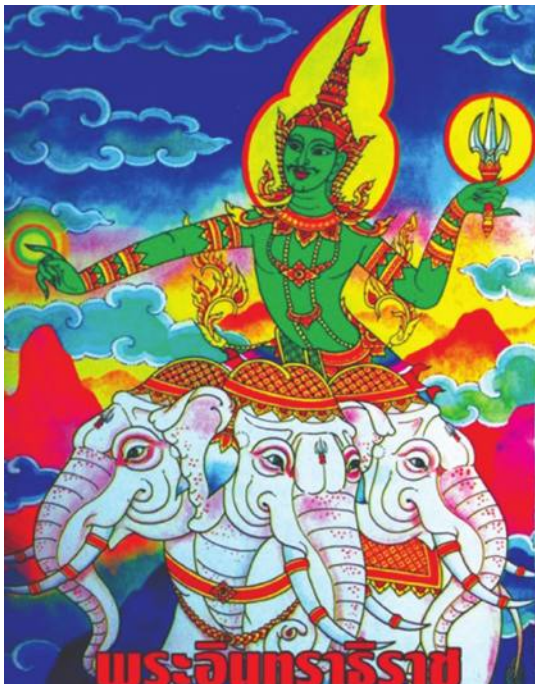
๓.๔ ความเชื่อเรื่องเทพ

เป็นความเชื่อเรื่องการบูชาเทพระดับต่างๆ ที่รับมาจากพราหมณ์ ซึ่งเป็นเทพสองกลุ่ม กลุ่มแรกคือ เทพชั้นสูง (เรียกว่า “ตรีมูรติ”) กลุ่มที่สอง คือเทพชั้นรอง แต่ละกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

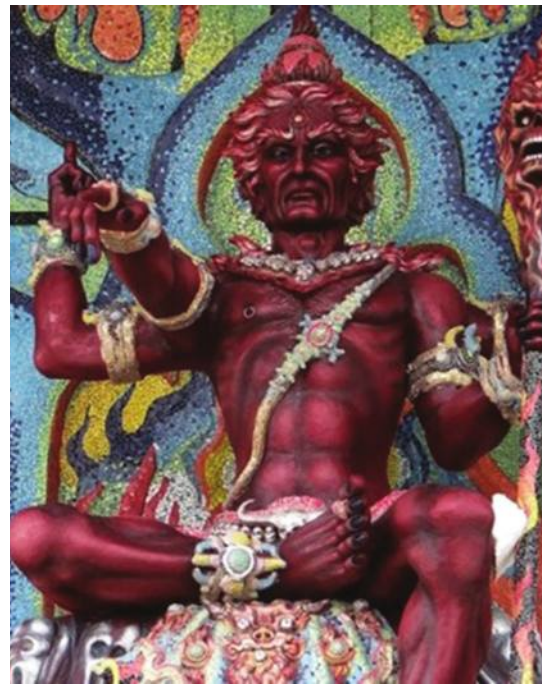
๑) เทพชั้นสูง เป็นเทพเจ้าสูงสุดซึ่งประกอบด้วยสามสถานะ คือ พรหม ศิวะ วิษณุเรียกว่า “ตรีมูรติ” จึงมีพลังในรูปหนึ่งเดียว คือ การสร้างโลกซึ่งเป็นพลังของพระพรหม การรักษาโลกซึ่งเป็นพลังของพระวิษณุ และการทำลายโลกซึ่งเป็นพลังของพระศิวะ ตรีมูรติมีสามเศียร หกกร แต่ละพระหัตถ์ทรงอาวุธ เช่น ตรีศูล จักร สังข์ หม้อน้ำ บัณเฑาะว์ มีพาหนะเช่น สุนัข พระโค ความเชื่อเรื่องเทพชั้นสูงนี้เป็นที่ยึดเหนี่ยวของพราหมณ์ หากมีเรื่องเดือดร้อนและมีการอ้อนวอนเทพเจ้า ก็จะสำเร็จสมประสงค์

๒) เทพชั้นรอง เป็นเทพเจ้าที่มีความสำคัญรองลงมาจากเทพตรีมูรติชั้นรองอีกจำนวนหนึ่งในยุคแรกๆ ที่มีการนับถือและอ้อนวอน คือเทพเจ้าประจำทิศทั้งแปด ได้แก่

๑. พระอินทร์	เทพเจ้าประจำทิศบูรพา
๒. พระยม	เทพเจ้าประจำทิศทักษิณ
๓. พระพระวรุณ	เทพเจ้าประจำทิศประจิม
๔. พระกุเวร	เทพเจ้าประจำทิศอุดร
๕. พระอัคนี	เทพเจ้าประจำทิศอาคเนย์
๖. พระสุริยาทิตย์	เทพเจ้าประจำทิศเหนือ
๗. พระวาโย	เทพเจ้าประจำทิศพายัพ
๘. พระอิศาน	เทพเจ้าประจำทิศอีสาน

พระอินทร์ เป็นเทพอภินิหารโลก

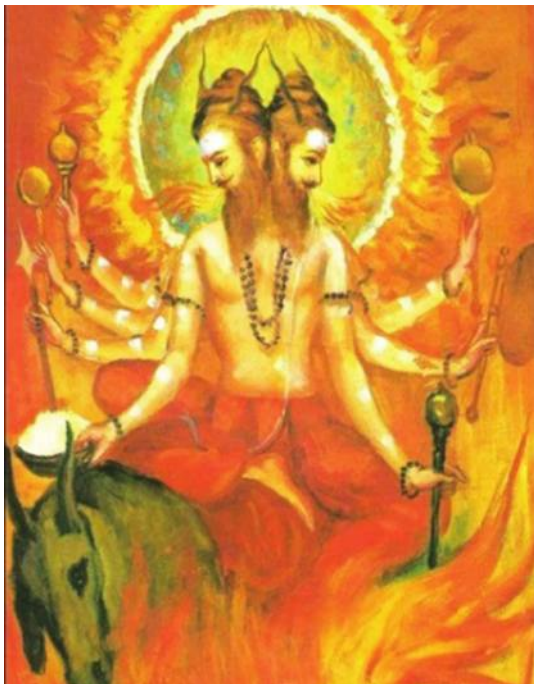
พระยม เป็นเทพผู้ดูแลรักษาวังสสาร

พระวรุณ เป็นเทพเจ้าแห่งฝน

ท้าวกุเวร เป็นเทพแห่งความร่ำรวย

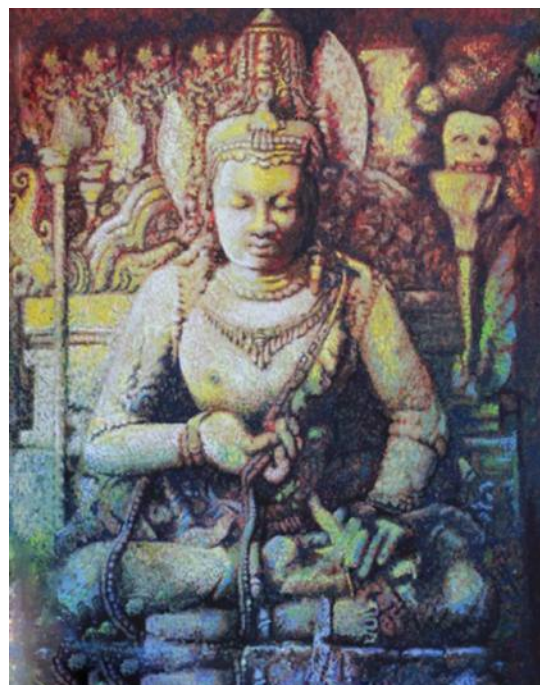
พระอัคนี เป็นเทพแห่งไฟ

พระสุริยาทิตย์ เป็นเทพแห่งดวงอาทิตย์

พระวายุ เป็นเทพแห่งลมและพายุ

พระอิศวาน เป็นเทพเจ้าแห่งความยิ่งใหญ่

๓.๕ ความเชื่อเรื่องศาลหลักเมือง

เป็นความเชื่อเรื่องความมั่นคงของบ้านเมือง โดยการสร้างเสาหลักของเมืองเอาไว้เพื่อเป็นที่สถิตของเทพหรือเทวดาที่ทำหน้าที่อารักษ์เมืองไว้ เรียกว่า “เสาหลักเมือง” เสานี้เมื่อประกอบพิธีกรรมอัญเชิญเทพมาสถิตแล้วก็จะสร้างศาลหรือศาลาครอบไว้ เรียกว่า “ศาลหลักเมือง”

ศาลหลักเมืองเป็นที่ประดิษฐานหลักเมืองของจังหวัด (มุมทิศเหนือของสนามหน้าเมือง) สร้างเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๖ มีเนื้อที่ประมาณ ๒ ไร่ มีอาคารหลัก ๑ หลัง และอาคาร ๔ หลัง หลังกลางเป็นที่ประดิษฐานของเสาหลักเมือง ออกแบบให้มีลักษณะคล้ายศิลปะศรีวิชัย เรียกว่า “ทรงเหมราชลีลา” ส่วนอาคารประกอบทั้งสี่หลัง ถือเป็นบริวาร สี่ทิศ เรียกว่า “ศาลจตุโลกเทพ” ประกอบด้วยพระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระพรหมเมือง และพระบันดาลเมือง

ศาลนี้จึงเป็นเสมือนสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกป้องรักษาบ้านเมืองให้พ้นจากภัยอันตรายชาวเมืองเคยรับรู้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ของศาลหลักเมือง จากคำบอกเล่าผ่านองค์จตุคามรามเทพ เทวดารักษาเมือง ซึ่งอยู่ยอดเสาของหลักเมือง

ศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช (ด้านทิศใต้)

ศาลหลักเมือง (ด้านทิศตะวันออก)

ภายในศาลหลักเมือง

๓.๖ ความเชื่อเรื่องศาลพระภูมิ

เป็นความเชื่อในเรื่องเทวดาปกปักรักษาบ้านเรือนและผู้อยู่อาศัย นิยมสร้างเป็นศาลเสาเดียว มีความสูงเท่าระดับสายตาคนยืน แล้วอัญเชิญพระชัยมงคล (เทพบุตรองค์หนึ่งซึ่งเป็นบุตรของเจ้ากรุงพาลีมาสถิต เรียกว่า “ศาลพระภูมิ” แต่หากเป็นอาคารใหญ่ เช่น โรงงาน อาคารพาณิชย์ นิยมอัญเชิญพระพรหมมาปกปักรักษาคุ้มครอง เรียกว่า “ศาลพระพรหม” บางคนมีความศรัทธาในเทพเจ้าองค์อื่น ก็อัญเชิญมาสถิตด้วยก็ได้ เช่น พระพิฆเนศ ทำวจตุคามรามเทพ เป็นต้น

การตั้งศาลพระภูมิแต่ละศาล นิยมใช้พราหมณ์เป็นผู้เลือกทำเลหรือตำแหน่งที่ตั้ง โดยมีหลักเกณฑ์ และพิธีการ ๗ ประการคือ

๑. ยกศาลพระภูมิให้อยู่ในพื้นที่ระดับที่สูงกว่าระดับพื้นที่บ้าน ก่อนยกเสาพระภูมินำเอาใบเงินใบทอง ไปใส่ไว้ใต้เสา
๒. ยกศาลพระภูมิขึ้นตั้งบนเสาตามทิศที่ถูกต้อง
๓. อัญเชิญพระภูมิเจ้าที่มาสถิต
๔. อัญเชิญสิ่งศักดิ์ทั้งหลายมารับของเซ่นไหว้บวงสรวง (โดยพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี) เริ่มด้วยไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ จากนั้นเจ้าของบ้านกล่าวคำถวายเครื่องสังเวยพระภูมิเจ้าที่ ด้วยการกล่าวนโม ๓ จบ และต่อด้วยบทถวายเครื่องสังเวย
๕. เบิกเนตรพระชัยมงคล พร้อมผูกผ้าแดง ขาว น้ำเงิน
๖. พราหมณ์กล่าวลาเจ้าบ้านแล้วโปรยข้าวตอกดอกไม้ โดยพราหมณ์กล่าวลา ๓ รอบ และเจ้าบ้าน ๓ รอบ
๗. พรมน้ำมนต์ จุดประทัด เจ้าของบ้านกล่าวคำอำลาพระภูมิ เป็นอันเสร็จพิธี

ภายในศาลหลักเมือง

๓.๗ ความเชื่อเรื่องพระแม่โพสพ

เป็นความเชื่อเรื่องเทพเจ้าผู้ดูแลการทำนาและผลิตข้าว ซึ่งมีชื่อว่า “พระแม่โพสพ” เทพเจ้าหรือเทวดาองค์นี้เชื่อกันว่ากำเนิดจากการแบ่งภาคของ “พระพรหม” บอกเล่าเป็นตำนานว่าทรงร้อนอาสน์เนื่องจากความเดือดร้อนของมวลมนุษย์ เมื่อตรวจดูก็พบว่าประลัยโกฏตาสได้บำเพ็ญตบะด้วยความมุ่งมั่น แต่ต้องหิวโหยอดอยากเพราะขาดอาหารอยู่ในป่าริมแม่น้ำ จึงอวตารลงมาในนาม “พระไพศรพณ์” บันดาลให้เกิดฝนตกทั่วบริเวณอาศรม เมื่อฝนซาก็ปรากฏเมล็ดข้าวสาธิตกอยู่ทั่วบริเวณ และเจริญเติบโตเป็นรวงข้าวเหลืองอร่าม พระตาสก็ไปเก็บเกี่ยวมารับประทานและแจกจ่ายแก่ชาวบ้าน บางส่วนก็เป็นอาหารแก่นกกา จากนั้นท่านก็ดูแลดินอย่างสม่ำเสมอ และได้แบ่งเมล็ดพันธุ์แก่ชาวบ้านได้นำไปเพาะปลูกจนมีข้าวสาธิตมากมาย ทำให้ชาวบ้านพ้นจากความอดอยาก ประลัยโกฏตาสจึงบอกกล่าวให้ชาวบ้านบูชาบวงสรวง “พระแม่ไพศรพณ์” ซึ่งเป็นผู้ประทานข้าวให้แก่เหล่ามวลมนุษย์ จนเป็นความเชื่อสืบต่อมาจวบปัจจุบัน

พระแม่โพสพ (พระไพศรพณ์) เทพธิดาแห่งข้าว

พิธีทำขวัญข้าวของชาวบ้านตำบลควนชะลิก อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๖๒

๓.๘ ความเชื่อเรื่องร่างทรงและการทรงเจ้า

เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณ มีรากเหง้าที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับพัฒนาการทางจิตวิญญาณของมนุษย์ แต่การทรงเจ้าถูกปลูกฝังไปพร้อมกับความเชื่อในสังคมไทยโบราณคือการนับถือผีมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นพลังเหนือธรรมชาติ พลังจากบรรพบุรุษ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ความเชื่อแบบนี้อยู่ในสังคมไทยมาอย่างนาน การทรงเจ้าได้ถูกปลูกฝังไปพร้อมกับหลักธรรมคำสอนในศาสนาพราหมณ์ ที่นับถือเทพเจ้าหลายองค์ จนเกิดพราหมณ์ในจังหวัดนครศรีธรรมราชหลายคนทำหน้าที่เป็นร่างทรงของเทพเจ้า เช่น พราหมณ์คลังเป็นร่างทรงของพระศิวะ และพราหมณ์โชติเป็นร่างทรงของพระวิษณุ เป็นต้น

พราหมณ์ผู้ประกอบพิธี

ร่างทรง (หรือคนทรง)

๓.๙ ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์

เป็นความเชื่อเรื่องพลังอำนาจเหนือธรรมชาติที่เกิดจากเวทมนต์ โดยใช้ตำราไสยศาสตร์ มาประกอบพิธีกรรม เป็นการแสดงความเคารพต่อเทพเจ้าจนเกิดเป็น “ลัทธิภักดี” คือการมอบกายและใจเทพเจ้า แสดงความเชื่อมั่นจงรักภักดีต่อเทพเจ้า วิธีการแสดงความจงรักภักดีนั้น พราหมณ์ได้ทำพิธีเปล่งคำมนัสการและคำสรรเสริญเทพเจ้าสูงสุด จนกลายเป็นเวทมนต์คาถา

พราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช นิยมประกอบพิธีกรรมไสยศาสตร์โดยใช้เครื่องรางของขลัง ได้แก่ยันต์และการสักยันต์ และปลัดขิกเป็นอุปกรณ์สำคัญ

๑) ยันต์ เป็นอุปกรณ์เข้าถึงอำนาจของพระศิวะได้อีกทางหนึ่ง ยันต์มีหลายชนิด มีรูปแบบที่ต่างกัันออกไป เช่น ยันต์ตรีนิสิงเห ยันต์โสฬสมงคล และยันต์มงคลที่สักตามร่างกาย เป็นต้น นิยมเขียนลงบนแผ่นโลหะหรือผ้า เป็นรูปสามเหลี่ยมบ้าง รูปสี่เหลี่ยมบ้าง ถือเป็นเครื่องรางของขลังที่เชื่อว่าหากติดไว้กับตัว จะเป็นเครื่องช่วยคุ้มครองภัยอันตราย หรือผ่อนจากหนักเป็นเบาแก่ผู้ครอบครองยันต์ได้

ยันต์ตรีนิสิงเห

ยันต์โสฬสมงคล

ยันต์ที่สักลงบนแผ่นหลัง

๒) การสักยันต์บนร่างกาย เดิมเป็นเครื่องรางประจำกายมีจุดประสงค์หลักตามความเชื่อทางไสยศาสตร์ คือ จะทำให้มีโชค แคล้วคลาดปลอดภัย อยู่ยงคงกระพัน และพ้นจากอันตรายต่างๆ และเชื่อว่ารูปแบบลายสักหรือยันต์ แต่ละชนิดจะให้คุณที่ต่างกัน

๓) ปลัดขิก เป็นอุปกรณ์เครื่องรางอย่างหนึ่ง มักทำด้วยไม้โดยการเหลาเป็นรูปอวัยวะเพศชาย เรียกว่าอ้ายขิก ไอ้ขิก หรือขุนเพ็ด

ปลัดขิก เครื่องรางของขลังตามความเชื่อทางไสยศาสตร์

๔. การบวชพราหมณ์

การบวชพราหมณ์ เป็นขั้นตอนการผ่านพิธีกรรมสู่การเป็นพราหมณ์ เป็นการเปลี่ยนสถานะจากชาวบ้านไปสู่การเป็นพราหมณ์ที่สมบูรณ์ จะต้องผ่านพิธีการบวชพราหมณ์ เรียกว่า การบวช “ทวิชาติ” การบวชพราหมณ์ในปัจจุบันบวชได้ ๓ แห่ง คือที่กรุงเทพฯ (เทวสถานโบสถ์พราหมณ์) ที่จังหวัดพัทลุง และที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

๔.๑ การบวชพราหมณ์ที่กรุงเทพฯ มีเงื่อนไขดังนี้

๑. ผู้บวชจะต้องสืบเชื้อสายทางบิดาเท่านั้น โดยมีหลักฐานทางราชการรับรอง เช่น ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรับรอง สูจิบัตรที่ระบุว่า เป็นผู้สืบเชื้อสายจากพราหมณ์อย่างแท้จริง
๒. จะต้องมียุครบ ๔๐ ปี
๓. จะต้องผ่านการบวชพระมาก่อน
๔. จะต้องศึกษาการประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์มาก่อน จนสามารถประกอบพิธีต่างๆ ได้
๕. เมื่อบวชแล้วจะต้องไถ่ผมมวยไปตลอดชีวิต
๖. เมื่อบวชแล้ว ไม่สามารถลาบวชกลับไปเป็นชาวบ้านได้อีก

๔.๒ การบวชพราหมณ์ที่จังหวัดพัทลุง มีเงื่อนไขดังนี้

๑. ต้องเป็นชายที่มีอายุครบ ๔๐ ปี
๒. ต้องมีเชื้อสายพราหมณ์โดยกำเนิด คือบรรพบุรุษที่เป็นเพศชายบวชต่อเนื่องกันมาไม่ขาดสาย
๓. ต้องไถ่ผมมวยไปตลอดชีวิต โกงผมเฉพาะวันโกนเท่านั้น
๔. ต้องเรียนสวดมนต์ท่องคัมภีร์จากตันสมฤตพราหมณ์ได้
๕. ต้องบวชในวันบวชซึ่งมีเพียงวันเดียวเท่านั้นในรอบปี คือวันที่ทำบุญสงฆ์น้ำเทวรูป ซึ่งตรงกับวันขึ้น ๑ ค่ำ เดือน ๔

พราหมณ์

อุปกรณ์ในการบวช

๖. เมื่อบวชแล้วไม่สามารถลาบวชเป็นชาวบ้านธรรมดาได้อีก
๗. ต้องประกอบพิธีกรรมตามประเพณีที่ชาวบ้านนับถือได้
๘. ต้องครองเพศนักบวชนุ่งขาวห่มขาวไปตลอดชีวิต
๙. ต้องเป่าสังข์มีเสียงกังวาน
๑๐. ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้ ครอบครัวจะต้องมีความพร้อมทางเศรษฐกิจ
๑๑. ไม่เรียกร้องค่าตอบแทนในการประกอบพิธีกรรม
๑๒. ไม่บริโภคมังสา

๔.๓ การบวชพราหมณ์ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเงื่อนไขดังนี้

เงื่อนไขของการบวช

- ๑) ต้องสืบเชื้อสายพราหมณ์ทางบิดาเท่านั้น (อาจบอกกล่าวทางวาจา ไม่เคร่งครัดในเรื่องการมีเอกสารทางราชการมารับรอง)
- ๒) ต้องมีอายุครบ ๔๐ ปี
- ๓) ต้องไม่ผ่านการบวชพราหมณ์มาก่อน
- ๔) ต้องศึกษาการประกอบพิธีกรรมของพราหมณ์ก่อน จนสามารถประกอบพิธีกรรมต่างๆ
- ๕) ต้องไว้ผมมวยไปตลอดชีวิตภายหลังบวช
- ๖) ต้องถือศีลห้าอย่างเคร่งครัด
- ๗) เมื่อบวชแล้วไม่สามารถลาออกมาเป็นชาวบ้านได้อีก

ขั้นตอนการบวช

- ๑) กำหนดวันดีตามตำราพราหมณ์
- ๒) สามารถที่จะบวชที่โบสถ์วัดใดก็ได้
- ๓) พราหมณ์แจ้งทำหน้าที่เป็นอุปัชฌาย์
- ๔) ผู้บวชนำเครื่องสังเวยและพานไหว้ครูมาถวาย
- ๕) เปลี่ยนผ้านุ่งเป็นผ้าขาว รับศีล แต่ไม่มีการโกนหัว โกนคิ้ว

น่าสนใจว่า การบวชพราหมณ์ที่นครศรีธรรมราช มีเงื่อนไขและขั้นตอนน้อยกว่าการบวชพราหมณ์ที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้เนื่องจากพราหมณ์ส่วนหนึ่งไม่สามารถปฏิบัติตามเงื่อนไขและขั้นตอนที่โบสถ์พราหมณ์กำหนดได้

การบวชพราหมณ์ที่นครศรีธรรมราชได้ขาดหายไปช่วงหนึ่ง แต่ก็ได้ริเริ่มขึ้นอีกครั้ง เป็นการสืบทอด การบวชพราหมณ์ ในปัจจุบันมีพราหมณ์นครศรีธรรมราชที่ผ่านการบวชพราหมณ์ จำนวน ๖ คน คือพราหมณ์แจ้ง พรหมชาติ พราหมณ์สุเมธ พรหมชาติ พราหมณ์อรุณ สยมภู และพราหมณ์พิณ พรหมเทศ ทั้งสี่คนได้ผ่านการบวชที่โบสถ์พราหมณ์ กรุงเทพฯ ส่วนมีพราหมณ์ที่บวชที่นครศรีธรรมราชมีสองคน คือพราหมณ์เอี่ยม นุกุลชัย และพราหมณ์โชติ ประทีปสุวรรณ สำหรับพราหมณ์ที่ไม่ได้ผ่านการบวช มี ๓ คน คือ พราหมณ์จิตร เทวรัตน์ พราหมณ์คลัง ยิ่งคำนึ่ง และพราหมณ์บุญสม สงวนพร้อม

ร่องรอยพราหมณ์หรือมรดกของของพราหมณ์ที่เหลืออยู่ในนครศรีธรรมราชที่กล่าวมาข้างต้น ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ ความเชื่อต่าง ๆ ทั้งเรื่องวิญญาณ เรื่องเทพเจ้าต่าง ๆ รวมถึงการบวชพราหมณ์ เป็นเพียงส่วนหนึ่งที่หยิบยกมาเพื่อฉายภาพให้มองเห็นเป็นตัวอย่าง เชื่อว่ายังมีมรดกพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชอีกมากมายที่ยังทำให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เช่น การออกกรุพระอิศวรทรงโคของหนังตะลุง การตั้งชื่อบ้านนามเมือง เช่น พระพรหม พรหมโลก พรหมคีรี ชื่อธรรมชาติสิ่งแวดล้อม เช่น เขาเหมน (เขาพระสุเมรุ) ห้วยนาคราช และการตั้งนามสกุล เช่น พรหมชาติ พรหมอินทร์ เชื่อพราหมณ์ รักษาพราหมณ์ เป็นต้น ล้วนแต่มีที่มาจากมรดกพราหมณ์หรือไม่ ซึ่งผู้สนใจควรได้ศึกษาต่อไป

ตำราบวชพราหมณ์ จากหนังสือสมุดไทยดำ (บุตดำ) เดิมเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช
ต่อมาได้นำมาอนุรักษไว้ที่หอสมุดแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

เมื่อผ่านการบวชพราหมณ์แล้ว พราหมณ์แต่ละคนก็ไปประกอบพิธีได้อย่างสมบูรณ์

กิจกรรมทางศาสนาหลายอย่างในจังหวัดนครศรีธรรมราช มักมีพิธีพราหมณ์ก่อนจะมีพิธีสงฆ์ ดังเช่นพิธีกวนข้าว มธุปายาส ณ วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร

พราหมณ์ในพิธีทำน้ำอภิเชษของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระวิหารหลวงวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร วันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๒

พราหมณ์ในพิธีสมโภชน้ำอภิเชษของพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ พระวิหารหลวงวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร วันที่ ๙ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๖๒

บรรณานุกรม

- กาญจนา สุวรรณวงศ์. วิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มพราหมณ์ราชสำนัก
ในสังคมไทย : ศึกษาเทวสถานโบสถ์พราหมณ์พระนคร.วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- ชัยวัฒน์ สีแก้ว. ภูมิถิ่นแผ่นดินนคร. นครศรีธรรมราช : โรงพิมพ์ประยูรการพิมพ์, ๒๕๖๑.
- ดาววัน สะเม้าะ. พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสมัยพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราช – พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ.๑๘๐๒ - ๒๓๕๒).สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)
มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า. ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ
อำมาตย์เอก พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา ๒๕ กันยายน ๒๔๙๙).กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.
- พระมหाराชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ วิบูลย์เวทย์บรมหังส์ พรหมพงศ์พฤตญาจารย์ (ชวิน รังสิพราหมณ์กุล), เอกสารประกอบ
การสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช,
๒๕๒๑.
- บวร ธัญพืช. สมเด็จพระเจ้าอโศกมหาราช ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- บังอร ปิยะพันธุ์ ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๗.
- พิพัฒน์ กระแจะจันทร์. “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช:ภาพสะท้อนชีวิตและสังคมพราหมณ์ในสมัยอยุธยา”.
วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๐ , หน้า ๑-๓๖.
- มานะ ช่วยชู. ตัวตนและการดำรงความเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
วัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๔๘.
- รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเจ้าพระยาบดินทรเดชาอนุชิต
(แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๕.
- ศิลปากร,กรม. ๒๔๗ โบราณสถานภาคใต้ที่ขึ้นทะเบียนแล้ว และข้อมูลหลักฐานใหม่ทางโบราณคดี. นครศรีธรรมราช,
สำนักศิลปากรที่ ๑๑ (สงขลา) และสำนักศิลปากรที่ ๑๒ (นครศรีธรรมราช) ๒๕๖๑.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. พิธีกรรมต่างๆ ในนครศรีธรรมราชที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์. นครศรีธรรมราช :
ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๓.
- อมรา ศรีสุชาติ. ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป. กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2557.

ศิลาจารึกของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

๑. จารึกหุบเขาช่องคอย

ชื่อ	ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย
อักษร	ปัลลวะ
ภาษา	สันสกฤต
อายุ	พุทธศตวรรษที่ ๑๒
วัตถุ	ศิลา
ลักษณะ	แผ่นศิลาในพื้นที่บริเวณหุบเขาช่องคอย
ขนาด	เป็นแท่งหินธรรมชาติ กว้าง ๑.๖๐ เมตร ยาว ๖.๘๓ เมตร หนา ๑.๒๐ เมตร แบ่งออกเป็น ๓ ตอน ตอนที่ ๑ มี ๑ บรรทัด ตัวอักษรสูง ๒๕ เซนติเมตร ตอนที่ ๒ มี ๔ บรรทัด ตัวอักษรสูง ๗ เซนติเมตร ตอนที่ ๓ มี ๒ บรรทัด ตัวอักษรสูง ๗ เซนติเมตร
สถานที่พบ	หุบเขาช่องคอย บริเวณร่องน้ำระหว่างหุบเขา
ปัจจุบันอยู่ที่	หุบเขาช่องคอย ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภोजุฬารักษ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติ

เมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๒๒ นายจรง ชุกกลิ่น และนายถวิล ช่วยเกิด ชาวบ้านคลองท่อน ได้เดินทางไปในป่าแถบหุบเขาช่องคอย ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านคลองท่อน ตำบลควนเกย อำเภอร่อนพิบูลย์ ไปทางทิศใต้ประมาณ ๒ กิโลเมตร บุคคลทั้งสองได้พบแท่งหินขนาดใหญ่อยู่ใกล้กับร่องน้ำระหว่างหุบเขา มีเส้นเป็นรอยลึกขีดไปมาคล้ายตัวอักษร

ต่อมาวันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๒๓ นายอำเภอ ชันธาโรจน์ เจ้าหน้าที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาตินครศรีธรรมราช ได้ทราบเรื่องการพบศิลาจารึกจากพระภิกษุเพิ่ม เจ้าอาวาสวัดหนองหม้อ อำเภอเชียรใหญ่ จึงรายงานให้นางกัลยา จุลนวล หัวหน้าพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราชทราบ และไปทำการสำรวจ ในวันที่ ๑๗ และ ๑๘ มกราคม ๒๕๒๓ พร้อมทั้งทำสำเนาจารึกส่งไปยังกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากรเมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ และได้ส่งต่อไปยังกองหอสมุดแห่งชาติ ผู้อำนวยการกองหอสมุดแห่งชาติมอบหมายให้นางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์ แปลสรุปความ และนายชูศักดิ์ ทิพย์เกษร นายชะเอม แก้วคล้าย อ่านแปลและวิเคราะห์รูปจารึกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้เนื้อหาความใกล้เคียงกันดังนี้

คำจารึก

ตอนที่ ๑ ศรีวิทยาธิการสย

คำแปล (โดยนางสาวก่องแก้ว วีระประจักษ์)

ตอนที่ ๑ แห่ง (พระศิวะ) พระสวามีของพระนางศรีวิทยา

ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ตอนที่ ๒

ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ตอนที่ ๑

ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย ตอนที่ ๓

- ตอนที่ ๒ บรรทัดที่ ๑ นโมสตุตสมปตยewnana (ขอความนอบน้อม จงมีแก่พระผู้เป็นเจ้าของป้าทั้งหลาย)
 บรรทัดที่ ๒ นโมสตุตสมปตยสุรณาม (ขอความนอบน้อม จงมีแก่พระผู้เป็นเจ้าของทวดตาทั้งหลาย)
 บรรทัดที่ ๓ ปุริยชนาจฉวนมา คตาสต (ผู้นอบน้อมต่อองค์พระศิวะพึงทราบในสำคัญนี้ (ว่า)
 บรรทัดที่ ๔ ทาตวณมิตยตร ภาวทภิเรภย (พระองค์จะประทานพรแก่เขาทั้งหลาย)
 ตอนที่ ๓ บรรทัดที่ ๑ เยชานนินยเทศะ ดิษฐุนติมนขาวระ
 คำแปล คนดี (บุคคลผู้ประพฤติดี) ทั้งหลายอยู่ในหมู่บ้านของชนเหล่าใด
 บรรทัดที่ ๒ ยทิ เตชาปฺรสาทาจ การุญนุนเตชา ภาวิษยติ
 คำแปล ความสุข และผลสำเร็จในกิจการงานย่อมมีแก่คนเหล่านั้น

๒. จารึกวัดมเหยงค์

ชื่อ	จารึกหลักที่ ๒๗ วัดมเหยงค์ จารึกหลักที่ K ๔๐๗
อักษร	ปัลลวะ
ภาษา	สันสกฤต
อายุ	พุทธศตวรรษที่ ๑๒
วัตถุ	ศิลาสีดำ
ลักษณะ	แผ่นสี่เหลี่ยม ขรุขระ มีรอยหักบริเวณมุมบนทั้งด้านซ้ายและขวา
ขนาด	กว้าง ๕๘ เซนติเมตร ยาว ๑๑๒ เซนติเมตร หนา ๑๑ เซนติเมตร
สถานที่พบ	วัดมเหยงค์ (ร้าง) อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ศ. ๒๔๖๖
ปัจจุบันอยู่ที่	ห้องอุตราภิมุข พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร

คำแปล (โดยมองสิเออร์ บาร์ถ)

.....พระระเบียงและห้องอาหารกับอุโบสถาคาร อาหารสำหรับคณะสงฆ์และบุคคลต่างๆ

.....การนมัสการพระบารมี การเขียนหนังสือ จำหน่ายน้ำหมึกกับแผ่น (สำหรับเขียน) เครื่องบูชา

อาหารเครื่องบำรุงคณะพราหมณ์ของพระอัครเสนาบดี.....มีทั้งธรรมกถา ประกอบด้วย

รูปประทีป พวงมาลัย ธงพิดาน จามร ประดับด้วยธงจีน.....บุญกุศลอื่นๆ ตามคำสอน คือการ

ปฏิบัติพระธรรมไม่ขาดสักเวลา การบริหารประชากรราษฎร์ การทนต์อัฐารมณและอนิฐารมณ การชำนะ

อินทรีย์ (ให้สงบ).....ผู้ได้ทรัพย์สมบัติโดยความองอาจ.....ชื่ออรรณาย

ความเชื่อ จากหลักฐานศิลาจารึกหลักนี้ ทำให้ทราบว่าหากบูชาเทพเจ้า (พระเจ้า) พระองค์ท่านจะให้พรด้วยการบำรุงพระพุทธศาสนาและคณะพราหมณ์ด้วยวัตถุต่างๆ และการปฏิบัติธรรมในความเชื่อที่ตนนับถือ ย่อมนำสุขมาให้ เป็นความเชื่อเรื่องบุญกรรม ละจากโลกนี้แล้วไปสู่ภพใหม่ที่ดีขึ้น เป็นความเชื่อเรื่องจิตวิญญาณที่มีอยู่ในสมัยนี้

พิธีกรรม การกล่าวสรรเสริญคุณพระเจ้าของตนนับถือ มีพระศิวเทพ เป็นต้น การทำบุญในศาสนาที่ตนนับถือ มีการบำรุงพระสงฆ์และคณะพราหมณ์ที่มีนามว่า “*พระอค์สตีมหาตมัน*” มีการฟังธรรม ถ้วนเป็นพิธีกรรมในสมัยนี้ และยังบ่งบอกถึงการประดับสถานที่ ด้วย รูปเทียน พวงมาลัย ธงพิกฐาน ธงจีน เป็นต้น

ฐานะในสังคม จากศิลาจารึกทั้งหลักนี้ ผู้จารึกมีภูมิความรู้ทางภาษาและอักษรอินเดีย (ปัลลวะ) เป็นอย่างดี ย่อมอยู่ในฐานะที่จะเป็นครูผู้สอน หรือเป็นผู้นำพิธี

ศิลาจารึกที่วัดมเหยงค์ (ร้าง) ได้กล่าวถึงทั้งสองศาสนา คือพราหมณ์และพุทธ มีคณะพราหมณ์ของพระอค์สตีมหาตมัน เข้าใจว่าคงจะเป็นหัวหน้าพราหมณ์ในขณะนั้น ซึ่งเป็นผู้นำคณะพราหมณ์ผู้ที่ได้รับการบำรุงจากศาสนิกในขณะนั้น เสียหายที่ไม่ได้ทราบข้อความที่หายไปเพราะถ้ามีข้อความเต็มจะได้ข้อมูลมากขึ้น นามพระอค์สตีมหาตมัน ถ้าแปลตามศัพท์ “*อค์สตี*” หมายถึง ผู้มีสติอันเลิศ “*มหาตมัน*” หมายถึงผู้มีจิตใจสูง บางครั้งอินเดียใช้คำนี้นำหน้าชื่อบุคคล เช่น มหาตม คานธี เป็นต้น

แนวกำแพงอิฐโบราณในวัดมเหยงค์ (ร้าง) ตำบลสระแก้ว อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา

๓. จารึกวัดเสมาเมือง

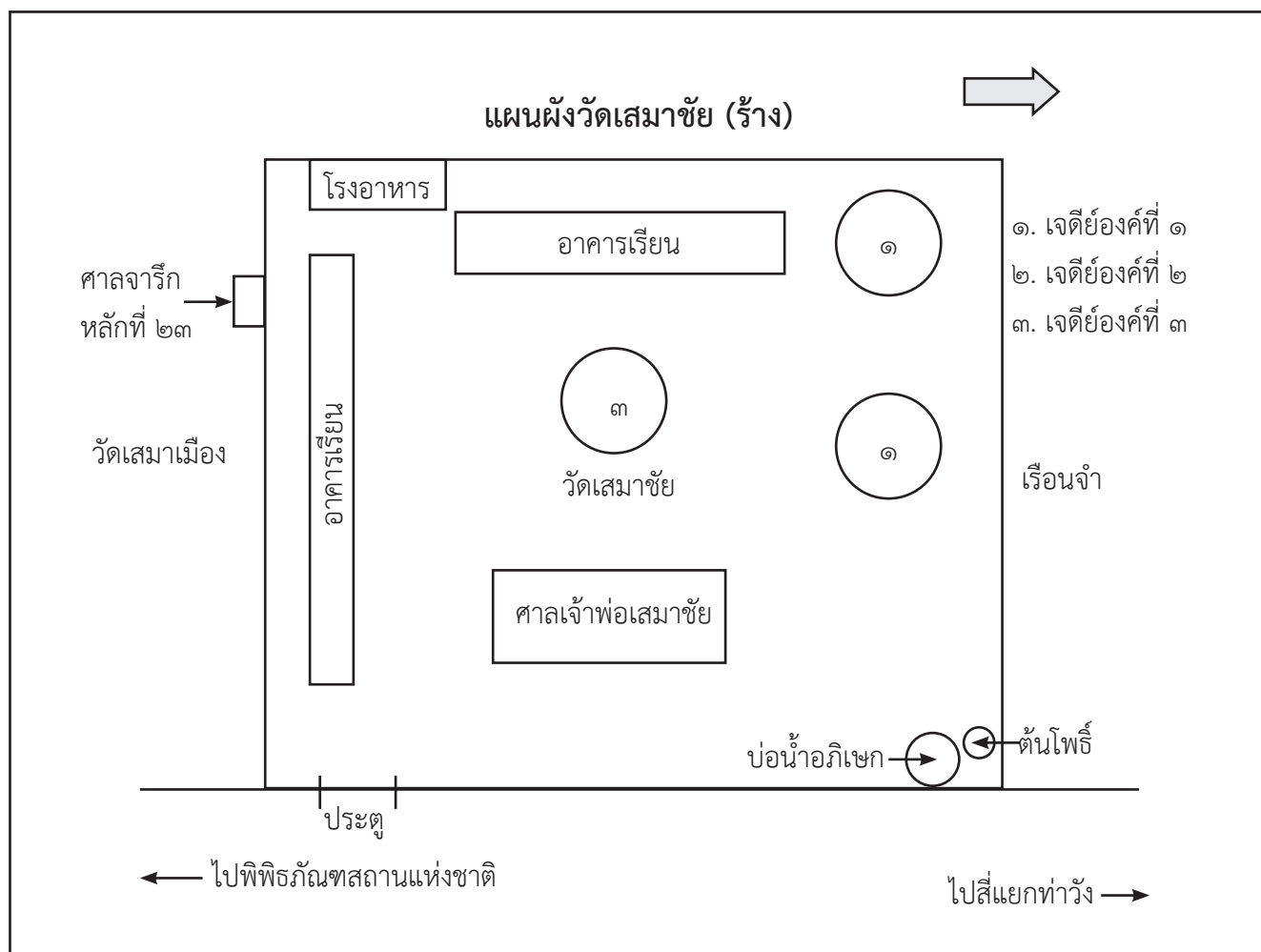

จารึกเสมาเมือง นศ.๙ ด้านที่ ๑

จารึกเสมาเมือง นศ.๙ ด้านที่ ๒

ชื่อ	จารึกหลักที่ ๒๓ วัดเสมาเมือง อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
อักษร	หลังปัลลวะ
ภาษา	สันสกฤต
อายุ	พุทธศักราช ๑๓๑๘
วัตถุ	หินทรายสีแดง
ลักษณะ	แผ่นรูปใบเสมา มีจารึกทั้งสองด้าน
ขนาด	กว้าง ๕๐ เซนติเมตร สูง ๑๐๔ เซนติเมตร หนา ๙ เซนติเมตร
สถานที่พบ	วัดเสมาชัย (ร้าง) ซึ่งเป็นวัดคู่แฝดกับวัดเสมาเมือง ท้องที่ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช (พบเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๔๕๐)
ปัจจุบันอยู่ที่	ห้องอุตราภิมุข พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติพระนคร กรุงเทพมหานคร

แผนผังวัดเสมาชัย (ซึ่งเป็นวัดคู่แฝดกับวัดเสมาเมือง มีการค้นพบศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ (เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๐)

ปัจจุบันพื้นที่นี้เป็นวัดร้าง เทศบาลจึงขออนุญาตใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งอาคารโรงเรียนเทศบาลวัดเสมาเมือง

คำจารึกด้านที่ ๑

๑. // วิสารินยา กิรุตตยา นยวินยเศารยยุศรุตศมกษมา
๒. ไธรยตยาคหุติมติทยาทยกยภูวา ปรี ยสยา
๓. กรานตา ภูวนกุกข์ กิรุตตีวิสรามยุชาส ตารานำ ศรติ
๔. ตุหินาง โศริว รจา // คุณานามะรส ตุหินศิริ
๕. ภูฎาธิกรจา คุณาฒยานำ ปุสามปี ชคติ ยส ตุงค
๖. ยศสาม มณีนำพุริตภิกุททวนิว มหา
๗. น มณิไชยติรเลทขาวลยศิริสาณ จาปี ผณินาม //
๘. ธนวิกิตาพหนิชวาลาวิกษปิตศยา ยม
๙. ภิปิตา เย เต สุวาสุย สุมปากตาะ หรทมิ
๑๐. ว คชา นิตยาโศษย์ ประสนนศุภามส์ สวิตริ ต
๑๑. ปตยุคร เสวย สโรชรโพธนม // คุณภฤตมุป
๑๒. คมย ย คุณาฒยา (นุชน) รา มนุณา สมิ สมณฑาต
๑๓. มฐสมยมิวามรเกสราทยาศ ศริยมธิภานุ ทธเต ม
๑๔. หิริเหนท์ระ // ชยตยย์ ศริวิชเยนทรราชา
๑๕. สมณฑราจารจจิติมาสนสระ ประศตธรรมมสธิร โตนมุเขน
๑๖. วินิรมมิโต วิศุสฤเชว ยตนาต // ศริวิชเยศวรภูปติ
๑๗. เรษ คุณาฆะกษิติตลสรวสมณฑนฤโปตตม เอกะ
๑๘. สถาปิต ไชษฏิกเคหรรตริยเมตต กษกรมารนิ
๑๙. สุนทพชรินวาส // สนตตเมตต ตริสมยใจตยนิเกต
๒๐. น ทศทิวสฤตสรวชีโนตตมทตตม สรวชคตมลภ
๒๑. ธรกุสิศารน ตริภววิภูติวิเศษทมาปม//
 ปุนรปี ชยนตนามา ราชสฤวิโร นฤเปน สุนิยูกตะ สตุ
๒๒. ปตริยมสิ ภูรวิตยตส ส ตทิทนุ ตถา ภฤตวานุ // สุวริเต
๒๓. สมิส ตจฉิไชย ธิมุกตริภุจ จ นามตส สฤวิระ ธิษฏิกใจ
๒๔. ตยทิวติย์ ใจตยตริตยานติเก ภฤตวานุ // วฤทฐยา
๒๕. ปเต ศากราเช มุณินวรสไกร มมารไวกาทศาเห ศกุล โก
๒๖. สิริลคเน ภฤคสุตสทธิเต จารยยมลชยติรารยย เทเว
๒๗. นทราภาน จ ศริวิชเยนฤปดินานยภษิติโสตตเมน ไตร
๒๘. โลภยกาครยจินตามณิวัช ธิ (ว สธา) ปิตาส ส(ตุ) ป ไ

คำแปลด้านที่ ๑

พระองค์ทรงคุณเป็นบ่อเกิด ไซ้แต่เท่านั้นในโลกนี้พระองค์ยังเป็นที่พึ่งของสาธุชนอันมีชื่อเสียงเลื่องลือ อันประกอบด้วยคุณที่ส่งแสงราวกับว่าแสงยอดเขาหิมาลัย อุปมาดังมหาสมุทรซึ่งล้างความชั่ว มิใช่เป็นแต่บ่อเกิดแห่งแก้ว มุกดา เพชร พลอย ทั้งปวงเท่านั้น ยังเป็นที่พึ่งของพวกนาคอันมีศีระะประดับด้วยแสงแก้ว

ผู้ใดมีใจร้อนรุ่มด้วยเปลวเพลิง คือความยากจน เข้ามาสู่พระมหากรุณาธิคุณของพระองค์เป็นที่พึ่ง อุปมาดังช้าง เวลาแดดร้อนไปสู່หนองอันมีน้ำใสเต็มไปด้วยเกสรดอกบัว

สาธุชนทั้งหลายมาจากทั่วทุกแห่ง เมื่อได้เข้าสู่พระองค์ผู้ทรงพระคุณคล้ายกับพระมุณี ก็ได้รับสิ่งอันประเสริฐ อุปมาดังบรรดาต้นไม้ไม่มีต้นมะม่วงแลต้นพิบูล เป็นอาทิ เวลาระดมธูสมัยก็ได้รับสิริอันประเสริฐยิ่งนัก

พระเจ้ากรุงศรีวิชัยมีชัยชนะแลพระสรีชาว พระองค์มีवासนาอันร้อยด้วยเพลิงรัศมีซึ่งเกิดจากพระราชาแห่งประเทศ ไกลเคียง พระองค์นี้ พระพรหมได้อุตสาห์บันดาลให้บังเกิดราวกับว่าทรงพระประสงค์ที่จะทำให้ พระธรรมมั่นคงในอนาคตกาล

พระเจ้ากรุงศรีวิชัย ผู้เป็นเจ้าแห่งพระราชาทั้งหลายในโลกทั้งปวง ได้ทรงสร้างปราสาทอิฐทั้งสามนี้ เป็นที่บูชา พระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือดอกบัว (คือปทุมปาณิ) พระผู้ผจญพญามารแลพระโพธิสัตว์เจ้าผู้ถือวชิระ (คือวชรปาณิ)

ปราสาททั้งสามนี้งามราวกับเพชรในภูเขาอันเป็นมลทินของโลกทั้งปวง และเป็นที่บังเกิดความรู้เรื่องแก่ไตรโลก พระองค์ได้ถวายแก่พระชินราช ประกอบด้วยพระสิริ อันเลิศกว่าพระชินะทั้งหลายซึ่งสถิตอยู่ในทศทิศ

ภายหลังทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระราชสถวิระ สร้างพระสถูปสามองค์

เมื่อชยันตะถึงมรณภาพแล้ว พระสถวิระ อธิมุक्ति ผู้เป็นศิษย์ ได้สร้างพระเจดีย์อิฐสององค์ใกล้ปราสาททั้งสาม (มหาศักราช) ๖๙๗ ขึ้น ๑๑ ค่ำ มาฆมาส เดือน ๖ เมื่อเวลาพระอาทิตย์พร้อม กับพระศุภฤกษ์ในดาวกรกฎ พระเจ้ากรุงศรีวิชัย พระองค์มีรูปพรรณสัณฐานคล้ายกับเทวราช แลประกอบด้วยสิริอันประเสริฐยิ่งกว่าพระราชาอื่นๆ พระองค์ส่งแสงรัศมี ราวกับแก้วจินตามณี ทรงเอาพระทัยใส่ในไตรโลก ได้สร้างพระสถูป

บริเวณสถานที่พบจารึกวัดเสมาเมือง
ปัจจุบันเป็นโรงเรียนเทศบาลวัดเสมาเมือง

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์วัดเสมาชัย

จารึกด้านที่ ๒

พระองค์ผู้เป็นเจ้าของพระราชวังทั้งปวง ทรงเดชานุภาพคล้ายกับพระอาทิตย์ ทรงบำบัดความมืดมัวผู้ศัตรูของพระองค์ รูปพรรณสัณฐานของพระองค์งามราวกับว่าพระจันทร์ อันปราศจากมลทินเมื่อฤดูศราท หรือพระกามเมื่อเอาปฏิสนธิในโลกนี้ หรือพระนารายณ์ทรงเป็นหัวหน้าแห่งไศเลนทรวงศ์ ทรงพระนามศรีมหาราช

ประวัติ

- ๑. หลักฐานเก่ามีหมายเหตุว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ทรงนำจารึกหลักนี้มาแต่ตำบลเวียงศักดิ์ แขวงเมืองนครศรีธรรมราช คราวเสด็จตรวจราชการหัวเมืองชายทะเลตะวันตก และโปรดเกล้าประทานไว้ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาได้นำมาตรวจอ่านเมื่อวันที่ ๓๐ เมษายน ร.ศ.๑๒๖ มีนายสิทธิ เป็นผู้อ่าน จันทรามาศย์ เป็นผู้ทวน และนายชิต เป็นผู้คัด
- ๒. ศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดย์ กล่าวไว้ในประชุมศิลาจารึกสยามภาคที่ ๒ จารึกทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้ ไว้ว่า
 - ๒.๑ ในภาคภาษาไทยว่า จารึกหลักนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้มาจาก วัดเสมาเมือง แล้วได้รับสั่งให้ส่งมายังหอพระสมุดฯ
 - ๒.๒ ในภาคภาษาฝรั่งเศสว่า จารึกหลักนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้มาจากตำบลเวียงสระ อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี แล้วได้รับสั่งให้ส่งมายังหอพระสมุดฯ

คำจารึกด้านที่ ๒

- ๑. สวสดี โย เสา ราชอิราชสุ สกลริปูคนธวานตสุรยุโยป
- ๒. ไมกสุ สุวาโซภิะ กานตลกษมยา ศรทมลศศี มนธาโภา วปู
- ๓. ชมน วิษณวายุ เศษสรวาริมทวิมณศ จ ทวิติยสุ สวศกุตยา เสา
- ๔. ยม ไศเลนทรวงศปรภวนิกทิตะ ศรีมหาราชนา มา // ตสย จ สกลรา

คำแปลด้านที่ ๒ (แปลโดยศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์)

(พระเจ้ากรุงศรีวิชัย) พระองค์ทรงพระคุณประสิทธิ คือวินัยคุณความประพฤติ เคารยคุณความสุภาพศรัทธคุณความรู้ศมคุณความอดทน กษมาคุณความเพียร ไธรยคุณความกล้าหาญ ตยคคุณความบริจาค ทยุติคุณความสง่า มติคุณความฉลาด ทยคุณความเมตตาจิตย์ พระองค์ซึ่งประกอบด้วยคุณทั้งนั้นเป็นอาทิ มีพระเกียรติปราศจากเหตุอันตรายแลเวลาแพร่หลาย... (ต่างประเทศ)...บังเกิดความเลื่อมใสแห่งพระเกียรติของพระราชารัอื่นๆ ดุจดั่งแสงดาวเสื่อมลงไปเมื่อพระจันทร์อุทัยเมื่อฤดูศราท (คือฤดูใบไม้ร่วง)

๑. ข้อความซึ่งปรากฏอยู่ด้านหลังสำเนาจารึกด้านที่ ๑ เขียนไว้ด้วยดินสอสีแดง ความว่าสำเนาจารึกอักษรขอมโบราณ ตำบลเวียงสระ อำเภอบ้านนา จังหวัดสุราษฎร์ธานี

๒. นายประสาร บุญประคอง อดีตผู้เชี่ยวชาญการอ่านจารึกของหอสมุดแห่งชาติได้บันทึกไว้ด้วยดินสอดำ เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๐ ความว่า ศิลาจารึกหลักนี้เป็นหินทรายสีแดงเป็นรูปใบเสมา ขนาดกว้าง ๕๐ ซม. สูง ๑๐๖ ซม.หนา ๘.๕ ซม. มี ๒ ด้าน ด้านที่ ๑ มี ๒๙ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๔ บรรทัด เวลานี้อยู่ในแผนกหนังสือตัวเขียนและจารึก กองหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร ศิลาจารึกหลักนี้ในชั้นแรก เข้าใจกันว่า สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงนำมาจากตำบลเวียงสระในเขตจังหวัดสุราษฎร์ธานี ต่อมาพระสงฆ์รูปหนึ่งซึ่งเป็นชาวนครศรีธรรมราช มาเห็นเข้าจำได้ว่าศิลาจารึกหลักนี้เคยอยู่ในวัดเสมาเมือง อำเภอมืองนครศรีธรรมราช ตั้งแต่นั้นมาจึงให้ชื่อศิลาจารึกหลักนี้ว่า “ศิลาจารึกวัดเสมาเมือง”

อย่างไรก็ตาม แม้จะยังไม่สามารถระบุที่มาของจารึกหลักนี้ได้ชัดเจนนัก เพียงแต่สรุปโดยสังเขปว่าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพโปรดให้นำมาจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช เมื่อครั้งเสด็จตรวจราชการหัวเมืองชายทะเลตะวันตก เมื่อจารึกมาถึงกรุงเทพในคราวแรกทรงประทานในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ต่อมาจึงนำไปจัดแสดงไว้ที่ห้องพระโรงพระที่นั่งศิวโมกษพิมาน ในเขตพระราชวังบวรสถานมงคลเดิม ครั้นถึง พ.ศ.๒๕๑๐ จึงย้ายมาเก็บรักษาไว้ที่อาคารหอวิชาการ จนกระทั่ง พ.ศ.๒๕๑๑ กรมศิลปากรมีนโยบายจะให้ศิลาจารึกซึ่งมีฐานะเป็นโบราณวัตถุ อยู่ในความรับผิดชอบของกองพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ตามกฎหมาย จึงได้ย้ายหลักศิลาจารึกส่วนใหญ่ รวมทั้งจารึกวัดเสมาเมืองไปจัดแสดงไว้ในหมู่พระวิมาน ณ ห้องอุตราภักข พพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร จนถึงปัจจุบัน

การอ่านและแปลศิลาจารึกหลักนี้มีมาแล้ว ๕ ครั้ง กล่าวคือ

๑. พ.ศ.๒๔๕๐ (ร.ศ.๑๒๖) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ โปรดให้นายสิทธิ เป็นผู้อ่าน จันทรามาศยเป็นผู้ทาน นายชิตเป็นผู้คัด

๒. พ.ศ.๒๔๗๒ ศาสตราจารย์ยอร์ช เซยเคย์ อ่านแปลและตีพิมพ์ในหนังสือประชุมศิลาจารึกสยาม ภาคที่ ๒

๓. พ.ศ.๒๕๑๐ ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร อ่านและแปลใหม่

๔. พ.ศ.๒๕๒๖ นายชะเอม แก้วคล้าย อ่านแปลกลุ่มจารึกที่มาจากภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับอาณาจักรศรีวิชัย

๕. พ.ศ.๒๕๒๖ นายจิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา อาจารย์คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร แปลและสรุปคำจารึกไว้ในวารสารของมหาวิทยาลัยศิลปากร

จากจารึกหลักนี้ ทำให้รู้ว่าพระเจ้ากรุงศรีวิชัย ราชวงศ์ไศเลนทรทรงมีพระนิติธรรมที่ทรงปฏิบัติอยู่ตลอดเวลา จนเป็นที่ยอมรับของพระราชใกล้เคียงตลอดจนประชาราษฎร์ พระองค์ทรงอุปถัมภ์ทั้งศาสนาพุทธมหายาน เห็นได้จากทรงสนับสนุนให้สร้างสถูป ๓ หลัง เพื่อบูชาพระโพธิสัตว์ปทุมปาณี พระโพธิสัตว์วชิรปาณี และพระผู้ผจญพระยามาร (หมายถึงพระพุทธเจ้าพระชินมุนีที่สถิตอยู่ในทิศทั้ง ๑๐ และทรงอุปถัมภ์ให้พระสทวิระสร้างสถูป ๓ องค์เมื่อพระชยันตะมรณภาพแล้วก็ให้พระสทวิระอธิมุติ ผู้เป็นศิษย์ได้สร้างสถูปอีก ๒ องค์ คำว่า “สทวิระ” คำนี้ เข้าใจว่าเป็นพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาท ซึ่งปฏิบัติเคร่งครัดในพระวินัยตามคำสอนของพระมหาเถระเมื่อครั้งปฐมสังคายนา ดังนั้นน่าจะหมายถึงบำรุงพระพุทธศาสนาทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายมหายานและฝ่ายเถรวาท

ศรีวิชัยบนดินแดนไทยในบริเวณเมืองโบราณไชยาเริ่มมีตัวตนขึ้นในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔ มีการสร้างศาสนสถานสำคัญภายในเมือง ปัจจุบันเหลือร่องรอยซากโบราณอยู่จำนวน ๒ แห่ง คือ วัดแก้วและวัดหลง ซึ่งนักวิชาการเชื่อว่าเป็นอาคาร ๒ ใน ๓ หลังที่พระเจ้ากรุงศรีชัยในจารึกหลักที่ ๒๓ สั่งให้สร้างขึ้นตามคติความเชื่อในพุทธศาสนาหายานเมื่อพุทธศักราช ๑๓๑๘ อันแสดงให้เห็นว่าเมืองไชยาเมื่อต้นพุทธศตวรรษที่ ๑๔ น่าจะมีความสัมพันธ์ฉันเครือญาติกับราชวงศ์ไศเลนทร์ในชวาภาคกลาง ระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาตินี้ เป็นเงื่อนไขในการรวมกันเป็นสังคมการเมืองของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งหากต้องการขยายสังคมการเมืองให้มีขนาดใหญ่ขึ้น ก็มักจะใช้เงื่อนไขหรือข้ออ้างการเป็นเครือญาติผ่านการแต่งงาน โดยผู้นำแต่ละช่วงสมัยจะยอมรับนับถือผู้ที่มีความสามารถในบรรดาเครือญาติจากศูนย์อำนาจต่างๆ ขึ้นเป็นผู้นำ

อนึ่ง จากการศึกษาพบว่าศาสนาความเชื่อในศรีวิชัย มีทั้งนับถือพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานและฝ่ายเถรวาท รวมถึงศาสนาฮินดู ทั้งไศวนิกายและไวษณพนิกาย โดยศาสนาพุทธมหายานสามารถศึกษาได้จากศิลาจารึกหลักที่ ๒๓ (จารึกวัดเสมาเมือง) ส่วนประติมากรรมกลุ่มใหญ่พบในจังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดสงขลา สร้างด้วยศิลาและสำริด ได้รับอิทธิพลศิลปะอินเดียแบบคุปตะ นิยมทำรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร พระโพธิสัตว์ปัทมปาณี และพระโพธิสัตว์วัชรปาณี รวมถึงพระพิมพ์ดินดิบตามถ้ำต่างๆ ตั้งแต่จังหวัดสุราษฎร์ธานีจนถึงจังหวัดปัตตานี

ขณะเดียวกันยังมีการบำรุงศาสนาพราหมณ์ด้วย เห็นได้จากคำจารึกที่กล่าวถึงพระพรหม (พระมนู) กล่าวถึงไตรโลกพระอาทิตย์ พระจันทร์ พระนารายณ์ ที่สั่งให้พระเจ้ากรุงศรีวิชัยมาเป็นหัวหน้าแห่งราชวงศ์ไศเลนทร์ มีพระนามว่า “ศรีมหाराชา”

๔. จารึกวัดพระมหาธาตุ

ชื่อ	จารึกภาษาทมิฬที่วัดพระมหาธาตุ จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกหลักที่ ๒๙ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร
อักษร	ทมิฬ
ภาษา	ภาษาสันสกฤตและภาษาทมิฬ
อายุ	พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๗
วัตถุ	หินอ่อนสีชมพู
ลักษณะ	แผ่นสี่เหลี่ยม
ขนาด	กว้าง ๘๐ เซนติเมตร สูง ๘๐ เซนติเมตร หนา ๑๕ เซนติเมตร
สถานที่พบ	วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช
ปัจจุบันอยู่ที่	วิหารโพธิ์ลังกา วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประวัติ

ศิลาจารึกหลักนี้ Aymonier ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง Combodge เล่ม ๒ หน้า ๗๖ โดยสันนิษฐานว่าเป็นจารึกภาษาสันสกฤตในพุทธศตวรรษที่ ๙-๑๐ ต่อมา L.Finot เขียนไว้ในวารสาร BCAI เมื่อ ค.ศ.๑๙๑๐ (พ.ศ.๒๔๕๓) หน้า ๑๕๒ ว่า ตัวอักษรในจารึกหลักนี้หลายตัวเหมือนกับจารึกที่พบที่ตะกั่วป่า แต่เนื่องจากขณะนั้น เขาไม่ทราบว่าจารึกที่ตะกั่วป่าเป็นภาษาทมิฬ จึงไม่ได้คิดว่าจะพบจารึกภาษาทมิฬในนครศรีธรรมราช ในเวลาต่อมาศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส์ ได้ส่งสำเนาจารึกหลักนี้ไปให้ศาสตราจารย์ Hultzsch อ่านและแปลเท่าที่จะสามารถทำได้ (แปลได้เพียงด้านเดียว) ซึ่งพบว่าจารึกนี้มีสองด้าน ด้านที่ ๑ มี ๑๖ บรรทัด ด้านที่ ๒ มี ๒๔ บรรทัด ทั้งหมดจารึกด้วยอักษรทมิฬ ภาษาทมิฬ เว้นแต่ตอนต้นของหน้าแรกที่ใช้อักษรทมิฬ แต่จารึกด้วยภาษาสันสกฤต

คำจารึก

๑. (สว)สติ ศก.....
๒.(ญ) รร (อ) ญชุ เชนร
๓.ม เปรร ตี (งคตทิพไม).....
๔.ว(เร) น ตนมเศ(นาปติ).....
๕.(ป)ริสาวท พราหมณร(ว)ยา.....
๖.สต ตนมเศนาปติคหุ โศรปติ.....
๗.กุกหุกหุกม โอณรุ.....
๘.วนกุก ทนมณ เข.....
๙.ไต อหิว เศ (ยว) (น) อุณฑาน(ล) เคง.....
๑๐.ง กุรา(ล)ปศุ กุกม (ร).....
๑๑.ม มาตา.....
๑๒.ปาวมม
๑๓.เตลลาม
๑๔.ลษฏมุนท

คำแปล

๑.
๒.ร้อย.....ห้า.....ล่างแล้ว
๓.วันจันทร์.....ตรงกับ.....
๔.ธรรมเสนาบตี.....
๕.ดังนี้.....คือ.....พราหมณ์.....
๖.โดยคำสั่ง.....ธรรมเสนาบตี.....
๗.หนึ่ง.....
๘.ธรรม.....
๙.ถ้าผู้ใดทำอันตรายแก่.....คงคา
๑๐.โคสีแดง.....ถูกฆ่าเสีย.....
๑๑.มารดา.....
๑๒.บาป.....
๑๓.
๑๔. คำรบแปด

คำแปล

จากจารึกหลักนี้ ทำให้ทราบว่า ศาสนาพราหมณ์มีความประสงค์ไม่ให้ใครย่ำยีพราหมณ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่พวกตนนับถือ ผู้ไม่ปฏิบัติจะต้องได้รับโทษ ข้อความบรรทัดที่ ๖-๙ โดยคำสั่งธรรมเสนาบตี

.....หนึ่ง.....

.....ธรรม.....

.....ถ้าผู้ใดทำอันตรายแก่.....คงคา

จากหลักฐานนี้แสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์ตั้งมั่นอยู่ในนครศรีธรรมราชและได้รับความคุ้มครองเมื่อนครศรีธรรมราช (ตามพรลิงค์) ด้วยดีตลอดมา เข้าใจว่าศิลาจารึกหลักนี้ เน้นกฎหมายที่ประกาศบอกวัน เดือนปี แต่ที่น่าเสียดายได้ลบเสียหายไม่สามารถทราบได้ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อความที่เหลือศาสตราจารย์ยอร์ช เซเดส์ส่งให้ศาสตราจารย์ Hultsch เป็นผู้อ่านและแปลไว้ (แต่แปลไว้เพียง ๑ หน้า)

บรรณานุกรม

จันทร์จิรายุ รัชนี้ ม.จ. “นครศรีธรรมราชในสมัยศรีวิชัย” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.

ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และเซเม แก้วคล้าย “ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย” ศิลปากร ๒๔ (๔) : ๘๙-๙๓, กันยายน ๒๕๒๓.

เซเดส์, ยอร์ช. **ชนชาติต่างๆ ในแหลมอินโดจีน** แปลโดย ปัญญา บริสุทธิ์ กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโครงการ

ตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๑.

เซเดส์, ยอร์ช. **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๒ : จารึกทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้** พิมพ์ครั้งที่ ๒

กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๐๔.

ธราพงศ์ ศรีสุชาติ และอมรา ขันตีสวัสดิ์ **แนวความคิดและข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับ**

ก่อนประวัติศาสตร์ภาคใต้ ๒๕๒๔ (อัตรานา)

นครศรีธรรมราช, วิทยาลัยครู รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๒๑.

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ โบราณวัตถุสถานในภาคใต้ตอนเหนือรวม ๗ จังหวัด, กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๑๗

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ **ไชยา-สุราษฎร์ธานี**, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงสยามการพิมพ์, ๒๕๑๙.

ประเสริฐ ณ นคร “**จารึกที่พบในนครศรีธรรมราช**” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์

นครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑

ปรีชา นุ่นสุข “**จารึกหุบเขาช่องคอย : หน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ภาคใต้**” ศิลปวัฒนธรรม

๑ (๗) ๔๘-๕๙, พฤษภาคม ๒๕๒๓.

พิริยะ ไกรฤกษ์ ศิลปะทัศนก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙ กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, ๒๕๒๓.

วิเชียร ณ นคร และคนอื่น ๆ **นครศรีธรรมราช กรุงเทพมหานคร** : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๑.

ศรีศักร วัลลิโภดม “**ชุมชนโบราณภาคใต้**” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช

นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.

เชื้อสายและตระกูลของพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

พราหมณ์ในภาคใต้มีหลักฐานการเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๒ เป็นอย่างน้อย ดังหลักฐานที่กล่าวถึงเชื้อสายพราหมณ์ปรากฏในจารึกและหนังสือбуд (สมุดข่อย) หลักฐานนี้ได้กล่าวถึงพราหมณ์ในภาคใต้ไว้แทบทุกช่วงสมัยจารึกบางหลักสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าพราหมณ์ในภาคใต้และนครศรีธรรมราชทำหน้าที่เป็นผู้นำทางปัญญาแก่ราชธานีเช่น ในจารึกหลักที่ น.ศ.๑๑ เป็นต้น

นอกจากนี้เอกสารโบราณจำนวนไม่น้อยได้บันทึกถึงความรุ่งเรืองและความเป็นเอกลักษณ์ของพราหมณ์ในภาคใต้ไว้ จากการศึกษาเอกสารโบราณ เชื่อได้ว่าพราหมณ์ในภาคใต้ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายมาจากอินเดียภาคใต้ อันเป็นถิ่นฐานที่พราหมณ์ลัทธิไศวนิกายหนาแน่น เมื่อเข้ามาอยู่แล้วก็มีส่วนสร้างความรู้และขนบธรรมเนียมใหม่ขึ้นในภูมิภาคนี้ ทำให้พราหมณ์มีอิทธิพลต่อราชสำนักนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยและอยุธยาเป็นต้นมา

ด้วยเหตุที่ดินแดนภาคใต้ของไทยอยู่บนคาบสมุทร มีทะเลขนานอยู่ทั้งสองด้าน คือทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามัน จึงทำให้สะดวกแก่การติดต่อกับดินแดนอื่นโดยทางเรือ โดยเฉพาะภาคใต้ฝั่งตะวันออกเป็นพื้นที่ราบกว้างกว่าฝั่งตะวันตกเหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน จึงเป็นแรงดึงดูดให้ผู้คนจากดินแดนอื่นเข้ามาอยู่อาศัย

ตระกูลพราหมณ์

พื้นที่ซึ่งมีพราหมณ์จากอินเดียได้เข้ามาตั้งรกรากและถิ่นฐานมากที่สุดในสมัยโบราณ คือพื้นที่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จังหวัดพัทลุง และอำเภอไชยา จังหวัดสุราษฎร์ธานี บรรพบุรุษของพราหมณ์เหล่านี้ส่วนใหญ่ เดินทางมาจากเมืองรามนคร ซึ่งอยู่ในอินเดียตอนใต้โดยอยู่กันเป็นกลุ่มก้อนหรือเป็นชุมชน ประกอบอาชีพทำนาเป็นส่วนใหญ่ โดยมีหัวหน้าพราหมณ์แต่ละชุมชนเป็นผู้ประกอบพิธีการทางศาสนา และเป็นศูนย์รวมตำราวิทยาการ และเวทมนต์คาถาของแต่ละตระกูล

๑. พราหมณ์เมืองไชยา

ศาสตราจารย์ชวน เพชรแก้ว ได้สำรวจตระกูลพราหมณ์ในอำเภอไชยา เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๗ พบว่า ตระกูลพราหมณ์ในอำเภอไชยามีอยู่ ๙ ตระกูล คือตระกูลชัยสิทธิ์ พัฒน์เวช เชื้อพราหมณ์ ชัยพราหมณ์ เชื้อพราหมณ์แพร์ักษาพราหมณ์ ศิวยพราหมณ์ ไสสะอาด และกวีพราหมณ์ ปัจจุบัน (พ.ศ.๒๕๖๗) มีเพียง ๒ ตระกูลเท่านั้นที่ยังดำรงการเป็นพราหมณ์ และสืบทอดพิธีพราหมณ์จากบรรพบุรุษ คือตระกูลชัยสิทธิ์ และตระกูลพัฒน์เวช

๒. พราหมณ์เมืองพัทลุง

อาจารย์ชัยวุฒิ พิชะกุล และอาจารย์ปรมินทร์ อินทรักษา ได้สำรวจตระกูลพราหมณ์ในจังหวัดพัทลุง เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๗ พบว่าพราหมณ์ดั้งเดิมในจังหวัดส่วนใหญ่เป็นพราหมณ์โหราจารย์ การแต่งตั้งจากเจ้าเมืองพัทลุง ให้เป็นพราหมณ์ในฝ่ายพิธีการหลายคน มีหัวหน้าพราหมณ์ ๔ คน ประกอบด้วย ขุนศรีสยาม ๑ หัวหน้าพราหมณ์ ขุนศรีสพสมัย ๑ เป็นผู้ถือบัญชีพราหมณ์ขุนไชยาปาวี ๑ ขุนสิทธิไชย ๑ เป็นผู้นำเจ้าเมืองเข้าเมือง นอกจากนี้ มีผู้ช่วยอีก ๔ คน คือ ขุนไชยธรรม ผู้ช่วย ๑ ขุนเทพมณี ผู้ช่วย ๑ ขุนยศ ผู้ช่วย ๑ ขุนน้อย ผู้ช่วย ๑ มีพราหมณ์บัณฑิตชาวสังขีอีก ๑๒ คน ๒ คู่ ๘ คน ผลัดเปลี่ยนกัน คนแก่งบัณฑิตชาว ๑ คู่ ๔ คน

ตระกูลพราหมณ์ในเมืองพัทลุงได้เข้ามาคราวเดียวกับพราหมณ์เมืองนคร ต้นตระกูลพราหมณ์มาจากรามนคร (พาราณสี) แต่เนื่องจากพัทลุงเป็นเมืองเล็ก พิธีต้องไม่ได้ทำใหญ่โตเหมือนเมืองนครซึ่งเป็นเมืองใหญ่ ผู้ที่สนิทกับพราหมณ์ในจังหวัดสงขลาให้ความเห็นว่าเห็นว่าพราหมณ์เมืองพัทลุงมีลักษณะเป็นพราหมณ์ดั้งเดิมมากกว่า และเป็นตระกูลพราหมณ์ มั่งมีโภคทรัพย์ ได้เดินทางเข้ามาภาคใต้ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๑ แล้วตั้งรกรากและทำหน้าที่เป็นพราหมณ์โหราจารย์

พงศาวดารเมืองพัทลุงฉบับหลวงศรีวรฉัตร (พิน จันทโรจวงศ์) พ.ศ.๒๔๖๒ ระบุว่าพราหมณ์เมือง พัทลุง ในสมัยรัชกาลที่ ๓-๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จำนวน ๘ คนได้ทำหน้าที่เป็นพนักงานพิธีของเจ้าเมือง ประกอบด้วยขุนศรีสยาม ขุนศรีสพสมัย ขุนไชยาปาวี ขุนปะไหมสุหรี ขุนสิทธิชัย ขุนไชยธรรม ขุนเทพมณี และ ขุนยศ ส่วนปัจจุบันยังคงเหลืออยู่เพียงตระกูลเดียว คือตระกูล “ชายเกลี้ยง” ประกอบด้วยพราหมณ์ทอง พราหมณ์บุญมา พราหมณ์บุญจันทร์ และ พราหมณ์บัว

๓. พราหมณ์เมืองนคร

พราหมณ์เมืองนครเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่สองระลอก ระลอกแรกเป็นพราหมณ์ไศวนิกายซึ่งเดินทางมาจากอินเดีย ได้ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ริมฝั่งทะเลและมีภูเขาสูงอยู่เป็นชัยภูมิหลัก ได้แก่ บริเวณอำเภอสิชล อำเภอท่าศาลา และอำเภอนบพิตำ พราหมณ์เหล่านี้นิยมสร้างเทวาลัยและรูปเคารพเนื่องในศาสนาพราหมณ์ไว้ในท้องที่ที่ตนอาศัย ดังเห็นได้จากเทวาลัยเขาคา เทวาลัยวัดสระสั้ม และเทวาลัย บ้านพังงา เป็นต้น ระลอกหลังเป็นพราหมณ์ไศวนิกาย และพราหมณ์ไวษณพนิกาย ซึ่งเดินทางมาจากเมืองรามราชนครเมื่อพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ราบด้านตะวันตกของอำเภอเมืองนครศรีธรรมราช ประกอบอาชีพหลักคือเป็นพราหมณ์พิธีในสำนักของเจ้าเมือง ในเรื่องนี้สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพอธิบายว่า

“...ที่เมืองนครซึ่งอยู่ทางทิศปัจฉิม พวกพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมีต้นสกุลมาแต่เมืองรามราชนครที่เรียกว่ารามราชนครนี้เป็นแต่ไวยาหาร พวกพราหมณ์ไทรดาจารย์เมืองพัทลุงอธิบายว่า ต้นสกุลสืบมาแต่เมืองนครพราหมณ์สืบสอได้ความว่าเป็นจังหวัดเดียวกันนั่นเอง วังอันเป็นที่ประทับของเจ้าผู้ครองนครพราหมณ์ก็ยังคงเรียกว่ารามนคร...”

จากหลักฐานประวัติศาสตร์ที่พอสรุปได้ว่า พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช เข้ามาตั้งรกรากพุทธศตวรรษที่ ๑๑ โดยมาจากอินเดียได้ ได้มีการเผยแพร่ความเชื่อในศาสนาพราหมณ์จนได้รับการยอมรับมากขึ้นโดยลำดับ ในพุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๗ มีการมีการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานอีกหลายระลอกหนึ่ง แต่หลังจากที่พระพุทธรูปศาสนาเจริญรุ่งเรืองในพุทธศตวรรษที่ ๑๑ เป็นต้นมา บทบาทของพราหมณ์ก็ลดน้อยลงไปจนพราหมณ์ต้องแสดงความเป็น “ตัวตน” เพื่อรักษาพื้นที่ทางสังคมเอาไว้โดยผ่านเอกสาร “ตำนานพราหมณ์เมืองนคร” เมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๖ เน้นการบอกเล่าประวัติความเป็นมาและสิทธิต่างๆ ของพวกตน ล่วงถึงรัชกาลที่ ๒ ได้มีการตราระเบียบการปกครองพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชขึ้นเป็นแผนกหนึ่งของระบบราชการ ทำให้พราหมณ์มียศถาบรรดาศักดิ์ และมีศักดินา รวมทั้งได้รับการคุ้มครองจากกษัตริย์ ผู้ใดจะทำอันตรายหรือเบียดเบียนมิได้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพราหมณ์ยังคงสามารถรักษาสถานะของตนเองมาได้อีกระยะหนึ่ง

อย่างไรก็ดี หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง บทบาทของพราหมณ์นครศรีธรรมราชก็ลดลงเรื่อยๆ ได้มีการลดเล็กระเบียบว่าด้วยพราหมณ์ในระบบราชการในหัวเมือง ทำให้พราหมณ์นครศรีธรรมราชลดจำนวนลง คงมีเฉพาะพราหมณ์ราชสำนักเท่านั้นที่เป็นส่วนหนึ่งในระบบราชการ สำหรับทำหน้าที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ นอกจากนี้ประเพณีการสืบทอดความเป็นพราหมณ์ของแต่ละตระกูลก็ไม่เข้มแข็ง จึงเป็นเหตุให้จำนวนครัวเรือนพราหมณ์ลดน้อยถอยลงทั้งในเมืองไชยา เมืองพัทลุง และเมืองนครศรีธรรมราช

ปัจจุบันความเชื่อของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชนั้น สังคมมีการรับรู้ว่ากลุ่มพราหมณ์นครศรีธรรมราชเป็นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธ มีการปฏิบัติตัวเช่นเดียวกับชาวพุทธทั่วไป ต่างกันเฉพาะการปฏิบัติในชีวิตประจำวันที่พราหมณ์ยังรักษาข้อห้ามโดยเฉพาะศีลห้ามั่นคงอยู่ บทบาทพราหมณ์นครศรีธรรมราชในปัจจุบันเป็นบทบาทประกอบพิธีกรรมอย่างเดียวแล้ว ไม่สามารถที่จะชักจูงในเรื่องของศาสนา หรือการขยายศาสนิกหรือสาวกได้ เพราะไม่มีพลังเพียงพอที่จะไปฟื้น แม้แต่การทำพิธีกรรมบวงสรวง หรือการทำขวัญ ปัจจุบันนี้ก็มีผู้อื่นทำหน้าที่แทนพราหมณ์ ประกอบกับชาวบ้านทั่วไปไม่มีเงินเพียงพอที่จะไปประกอบพิธีกับพราหมณ์โดยตรง สังเกตได้ว่าผู้ที่เป็ ศาสนิกของพราหมณ์ที่ยังเหลือก็น้อยเต็มที เพราะว่าบุตรหลานถูกหลอมกลายกลืนเป็นชาวพุทธเสียเป็นส่วนใหญ่

เป็นที่น่าสังเกตว่าประเพณีสืบทอดการเป็นพราหมณ์จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง ในแต่ละตระกูล ไม่ได้เป็นการบังคับ แต่ถือเอาความสนใจของผู้รับเป็นสำคัญ บางตระกูลอาจไม่มีใครรับช่วงในรุ่นลูก แต่มารับช่วงในรุ่นหลานก็มี การรับมอบจะมีขึ้นขณะที่ผู้รับมอบยังมีชีวิตด้วยการส่งมอบบรมให้รู้จักสวดมนต์ รู้จักปฏิบัติพิธีกรรม จนกระทั่งผู้รับช่วงสามารถปฏิบัติด้วยตนเอง จึงมอบตำรา สังข์และลูกประคำให้เพื่อปฏิบัติต่อไป จากเหตุดังกล่าวนี้เอง จึงทำให้พราหมณ์ที่สืบทอดพิธีพราหมณ์จากบรรพบุรุษน้อยลง ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน และการประกอบพิธีกรรมต่างๆ จึงมักจะทำกันในวงจำกัด ประหยัด เรียบง่าย ทั้งรูปแบบ และเนื้อหา บทบาทของพราหมณ์จึงมีน้อยลง

หอพระอิศวร เทวาลัยของพราหมณ์ไศวนิกายในเมืองนคร

หอพระนารายณ์ เทวาลัยของพราหมณ์ไวษณพนิกายในเมือง

เชื้อสายและตระกูลของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

เชื้อสาย ตัวตน และตระกูลความเป็นพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ที่ยังคงมีวิถีความเป็นพราหมณ์และยังคงรักษา รูปแบบวิถีเดิมๆ ของบรรพบุรุษพราหมณ์ในปัจจุบัน (พุทธศักราช ๒๕๖๒) ยังมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ยังรักษารากเหง้า และตัวตนไว้ได้ ซึ่งขอประมวลประวัติพราหมณ์เหล่านี้ไว้ให้ปรากฏจำนวน ๑๐ ตระกูลดังนี้

๑. พราหมณ์แจ้ง พรหมชาติ

ประวัติ

พราหมณ์แจ้ง พรหมชาติ เกิดที่บ้านเลขที่ ๕ หมู่ที่ ๘ ตำบลคลองกระปือ อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช (ไกล้ววัดฝัาพระบาทราชภูร์บำรุง) จบการศึกษาประถมปีที่ ๔ สมรสกับนางเจียม พรหมชาติ มีบุตรด้วยกัน ๕ คน (ชาย ๔ คน หญิง ๑ คน) คือนายประทีน นายสุเทพ นายสมศักดิ์ นายสุเมธ และนางอาภรณ์ถึงแก่กรรมขณะมีอายุ ๑๐๐ ปี

ประวัติตระกูลพราหมณ์

พราหมณ์แจ้งสืบเชื้อสายตระกูล “พรหมชาติ” ซึ่งมีต้นสกุลมาจากขุนรัตนเทเวศ และมีขุนพรหมขญาเป็นผู้สืบทอด ขุนพรหมขญานี้ทำหน้าที่เฝ้าหอพระอิศวรได้เงินเดือนๆ ละ ๕ เหรียญ ปัจจุบันที่บ้านของพราหมณ์แจ้งยังคงเก็บของใช้ของขุนพรหมขญาไว้ เช่น กาน้ำร้อน ดาบ หอก ขวาน (แต่นายแก้วลูกของขุนพรหมขญา ซึ่งเป็นบิดาของพราหมณ์แจ้งไม่ได้บวช)

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

บวชพราหมณ์เมื่ออายุ ๓๕ ปี สาเหตุที่ได้บวชเนื่องจากในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เสด็จพระราชดำเนินมาจังหวัดนครศรีธรรมราชเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ พราหมณ์แจ้งได้ร่วมกับคณะพราหมณ์รับเสด็จ และได้พบกับข้าราชการที่ตามเสด็จได้แนะนำให้ไปบวชพราหมณ์ที่กรุงเทพฯ และควรสมัครทำงานในสำนักพระราชวัง หลังจากนั้นพราหมณ์แจ้งจึงได้บวชและฝึกฝนเรียนรู้เกี่ยวกับการทำพิธีกรรมอยู่ ๒ ปี จึงได้เข้าทำงานในพระราชวัง จนเกษียณอายุราชการและทางสำนักพระราชวังจ้างทำงานต่ออีก ๕ ปี จึงยุติหน้าที่การงานลง

การดำรงชีวิตประจำวัน

หลังจากที่เกษียณอายุราชการ พราหมณ์แจ้งได้กลับมาอยู่ที่บ้านตำบลคลองกระปือ อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช บ้านเดิมของพราหมณ์แจ้งนั้นอยู่ในตัวอำเภopakพนัง แต่เมื่อบิดาได้ขยับขยายออกมาทำนา จึงอพยพมาสร้างบ้านอยู่ริมคลองสุขุม ต่อมาเมื่อลูกหลานขยายบ้านเรือนออกไปเรื่อยๆ บ้านของพราหมณ์แจ้งจึงอยู่ในวงล้อมของญาติๆ ของภรรยาที่บริเวณหน้าวัดฝัาพระบาทราชภูร์บำรุง ลักษณะเป็นบ้านไม้ยกพื้นสูงที่มีอายุเก่าแก่มากแล้ว และได้มีการต่อเติมด้านหน้าเป็นลานออกมาโดยการยกพื้นปูกระเบื้อง มีโต๊ะและเก้าอี้สำหรับนั่งพบปะพูดคุย พราหมณ์แจ้งนิยมแต่งชุดขาวตลอดเวลาและไว้ผมมวย ซึ่งจะไม่มีการตัดเลยตลอดชีวิต ส่วนการสวดมนต์นั้นไม่ได้ทำแล้ว เพราะมีอายุมากขึ้น แต่ยังเคร่งครัดในการประพาศตามครรลองของพราหมณ์ กล่าวคือไม่รับประทานเนื้อวัว ควาย เต่า ตะพาบน้ำ ปลาไหล ทุกปีพราหมณ์แจ้งจะจัดพิธีการไหว้ครูในเดือน ๑๑ โดยเชิญญาติและเพื่อนบ้านในบริเวณใกล้เคียงมาร่วมพิธี

๒. พราหมณ์สุเมธ พรหมชาติ

ประวัติ

เป็นบุตรของพราหมณ์แจ้ง พรหมชาติ เกิดที่ตำบลคลองกระปือ อำเภอบางแพ จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาประถมปีที่ ๔ ชีวิตครอบครัวสมรสกับนางยุพิน มีบุตรชายด้วยกัน ๑ คน และมีบุตรชายจากภรรยาคนก่อน ๑ คน เดิมเคยทำงานบริษัทอยู่ที่กรุงเทพฯ ถึง ๒๐ ปี และกลับมาประกอบธุรกิจอยู่ซ่อมรถที่อำเภอบางแพ ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๕ (บ้านเสม็ดเอน) ตำบลคลองกระปือ อำเภอบางแพ

ประวัติตระกูลพราหมณ์

ในการสืบเชื้อสายพราหมณ์ พราหมณ์สุเมธมีความภูมิใจที่สืบเชื้อสายพราหมณ์มาก เคยเล่าว่าในการไปประกอบพิธีเททองหล่อพระที่จังหวัดพังงา ซึ่งในครั้งนั้นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จเป็นประธานในพิธี ระหว่างเสด็จพระราชดำเนินผ่านแถวที่รอรับเสด็จ ทรงมีปฏิสันถารกับพราหมณ์แจ้ง นอกจากนี้พราหมณ์แจ้งยังเป็นผู้ที่ประกอบพระราชพิธีขึ้นพระอุ่แก่พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าพัชรกิติยาภา พราหมณ์สุเมธจึงมีความภูมิใจในตัวพราหมณ์แจ้ง ผู้เป็นบิดามาก

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

บวชเป็นพราหมณ์เมื่อ พ.ศ.๒๕๒๑ โดยพระราชครูวามเทพมุนีบวชให้ที่โบสถ์พราหมณ์กรุงเทพฯ แต่ไม่ได้ทำงานในสำนักพระราชวัง เนื่องจากทำงานบริษัทอยู่ก่อน ก่อนบวชพราหมณ์เคยติดตามบิดา ในการประกอบพระราชพิธี เช่น พระราชพิธีแรกนาขวัญเป็นเวลา ๓ ปี หลังจากนั้นเมื่อพราหมณ์แจ้งเกษียณประกอบพิธีกรรมไม่ค่อยไหว พราหมณ์สุเมธจึงรับทำพิธีมากขึ้น ระยะแรกที่ทำพิธี พราหมณ์แจ้งจะกล่าวโองการครึ่งหนึ่ง แล้วพราหมณ์สุเมธกล่าวโองการต่ออีกครึ่งหนึ่ง แต่หลังจากพราหมณ์แจ้งเสียชีวิตแล้ว พราหมณ์สุเมธสามารถทำพิธีคนเดียวได้อย่างครบถ้วน ในฐานะเป็นพราหมณ์เต็มตัว

คณะของพราหมณ์สุเมธที่ไปประกอบพิธีกรรม ประกอบด้วยลูกชาย ทำหน้าที่เป่าสังข์ มีนางอาภรณ์น้องสาวทำหน้าที่แฉ่งบั้นเพาะว่ สามีนางอาภรณ์ทำหน้าที่ตีฆ้อง และลูกชายของนางอาภรณ์ทำหน้าที่เป่าสังข์ คู่กับลูกชายของพราหมณ์สุเมธ (ผู้เป่าสังข์จะเป่าเป็นคู่ คือสังข์ตัวผู้และสังข์ตัวเมีย) ซึ่งทุกคนสามารถใช้อุปกรณ์ดังกล่าวได้อย่างชำนาญ

การดำรงชีวิตประจำวัน

พราหมณ์สุเมธมักตื่นนอนตีห้าเพื่อไหว้พระ นั่งสมาธิและทบทวนการสวดโองการประมาณ ๑ ชั่วโมง โดยมีห้องที่จัดไว้สำหรับกิจในเรือนนี้โดยเฉพาะ เพื่อไม่ให้ใครไปรบกวน หลังจากนั้นปกติก็จะไปนั่งประจำที่บ้านบิดา (พราหมณ์แจ้ง) ทั้งนี้เพื่อจะรับโทรศัพท์ที่มีผู้ติดต่อนัดหมายให้ไปทำพิธี พราหมณ์สุเมธนิยมแต่งกายด้วยชุดขาวทุกวัน ได้เริ่มไว้ผมมวยมาตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๗ ตามคำแนะนำของผู้อาวุโสที่เสนอแนะให้ปฏิบัติและแต่งกายเหมือนพราหมณ์สมัยโบราณ จะได้รับทำพิธีได้อย่างสมจริงยิ่งขึ้น

๓. พระครูสุตาทันตมุนี (พราหมณ์อรุณ สยมภพ)

ประวัติ

พระครูสุตาทันตมุนี เดิมชื่ออรุณ สยมภพ เกิดที่ตัวเมืองนครศรีธรรมราช จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ ชีวิตครอบครัวสมรสกับนางติ่ม มีบุตร ๔ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน) บุตรคนโตคือพราหมณ์ภพสาม พราหมณ์อรุณรับราชการในราชสำนักได้บรรดาศักดิ์เป็น “พระครูสุตาทันตมุนี” เมื่อ พ.ศ.๒๕๓๐ ต่อมาลาออกจากราชสำนัก เนื่องจากป่วยเป็นอัมพฤกษ์ และกลับมารักษาตัวที่นครศรีธรรมราช ระหว่างรักษาตัวได้ช่วยภรรยาประกอบอาชีพค้าขายไปด้วย จนถึงแก่กรรมขณะอายุได้ ๙๒ ปี

ประวัติตระกูลพราหมณ์

ตระกูลสยมภพเป็นตระกูลพราหมณ์ที่มีถิ่นฐานบ้านเกิดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ครอบครัวของพราหมณ์อรุณเป็นที่รู้จักกันดีในหมู่พราหมณ์เมืองนคร เพราะได้ขึ้นมารับราชการในสำนักพระราชวัง จนได้รับตำแหน่ง พระครูสุตาทันตมุนี นามสกุล “สยมภพ” มาจากคำว่า สยมภ (สะ หยม พุ) ซึ่งหมายถึงพระอิศวรผู้เป็นเจ้า ถือเป็นนามสิริมงคลแก่วงศ์ตระกูล ภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาในตระกูลพราหมณ์ มีหน้าที่รับใช้เทพเจ้า (พระอิศวร) และสืบสายตระกูลมาจากพราหมณ์คง ซึ่งเป็นบิดา

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

พราหมณ์อรุณบวชพราหมณ์เมื่ออายุ ๒๒ ปี ที่กรุงเทพฯ เมื่อบวชแล้วก็เข้ารับราชการที่สำนักพระราชวัง ได้รับเงินเดือนครั้งแรก ๕๔๐ บาท และเงินเดือนครั้งสุดท้าย ๘,๐๐๐ บาท เมื่ออายุใกล้เกษียณเริ่มมีอาการป่วยเป็นอัมพฤกษ์ จึงลาออกจากราชการและกลับมารักษาตัวที่นครศรีธรรมราช ก่อนลาออกได้เสนอชื่อ “พราหมณ์ภพสาม” ซึ่งเป็นบุตรคนโต ให้เข้ารับราชการเพื่อสืบทอดหน้าที่พราหมณ์แทนตนเอง เพราะได้รับการปลูกฝังความรู้เรื่องพราหมณ์มาตั้งแต่เด็กๆ เมื่อได้บวชพระแล้ว จึงได้ติดตามบิดามารดาบวชพราหมณ์ที่กรุงเทพฯ เมื่อ พ.ศ.๒๕๑๖ ณ เทวสถานโบสถ์พราหมณ์กรุงเทพฯ ขณะมีอายุได้ ๒๑ ปี โดยมีพระราชครูวามเทพมุนี (สมจิตต์ รังสีพราหมณกุล) เป็นผู้บวชให้ รับราชการมรณะหนึ่งพราหมณ์ภพสามได้เสียชีวิตเนื่องจากโรคเกี่ยวกับระบบเลือด ทำให้ทายาทที่จะสืบทอดความเป็นพราหมณ์ของพระครูสุตาทันตมุนี (พราหมณ์อรุณ สยมภพ) สิ้นสุดลงเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๗

๔. พราหมณ์เอี่ยม นกุลชัย

ประวัติ

เกิดที่ตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ สมรสเมื่ออายุ ๒๒ ปี กับนางเจียม มีบุตร ๖ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๔ คน) ที่อยู่ปัจจุบันคือบ้านเลขที่ ๓ หมู่ที่ ๒ ตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมมีอาชีพทำนาทำไร่ และพืชผักสวนครัว เช่น สวนมะนาว สวนส้มแป้น เป็นต้น สร้างรายได้เลี้ยงครอบครัวได้ ตามสมควร แต่เสียหายหมดเนื่องจากถูกพายุเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ ปัจจุบันพักอยู่บ้านเลขที่ ๓ หมู่ที่ ๗ ตำบลท้ายสำเภา อำเภอพระพรหม มีรายได้จากการประกอบพิธี

ประวัติตระกูลพราหมณ์

ตระกูลนกุลชัยมี “ขุนชัยราย” เป็นต้นตระกูล ขุนชัยรายมีบุตรชื่อพราหมณ์อ้อมเป็นผู้สืบทอดต่อมา พราหมณ์อ้อมมีบุตรคนเดียว ซึ่งต่อมาได้บวชสืบทอดคือพราหมณ์เอี่ยม ก่อนที่พราหมณ์อ้อมจะเสียชีวิตได้ถ่ายทอดวิชาพราหมณ์ โดยเฉพาะการทำพิธีต่างๆ ทุกครั้งที่ติดตามไปร่วมทำพิธี

พราหมณ์เอี่ยมมีพี่น้องทั้งหมด ๔ คน (ชาย ๑ คน ผู้หญิง ๓ คน) พราหมณ์เอี่ยมซึ่งเป็นบุตรสุดท้อง จึงถูกคาดหวังจากครอบครัวให้รับช่วงการเป็นพราหมณ์ต่อจากบิดา จากความคาดหวังทำให้พราหมณ์เอี่ยมได้รับการปูทางไว้เพื่อให้ก้าวเข้าสู่การเป็นพราหมณ์ โดยพราหมณ์อ้อมผู้เป็นบิดาให้ติดตามไปร่วมพิธีกรรมต่างๆ ตลอดมา รวมทั้งมารดาก็ให้การสนับสนุนส่งเสริมให้กำลังใจ ในการทำหน้าที่พราหมณ์ตลอดมา

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

ก่อนบวชพราหมณ์ ได้บวชสามเณรและบวชพระที่วัดหน้าพระลานอยู่ ๕ พรรษาจนได้นักธรรมตรี แต่ก็ต้องลาสิกขาเพราะป่วยเป็นโรคทอลซิลอักเสบ หลังจากสึกแล้วก็มาอยู่บ้านทำสวน และติดตามบิดาไปประกอบพิธีกรรมตามที่ต้องการ และต่อมาได้บวชพราหมณ์เมื่ออายุ ๓๕ ปี ได้รับการ “ครอบมือ” อันหมายถึงการรับช่วงการเป็นพราหมณ์อย่างสมบูรณ์จากบิดา ได้นำดอกไม้ธูปเทียนไปไหว้อาจารย์ ระยะเวลาสามารถประกอบพิธีได้ แต่ก็ยังไม่ชำนาญมากนัก แต่หลังจากนั้นไม่นานก็ประกอบพิธีกรรมในที่ต่างๆ ได้สามารถที่จะว่าบทสวดต่างๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว เหมือนดังมีร่างเข้าประทับเข้าทรง ช่วยให้พิธีกรรมราบรื่น พราหมณ์เอี่ยมได้รับสังข์ สายประคำ รูปพระนารายณ์ มีดหมอ และหนังสือบทสวดมาจากบิดา สิ่งของและอุปกรณ์ตำราที่บิดาทิ้งไว้ให้ ปัจจุบันยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และได้ใช้ในการประกอบพิธีอยู่เป็นประจำ

การดำรงชีวิตประจำวัน

บ้านพราหมณ์เอี่ยมปัจจุบันเป็นบ้านเดิมของครอบครัว ตั้งอยู่กลางสวนบนเนื้อที่ ๙ ไร่ มีเพื่อนบ้านในละแวกใกล้เคียงไม่กี่หลัง ต่อมาปรับปรุงให้เป็นบ้านคอนกรีตชั้นเดียว มุมห้องมีหิ้งวางตำราสมุณไพร และตำราทำเสน่ห์ หากไม่มีนัดหมายไปทำพิธีกรรมที่ใด พราหมณ์เอี่ยมก็จะทำสวนอยู่หลังบ้าน เมื่ออยู่บ้านก็จะสวมเสื้อสีขาว แต่เมื่อไปประกอบพิธีจะสวมขาวทั้งชุด โดยนุ่งผ้าโจงกระเบนและสวมเสื้อราชปะแตน สวมถุงเท้าขาวสีขาว รองเท้าขาวและไว้ผมมวย

๕. พราหมณ์จิตร เทวรัตน์

ประวัติ

พราหมณ์จิตร หรือนายจิตร เทวรัตน์ อยู่บ้านหวดทองเหนือ ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ มีภรรยาชื่อนางเบญจวรรณ วาดอักษร มีบุตร ๙ คน (ชาย ๓ คน หญิง ๖ คน) อาชีพเดิม ทำนาและปลูกผักสวนครัว ปัจจุบันเนื่องจากอายุมากขึ้น จึงไม่ได้ประกอบอาชีพอย่างอื่น นอกจากรับประกอบพิธีกรรม ในศาสนาพราหมณ์

ประวัติตระกูลพราหมณ์

ต้นตระกูลของ “เทวรัตน์” คือขุนรัตน์วาริ ซึ่งได้มีการสืบทอดมาจากพราหมณ์ศรีนวล พราหมณ์บุญคง และพราหมณ์พรหม เทวรัตน์ (ซึ่งเป็นบิดาของพราหมณ์จิตร) พราหมณ์บุญคงมีหน้าที่เฝ้าหอพระนารายณ์ พราหมณ์พรหม ไม่ได้บวชพราหมณ์ แต่ก็ยังคงสืบทอดการทำพิธีพราหมณ์ ส่วนน้องชายพราหมณ์พรหมคือ พราหมณ์แดงได้บวชพราหมณ์ และรับประกอบพิธีกรรมด้วย พราหมณ์ตระกูลนี้มีความใกล้ชิดสนิทสนมกับพราหมณ์แจ่งซึ่งไปมาหาสู่กันเป็นประจำ

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

เดิมทีบิดา (พราหมณ์พรหม) ประสงค์จะถ่ายทอดวิชาพราหมณ์ให้แก่บุตรชายคนหนึ่ง (ซึ่งเป็นน้องชายพราหมณ์จิตร) แต่เนื่องจากบุตรคนนี้ไม่สามารถจดจำบทสวดต่างๆ ได้ เมื่อทำพิธีครอบมือก็เกิดอาการร้อนรน ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเพราะวิญญาณของบรรพบุรุษไม่ยอมรับ พราหมณ์พรหมจึงได้ให้พราหมณ์จิตรรับช่วงแทน โดยทำพิธีครอบมือให้เมื่อพราหมณ์จิตรอายุ ๔๗ ปี (พ.ศ.๒๕๑๘) ในช่วงแรกเคยไปทำพิธีร่วมกับบิดาเป็นเวลา ๓ ปี ต่อมาได้ศึกษาบทสวดต่างๆ จนจดจำได้ครบแล้ว บิดาจึงให้สวดเป็นบางช่วง เหมือนฝึกฝนให้คุ้นเคย เมื่อถึงเวลาที่ประกอบพิธีจึงไม่ประหม่า พราหมณ์จิตรสามารถทำได้ดี จึงเชื่อกันว่าเพราะ “ครูหมอยอมรับ” เมื่อผ่านการทำพิธีกรรมครอบมือ พราหมณ์จิตรก็ปฏิบัติตนให้เป็นที่น่าเชื่อถือของผู้คนทั่วไป เช่น ไม่ดื่มสุรา เลิกสูบบุหรี่ เลิกกินหมาก และเลิกเล่นการพนัน เรื่องการครองเรือนก็ซื่อสัตย์ ต่อภรรยา ไม่เห็นด้วยกับการมีภรรยาหลายคน สรุปว่าเรื่องการปฏิบัติตนเป็นเรื่องที่พราหมณ์จิตรให้ความสำคัญ เพราะนอกจากจะเป็นแบบอย่างให้ผู้อื่นแล้ว ยังเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ลูก ๆ ด้วย

การดำรงชีวิตประจำวัน

ในชีวิตประจำวัน พราหมณ์จิตรจะสวดมนต์ทุกวันเวลา ๑๘.๐๐ น. เป็นการสวดบทสั้นๆ ก่อนเข้านอน ส่วนในวันพฤหัสบดีแรกของเดือน ๙ พราหมณ์จิตรจะจัดพิธีไหว้ครูขึ้นที่บ้านเป็นประจำ ซึ่งนอกจากจะมีลูกและญาติมาร่วมแล้ว ยังมีผู้คนที่รู้จักเคารพนับถือมาร่วมอีกหลายคน โดยเฉพาะคนที่นับถือครูหม่อthers ที่สามารถทำพิธีกรรมเองได้

๖. พราหมณ์โชติ ทวิสสุวรรณ

ประวัติ

พราหมณ์ประโชติ ทวิสสุวรรณ เกิดเมื่อ พ.ศ.๒๔๙๗ ที่บ้านโคกพลา อำเภอมือง จังหวัดตรัง จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ จากโรงเรียนวัดควนวิเศษ เดิมตั้งใจจะเรียนต่อ ป.กศ. แต่เนื่องจากไม่มีทุน จึงได้ไปเป็นครูช่วยสอนที่โรงเรียนบ้านหนองเสม็ด ตำบลวังวน อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง ได้ค่าตอบแทนเดือนละ ๖๐๐ บาท ทำอยู่ ๒ ปีจึงลาออกมาเป็นลูกจ้างชั่วคราวที่สำนักงานชลประทานที่ ๑๕ ต่อมาลาออกไปประกอบอาชีพ ทำขนมขาย และเริ่มอาชีพประกอบพิธีพราหมณ์ จนกระทั่งผู้คนมาติดต่อมากขึ้น จึงเลิกอาชีพขายขนม รับทำพิธีกรรมพราหมณ์อย่างเดียว ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๒๔/๔ หมู่ที่ ๔ ตำบลปากนคร อำเภอมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช สมรสกับนางบุญเครือ ทวิสสุวรรณ มีบุตร ๔ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน)

ประวัติตระกูลพราหมณ์

พราหมณ์โชติเล่าว่าพราหมณ์ต้นตระกูล ต้นตระกูล “ทวิสสุวรรณ” คือ “ขุนพรหมเทวัญ” ซึ่งเป็นเพื่อนกับขุนพรหมชาติ (ปู่ของพราหมณ์แจ้ง พรหมชาติ) ผู้ที่สืบทอดต่อมาคือหลานของขุนพรหมเทวัญชื่อนายพุท ทวิสสุวรรณ ซึ่งได้บวชและได้ย้ายไปอยู่ที่จังหวัดตรัง ต่อมาได้เป็นเจ้าคณะจังหวัดตรัง ผู้ที่สืบทอดต่อมาคือนายคล้าย ทวิสสุวรรณ ซึ่งรับทำพิธีพราหมณ์แต่ไม่ได้บวชพราหมณ์ มีศักดิ์เป็นปู่ของพราหมณ์โชติ แต่บุตรของนายคล้าย คือนายเรียง ทวิสสุวรรณ (บิดาของพราหมณ์โชติ) ไม่ได้รับสืบทอดไว้ ล่วงมาถึงนายโชติ ทวิสสุวรรณ ได้บวชพราหมณ์อย่างถูกต้อง จึงกล่าวได้ว่าพราหมณ์โชติเป็นผู้สืบเชื้อสายพราหมณ์รุ่นที่ ๕

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

ปฐมบทการเข้าสู่การเป็นพราหมณ์เริ่มจากมีบรรพบุรุษมาเข้าฝัน ว่าประสงค์จะให้สืบทอดการเป็นพราหมณ์ จึงเริ่มทำพิธีกรรมจนมีชื่อเสียงมากขึ้น เมื่อเริ่มทำพิธีกรรมอย่างจริงจังจึงเลิกอาชีพค้าขาย เน้นการไปประกอบพิธีให้หน่วยงานราชการต่างๆ มากขึ้น และมีผู้มาแนะนำให้บวชพราหมณ์ให้ถูกต้องตามจารีต เพื่อจะได้ประกอบพิธีได้อย่างสมบูรณ์ จึงได้ขอให้พราหมณ์แจ้งบวชพราหมณ์ให้ที่วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหารเมื่อ พ.ศ.๒๕๔๒

การดำรงชีวิตประจำวัน

พราหมณ์โชติรับงานประกอบพิธีกรรมมาก จึงไม่ค่อยได้อยู่บ้าน เพราะต้องเดินทางไปประกอบพิธีในจังหวัดต่างๆ ถึงแม้ว่าพราหมณ์โชติจะทำพิธีพราหมณ์ และได้ผ่านการบวชพราหมณ์แล้วก็ตาม แต่ก็ยังถือศาสนาพุทธและปฏิบัติศาสนกิจตามครรลองของชาวพุทธ วันปกติจะถือศีล ๕ ส่วนวันพระจะถือศีล ๘ แต่ก็ยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น

กิจวัตรประจำวันคือสวดมนต์ไหว้พระในตอนเช้า โดยใช้บทสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย ส่งเสริมให้มีกตัญญูทเวทิต่อคุณบิดามารดา (ไหว้สัสดีใหญ่) และไหว้เทวดาทั้ง ๘ ทิศ นิยมแต่งกายด้วยชุดขาวตลอดวัน และเมื่อประกอบพิธีจะแต่งชุดราชปะแตน และไว้ผมมวย ไม่รับประทานเนื้อวัว ควาย ปลาไหล ซึ่งเป็นกติกาศของครอบครัวพราหมณ์โชติที่ถือปฏิบัติมาตั้งแต่ก่อนบวชแล้ว

๗. พราหมณ์พิน พรหมเพศ

ประวัติ

พราหมณ์พิน พรหมเพศ เป็นชาวอำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ อาชีพทำสวน ครอบครัวยมีบุตร ๒ คน

ประวัติตระกูลพราหมณ์

ต้นตระกูลของพราหมณ์พินมาจาก “ขุนเวชสุหนุพัตต์” ผู้ที่รับช่วงต่อมาก็คือ “ขุนสิทธิเวช” (หรือพราหมณ์นุ่น) ผู้รับช่วงต่อคือพราหมณ์พุ่มซึ่งเป็นลูกของพราหมณ์นุ่น พราหมณ์นุ่นมีบุตร ๔ คน (ชาย ๒ คน หญิง ๒ คน) พราหมณ์พิน เป็นบุตรคนที่สอง ได้รับช่วงความเป็นพราหมณ์ต่อมาจากบิดา (พราหมณ์พุ่ม) เป็นการสืบทอดทางสายตระกูล พราหมณ์พิน มีลูกพี่ลูกน้องที่บวชพราหมณ์ คือพราหมณ์สมพงษ์ ซึ่งบวชเมื่ออายุ ๖๐ ปี หลังจากบวชก็ได้ร่วมกับพราหมณ์พินเดินทางไปประกอบพิธีพราหมณ์ในที่ต่างๆ

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

พราหมณ์พินบวชพราหมณ์เมื่ออายุประมาณ ๔๐ ปี ตามคำแนะนำของพระสงฆ์ เพราะมีพราหมณ์คนหนึ่งที่ไม่บวชอยู่ก่อนแล้ว (ชื่อพราหมณ์ขก) ไปบวชที่โบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า กรุงเทพฯ โดยมีพราหมณ์แจ้งเป็นพี่เลี้ยงคอยให้การสนับสนุน เช่นทำหนังสือรับรองการสืบสายเลือดพราหมณ์จากทางอำเภอ ได้ศึกษาและติดตามพราหมณ์พุ่มซึ่งเป็นบิดาไปในการทำพิธีและศึกษาจากตำรา เช่น หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือน และตำราประกอบพิธีพราหมณ์ เป็นต้น ทำให้มีความรู้และทักษะการประกอบพิธีพราหมณ์

การดำรงชีวิตประจำวัน

พราหมณ์พินพักอาศัยในบ้านก่ออิฐถือปูนชั้นเดียวหลังเล็ก สภาพทรุดโทรม อยู่กับภรรยา บุตรชาย ๒ คน และหลานอีก ๒ คน ข้างบ้านดัดแปลงง่าย ๆ ตามหลักปฏิบัติที่พราหมณ์พินยึดถือ จุดเด่นของพราหมณ์พินคือการเคร่งครัดในการรักษาศีล ๕ โดยเฉพาะการรักษาคำพูด เมื่อตกปากรับคำจะไปทำพิธีให้ก็จะต้องไปตามนัด จะไม่เปลี่ยนให้พราหมณ์อื่นแทนเป็นอันขาด ถ้ามีหลายรายพร้อมกัน ก็จะจัดตามลำดับการติดต่อก่อนหลัง นอกจากนี้พราหมณ์พินยังยึดถือเรื่องการรับประทานอาหารเช่นเดียวกับพราหมณ์ทั่วไป คือไม่รับประทานเนื้อวัว ควาย ปลาไหล ส่วนการแต่งกายเมื่อทำพิธีกรรมจะแต่งกายชุดขาว เสื้อราชปะแตนและผ้าโจงกระเบนสีขาว เว้นแต่เมื่อไปทำกิจธุระก็แต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีอื่น แต่ส่วนใหญ่ก็จะสวมชุดขาวและผ้าผืนมลาย

๘. พรหมณ์คลั่ง ยิ่งคำนี้

ประวัติ

พรหมณ์คลั่ง ยิ่งคำนี้ เกิดเมื่อ พ.ศ.๒๔๗๖ ที่บ้านหมี่ที่ ๓ (วัดพระพรหม) ตำบลนาสาร อำเภอยะรัง จังหวัดนครราชสีมา ชีวิตครอบครัวแต่งงานกับนางเสริม มีบุตร ๘ คน ปัจจุบันอยู่ที่บ้านหนองแซ่ หมู่ที่ ๕ ซอยราษฎร์ยินดี ตำบลนาสาร อำเภอยะรัง ในสมัยเด็กสนใจการเรียน จนสอบไล่ชั้นประถมปีที่ ๔ อายุ ๑๓ ปี โดยได้คะแนนถึง ๗๕.๕ เปอร์เซนต์ ครูแนะนำให้ไปเรียนหนังสือในตัวเมือง แต่เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ จึงไม่ได้เรียน จนกระทั่งอายุ ๒๐ ปี จึงตัดสินใจบวชที่วัดสัมทวง จนสอบนักธรรมตรีและโทได้ แล้วจึงย้ายจากวัดสัมทวงไปอยู่วัดชะเมา จากนั้นใน พ.ศ.๒๕๐๐ จึงสึกมารักษาตัว เมื่อหายป่วยแล้วก็ไปฝึกขับรถและฝึกเรียนพิมพ์ดีดที่โรงเรียนสันติพิมพ์ดีด จบได้ประกาศนียบัตรต่อมาหัดติดตั้งเครื่องขยายเสียง ทำเครื่องปั่นไฟตามงานต่าง ๆ และเฝ้าเครื่องไฟ เครื่องฉายหนังแก่พรรคประชาธิปัตย์ ตระเวนฉายหนัง หาเสียงไปทั่วจังหวัดนครราชสีมาและสุราษฎร์ธานี สองปีต่อมาเข้าทำงานในหน้าที่การโรงของโรงเรียนจรัสพิชการ และสามารถสอบบรรจุเป็นพนักงานของหน่วยงานมาลาเรีย กรมอนามัย ได้เงินเดือนๆ ละ ๖๐๐ บาท และเมื่อเกษียณอายุ อาจารย์จรัส เสือทองชักชวนให้กลับไปช่วยงานที่โรงเรียนจรัสพิชการอีกครั้ง โดยช่วยงานทางศาสนพิธี

ประวัติตระกูลพรหมณ์

พรหมณ์คลั่งเป็นลูกของนายหนูและนางสมแก้ว ยิ่งคำนี้ ซึ่งนางสมแก้วเป็นลูกของพรหมณ์ขาว พรหมณ์ขาว มีบุตร ๗ คน มีนายเพชรได้รับการถ่ายทอดการเป็นพรหมณ์ต่อจากบิดา คือพรหมณ์ปั่น เสนากัส ซึ่งได้สืบทอดต่อไปยังพรหมณ์คลั่ง พรหมณ์คลั่งจึงมีเชื้อสายพรหมณ์ทางมารดา

การเข้าสู่การเป็นพรหมณ์

เมื่อพรหมณ์ปั่น เสนากัส ใกล้จะถึงแก่กรรม ได้บอกกับญาติว่าหากไม่มีคนสืบทอดก็จะไม่ยอมตาย ญาติได้หารือและลงความเห็นว่ามีพรหมณ์คลั่งคนเดียวเท่านั้นที่จะพอรับช่วงต่อได้ เพราะเห็นว่าเคยบวชเรียนมาก่อน แต่พรหมณ์คลั่งก็บ้ายเปียง แต่สุดท้ายก็ยอมรับ พรหมณ์ปั่นจึงครอบมือให้และทำพิธีขวัญนาคในวันนั้นเลย หลังจากครอบมือแล้วก็ให้ตำรามาศึกษา และให้อุปกรณ์มาใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เช่น มีดครู สังข์ หลังจากนั้นพรหมณ์ปั่น เสนากัส ก็ถึงแก่กรรม แต่เมื่อมารับแล้วพรหมณ์คลั่งสามารถทำพิธีว่าบทสวดได้ ทั้งๆ ที่ไม่เคยฝึกมาก่อน

การดำรงชีวิตประจำวัน

กิจวัตรประจำวันของพรหมณ์คลั่ง คือ ตื่นตอนตีสี่ ทำวัตรเช้าบูชาพระและกรวดน้ำ ประมาณ ๒๐ นาที ถ้าเวลาเหลือ ก็จะสวดพาหุง แล้วจึงไปวิ่งออกกำลังกายประมาณ ๓๐ นาที จากนั้นจึงไปอาบน้ำกินข้าวและไปทำงานที่โรงเรียนจรัสพิชการ ส่วนกลางคืนก่อนนอนก็จะไหว้พระ สวดมนต์ทำวัตรค่ำ สวดพาหุง และนั่งสมาธิ คิดที่พรหมณ์คลั่งยึดถือในการดำเนินชีวิต คือจะยึดถือในความซื่อสัตย์เป็นสัจจะ

๙. พราหมณ์บุญสม สงวนพร้อม

ประวัติ

พราหมณ์บุญสม สงวนพร้อม เกิดที่บ้านปอบ ตำบลนาพรุ อำเภอพะพรม จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๔ ชีวิตครอบครัวสมรสกับนางสมใจ มีบุตร ๘ คน (หญิง ๕ คน ชาย ๓ คน) ประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ เมื่อถึงวัยบวชเรียน ได้ไปบวชที่วัดหน้าพระลาน และไปเรียนปริยัติธรรมที่วัดพระมหาธาตุฯ หลังจากลาสิกขา จึงได้ไปทำงานที่โรงงานหล่อพระเครื่องที่กรุงเทพฯ หลังจากนั้นได้ไปอยู่ที่วัดบางปะอิน จังหวัดนนทบุรี ๓ ปี รับหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีบวงสรวงที่วัด จากนั้นจึงกลับมาอยู่บ้านที่นครศรีธรรมราช

ประวัติตระกูลพราหมณ์

บิดามารดา คือ นายแดง-นางคลั่ง มีเชื้อสายพราหมณ์จากตระกูล “นุกูลชัย” ซึ่งสืบทอดมาจากทางมารดา โดยทางเครือญาติแล้วเป็นญาติกับพราหมณ์ไชยราย ซึ่งเป็นบิดาของพราหมณ์อ้อม และเป็นปู่ของพราหมณ์เอี่ยม เนื่องจากพราหมณ์ไชยรายนั้นเป็นพี่ชายของย่าของตน พราหมณ์บุญสมเล่าว่า ตอนที่ตนเด็กๆ ได้ยินว่ามีพราหมณ์หลายคน ได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เฝ้าหอพระนารายณ์ หอพระอิศวร และหอพระพุทธรูปหิ้งค์ เช่น พราหมณ์สม พราหมณ์ไชยราช เป็นต้น ทำให้ตนเกิดแรงบันดาลใจที่อยากจะประกอบพิธีพราหมณ์

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

พราหมณ์บุญสมบอกว่าตนเองไม่ได้บวชพราหมณ์ที่ถูกต้องเต็มรูปแบบ เพราะสืบเชื้อมาทางมารดา จึงไม่สามารถบวชพราหมณ์ได้ แต่สนใจศึกษาเกี่ยวกับเรื่องตำราพิธีกรรมต่าง ๆ มาตั้งแต่เยาว์ ได้มีโอกาสเรียนรู้พิธีการจากพราหมณ์อ้อม และไปเรียนกับผู้ที่ชำนาญด้านไสยศาสตร์ เช่น หมออิน หมอคลุ่ม พ่อเฒ่า เป็นต้น จึงอยากเข้า สู่วงการพราหมณ์มาก

การดำรงชีวิตประจำวัน

พราหมณ์บุญสมจะเคร่งครัดในเรื่องในการถือศีลห้า โดยเฉพาะในเรื่องห้ามฆ่าสัตว์ แม้ว่าเพื่อนบ้านบอกให้เอาปลาเป็นๆ ไปทำกับข้าวที่บ้านก็จะไม่รับ และในเรื่องการห้ามลักทรัพย์ การสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ตนเองถือเคร่งครัด ดังนั้นหากได้รับเชิญไปร่วมงานพิธีต่างๆ จะไม่ไปร่วมในเวลาว่างงานเลย แต่จะไปก่อนงานเพื่อเอาเงินไปมอบให้เป็นการช่วยเหลืองาน เหตุที่ไม่ไปร่วมงานเพราะคาดหวังงานนั้นมีการฆ่าสัตว์มาปรุงอาหารเลี้ยงกัน ถือว่าเป็นกรรมต่อคนหรือสัตว์ที่ต้องล่องลับไปเพราะงานเลี้ยง ตนจึงไม่ต้องการไป “หั่นบาป” ด้วย

๑๐. พราหมณ์เล็ก เขาเหมน

ประวัติ

พราหมณ์เล็ก เขาเหมน มีนามจริงว่านายเกรียงศักดิ์ จันทพันธ์ เกิดเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๘ ที่บ้านหน้าเขาเหมน (หรือเขา พระสุเมรุ) ตำบลช้างกลาง อำเภอลำปลายงู จังหวัดนครศรีธรรมราช จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ชีวิตครอบครัว สมรสกับ นางภคพร จันทพันธ์ มีบุตรสาวหนึ่งคน ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ ๒๕๖ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลช้างกลาง อำเภอลำปลายงู จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจ สังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ประวัติตระกูลพราหมณ์

พราหมณ์เล็ก เขาเหมน ได้สืบทอดสายพราหมณ์ทั้งฝ่ายพ่อและแม่ ชีวิตได้ผูกพันกับเรื่องราวของพราหมณ์ และยังได้ฝากตัวเป็นศิษย์ของพระอาจารย์กลิ่น อัครโม วัดเขาอ้อ โดยได้ศึกษาศาสตร์วิชาพราหมณ์เพิ่มเติมจากสำนักเขาอ้อ สำนักพระเวทย์ที่ฝึกวิชาอย่างเข้มข้น และยังเป็นศิษย์พลตำรวจตรีขุนพันธ์รักษะราชเดช เชี่ยวชาญในศาสตร์พราหมณ์ สำหรับประกอบพิธีกรรมจนเป็นที่ยอมรับและประจักษ์แก่ผู้ศรัทธา

การเข้าสู่การเป็นพราหมณ์

พราหมณ์เล็ก เขาเหมน ได้สืบทอดวิชาพราหมณ์จากทวดราม ทวดแดง จันทพันธ์ โดยเริ่มฝึกอ่านพระเวท ตั้งแต่อายุ ๗ ขวบ ชีวิตผูกพันกับวิถีพราหมณ์ ตั้งแต่การเป็นอยู่ มนต์ พระเวท โองการ และการปฏิบัติตัว ทั้งยังมีเชื้อสายพราหมณ์ทางฝ่ายมารดา ยึดถือขนบความเชื่อของพราหมณ์ ด้วยการนุ่งขาวห่มขาวในขณะสวดมนต์ และในช่วงประกอบพิธีกรรมต่างๆ ยังละเว้นการรับประทานเนื้อสัตว์ เช่น วัว ควาย ปลาไหล ทำกิจวัตรที่ปฏิบัติตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน คือการสวดมนต์ และทุกวันเสาร์ จะช่วยสงเคราะห์ให้คำปรึกษาแก่ผู้มาหาด้วยศาสตร์ของพราหมณ์อยู่เสมอ

การดำรงชีวิตประจำวัน

แต่ละวันนอกจากทำหน้าที่เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคแล้ว ยังรับหน้าที่ในสายพราหมณ์ คือรับทำพิธีต่างๆ ในจังหวัดและพื้นที่ทั่วประเทศ เคยได้รับเชิญให้ประกอบพิธีสำคัญต่างๆ เช่น พิธีถอนข้าวมธุปายาส วัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร, พิธีสร้างอนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในค่ายชिरารุ, พิธีบวงสรวงพระมหาธาตุเจดีย์นครฯ, พิธีบวงสรวงศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราช, พิธีบวงสรวงอนุสาวรีย์วีระไทย ค่ายชिरารุ, พิธีบวงสรวงพระตำหนักประทับแรมอำเภอลำปางนัง, พิธีบวงสรวงค่ายสิรินธร ค่ายโพนทัย จังหวัดยะลา เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจแก่ทหารสามจังหวัดชายแดนภาคใต้, พิธีบวงสรวงสร้างและรื้อถอนพระเมรุมาศจำลอง พระพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ ณ สนามหน้าเมืองนครศรีธรรมราช, พิธีทำขวัญข้าวอำเภอลำเชียรใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช, พิธีบวงสรวงอนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรีศรีสุนทรค่ายเทพสตรีศรีสุนทร, พิธีบวงสรวงแหลมตะลุมพุกเมื่อครั้งเกิดพายุปากบึก พ.ศ.๒๕๖๒ เพื่อเป็นขวัญกำลังใจแก่ชาวบ้าน, พิธีบวงสรวงพลีกรรมตักน้ำห้วยเขามหาชัย, พิธีอภิเษกน้ำในวิหารหลวงวัดพระมหาธาตุ วรมหาวิหาร ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก รัชกาลที่ ๑๐ รวมทั้งพิธีของหน่วยงานราชการ และวัดต่างๆ หลายแห่ง

เมื่อ พ.ศ.๒๕๖๒ ได้สร้างบารมีครั้งสำคัญที่สุดให้แก่ชีวิต คือการสร้างพระเจดีย์ศรีรัตนชาติ วัดหน้าเขาเหมน ตำบลช้างกลาง อำเภอช้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ได้รับพระราชทานพระบรมสารีริกธาตุ จากสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เพื่อนำมาบรรจุบนยอดพระเจดีย์ศรีรัตนชาติ เมื่อวันที่ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

พราหมณ์เล็ก เขาเหมน ผู้สืบสายเลือดพราหมณ์โบราณของนครศรีธรรมราชพยายามรักษาอัตลักษณ์ และศาสตร์วิชาที่สืบทอดกันมา ด้วยการประกอบพิธีกรรมตามศาสตร์พราหมณ์โบราณอย่างเคร่งครัด เพื่อรักษาเอกลักษณ์ตัวตนของพราหมณ์นครศรีธรรมราชให้ดำรงอยู่สืบไป

สรุป

จากชีวประวัติและวัตรปฏิบัติของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชทั้ง ๑๐ คน ที่ยังประกอบพิธีกรรมอยู่ในปัจจุบัน ส่วนใหญ่เป็นการปฏิบัติตามประเพณีที่เชื่อในอำนาจของเทพเจ้า ว่าเป็นผู้บันดาลให้เกิดเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งดีและร้าย แก่มนุษย์ได้ คือเทพเจ้าการแสดงความเคารพอ่อนน้อมต่อเทพเจ้าด้วยการสวดมนต์และเซ่นสังเวย เมื่อเซ่นสังเวยต่อเทพเจ้าแล้ว เทพเจ้าจะรับคำวิงวอนร้องขอตามที่มนุษย์ต้องการ

พิธีกรรมของการปฏิบัติที่พราหมณ์ผู้ประกอบพิธีติดต่อเทพเจ้าคือการสวดมนต์ตามต้นสมุดพราหมณ์ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ โดยการนมัสการเทพเจ้าทั้งสี่คือ พระอิศวร พระนารายณ์ พระนางอุมา และพระพิฆเนศวร รวมทั้งเทวดาบริวารทั้งหลายในจักรวาล โดยอัญเชิญเทพเจ้าและบริวารเหล่านั้นมารับเครื่องเซ่นสังเวย นอกจากนี้บางคนยังนมัสการเทวดาอารักษ์ผู้มีอำนาจเหนือธรรมชาติและปรากฏการณ์ธรรมชาติ ที่ทำให้มนุษย์มีความกลัวหรือขาดเครื่องเหนี่ยวทางใจ การน้อมรับและเชื่อในเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ในภาคพื้นคาบสมุทรภาคใต้ตั้งแต่ในศตวรรษที่ ๑๑ ถือเป็นการยอมรับอารยธรรมของประเทศที่เจริญกว่า และมีอิทธิพลต่อการปกครองที่รับเอาลัทธิเทวราชของพราหมณ์มาใช้ในการปกครองบ้านเมือง โดยถือเอาพระมหากษัตริย์เป็นสมมติเทพที่อวตารลงมาปกครอง มีพราหมณ์ซึ่งมีความรู้ทางไสยเวทเป็นผู้ประกอบพิธีสร้างความศักดิ์สิทธิ์ต่อพิธีกรรมทั้งประเพณีหลวงและประเพณีราษฎร์ จนกระทั่งพราหมณ์ผู้ประกอบพิธีกรรมได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยมาระยะหนึ่ง แล้วค่อย ๆ ลดความสำคัญลงเป็นลำดับ เมื่อวิถีการปกครองของไทยได้ปรับเปลี่ยนจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยเช่นปัจจุบัน

พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

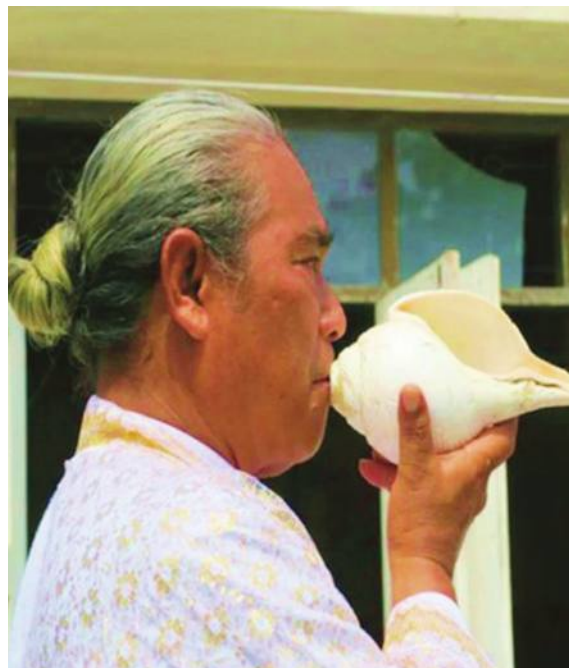
พราหมณ์แจ้ พรหมชาติ

พราหมณ์สุเมธ พรหมชาติ

พราหมณ์อรุณ สยมภาพ

พราหมณ์โชติ ทวีสุวรรณ

พราหมณ์สุเมธ พรหมชาติ กำลังประกอบพิธีบวงสรวง

พิธีบวงสรวง ณ ลานหอพระอิศวร

บรรณานุกรม

- ชวน เพชรแก้ว. “พราหมณ์เมืองไชยา” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๒ หน้า ๕๒๖๑. มูลนิธิ
สารานุกรมวัฒนธรรม ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด, ๒๕๔๒.
- ชัยวุฒิ พियะกุล และปรมินทร์ อินทรักษา “พราหมณ์เมืองพัทลุง” ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ เล่ม ๑๒
หน้า ๕๒๖๒-๕๒๖๗. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรม ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด , ๒๕๔๒
- ดาหวัน สะเม้าะ. พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสมัยพระเจ้าจันทรภาณุศรีธรรมมาโคกราช – พระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พ.ศ.๑๘๐๒ - ๒๓๕๒).สารนิพนธ์ศิลปศาสตร มหาบัณฑิต
(ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๗.
- ปรมินทร์ อินทรักษา. ประเพณีของพราหมณ์พัทลุง. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๕๓.
- พระมหาราชครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ วิบุลย์เวทย์บรมหงส์ พรหมพงศ์พุดผาจารย์ (ชวิน รังสิพราหมณกุล).
เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ เรื่องประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช.
นครศรีธรรมราช , วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.
- มานะ ช่วยชู. ตัวตนและการอ้างความเป็นพราหมณ์นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศึกษา มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, ๒๕๔๘.
- รวมเรื่องเมืองนครศรีธรรมราช. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอกเจ้าพระยาบดินทร
เดชาอนุชิต (แย้ม ณ นคร) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิสริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๕.
กรุงเทพฯ , โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, ๒๕๐๕.
- สุวิทย์ ทองศรีเกตุ. พิธีกรรมต่างๆ ในนครศรีธรรมราชที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์.
นครศรีธรรมราช , ศูนย์วัฒนธรรมภาคใต้ วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช , ๒๕๒๓.

ภาพของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช จากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

๑. บทนำ

บทความนี้มีเจตนาที่จะมองภาพศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๘-๒๓ โดยอาศัย “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” เป็นเครื่องมือ และจะใช้หลักฐานอื่นๆ ประกอบบ้างเท่าที่จำเป็น ซึ่งการมองโดยอาศัย “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” เป็นเครื่องมือที่มีข้อจำกัดอยู่ไม่น้อย ดังนั้น การมองด้วยวิธีนี้อาจจะเป็นเพียงพื้นฐานที่จะช่วยในการศึกษา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช ในช่วงดังกล่าวและศาสตร์แขนงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงควรจะได้มีการปรับปรุงในโอกาสต่อไป และในทำนองเดียวกันบทความนี้ก็จะเป็นเพียงการศึกษาเบื้องต้นที่ควรจะได้มีการพัฒนาในโอกาสต่อไปเช่นกัน

๒. ความเป็นมา

ดูเหมือนว่า “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” จะเป็นศาสตร์อันลึกลับสำหรับวงวิชาการในบ้านเรา เพราะได้รับการเอาใจใส่ในการศึกษาค้นคว้าน้อยมากเมื่อเทียบกับเอกสารโบราณประเภทตำนานและพงศาวดารเรื่องอื่นๆ จึงไม่น่าแปลกใจแต่อย่างใดที่ “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ได้รับการตีพิมพ์อย่างเป็นทางการครั้งเดียวเท่านั้น คือในงานพระราชทานเพลิงศพอำมาตย์เอก พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เมื่อปีมะเมีย พ.ศ.๒๔๗๓

รศ.ดร.ปรีชา นุ่นสุข เรียบเรียง ตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสารวิชา ของวิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ หน้า ๒๐-๓๐, ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๒๘ ในชื่อ “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช : ภาพของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช : พุทธศตวรรษที่ ๑๘ - ๒๓”

ในการพิมพ์ครั้งนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์คำนำด้วยพระองค์เอง ในฐานะนายกรัฐมนตรีสยาม เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๓ โดยทรงกล่าวถึงที่พบและพระดำริเกี่ยวกับตำนานเรื่องนี้ไว้ในตอนต้นของคำนำที่ทรงนิพนธ์ว่าดังนี้

“เรื่องพงศาวดารพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนี้ ข้าพเจ้าได้มาจากเมืองนครศรีธรรมราชแล้ว ตั้งใจจะตรวจทำคำอธิบายหมายเลขเสียก่อนแล้วจึงจะพิมพ์ แต่ติดกิจการต่างๆ ต้องทิ้งเรีสร้างมาจนบัดนี้ เมื่อนายสฤตดิ เทพหัสดิน ณ อยุธยา ผู้เป็นบุตรมาขอหนังสือซึ่งจะพิมพ์แจกในงานศพอำมาตย์เอก พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเคยเป็นผู้ได้ช่วยราชบัณฑิตยสภาตรวจรักษาโบราณวัตถุสถานมามาก ข้าพเจ้าเห็นว่าควรจะหาหนังสือซึ่งเกี่ยวเนื่องด้วยเมืองนครศรีธรรมราช ได้ค้นพบหนังสือเรื่องนี้ จึงได้พิมพ์สำหรับแจกในงานพระราชทานเพลิงศพพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เสียก่อน ส่วนการตรวจทำคำอธิบายหมายเลขนั้นไว้หาโอกาสทำต่อไป และคิดว่าการที่พิมพ์ครั้งนี้จะมีประโยชน์ ทำให้ผู้อื่นที่เอาใจใส่ในโบราณคดี เมื่อได้หนังสือฉบับนี้พิมพ์ไปจะได้ช่วยตรวจให้เป็นหลายแรงด้วยกัน หวังไว้ว่าถ้าท่านผู้ใดอ่านตรวจเห็นควรจะทำคำอธิบายหมายเลขอย่างไร ให้บอกมาให้ทราบที่ราชบัณฑิตยสภา”

เป็นที่น่าเสียดายว่าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ มิได้ทรงกล่าวถึงลักษณะหรือรายละเอียดของเอกสารโบราณฉบับนี้ไว้ อีกทั้งพระองค์ยังไม่สามารถที่จะทรงดำเนินการต่อไปตามพระดำริอีกด้วย และยังไม่มีผู้ใดสืบทอดพระดำริพระองค์ตราบจนถึงปัจจุบัน (พฤศจิกายน ๒๕๒๘)

๓. เนื้อหาโดยย่อ

ในที่นี้ผู้เขียนได้อาศัย “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ที่ตีพิมพ์ในโอกาสดังกล่าวข้างต้นเป็นเครื่องมือในการศึกษา เพราะยังไม่สามารถค้นหาต้นฉบับเดิมได้และยังไม่พบฉบับอื่น เพื่อความสะดวกในการอ้างอิง ผู้เขียนขอแยก “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ออกเป็น ๓ ตอน คือ

๓.๑ ตอนที่ ๑

กล่าวถึงกษัตริย์สองพระองค์ที่ทรงพระนามโดยมีคำว่า “ราม” อันเป็นอวตารของพระนารายณ์ (วิษณุ) ซึ่งเป็นเทพองค์หนึ่งในตรีมูรติของศาสนาพราหมณ์นำหน้าพระนาม คือ พระองค์แรก ได้แก่ พระรามาธิราช เจ้าผู้ครองนครพาราณสี (รามนคร) ในประเทศอินเดีย ครองราชย์ตั้งแต่ พ.ศ.๑๙๗๒ พระองค์สอง ได้แก่ พระรามานิธิธิ ครองราชย์ในกรุงศรีอยุธยา เมื่อ พ.ศ.๑๘๘๓ พระรามานิธิธิทรงทราบเรื่องราวเกี่ยวกับพระรามานิธิธิแห่งกรุงศรีอยุธยาจากนายสำเภา จึงได้ทรงส่งสิ่งของมาถวายเป็นพระราชไมตรี พระรามานิธิธิจึงทรงส่งทูตไปกราบทูลขอพระบรมรูปต่างพระองค์ของพระรามานิธิธิ พระรามานิธิธิจึงพระราชทานมาโดยทางเรือพร้อมด้วยเทวรูปพระศรีลักษมีบรมหงส์ และชิงช้าทองแดง พร้อมด้วยพราหมณ์

แต่เรือดังกล่าวถูกพายุพัดพาเข้าที่ปากแม่น้ำตรัง เทวรูปทั้งหมดและพราหมณ์ไม่เป็นอันตรายและได้มีการนำมายังเมืองนคร พระยานครจึงมีหนังสือแจ้งไปยังกรุงศรีอยุธยา พระรามธิบดีจึงรับสั่งให้พระยาโกษาธิบดีเดินทางมารับ เทวรูปทั้งหมดที่เมืองนคร แต่เกิดอัศจรรย์ลมพายุพัดตลอดสัปดาห์ จะอัญเชิญเทวรูปไปจากเมืองนครไม่ได้ และพระยาโกษาธิบดีได้ฝันว่ารูปทรงมีพระประสงค์จะประทับที่เมืองนคร จะไม่ประทับที่กรุงศรีอยุธยา

พระยาโกษาธิบดีจึงได้เดินทางกลับพร้อมกับพราหมณ์กึ่งหนึ่งโดยมิได้อัญเชิญเทวรูปไปด้วย แล้วกราบทูล พระรามธิบดีเพื่อทรงทราบ พระรามธิบดีจึงรับสั่งให้เมืองนครจัดที่ประดิษฐานเทวรูปดังกล่าว พระยานครจึงได้จัดที่ประดิษฐานเทวรูปเหล่านี้ที่ท้ายเมืองในตำบลท่าม้า และมอบให้พราหมณ์ผู้หนึ่งซึ่งเดินทางจากพาราณสีพร้อมกับเทวรูป เป็นผู้ดูแลรักษา

พระรามธิบดีรับสั่งให้พระยาโกษาธิบดีออกมาจัดพิธีเยี่ยมพวยตรีพวยเพื่อบูชาเทวรูปที่เมืองนครในเดือนอ้าย โดยให้พระยาโกษาธิบดีเป็นผู้รับผิดชอบในวันแรม ๑ ค่ำ แล้วต่อวันๆ ไปให้พระยานคร กรมการเมือง และพราหมณ์ ผลัดเปลี่ยนกันจัดทุกวันจนครบ ๑๕ วัน ในพิธีนี้มีพิธีการและเครื่องบูชามากมาย (หน้า ๕-๙)

พระยาโกษาธิบดีได้เดินทางมาจัดพิธีดังกล่าวที่เมืองนครได้เฉพาะใน ๓ ปีแรกเท่านั้น หลังจากนั้นมาไม่ได้ เพราะเดือน ๑๒ เป็นฤดูมรสุม เมืองนครจึงขอจัดพิธีดังกล่าวเอง พระรามธิบดีจึงทรงประทานอนุญาตพร้อมด้วย ได้ทรงแต่งตั้งตำแหน่งหัวหน้าพราหมณ์ประจำเมืองนคร และพระราชทานชาวช่างชาวส่วยหญิงชาย ๒๐๐ (คน ? ครอบครัว ?) สำหรับเป็นข้าพระรักษาเทวสถานและถือเครื่องราชทานสำหรับพระราชพิธีถวายพระราชกุศล พร้อมทั้งได้ออกพระราชกำหนดกฎหมายสำหรับการคุ้มครองพราหมณ์ และกำหนดที่ทำงานของพราหมณ์ เป็นต้น (หน้า ๙-๑๗) และตอนท้ายได้กล่าวไว้ว่า “กล่าววงษาวดารเท่านี้แล” (หน้า ๑๗)

๓.๒ ตอนที่ ๒

กล่าวว่าเมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๖ ออกพระชันธรราชจุฑามณีศรีทิพจักขุริยาอาญาเข้าไปกรุง กราบทูลพระบาทพระนารายณ์ เมืองหาง (สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกไว้ว่า “หมายความว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เพราะสวรรคตที่เมืองหาง จึงเรียกพระนารายณ์เมืองหางให้ผิดกับพระนารายณ์ลพบุรี”

จึงรับสั่งให้พระยาโกษาแต่งตราออกมายังพญานคร ได้กำชับเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่พราหมณ์ เช่นไม่ให้ใช้งาน ไม่ให้เรียกเก็บภาษี และอย่าให้รังแก เป็นต้น และหากใครกระทำความผิดจะได้รับโทษสถานหนักและตกนรก อีกทั้งยังให้บูรณะเทวสถาน (หน้า ๑๘) ได้บัญญัติมณฑลพิธีจำนวน ๒๐ พิธีของเมืองนครให้พราหมณ์เป็นผู้กระทำ ส่วนอีก ๕ พิธีให้พราหมณ์กระทำร่วมกับพระสงฆ์ (หน้า ๒๐) ย้ายทลงโทษผู้กระทำผิดต่อพราหมณ์ (หน้า ๒๓) อาณิสสของการสมโภชโดยพราหมณ์ (หน้า ๒๓) การละเว้นโทษพราหมณ์และโทษของการลงโทษพราหมณ์ (หน้า ๒๓-๒๖) และการคุ้มครองบริวารพราหมณ์ (หน้า ๓๖-๓๘)

๓.๓ ตอนที่ ๓

กล่าวว่าเมื่อ พ.ศ.๑๘๔๐ สมเด็จพระพุทธเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้านางรายณ์รามาธิบดีได้นมัสการ พระศรีรัตนมหาธาตุแล้ว “ตรัสด้วยชุมนุมทั้งหลายอันมาแต่เมืองศรีธรรมราช” ซึ่งได้กราบทูลเกี่ยวกับความเดือดร้อน ของพราหมณ์ เกี่ยวกับที่ทำมาหากิน ถูกนำตัวขึ้นโรงศาล ถูกจ่ายค่าธรรมเนียมโรงศาลและค่าภาษี เป็นการเสียเกียรติ พราหมณ์ จึงมีพระราชโองการตรัสแก่ขุนพิพัฒนโกษาให้แต่งตั้งพระกำหนดและพระธรรมศาสตร์ให้แก่พราหมณ์ เมืองนครศรีธรรมราช ให้พระยานครและชาวต่างชาติในนครดเว้นการกระทำความผิด (หน้า ๓๘-๔๒) และให้พระกำหนดนี้ คุ่มครองไปถึงบริวารของพราหมณ์ด้วย

ท้ายตอนที่ ๓ นี้ได้เขียนบอกไว้ว่าเขียนจบเมื่อ พ.ศ.๒๒๗๗ แต่ได้มีหนังสือของพระครูพิเชษฐโหรดาจารย์ มาถึงหัวหน้าและคณะพราหมณ์เมืองนคร ว่าศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครร่วงโรย จึงขอให้ปลัดเมืองช่วยบำรุง ศาสนาพราหมณ์ ให้พราหมณ์ปฏิบัติกิจอยู่ในศีลในสัตย์ให้มั่นคงเหมือนในกรุง ให้รักษาเทวสถานทั้งปวง หากพราหมณ์ผู้ใด ไม่ปฏิบัติ ก็ให้ลงโทษสถานหนักถึงประหารชีวิต (หน้า ๕๙-๕๗) หากตระกูลใดสิ้นทายาทแล้วให้อาตตระกูลอื่นมาบวช เป็นพราหมณ์ประกอบพิธีได้ (หน้า ๕๗) หากจะให้ผู้ใดเล่าเรียนในกรุงก็ได้ และจบลงในตอนที่ว่า

“ให้ท่านกรมพระปลัดเห็นแก่ศาสนา ยกฝ่ายไสยศาสตร์ชาติพราหมณ์ไว้ครั้งหนึ่งก่อน ท่านก็จะได้ไชยพระอิศวร พระนารายณ์นั้นมาเป็นที่พึ่งแก่ชีพพราหมณ์สืบต่อไป ในทุกวันนี้และจะเกิดศรีสวัสดิ์พัฒนามงคลมหาชนสุขจงทุกประการ ฯพณฯ และวัฒนาการสืบไปฯ

หอพระอิศวร (ถ่ายเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓)

หอพระนารายณ์ (ถ่ายเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓)

๔. ข้อสังเกตเกี่ยวกับ “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช”

๔.๑ ชื่อ

เอกสารโบราณฉบับนี้ออกจะมีชื่อที่สับสนอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะการใช้ชื่อนำหน้าเรื่องระหว่างคำว่า “ตำนาน” และ “พงศาวดาร” กล่าวคือที่ปกและปกในให้ชื่อเรื่องว่า “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ทั้งๆ ที่ในคำนำที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์นั้น ได้ทรงกล่าวไว้ในตอนต้นว่า “เรื่องพงศาวดารพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนี้ ข้าพเจ้าได้มาจากเมืองนครศรีธรรมราชนานแล้ว” ครั้นถึงตอนต้นเรื่องจริงๆ ได้กล่าวไว้ว่า ดังนี้ “...ศรีศุภมัตตฤเรก ๑๒๕๑ ศกปี ประถมยุณ จำเดิมบุรพาการก็มีตำนานนครอยู่ฝ่ายปัจฉิมทิศ...” และในตอนจบของตอนเดียวกันนี้ก็ได้อีกกล่าวไว้ว่า “...กล่าววงษาวดารจบเท่านี้แล...”

๔.๒ ผู้เขียน

ถึงแม้ว่าในเนื้อหาข้างต้นแทบทุกตอนจะอ้างอิงว่าเขียนโดยพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์แห่งราชธานีมา ยังเข้าพระยานครก็ตาม แต่ข้อความที่เขียนมีข้อที่น่าสังเกตว่ามีคำภาษาถิ่นภาคใต้ปะปนอยู่แทบทุกตอน เช่น

เป็นใบเงื่องแน่น	- จัง จัง (หน้า ๒)
รักษาไว้เท่ารุ่ง	- รักษาไว้จนรุ่ง (หน้า ๓)
เข้าอกเกียนหนึ่ง	- เกวียน (หน้า ๖)
หัวมันลูกแดง	- มันแดง (หน้า ๗)
น้ำมันหมากพร้าวเนียงหนึ่ง	- ภาชนะทำด้วยดินมีปากกว้าง (หน้า ๗)
หัวหมื่น	- หัวหมื่น (หน้า ๒๕)
หะปาก	- ผ่าปาก (หน้า ๒๗)
ล่าลาบสาบสูญ	- ค่อยๆ สูญหายไป (หน้า ๔๕)
เลิ่บไป	- ลีบไป (หน้า ๑๖)

ด้วยเหตุนี้จึงอาจสันนิษฐานได้ว่าเอกสารโบราณฉบับนี้อาจจะเขียนโดยพราหมณ์จากนครศรีธรรมราชที่เข้าไปรับราชการก็เป็นได้

๔.๓ อายุและการลำดับความ

การกำหนดอายุของเอกสารโบราณ โดยอาศัยวิธีการศึกษาวิวัฒนาการของตัวอักษรในเอกสารฉบับนี้กระทำได้ยาก เพราะยังไม่พบต้นฉบับเดิม อีกทั้งยังยากที่จะกล่าวว่าการบรรจงมาตีพิมพ์ในครั้งนี้ได้คงไว้ซึ่งอักขรวิธีตามที่ปรากฏในต้นฉบับเดิมอย่างครบถ้วนเพียงใด

ส่วนเนื้อหาของเรื่องนี้กล่าวได้ว่ามีศักราชกำกับอย่างชัดเจนมาก เพียงแต่ว่าลำดับความอาจจะสับสนบ้าง เช่น ตอนที่หนึ่งกล่าวว่าเหตุการณ์เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ ส่วนตอนที่สามกลับมีอายุมากกว่า เพราะกล่าวถึงเหตุการณ์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๔๐ เป็นต้น

อีกประการหนึ่ง เหตุการณ์ตอนต้นของตอนที่สามนั้นนับว่าน่าสนใจมาก เพราะศักราชที่ระบุนั้นเป็นครั้งกรุงสุโขทัย ชื่อ “พระศรีรัตนมหาธาตุ” ก็ชวนให้นึกถึง “พระศรีรัตนมหาธาตุเมืองเซียง” ยิ่งดูข้อความที่ว่า “...ตรัสด้วยขุมนุมทั้งหลาย อันมาแต่เนื่องศรีธรรมราช...” แล้วนำไปเปรียบเทียบกับข้อความที่ว่า “...มหาเถรสังฆราช ปราชญ์เรียนจบปิฎกไตร หลวกกว่าปู่ครูในเมืองนี้ ทุกคนลูกแต่ศรีธรรมราชมา...” ในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ของสุโขทัย ก็ทำให้คิดถึงสัมพันธภาพอันดี ระหว่างนครศรีธรรมราชกับสุโขทัย โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนทางศิลปวัฒนธรรมและศาสนา ยิ่งพิจารณาคำว่า “ศรีธรรมราช” ที่ใช้ตรงกันระหว่างเอกสารทั้งสองฉบับนี้ด้วยแล้ว ทำให้เหตุการณ์ตอนนี้สมจริงสมจังขึ้นมา อีกทั้งยังน่าจะรับรองได้ว่า ศักราชดังกล่าวน่าจะถูกต้อง

๔.๔ ความมุ่งหมาย

“ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” นี้คงจะเขียนขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จำเพาะเจาะจง และเตือนความทรงจำของชุมชนที่พราหมณ์เกี่ยวข้องอยู่และชุมนุมภายนอก นอกจากนี้ยังเป็นการเรียกร้องกฎหมายคุ้มครองและสิทธิพิเศษของกลุ่มพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช อันสังเกตได้จากกฎและพระกำหนดที่ออกมาในระยะแรกๆ ทั้งตอนที่ ๑, ๒ และ ๓ ดังกล่าวมาแล้ว ซึ่งชี้ให้เห็นว่าพราหมณ์เหล่านี้มิได้ถูกปกครองโดยเมืองนคร หากแต่ปกครองโดยกษัตริย์แห่งราชธานี

๔.๕ ลักษณะพิเศษ

“ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ฉบับนี้ประกอบด้วยลักษณะพิเศษมากมาย โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ โครงสร้างทางสังคมของชุมชนพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช และรายละเอียดในการปักปันเขตถือครองที่ดินของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช

๔.๖ สถานภาพ

เอกสารโบราณฉบับนี้ ได้แสดงให้เห็นถึงความตกต่ำของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๑ อย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับวิวัฒนาการอันรุ่งโรจน์ด้วยเวลาอันยาวนานของศาสนาในนครศรีธรรมราชตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๑ กระนั้นก็ตาม มิได้หมายความว่าศาสนานี้จะเสื่อมสิ้นศรัทธาไปจากนครศรีธรรมราช หลักฐานไม่น้อยที่แสดงให้เห็นว่าศาสนานี้ยังได้รับความนิยมอยู่ในนครศรีธรรมราชในช่วงนั้น อาทิ จารึกหลักที่ น.ศ.๑๑ (น.ศ.พิเศษ) ซึ่งจารบนตัวนาครีที่หุ้มระฆังสำริดซึ่งค้นพบบริเวณวัดคงคาดี ตำบลกะหรอ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช จารึกหลักนี้จารด้วยอักษรไทย ภาษาไทย ภาษาเขมร และภาษาบาลี เมื่อ พ.ศ.๒๒๐๓ ดังมีข้อความในคำแปลบางตอนดังนี้

...ข้าพเจ้าเป็นหัวหน้าทนายพร้อมด้วยพระสงฆ์ในวัดนี้ ได้สร้างระฆัง (ร่วม) กับพระสงฆ์และทนายนั้น ข้าพเจ้าเกิดในภพใดๆ ก็ขอให้ยินดีในยศศักดิ์เป็นผู้แก่แล้วกล้า ยินดีในศีล ยินดีในธรรมมีมิ่งขวัญผิวพรรณและโภคทรัพย์ลือในโลกทั้งสาม ได้มธุรสอันหาที่ติมิได้ ด้วยการถือเอาสมณพราหมณ์เป็นลิตันอาจารย์ จึงไม่เสียชื่อเสียง ด้วยการทำบุญนี้ขอให้ข้าพเจ้าเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต...

๔.๗ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

เอกสารโบราณฉบับนี้มีศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอยู่หลายสาขา แต่ในที่นี้จะกล่าวเพียงบางสาขาที่เห็นว่าเด่นชัดมาก คือ

๔.๗.๑ ประวัติศาสตร์ศาสนา

ศาสนาพราหมณ์ได้เริ่มปรากฏร่องรอยในนครศรีธรรมราชมาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๔ ศาสนานี้ทั้งไศวนิกายและไวษณพนิกายได้เจริญสูงสุดในนครศรีธรรมราช โดยมีหลักฐานทั้งโบราณวัตถุสถานและศิลาจารึกสนับสนุน และได้แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานกับพุทธศาสนามาตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๑๒ ศาสนานี้ได้ส่งอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของนครศรีธรรมราชอย่างสูงมาจนปัจจุบันนี้ ครั้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓ นั้นเอกสารโบราณฉบับนี้ได้แสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชได้ซบเซาลงไปมาก แต่ยังคงดำรงสภาพเป็นสถาบันที่สำคัญของนครศรีธรรมราช

๔.๗.๒ ด้านโบราณคดี

หลักฐานทางด้านโบราณคดีเกี่ยวกับศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๓ นั้น แม้จะมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับช่วงก่อนหน้านี้ แต่โบราณวัตถุที่ค้นพบหลายชิ้นร่วมสมัยกับเอกสารฉบับนี้เป็นอย่างมาก เช่น พระวิฆณุ สำริดหลายองค์ พระศิวนาฏราชสำริด พระอุมาสำริด พระคเณศสำริด และหงส์สำริด เป็นต้น โบราณวัตถุเหล่านี้ค้นพบที่เทวสถานบริเวณตลาดท่าม้า ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตรงตามที่กล่าวไว้ในเอกสารฉบับนี้ โบราณวัตถุเหล่านี้ปัจจุบันจัดแสดง ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

ส่วนโบราณสถานที่กล่าวไว้ในเอกสารฉบับนี้ก็ตรงกับที่ปรากฏในนครศรีธรรมราชคือ โบราณสถานบริเวณตลาดท่าม้า และถนนท่าชี อันไม่ห่างจากตลาดท่าม้ามากนัก โบราณสถานเหล่านี้ ได้แก่ หอพระนารายณ์ หอพระอิศวร โบสถ์พราหมณ์ เสาชิงช้า และฐานพระสยาม โบราณสถานเหล่านี้ได้บูรณะใหม่ไปบ้างแล้ว และที่ยังไม่ได้รับการบูรณะก็ยังคงมีอยู่ แต่ยังเป็นการยากที่จะกำหนดอายุของโบราณสถานเหล่านี้ได้ เพราะในขณะนี้ยังไม่ได้ดำเนินการขุดค้นทางโบราณคดี

๔.๗.๓ ด้านประวัติศาสตร์

เอกสารโบราณฉบับนี้ได้สะท้อนให้เราเห็นสัมพันธ์ภาพระหว่างราชธานีกับนครศรีธรรมราช ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๒๓ พอควร แต่ที่มองเห็นได้ชัดเจนมาก คือสภาพสังคมของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ความสัมพันธ์ระหว่างพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชกับพราหมณ์ในราชธานี ตลอดจนการที่พราหมณ์ในนครศรีธรรมราชได้พยายามที่จะอาศัยอำนาจของราชธานีมาสั่งการให้เจ้าพระยานครศรีธรรมราชปฏิบัติเพื่อสิทธิพิเศษและผลประโยชน์ของตนอยู่เสมอ นอกจากนี้เอกสารโบราณฉบับนี้ได้สะท้อนให้เห็นชนชาติต่างๆ ที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานหรือไปมาค้าขายในนครศรีธรรมราช เช่น จีน ญวน และแขก เป็นต้น

จากที่กล่าวมาโดยตลอดอาจจะกล่าวได้ว่า “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ได้สะท้อนให้เราเห็นภาพแห่งศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๙ - ๒๓ ได้ดี ถึงแม้จะมีบางภาพที่เลือนรางอยู่บ้าง นอกจากนี้เอกสารโบราณฉบับนี้ยังสัมพันธ์กับศาสตร์สาขาต่างๆ อีกหลายสาขา

บรรณานุกรม

- สุภัทรดิศ ดิศกุล , ม.จ. **หลักการค้นคว้าวิชาโบราณคดีสมัยประวัติศาสตร์** กรุงเทพฯ : ภาควิชาโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๖.
- อัญชนา จิตสุทธินาถ **“อักษรและภาษาที่พบในจารึกภาคใต้ก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๙” เอกสารประชุมทางวิชาการ ๗๐๐ ปีลายสีไทย** จัดโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา วันที่ ๑๔-๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๖ ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา, ๒๕๑๖.
- ปรีชา นุ่นสุข **“จารึกหุบเขาช่องคอย : หน้าใหม่ของประวัติศาสตร์ภาคใต้” ศิลปวัฒนธรรม** ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๗ (พฤษภาคม ๒๕๒๓). หน้า ๔๘-๕๙.
- ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร และเชเมม แก้วคล้าย, **“ศิลาจารึกหุบเขาช่องคอย” ศิลปากร** ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔ (กันยายน ๒๕๒๓), หน้า ๘๙-๙๓.
- ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา, **ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช** พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์เอกพระยารัษฎานุประดิษฐ์ (สิน เทพหัสดิน ณ อยุธยา) กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.
- เซเดส์, ยอร์ช **ประชุมศิลาจารึกภาคที่ ๒ : จารึกทวารวดี ศรีวิชัย ละโว้** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : กรมศิลปากร, ๒๕๐๔.
- วิเชียร ณ นคร และคนอื่นๆ **นครศรีธรรมราช** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, ๒๕๒๑.
- ประเสริฐ ณ นคร **“จารึกที่พบในนครศรีธรรมราช”** ใน รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.
- สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.จ. **ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม** กรุงเทพฯ : คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๑๖.
- Quaritch Wales, H.G. **Siamese State Ceremonies**. London, 1931.
- Wyatt, David K. **The Crystal Sands : The Chronicles of Nagara Sri Dharmmaraja** (Data paper No.98), New York : Southeast Asia Program, Cornell University, 1975.

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ภาพสะท้อนชีวิตและสังคมพราหมณ์ในสมัยอยุธยา

๑. บทนำ

ในสังคมอยุธยาการจัดแบ่งลำดับชั้นทางสังคมได้เริ่มขึ้นพร้อมกับการสถาปนากรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นมรดกตกทอดมาจากวัฒนธรรมเขมร และวัฒนธรรมก่อนอยุธยาอีกทอดหนึ่ง ภาพที่เห็นได้ชัดคือ กษัตริย์ และขุนนาง มีฐานะอยู่ในชนชั้นผู้ปกครอง ขณะที่ไพร่และทาสตกอยู่ในฐานะของชนชั้นผู้อยู่ภายใต้การปกครอง ระหว่างช่วงห่างของกลุ่มคนทั้งสองชนชั้นยังมีกลุ่มคนชนชั้นพิเศษอยู่ตรงกลางคือนักบวชได้แก่ พระสงฆ์ และพราหมณ์ ซึ่งต่างมีบทบาทเป็นตัวเชื่อมประสานความแตกต่างทางชนชั้นระหว่างกลุ่มคนทั้งสอง ด้วยหลักคำสอนทางศาสนา รวมถึงการสร้างพื้นที่ในการประกอบศาสนกิจร่วมกัน แต่ในทางตรงข้าม ศาสนาก็กลายเป็นสิ่งที่ช่วยส่งเสริมความแตกต่างระหว่างกลุ่มชนชั้นทั้งสอง ผ่านรูปแบบพิธีกรรมทางศาสนาอันศักดิ์สิทธิ์

กลุ่มพระสงฆ์และพราหมณ์ถือว่าเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทอย่างมากในราชสำนักอยุธยา แต่มักเข้าใจกันว่าเป็นบทบาททางธรรมมากกว่าทางโลก หากพิจารณากันอีกทีแล้วทั้งพระสงฆ์ และพราหมณ์ต่างมีบทบาททางโลกอยู่ไม่น้อยในสังคมอยุธยา ด้วยเป็นเพราะในโลกทางความคิดของคนสมัยอยุธยาหรือแม้กระทั่งรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้ผสมตนเองเข้ากับโลกแห่งศาสนา (ecclesiastic) มากกว่าความจริงทางโลก (secular) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ศาสนาไม่สามารถแยกออกจากการเมือง สังคม และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมได้ เพราะการกระทำทุกอย่างสามารถอธิบายได้ด้วยความเชื่อทางศาสนา เช่น เรื่องบาปบุญ หรือชาติกำเนิด เป็นต้น

บทบาทพระสงฆ์ในสังคมอยุธยาเกี่ยวข้องกับหลายด้าน นับตั้งแต่การประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ (แบบพุทธเถรวาท ปณิปปนพุทธมหายาน ปณพราหมณ์) การทำนายทายทัก การศึกษา การกล่อมเกลางานสังคม และรวมถึงการส่งเสริมอำนาจของสถาบันกษัตริย์ แต่ก็มีบทบาทที่ถูกต้องที่ออกจากการข้องเกี่ยวทางด้านเศรษฐกิจ (ทางตรง) อันเป็นผลมาจากวินัยและหลักคำสอนทางศาสนา

ส่วนพราหมณ์ในสังคมอยุธยาก็อยู่ในฐานะของกลุ่มคนใกล้ชิดกับสถาบันกษัตริย์อย่างแนบแน่น ทั้งในฐานะของราชครูปุโรหิตผู้ถ่ายทอดสรรพวิชา การทำนายดวงชะตา และประกอบพิธีกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นกษัตริย์ให้สมบูรณ์ (เช่น กาญจนา สุวรรณวงศ์ ๒๕๓๖; ปรีชา นุ่นสุข ๒๕๒๗; พระราชครูวามเทพมุนี ๒๕๒๑) แต่ก็มีความอิสระและสามารถทำกิจทางโลกได้มากกว่าพระสงฆ์

อย่างไรก็ดี เท่าที่ผ่านมานั้นแนวโน้มของการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มนักบวช อันได้แก่พระสงฆ์และพราหมณ์ มักเน้นเรื่องการแปลความหน้าที่ทางศาสนกิจที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์หรือราชสำนักเป็นหลักฐานประเภทเอกสารหรือโบราณวัตถุสถาน แต่ภาพที่ขาดหายไประหว่างทางของการศึกษา คือ การศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มพระสงฆ์และพราหมณ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของภาพกลุ่มคนที่หลากหลายในสังคมอยุธยาที่มีชีวิตเคลื่อนไหวสัมพันธ์กัน รวมถึงการศึกษาอำนาจของรัฐในการจัดการควบคุมนักบวชผ่าน ตัวบทกฎหมายต่างๆ

บทความนี้ได้มุ่งความสนใจไปที่กลุ่มของพราหมณ์ในสมัยอยุธยาทั้งนี้เนื่องจากเป็นกลุ่มคนในสังคมอยุธยาที่มีบทบาทอย่างมากต่อสถาบันกษัตริย์ แต่กลับไม่ได้รับการศึกษาเท่าที่ควร อย่างไรก็ดี เป็นเรื่องยากพอสมควรในการศึกษาพราหมณ์ในเมืองอยุธยา ด้วยเป็นเพราะหลักฐานประเภทเอกสารที่มีอยู่น้อย สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะเอกสารถูกทำลายไปเมื่อครั้งเสียกรุงเป็นส่วนใหญ่ และเป็นไปได้ที่กรุงศรีอยุธยาเองไม่ได้ให้ความสนใจกับพราหมณ์ในเขตราชธานีมากเท่ากับในพื้นที่รอบนอก ทั้งนี้เนื่องจากว่ากลุ่มของพราหมณ์ในกรุงศรีอยุธยามีจำนวนไม่มากนักทำให้ไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายเพื่อควบคุมอย่างจริงจัง ดังเห็นได้จากเมื่อภายหลังการชำระกฎหมายตราสามดวงครั้งตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ ล้วนเป็นกฎหมายที่ออกมาเพื่อควบคุมพระสงฆ์เป็นส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม สาเหตุอีกประการหนึ่งอยู่ที่แนวโน้มของการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา มุ่งเน้นที่ประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนชั้นนำสยาม จึงทำให้ขาดการศึกษาประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนอื่นๆ ที่อยู่ร่วมในสังคมอยุธยา และเท่าที่ผ่านมามีภาพของกลุ่มพราหมณ์ในสังคมอยุธยาก็มองด้วยระนาบทางความคิดว่า กลุ่มคนเหล่านี้มีหน้าที่ทางด้านพิธีกรรมศาสนา และการส่งเสริมสถาบันกษัตริย์เท่านั้น โดยลืมนึกว่ากลุ่มเหล่านี้ยังมีวิถีชีวิต บทบาท และยังดำรงและสัมพันธ์อยู่กับกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคมอยุธยาจนกระทั่งถึงสมัยรัตนโกสินทร์ด้วย

ในบรรดาหัวเมืองปักษ์ใต้ นครศรีธรรมราชเป็นหัวเมืองที่มีความน่าสนใจหลายประการ กล่าวคือ เป็นเมืองที่พบร่องรอยของศาสนาพราหมณ์อันเก่าแก่ทั้งด้านโบราณวัตถุโบราณสถาน อย่างน้อยตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๙ ลงมาบริเวณนี้คงจะเกิดชุมชนของกลุ่มผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) เพื่อใช้ในการเดินทางข้ามคาบสมุทรเป็นแหล่งขายและกักตุนสินค้า ร่องรอยในปัจจุบันยังคงปรากฏหอพระนารายณ์ หอพระอิศวร และเสาชิงช้า (ที่ได้รับการบูรณะใหม่) ย่อมแสดงให้เห็นถึงการเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ในอดีตได้เป็นอย่างดี สิ่งที่สนับสนุนความจริงในข้อนี้ คือ เมื่อครั้งสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญพราหมณ์จากเมืองนครศรีธรรมราชเข้ามาประกอบพิธีกรรม

นอกจากนี้แล้วที่นครศรีธรรมราชยังได้พบหลักฐานประเภทเอกสารสำคัญคือ “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช” ซึ่งแม้จะเป็นเอกสารประเภทบันทึกเหตุการณ์และกฎหมาย แต่กลับเต็มไปด้วยภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และสังคมของพราหมณ์ที่ยังไม่ได้รับการกล่าวถึงมากนักในงานศึกษาที่ผ่านมา (เช่นในปริษา นุ่นสุข ๒๕๒๗; ไมเคิล ไรท์ ๒๕๓๑) รวมถึงยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจของอยุธยาตอนต้น-ตอนปลายที่มีต่อนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างดี ซึ่งในประเด็นเรื่องอำนาจของอยุธยาตอนต้น – ตอนปลายนี้ถือเป็นสิ่งที่ได้รับการถกเถียงกันพอสมควร โดยเฉพาะการที่เมืองนครศรีธรรมราชตกอยู่ภายใต้อำนาจของอยุธยาในรัชสมัยของพระเจ้าอู่ทอง ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ตั้งข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพียงโวหารเพื่อแสดงอำนาจของอยุธยาเหนือเมืองนครเท่านั้น

บทความนี้ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์ ประการแรก เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชจากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งยังเป็นแง่มุมที่ได้รับการกล่าวถึงอยู่น้อยประการที่สอง เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางอำนาจของอยุธยาที่มีเหนือเมืองนครศรีธรรมราช

พราหมณ์คือใคร?

ก่อนที่จะไปไกลกว่านี้ ควรจะทำความเข้าใจเสียก่อนว่าพราหมณ์คือใคร ในเว็บไซต์วิกิพีเดียได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า พราหมณ์คือเป็นวรรณะหนึ่งในสี่วรรณะของสังคมอินเดีย เป็นผู้สืบทอดวิชาความรู้ในคัมภีร์ไตรเวท พิธีกรรม จาริต ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม และคติความเชื่อต่างๆ ให้สืบทอดต่อไป หรือไม่สืบทอดก็ได้โดยใช้ชีวิตตามปกติชนคนธรรมดาทั่วไป คงให้ไว้ผู้ใดในตระกูลสืบทอดแทนเป็นผู้มีสิทธิ์เลือก แบ่งแยกเป็นสองนิกาย คือ นิกายไศวนิกายนับถือพระศิวะ ลักษณะของนักบวชในนิกายนี้จะถือเพศนุ่งขาวห่มขาว ไว้มวยผม ถือศีลจรรย์วัตรของพราหมณ์ มีครอบครัวได้ อยู่บ้านหรือสถานประจำลัทธินิกายแห่งตน อีกนิกายหนึ่งคือไวษณพนิกายนับถือ พระนารายณ์ (วิษณุ) ลักษณะของนักบวชในนิกายนี้จะไว้ผมเปียหรือมวยผม ถือเพศพรหมจรรย์ กินมังสวิรัต ไม่ถูกต้องตัวสตรีเพศ นุ่งห่มสีขาว หรือสีอื่นๆ และอาศัยอยู่ในสถานเช่นกัน (<http://th.wikipedia.org/wiki>)

ในสมัยอยุธยามีพราหมณ์หลายประเภท มีชื่อเรียกตามภาษาที่พราหมณ์ใช้ เช่น พราหมณ์ไวยถิกภาษา พราหมณ์พาราณสีภาษา เป็นต้น นอกจากนี้แล้วยังมีปโรหิตพราหมณ์ในตำแหน่งโล่ชิงช้า ๕ ตำแหน่ง คือ ไวยถิก เวรามเหศวร อะวะดาร์ บรมเทสันตรี และพญาริ ครั้นสมัยรัตนโกสินทร์บทบาทของพราหมณ์ลดลงมาก จึงปรากฏพราหมณ์เพียง ๓ ประเภท คือ “พราหมณ์พิธิ” เป็นพวกที่มาจากเมืองนครศรีธรรมราชหรือพราหมณ์ไวยถิก “พราหมณ์โหรดาจารย์” คือ อาจารย์บูชาไฟอันเป็นพราหมณ์พิธิเช่นกัน และ “พราหมณ์พฤฒิบาศ” คือพราหมณ์มาจากเมืองเขมร เชี่ยวชาญการจับช้าง (กาญจนา สุวรรณวงศ์ ๒๕๓๙: ๖๑-๖๒)

หากกล่าวโดยสรุปแล้ว พราหมณ์อาจแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มหลักๆ คือพราหมณ์ที่หมายถึงนักบวช และพราหมณ์ที่หมายถึงผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ (ฮินดู) แต่ในสังคมไทยทั่วไปแล้ว มักเข้าใจว่าพราหมณ์หมายถึงนักบวชเท่านั้น ดังเช่นที่เห็นได้จากตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

อายุสมัยของ “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช”

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเป็นเอกสารสำคัญที่ใช้ศึกษาเกี่ยวกับพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช สมัยอยุธยาได้มากพอสมควร (ได้แก่ กาญจนาคพันธุ์ ๒๕๑๒; พระราชครูวามเทพมุนี; ปรีชา นุ่นสุข ๒๕๒๙; ไมเคิล ไรท์ ๒๕๓๑; กาญจนา สุวรรณวงศ์ ๒๕๓๙; สุกัญญา ห่อประทุม ๒๕๓๑) ซึ่งมักเน้นในฐานะเป็นหลักฐานแสดงการติดต่อระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองรามราช ประเทศอินเดียในยุคต้นของประวัติศาสตร์อยุธยา (ปรีชา นุ่นสุข ๒๕๒๙; ไมเคิล ไรท์ ๒๕๓๑)

ในความเห็นของผู้เขียน ความน่าสนใจของเอกสารนี้ กลับอยู่ที่เนื้อหาในส่วนของกฎหมายที่รัฐศูนย์กลาง คืออยุธยา ตราออกมาเพื่อใช้ควบคุมกลุ่มพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช แสดงให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับพราหมณ์ และความสัมพันธ์ในเมืองนครกับกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมืองนคร นอกจากนี้ตำนานยังมีประเด็น ที่สามารถนำไปศึกษา วิเคราะห์ได้อีกมาก เช่น การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเรื่องความสืบเนื่องของชุมชนโบราณตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยปัจจุบัน ซึ่งเป็นเรื่องน่าสนใจอยู่ไม่น้อย เป็นต้น^๑

ถึงแม้ว่าเอกสารเรื่องนี้จะมีความน่าสนใจมากเพียงใด แต่เอกสารนี้ก็กลับมีปัญหาเรื่องศักราชในเอกสารที่มีการสลับ กันไปมา ดังเช่นที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ทรงตั้งข้อสงสัยไว้ในทุกศักราชและทุกราย พระนามของกษัตริย์ ที่ปรากฏ นอกจากนี้ผู้เขียนยังเห็นว่ามีคำศัพท์และสำนวนหลายจุดที่น่าเคลือบแคลงสงสัยว่ามีการชำระเขียนใหม่ขึ้นใน ภายหลัง ทำให้ขาดความเหมาะสมต่อการอ้างอิง และเป็นที่มาของการที่นักวิชาการหลายท่านได้ใช้เฉพาะช่วงต้นของเอกสาร เท่านั้น ในการศึกษาประวัติการติดต่อระหว่างเมืองนครศรีธรรมราชกับเมือง รามราช ด้วยเหตุนี้เองผู้เขียนจึงต้องกล่าวถึง ลำดับอายุสมัยของตำนาน อันเกี่ยวข้องกับพัฒนาการทางสังคมและบริบทร่วมทางประวัติศาสตร์ระหว่างเมืองนคร กับกรุงศรีอยุธยา อย่างไรก็ตาม การวิพากษ์อายุของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ได้ใช้ฉบับที่ตีพิมพ์เมื่อ พ.ศ.๒๔๗๓ เป็นหลัก

อายุตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช หากยึดอายุตามศักราชซึ่งเป็นจุลศักราช และมหาศักราชแล้ว จะแบ่งออกได้เป็น ๒ ช่วงเวลาดังนี้คือ สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยา และสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่เนื้อหาแทบทั้งหมดเป็นเรื่อง ในสมัยอยุธยา

สมัยก่อนกรุงศรีอยุธยาเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในอินเดียเมื่อมหาศักราช ๑๒๕๑ (พ.ศ.๑๘๗๒) โดยระบุว่าในปีที่สมเด็จพระเจ้ารามาราช ได้เสด็จขึ้นครองราชย์เมืองรามราช หลังจากพระองค์ครองราชย์ได้ ๒๑ ปี จึงได้ติดต่อกับพระเจ้าอุทอง หรือสมเด็จพระคณารายณ์เป็นเจ้ารามาราชธิศรีเอกราช

^๑ผู้เขียนได้ทดลองสืบค้นตำแหน่งชื่อของบ้าน ตำบล ชุมชนต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจาก คนในท้องถิ่น และจากการไปเมืองนครศรีธรรมราชเมื่อ 2 ปีก่อนพบว่าชื่อบ้าน วัด เทวสถานพราหมณ์ และชุมชนที่อยู่รอบเมืองนครศรีธรรมราช หลายแห่งยังคงปรากฏมาถึงปัจจุบัน เช่น ชุมชนท่าม้า แม้ว่าหลายแห่งจะมีชื่อที่ผิดเพี้ยนไปบ้างก็ตาม เช่น ปากน้ำขนอม ก็คือปากน้ำขนอม จังหวัดนครศรีธรรมราชในปัจจุบัน แต่ก็สามารถทำให้เข้าใจถึงรากเหง้าของพื้นที่แห่งนั้นได้ดียิ่งขึ้น และอาจแตกประเด็นไปสู่การศึกษา เรื่อง Peer Politic ได้ด้วย

สำหรับสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏจุลศักราชอยู่ ๔ ศักราช คือเริ่มเรื่องตั้งแต่จุลศักราช ๗๑๒ (พ.ศ.๑๘๙๓) ตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือพระเจ้าอู่ทอง ตามสำนวนของเอกสารเรียกพระองค์ว่า “สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี” จุลศักราช ๘๙๙ (พ.ศ.๒๐๘๐) ตรงกับรัชสมัยพระชัยราชาธิราช ซึ่งยังเป็นที่น่าสงสัยว่าเป็นรัชกาลนี้หรือไม่ เนื่องจากว่าได้ปรากฏพระนาม “พระนารายณ์เมืองหาง” ซึ่งสมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพสันนิษฐานว่าหมายถึง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

ต่อมาปรากฏจุลศักราช ๙๑๑ (พ.ศ.๒๐๙๒) ตรงกับรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิ (สมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพสันนิษฐานว่าศักราชอาจผิด น่าจะอยู่ในรัชสมัยของพระนารายณ์) และสุดท้ายมาจบที่จุลศักราช ๑๐๙๖ (พ.ศ.๒๒๗๗) ตรงกับรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ (สมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพ, ๒๔๗๓)

แม้เอกสารชิ้นนี้มีศักราชระบุไว้อย่างชัดเจนและค่อนข้างเรียงเนื้อเรื่องตามลำดับเวลา แต่ก็ปรากฏว่าในตอนท้ายของเอกสารชิ้นนี้ได้ปรากฏจุลศักราช ๖๕๙ (พ.ศ.๑๘๔๐) แทรกขึ้นมาในหน้า ๓๘ ผู้เขียนคิดว่าจุดนี้เอง ที่นักวิชาการหลายท่านได้ลดทอนความเชื่อถือของเอกสารชิ้นนี้ลง จนถึงกับไม่ใช้เอกสารชิ้นนี้ในส่วนท้ายเพื่อศึกษาเรื่องพราหมณ์สมัยอยุธยา แต่จากการลำดับเรื่องราวที่ปรากฏในเอกสารแล้ว ทำให้สันนิษฐานได้ว่าเอกสารชิ้นนี้อาจเกิดการสลับหน้าขึ้น ซึ่งอาจเป็นความผิดพลาดในขั้นตอนชำระเอกสารในสมัยโบราณโดยอาลักษณ์ ผู้คัดลอกตำนาน เรื่องราวตอนนี้จึงได้ย้อนกลับไปเล่าถึง สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดีอีกครั้งหนึ่ง (ในหน้า ๓๘ - ๔๔)

ความผิดพลาดของเอกสารอาจเป็นผลจากการชำระเอกสารหลายครั้ง นับตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถลงมา ดังเห็นได้จากการที่เนื้อความของเอกสารแสดงถึงการกำหนดศักดิ์นาของข้าราชการขุนนาง และพราหมณ์ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งการกำหนดศักดิ์นาเกิดขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ตัวอย่างความผิดพลาดอีกส่วนหนึ่งเห็นได้จากเนื้อความในรัชสมัยพระเจ้าอู่ทองซึ่งกล่าวว่า “.....ลูกขุนหัวเมืองแลแขกจีนไปมา ฝรั่งเศสประเทศก็ดี” (หน้า ๑๐) แสดงถึงความไม่สมเหตุผล เพราะตามหลักฐานฝรั่งเพิ่งเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาอย่างรวดเร็วที่สุดในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยชาติแรกที่เข้ามาคือโปรตุเกส (จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ ๒๕๔๖) นอกจากนี้ยังมีหลักฐานอีกว่า เนื้อความในรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิมีการกล่าวถึง “...จีนสุรังวิลันดา แขกไทยนานาประเทศต่างภาษาก็ดี” (หน้า ๒๙) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเอกสารชิ้นนี้มีการชำระภายหลังค่อนข้างแน่ชัด เพราะวิลันดาหรือฮอลันดาเพิ่งเข้ามาติดต่อการค้าขายกับอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวร และปรากฏบทบาทชัดเจนในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ โดยฮอลันดากับอยุธยาทำการค้าครั้งแรกใน พ.ศ.๒๑๔๗ (ขุนวิจิตรมาตรา ๒๕๑๑) คำว่า “วิลันดา” นี้ยังปรากฏในเนื้อความในรัชสมัยขององค์นารายณ์รามาธิบดีที่มีศักราชกำกับอยู่คือ พ.ศ.๑๘๔๐ อีกด้วย

มีความเป็นไปได้ที่เอกสารทั้งหมดอาจชำระครั้งสุดท้ายในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ดังจะเห็นได้จากในเอกสารหลายตอนปรากฏตำแหน่งของโกษาธิบดี ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้ควบคุมหัวเมืองฝ่ายใต้แทนตำแหน่งของ สมุหกลาโหมเดิมที่ทำหน้าที่นี้ สันนิษฐานว่าเริ่มขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ (มานพ ถาวรวัฒน์สกุล ๒๕๔๗: ๑๑๔ - ๑๑๖) ดังเห็นได้จากความตอนหนึ่งว่า “เลอองค์นารายณ์รามาธิบดี ตรัสว่าจารีตธรรมเนียม พระนารายณ์เทวรูปทำเปนประการใด แลเจ้าพญาโกษาธิบดีถามชี้พอเบญจภาษา...” (หน้า ๕) ซึ่งการปรากฏขึ้นของตำแหน่งโกษาธิบดีในเอกสารมีความสอดคล้องกับการพบว่าตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชมีการเขียนขึ้นอีกครั้งในรัชสมัยของพระองค์ ความผิดพลาดของลำดับ

อายุสมัยและเนื้อความที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่าเนื่องจากสาระสำคัญของการชำระตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชเป็นไปได้เพื่อจุดประสงค์ให้กฎหมายหรือพระราชกำหนดทั้งหลายเพื่อให้มีความทันสมัย และให้เกิดผลในการบังคับใช้ แม้จะอ้างอิงจากกฎหมายสมัยโบราณก็ตาม^๒

สังเขปเนื้อหาในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและนำไปคิดต่อ ผู้เขียนจึงขอสรุปเนื้อหาและคัดเลือกประเด็นที่เห็นว่ามีผลสำคัญสำคัญของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชกล่าวไว้โดยสังเขป โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น ๔ ตอน

ตอนที่ ๑ รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ พระเจ้าอู่ทอง

เริ่มต้นเมื่อ พ.ศ.๑๘๙๓ องค์นารายณ์รามาธิบดีซึ่งครองอยู่เมืองรามราชมหานคร (พาราณสี) กับองค์นารายณ์รามาธิบดีกษัตริย์กรุงศรีอยุธยา ทรงกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกันโดยการชักนำของนายวานิช (พ่อค้า) กษัตริย์เมืองรามราช ทรงส่งเทวรูปพระนารายณ์ พระศรีลักษมี พระมหาวีรย์บรมหงส์ และชิงช้าทองแดงมายังอยุธยา โดยมีชีพ้อเบญจภาษา เป็นผู้อัญเชิญมาเรือที่อัญเชิญเทวรูปได้ติดพายุลูกที่ปากน้ำตรัง กรมการเมืองตรังจึงส่งข่าวไปยังเจ้าพญานคร และพระหลวงกรมการเมืองได้อัญเชิญเทวรูปมาไว้ยังเมืองนคร และแจ้งเรื่องต่อไปยังเจ้าพญาโกษาที่อยุธยาเพื่อที่จะอัญเชิญเทวรูปเหล่านั้นไปที่อยุธยาอีกต่อหนึ่ง แต่สุดท้ายเทวรูปไม่ยอมไปอยุธยา จึงนำไปไว้ที่ตำบลท่าม้า ในเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าพญาโกษาได้ตรวจเมื่อเห็นตามนั้น จึงได้กลับไปอยุธยาพร้อมพราหมณ์ (ตำแหน่งแดง)

พระเจ้าอู่ทองจึงโปรดให้ผดุงธรรมนารายณ์ และผดุงศรีกาเกียสเภลลักรัง เข้าเฝ้าที่อยุธยา และแต่งตั้งให้ผดุงธรรมนารายณ์ เป็นออกพระธรรมนารายณ์เวทภักดีศรีรัตนโกษา ส่วนผดุงศรีกาเกียสเภลลักรัง เป็นออกพระศรีราชโกเมนทร์ภักดีศรีอาคมขุนนม แล้วให้กลับไปดูแลเทวรูปที่เมืองนคร พร้อมกันนี้ได้ประกาศกัลปนาที่ดินสร้างหอพระเทวรูปที่เมืองนครและข้าพระชายาหญิงอีก ๒๐๐ คน จากอยุธยาให้ไปอยู่ยังเมืองนครด้วย อีกทั้งยังออกกฎหมายคุ้มครองข้าพระที่กัลปนายังเมืองนคร และให้เจ้าพญาโกษาไปประกอบพิธีกรรมบูชาเทวรูปที่เมืองนครทุกปี แต่มีอยู่ปีหนึ่งเจ้าพญาโกษา

^๒การชำระนั้นไม่ได้หมายความว่าเอกสารนั้นจะไม่มีค่าน่าเชื่อถือเสียทีเดียว แนวคิดแบบไทยเกี่ยวกับการชำระเอกสารทางประวัติศาสตร์นั้นมีนัยยะหลากหลาย การชำระไม่เพียงแต่หมายถึงการแก้ไขข้อผิดพลาดในเอกสาร เช่นการเปลี่ยนแปลงศักราช (เพราะเห็นว่าเป็นกาลกิณี) การแก้ไขคำที่สะกดผิด การเติมข้อความที่ขาดหาย การตัดส่วนที่เดิมมาในภายหลังออก หรือการตัดส่วนที่มีความขัดแย้งออกไป แต่ยังหมายถึงการเปลี่ยนแปลงเอกสารในสาระสำคัญด้วย เช่น เปลี่ยนชื่อตำแหน่งของบุคคลให้ตรงกับตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในสมัยหลัง การเติมข้อความ และรวมถึงการเขียนใหม่ด้วย

ดังนั้นกระบวนการชำระนั้นเป็นสิ่งที่ทำอย่างต่อเนื่องมีการเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขของเวลา การเมือง (โยเนโอะ อิชิตี เขียน, นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล ๒๕๓๖: ๑๔) ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นจิตสำนึกที่มีความแตกต่างจาก นักประวัติศาสตร์ปัจจุบัน และคนในอดีตก็ไม่ได้ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความผิดในฐานะของการปลอมแปลงเอกสาร เพราะการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาเหล่านี้เกิดขึ้นในวงจำกัด และมักเป็นคำสั่งจากกษัตริย์เท่านั้น แต่ก็มักเป็นที่มาของการประเมินความน่าเชื่อถือของเอกสารทางประวัติศาสตร์

ไม่สามารถเดินทางไปบูชาเทวรูปได้ เพราะวันที่กำหนดให้ไปบูชาทุกปีนั้น ตรงกับฤดูมรสุมเสมอ พราหมณ์จากเมืองนคร จึงได้มาทูลขอทำพิธีกรรมบูชาเอง ซึ่งพระเจ้าอุทองก็ทรงมีพระบรม ราชานุญาต หลังจากนั้นจึงได้มีการประกาศตรากฎหมาย เกี่ยวกับการแบ่งคน อันเกิดจากการสมรสของข้าพระ กฎหมายคุ้มครองพราหมณ์ กฎหมายห้ามการเรียกแรงงานและเงิน จากพราหมณ์ ลูกพราหมณ์และข้าพระ

เนื้อหาในตอนที่ ๑ นี้ยังไปปรากฏอีกครั้งในหน้า ๓๘ - ๔๔ ซึ่งห่างจากเนื้อความของตอนที่ ๑ (หน้า ๑ - ๑๗) อยู่หลายหน้า แต่พบว่าสำนวนและเรื่องราวมีความต่อเนื่องกับตอนที่ ๑ เช่น เรื่องการกัลปนาคร ๒๐๐ เป็นต้น

เนื้อหาในส่วนนี้กล่าวถึงราชการในเมืองนครที่อยุธยาเข้าไปควบคุม และเรื่องการพิจารณาคดีในศาลเนื่องจากด้วย ทางนครศรีธรรมราชเกิดคดีความขึ้น องค์นายรามาริบัติทรงพระกรุณา มีพระราชโองการตรัสแก่ ขุนพิพัฒน์โกษา ให้แต่งตั้งพระกำหนดและพระธรรมศาสตร์ให้แก่ข้าพราหมณ์ทั้งหลาย “...ว่าซึ่งลูกเมียพรรคพวกข้าพราหมณ์ทั้งหลาย มีคดีสิ่งใด” (หน้า ๓๙) นอกจากนี้ยังมีกฎหมายออกมาควบคุมกำลังพลอีกหลายมาตราที่สำคัญได้กล่าวถึงไพร่ต่างๆ เช่น “ไพร่พทสาด จีนแขกไทยฝรั่ง วิลันดานานาประเทศก็ดี คือ แมงจ้ว พ่องิ้ว ข้าส่วยแลอาสาแขก ไทยบโทนและนักการต่างๆ ภาษาก็ดีไพร่สมักัดพัน...ข้าพระอิศวรณารายณ์ข้าพราหมณ์ทั้งหลายก็ดี” กฎหมายสำคัญในช่วงนี้อีกอย่างหนึ่งคือ กฎหมาย คุ้มครองพราหมณ์และลงโทษพราหมณ์ด้วยการปรับไหม

ตอนที่ ๒ รัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราช (?)

เนื้อหาในส่วนนี้ (หน้าที่ ๑๘-๑๙) ยังมีความน่าสงสัยว่าเกิดขึ้นในรัชสมัยใด หากยึดตามจุลศักราชที่ปรากฏคือ ๘๙๙ จะตรงกับรัชสมัยพระชัยราชาธิราช และดูจะมีแนวโน้มที่เป็นไปได้ เพราะในหน้าถัดไปจะเป็นศักราช ในรัชสมัย ของพระมหาจักรพรรดิ แต่สมเด็จพระยาตำราญภาพก็ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เนื้อความเมื่อจุลศักราช ๘๙๙ นี้ได้ปรากฏ ชื่อของ “พระนารายณ์เมืองหาง” พระองค์ทรงเห็นว่าจะเป็นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งยังเป็นประเด็นที่น่าสงสัย และคงต้องตรวจสอบต่อไป

เนื้อหาความตอนนี้เรื่องราวส่วนใหญ่เป็นเรื่องของกฎหมายเพื่อคุ้มครองพราหมณ์ไม่ให้ใครเข้ามากรโทกซี ข้าพราหมณ์และข้าพระ กฎหมายควบคุมและห้ามเรียกค่าต่างๆ เช่น อากร ขนอนตลาด ฤชา จากข้าพระเทวรูป ๒๐๐ (ซึ่งน่าจะเป็นข้าพระที่พระเจ้าอุทองได้กัลปนาให้นั่นเอง เพราะมีจำนวนตรงกัน) เงินเหล่านี้ห้ามเอาเข้าคลังหลวง เพราะเป็นเงินสินทาน กฎหมายห้ามเรียกเอาข้าพระไปใช้งาน เช่น งานโยธา การตัดหนั และเอาไปเลี้ยงช้าง

ตอนที่ ๓ รัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (?)

ในรัชสมัยนี้ (หน้า ๑๙ - ๓๘) เป็นช่วงที่มีกฎหมายต่างๆ ออกมาเป็นจำนวนมาก เมื่อเทียบกับรัชสมัย ก่อนหน้า ซึ่งอาจสะท้อนให้เห็นถึงความวุ่นวายของชุมชนพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช และยังแสดงถึงอำนาจจากส่วนกลาง ของอยุธยาที่เข้ามาควบคุมเมืองนครศรีธรรมราชมากขึ้น

เนื้อหาได้กล่าวถึงการปฏิสังขรณ์เทวสถาน โดยมีชีพัทลุง ชีพ่อทั้งหลายและพราหมณ์ไวถิกที่อยู่เมืองนคร นำเอาสิ่งของต่างๆ มาช่วยกันปฏิสังขรณ์ โดยแจ้งไปยัง “กรุง” ศรีอยุธยาด้วย ในการนี้ยังมีการทำพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีตรียำพวาย พิธียกประตูเมืองทั้งเก้า และพิธีตั้งพระหลักเมือง เป็นต้น พิธีกรรมเหล่านี้ได้กระทำร่วมกันระหว่าง “สงฆ์และพราหมณ์ตั้งกฐณต์พิธีเข้าด้วยกัน”

ในรัชสมัยนี้ได้มีกฎหมายออกมาเป็นจำนวนมาก ได้แก่ กฎหมายที่ตักเตือนข้าราชการในท้องถิ่น รวมถึงพยานกร ห้ามเรียกเอาเงินค่านอนไฟและค่าทำเรือนจากพราหมณ์ กฎหมายการสืบทอดมรดกด้วยการสืบบำเหน็จต่อจากพราหมณ์ ผู้ตาย กฎหมายการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อพราหมณ์ และลงโทษพราหมณ์ กฎหมายห้ามลงโทษพราหมณ์ด้วยความไม่ยุติธรรม ในระยะนี้ชุมชนพราหมณ์ในเมืองนครคงขยายตัวขึ้น เห็นได้จากการปรากฏ “ปริทิตหัวขุมนมพราหมณ์ชีพ่อทั้งหลาย ผู้กรมการถามารดาบิดาพี่น้องป่าผู้ใดๆ ร่วมย่ำทวดเดียวกันก็ดี”

เนื้อหาในตำนานพราหมณ์ฯ สมัยนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปโดยมีการกล่าวถึงพิธีกรรมศพของพราหมณ์ และที่น่าสนใจคือการกล่าวถึงศักดิ์นาของขุนนาง เพื่อใช้ในการกำหนดโทษแก่ผู้ที่ละเมิดต่อพราหมณ์ ซึ่งจะเกี่ยวพันกับบทลงโทษ และการปรับไหมต่างๆ

อาจกล่าวได้ว่าในช่วงสมัยนี้ปัญหาความขัดแย้งของพราหมณ์รุนแรงมากขึ้น ดังเห็นได้จากความตอนหนึ่งว่า “แลชีพ่อผู้มีพรตก็ดีขณะแก่สำนวนแกโสธแล [พुरुช] ขน ถานานาประเทศพิรุณแล้ว และชีพ่อผู้มีพรตขณะสูงคติในสำนวน ถาว่าโสธลีสองภาษาพิรุณจริงแล้วไซ้ หรือให้ปรับไหมผู้นั้นโดยยศถาคักติ” (หน้า ๓๒) การตัดสินคดีทั้งหมดอ้างอิงอยู่กับ “พระธรรมสารทแพ่งอาญาธรธรณิกรณ มโนสาเรศจุเดียว” (หน้า ๓๗) ในช่วงเวลานี้มีพราหมณ์ประเภทต่างๆ เช่น ชุมชนเทศรี พราหมณ์ชุมชนราชครูบุโรหิต ชีพ่อ พราหมณ์โหรดาจารย์ คุณูปอดานมขุมนม พราหมณ์ชุมชน เป็นต้น ความซับซ้อนของโครงสร้างหน้าที่ของพราหมณ์มากขึ้นนี้ยังสอดคล้องกับการเกิดขึ้นของ “ทวยราชภูรค์กตุเม” (หน้า ๒๙) “กตุเม” คือ “กระฎุมพี” ในคำปัจจุบันซึ่งหมายถึงกลุ่มชนชั้นกลางที่มีกำลังทรัพย์

ตอนที่ ๔ สมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ (บรมโกศ)

เอกสารในสมัยนี้ (หน้า ๔๕ - ๔๘) กล่าวถึงความเสื่อมโทรมของพราหมณ์ในเมืองนครโดยชาวรู้ไปถึง กรุงศรีอยุธยา ว่าไม่มีพราหมณ์ผู้เป็นอาจารย์ (อุปไวยะทีกอาจารย์) ด้วยเป็นเพราะในขณะนั้นมีแต่ “ชาติแขกชีวิร่วมเหตอาดานพิริ” ทำให้ชาติผู้อุปถัมภ์ค้ำชูศาสนา และชาติ “พระตำรากฎพระธรรมศาสตร์พระราชกำหนด” ซึ่งจะใช้ในการบวชพรต ดังนั้น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ จึงมีพระราชโองการขอให้ปลัดเมืองนครช่วยบำรุงพราหมณ์ บังคับให้ปฏิบัติตามกิจจาริต วานิขพราหมณ์ และให้อยู่ในศีลพรตให้เหมือนอย่างในกรุงศรีอยุธยา และให้ดูแลเทวสถานพระนารายณ์ พระอิศวร และพระวิฆเนศร์ หากพราหมณ์ผู้ใดไม่ปฏิบัติก็ให้ลงโทษสถานหนัก หรือพราหมณ์ผู้ใดที่พ้นโทษแล้วก็อนุญาตให้กลับไป บวชพราหมณ์ใหม่ได้ และอย่าให้ชาติตระกูลพราหมณ์ “แปลกปนกันปนเหินชาติจันทาลผิดจาริตวาริขพราหมณ์ฯ ที่ดี ๆ ก็พลอยเศร้าหมองมุนทิลเสียด้วย และจะไปสู่โทษอบายทุกข์เปนอันแท้ฯ” สำหรับการลงโทษพราหมณ์ได้ปรากฏไว้อย่าง ชัดเจนว่า “ให้ขุมนมพราหมณ์พร้อมกันกระทำโทษ ถอดสุวรรณชักเกลาชักกฤษณาทนเด็จพระออดประวิค ลินเกลาไห้เนียรค โดษเสีย แลจักให้เข้ามาเป็นพราหมณ์ทำการมงคลพิธีสิ่งใดอีกเล่านั้นไม่เป็นการมงคล” (หน้า ๔๗) ส่วนถ้าหากเห็นว่าพราหมณ์ ผู้ใดมีปัญญา ก็ให้ปรึกษากันให้จัดเข้ามาเล่าเรียนในกรุงศรีอยุธยา

สังคมและวิถีชีวิตของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช

การปรากฏตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีลักษณะเป็นกฎหมาย ย่อมแสดงให้เห็นว่า ในขณะนั้น นครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีกลุ่มของพราหมณ์ตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก และยังเป็นศูนย์กลางของศาสนาพราหมณ์ ที่สำคัญในอาณาเขตการปกครองของอยุธยา แต่โดยนัยยะที่มากไปกว่านั้นแล้ว กฎหมายเกิดขึ้นจากความพยายามแก้ไข หรือป้องกันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในสังคม ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงช่วยให้เราเข้าใจสังคมและวิถีชีวิตของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชได้เป็นอย่างดี แต่ประเด็นนี้ยังไม่ได้มีการศึกษาวิเคราะห์มากนัก

นับตั้งแต่รัชสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) รัชสมัยของสมเด็จพระชัยราชาธิราช และรัชสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ลักษณะกฎหมายที่ออกมามักเป็นมาตราหรือเรื่องที่ซ้ำๆ กัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาพสังคม และการดำเนินชีวิตของพราหมณ์ในเมืองนคร มีรูปแบบชีวิตที่ใกล้เคียงกันในแต่ละช่วงสมัย แต่เมื่อบริบททางสังคมเศรษฐกิจของอยุธยาเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ช่วงสมัยอยุธยาตอนปลาย พบว่าสภาพของพราหมณ์ในเมืองนครอยู่ในภาวะเสื่อมโทรมถึงที่สุด จนถึงขั้นต้องส่งพราหมณ์จากเมืองนครเข้าไปเรียนความรู้ทางศาสนา ในกรุงศรีอยุธยา

รูปแบบการปกครองพราหมณ์ของเมืองนครกับอยุธยามีความแตกต่างกันพอสมควรในด้านโครงสร้าง เห็นได้จากที่จุฬิศพงศ จุฬารัตน์ (๒๕๔๖) ได้ศึกษาบทบาทของขุนนางกรมท่าชาวสมัยอยุธยา พบว่าพราหมณ์ได้รับการจัดให้อยู่ในการควบคุมของขุนนางกรมท่าขวา โดยเรียกพราหมณ์ว่า “พราหมณ์เทศ” หรือ “แขกพราหมณ์” อันหมายถึงชาวอินเดีย ที่นับถือศาสนาฮินดู ซึ่งเดินทางเข้ามาค้าขายและตั้งถิ่นฐานในสยาม กาญจนาคพันธุ์เชื่อว่า คนกลุ่มนี้ไม่ใช่พราหมณ์พิธี แต่เป็นราษฎรธรรมดาสามัญที่มาจากอินเดียเพื่อมาทำการค้า และยังปรากฏพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือนอีกด้วย พราหมณ์เหล่านี้ได้ตั้งประชาคมหรือชุมชนขึ้นในอยุธยา โดยมีขุนนางตำแหน่ง “หลวงนนทเกษ” เป็นเจ้าท่าพราหมณ์เทศในสังกัดกรมท่าขวา แต่ตำแหน่งเหล่านี้กลับไม่ปรากฏอยู่ในตำนานพราหมณ์เมืองนคร สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นอาจเป็นเพราะตำแหน่งเหล่านี้เป็นเรื่องของการปกครองจากส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่นหรือหัวเมืองน่าจะมีอิสระในการปกครอง หรือมีองค์กรปกครองดูแลเป็นของตนเอง เพียงแต่ทางรัฐส่วนกลางได้ออกกฎหมายขึ้นมาควบคุมเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานของการปกครอง

ความซับซ้อนของการปกครองพราหมณ์ในสมัยอยุธยาคงไม่ได้ขึ้นตรงแต่เพียงขุนนางกรมท่าขวาเท่านั้น ดังเห็นได้จากในพระอัยการตำแหน่งนาพลเรือน พบตำแหน่งพระมหาราชครูที่เป็นพราหมณ์อยู่อีกถึง ๒ ตำแหน่ง คือพระมหาราชครูพระครูมหารัชมรรคาสุภาวดีศรีวิสุทธิคุณวิบูลธรรมวิสุทธิพรหมาจารย์าธิบดีพุทธานจารย์ นามหมื่น กับพระมหาราชครูพระราชาโปรหิตดาจารย์สุภาวดีศรีบรมหยังของคุปรีโสธมพรหมญาณวิบูลส์สุริยวิธเวทยาพรหมพุทธานจารย์ นามหมื่น และยังปรากฏศักดินาของพราหมณ์ นา ๑๐,๐๐๐ และ ๕,๐๐๐ เป็นต้น

แสดงว่าตั้งแต่ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นมา เป็นช่วงเวลาที่พราหมณ์ถูกกำหนดหน้าที่ขอบเขตของอำนาจอย่างชัดเจนในสังคมอยุธยา ตำแหน่งของพราหมณ์ทั้งสองคือ มหาราชครูโปรหิต และมหา ราชครูมหารัชมรรคา ซึ่งเป็นหัวหน้าพราหมณ์ในสังกัดกรมวัง มีหน้าที่สำคัญในการออกกฎหมายหรือชี้ตัวบทกฎหมายในคดีต่างๆ เนื่องจากเป็นกลุ่มของพราหมณ์ที่มีความรู้ในคัมภีร์พระธรรมศาสตร์อย่างดี แต่จะไม่มีอำนาจในการบังคับคดี (กาญจนา สุวรรณวงศ์, ๒๕๓๙)

สำหรับในเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นเมืองที่มีพราหมณ์อยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้สังคมของกลุ่มพราหมณ์นี้มีความซับซ้อน ดังเห็นได้จากการใช้คำว่า “*ชุมชนพราหมณ์*” ในตำนานฯ ชุมชนเหล่านี้มีหลายชุมชนด้วยกัน คงขึ้นอยู่กับความเชื่อของพราหมณ์ในการนับถือเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ที่มีความแตกต่างกัน จากเอกสารพบว่ามียุคที่นับถือพระอิศวร พระนารายณ์ และพระพิฆเนศ กลุ่มพราหมณ์ที่พบประกอบด้วยพราหมณ์ราชครูโปรหิต ซี พ่อ (บางครั้งเขียนว่า “*ซีพ่อพราหมณ์*” ติดกัน) พราหมณ์โหดอาจารย์ พราหมณ์ ครูปอดานมชุมชนม พราหมณ์ชุมชนม และพญาริย ในรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิพราหมณ์เหล่านี้ได้รับการกำหนดศักดินา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความ ซับซ้อนด้านการปกครอง ซึ่งทั้งหมดจำเป็นต้องอ้างอิงกับคัมภีร์ทางศาสนา ด้วยเหตุนี้เองจึงเห็นได้ว่าในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ ความเข้าใจของราชสำนักอยุธยาที่มีต่อคัมภีร์ข้างต้นพิจารณาจากพระราชกำหนดต่างๆ ตัวอย่างเช่นบทลงโทษพราหมณ์ที่กระทำความผิด จะลงโทษตีด้วยไม้ไผ่ หรือให้เนรเทศ และการปลงพรต สังวาส ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นพราหมณ์ นอกจากนี้แล้วกษัตริย์ยัง ไม่อาจทรงลงพระอาญาประหารพราหมณ์ให้เลือดตกแผ่นดิน หากมีความผิด ฐานเป็นกบฏจะได้รับโทษถึงตาย ก็จะไม่ประหารชีวิตด้วยการตัดคอ แต่จะถ่วงลงมหาสมุทร หลักการลงโทษนี้มาจาก “*คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์*” ซึ่งกล่าวถึงกฎหมายและบทลงโทษผู้ที่ฆ่าพราหมณ์ และรวมถึงการลงโทษแก่พราหมณ์ (สุกัญญา หอประทุม ๒๕๓๑: ๙๓ - ๙๔)

เนื่องจากพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นกลุ่มคนที่มีจำนวนมาก และพราหมณ์เองก็มีความแตกต่างจากพระสงฆ์ จึงเป็นธรรมดาที่จะเกิดการทะเลาะวิวาทกับกลุ่มคนอื่นๆ ในสังคม แต่พราหมณ์เองก็มีสถานภาพพิเศษในสังคมยุคนั้น เห็นได้จากในตำนานฯ กล่าวไว้ว่า ถ้าผู้ใดทะเลาะกับพราหมณ์ ก็จะโดนโทษปรับไหม และในชั้นศาลก็ยังห้ามเอาเงินจากพราหมณ์ ดังเช่น “*พระยาและอธิบดีเสนามนตรีและหัวเมืองอำเภอที่ใดก็ดีอย่าพึงไ้เอาเงินของซีพ่อพราหมณ์ผู้พิรุณคดีแพ้จำนวนเลย แลให้ไหมเอาทองแดงแทนตามบรรดาศักดินา*” และสิ่งที่ถูกปรับเป็นไหมเหล่านี้ก็จะไม่นำเข้าคลัง แต่จะนำไปทูลมหาสมุทรแทน (หน้า ๓๐) ในทางตรงกันข้าม ผู้ที่ทำร้ายพราหมณ์จะได้รับการลงโทษอย่างหนัก ด้วยการให้หลักการปรับจากศักดินาเช่นเดียวกัน ดังเช่นตอนหนึ่งในตำนานฯ คือ พระเจ้าอยู่หัวมีพระบัญชาว่า พญาหมื่นมียศศักดินาหรือผู้ที่เป็นญาติ หากล่วงเกินพราหมณ์ให้ลงโทษด้วยการใช้ไม้ไผ่ตี ๕๐ ที และให้ปรับไหมตามศักดินา ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่ถูกตี ๑๐,๐๐๐ จนถึง ๒๐ ทรัพย์ที่ได้จากการปรับไหมจะตกเป็นผลประโยชน์แก่พราหมณ์

ในเรื่องของกฎหมายที่ปรากฏในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนี้ พบว่าเมื่อจัดแบ่งออกเป็นหมวดหมู่แล้ว มีความสอดคล้องกับกฎหมายในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งรวบรวมขึ้นในรัชกาลที่ ๑ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ กฎหมายแทบทั้งหมดเป็นกฎหมายเก่าครั้งสมัยอยุธยา ประเภทของกฎหมายในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชหรือเนื้อหาของกฎหมายที่ปรากฏ อาจแบ่งออกได้เป็นเรื่องดังนี้

ตารางเปรียบเทียบกฎหมายในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช
กับกฎหมายตราสามดวง

กฎหมายใน ตำนานพราหมณ์ ^๓		กฎหมายตราสามดวง ^๓
พระกำหนด	=	พระราชกำหนด เป็นกฎหมายเท่าครั้งสมัยอยุธยา
พระธรรมศาสตร์	=	พระธรรมศาสตร์ (พระธรรมศาสตร์) ประกอบด้วยเรื่องมหาสมมติราช, เรื่องทางตระลาการ มูลคดีทางตระลาการ ถือเป็นรากฐานของกฎหมาย
กฎหมายควบคุมและคุ้มครองพราหมณ์	=	เทียบเท่ากับการออกกฎหมายกฎพระสงฆ์เพื่อควบคุมและคุ้มครองความประพฤติให้เรียบร้อย
กฎหมายเกี่ยวกับพราหมณ์มาตราต่างๆ	=	สามารถจัดหมวดหมู่ได้ตรงกับกฎหมายตราสามดวงหลายเรื่อง - พระธรรมานุญ เป็นกฎหมายว่าด้วยเรื่องการศาล - พรหมศักดิ์ ว่าด้วยค่าชดเชยที่ผันแปรกับศักดินา - ตำแหน่งนาพลเรือน เป็นกฎหมายกำหนดศักดินา ซึ่งปรากฏว่าพราหมณ์ได้รับการกำหนดศักดิ์ - กฎหมายการแบ่งคน (บางแผนก) - ลักษณะรับฟ้อง - ลักษณะมรดก - ลักษณะเบ็ดเสร็จที่ประกอบด้วยหลายเรื่องด้วยกัน เช่น สาเหตุ (แห่งการวิวาท) - ลักษณะการวิวาทตีต่อกัน เป็นต้น

^๓สรุปและจัดหมวดหมู่จาก โยนโอะ อิติ เขียน นิธิ เอียวศรีวงศ์ แปล ๒๕๓๖

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่า แท้ที่จริงแล้วโลกทัศน์ในการปกครองในสมัยอยุธยา อ้างอิงกับรูปแบบการปกครองทางศาสนา จนอาจกล่าวได้ว่าสังคมอยุธยา การเมืองและศาสนาไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด จากกฎหมายตราสามดวงกับกฎหมายที่ปรากฏในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช สะท้อนให้เห็นว่าการปกครองในเมืองนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่บนบรรทัดฐานเดียวกันกับการปกครองในอยุธยา

ในทางสังคมแล้วสถานภาพของพราหมณ์นับว่าสูง สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเนื่องจากพราหมณ์ได้รับการยกย่องอยู่ในวรรณะสูง และมีบทบาททางศาสนา การที่กษัตริย์อยุธยาจำเป็นต้องปกป้องพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชอย่างมาก (เช่น ห้ามปรับไหมหรือเอาเงินจากพราหมณ์ เป็นต้น) อาจเนื่องมาจากโลกทัศน์ของคนอยุธยาซึ่งถือว่าศาสนาเป็นเรื่องจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต จึงทำให้พราหมณ์ได้รับการยกย่องมากเป็นพิเศษเนื่องจากเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมและติดต่อกับอำนาจเหนือธรรมชาติ แต่สิ่งที่ซ่อนเร้นไปพร้อมกันนั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากพราหมณ์เป็นกลุ่มชนชั้นที่ส่งเสริมสถาบันกษัตริย์ พราหมณ์เป็นกลุ่มคนที่ดำรงไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ของสถาบันทางศาสนา อีกทั้งยังช่วยทำให้รัฐสร้างความศักดิ์สิทธิ์และความชอบธรรมในการปกครองด้วย

แม้ว่าพราหมณ์จะได้รับการคุ้มครองทางกฎหมายมาก แต่ปัญหาความขัดแย้งของพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชตลอดสมัยอยุธยาก็เกิดขึ้นเป็นระยะๆ ดังจะพิจารณาได้จากเนื้อหาในตำนานพราหมณ์เมือง นครศรีธรรมราช ที่กล่าวถึงการที่กรุงศรีอยุธยาจำเป็นต้องออกกฎหมายมาบังคับพวกพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชซ้ำกันหลายครั้งและต่อเนื่องหลายรัชกาล มีการปรับและชำระกฎหมายทั้งในอดีตที่เคยมีกษัตริย์พระองค์ก่อนๆ ทรงตราไว้

ช่วงแรกของตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชในรัชสมัยพระเจ้าอู่ทอง เป็นที่น่าสังเกตว่ามีการออกกฎหมายเกี่ยวกับพราหมณ์ โดยอ้างถึงปัญหาต่างๆที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ซึ่งหมายความว่าก่อนหน้ารัชสมัยพระเจ้าอู่ทองทั้งในอยุธยาและนครศรีธรรมราชมีกลุ่มของพราหมณ์อาศัยอยู่ก่อนแล้ว อีกทั้งยังพบว่ามีภาระบุศักราชที่เก่าก่อนหน้าการสถาปนากรุงศรีอยุธยา (คือ พ.ศ.๑๘๔๐) อย่างไรก็ตาม ยังไม่อาจปักใจเชื่อได้ว่าศักราชดังกล่าวถูกต้อง เนื่องจากสำนวนภาษาและหลักฐานหลายอย่าง เช่นการปรากฏคำว่า “วิสันดา” ในช่วงเวลานี้ ทำให้ไม่อาจเชื่อถือศักราชที่ปรากฏได้ อย่างไรก็ตาม มีความเป็นไปได้ที่ก่อนหน้าสมัยอยุธยา กลุ่มของพราหมณ์คงได้เคยก่อปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มคนต่างๆ มาแล้ว ปัญหาความขัดแย้งทั้งหมดนี้อาจเกิดจากพราหมณ์เอง หรือผู้อื่นเป็นผู้กระทำต่อพราหมณ์ ทำให้พระเจ้าอู่ทองหรือองค์นายารายณ์รามธิบดี ต้องออกกฎหมายจำนวนมากเพื่อคุ้มครองพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราช

พราหมณ์ในเมืองนคร นอกจากจะมีหน้าที่ในการดูแลเทวรูปพระนารายณ์ พระอิศวร และพระลักษมีซึ่งอัญเชิญมาจากเมืองรามราชในอินเดียแล้ว บรรดาชีพอพราหมณ์พรรคพวกลูกหลานจะหาเลี้ยงชีพด้วยการ ทำ “สวนไร่นา” อาจมีการทำ “น้ำเหล้า” หา “หัวป่าควม้นดิน” ซึ่งคงเป็นหัวเผือกหัวมัน แต่ก็ไม่มีการเรียกเก็บอากรหรือส่วยจากพราหมณ์ไม่ว่าจะหามาได้มากเท่าไร ทั้งนี้เพราะกลุ่มคนเหล่านี้มีหน้าที่ต้องนำของที่ทำมาค้าได้ส่วนหนึ่งไปถวายเทวรูป

ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายคงดำรงอยู่มาช้านาน จนล่วงถึงรัชสมัยสมเด็จพระชัยราชาธิราชจึงมีการตรากฎหมายออกมาอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นกฎหมายที่มีข้อความซ้ำกับในรัชกาลก่อนๆ ต่อมาจึงได้ทำการคัดลอก ต่อเนื่องลงไปในตัวตำนานพราหมณ์ เช่นเดียวกับการคัดลอกพระราชกำหนดเก่าในกฎหมายตราสามดวงที่มีข้อความซ้ำกับกฎหมายเดิมเปลี่ยนแต่ศักราชและข้อความบางส่วน

ครั้งมาถึงจุลศักราช ๙๑๑ หรือ พ.ศ.๒๐๙๒ สันนิษฐานว่าตรงกับรัชสมัยพระมหาจักรพรรดิ ในช่วงเวลานี้สังคมของพราหมณ์เมืองนครเริ่มส่อเค้าถึงความวุ่นวายในระดับรุนแรงมากขึ้น สังเกตได้จากการปรับไหม การลงโทษ และการตัดสินคดีอย่างเป็นระบบ กลุ่มพราหมณ์เกิดปัญหาขัดแย้งกับกลุ่มคนทุกระดับ รวมถึงชาวต่างชาติต่างภาษา และกรรมพิซึ่งหมายถึงกลุ่มชนชั้นกลางผู้มีกำลังทรัพย์หรือพวกพ่อค้า และน่าจะเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครร่วงโรย เมื่อถึงรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ จึงต้องมีการส่งพราหมณ์เมืองนครไปเรียนความรู้ที่กรุงศรีอยุธยา

ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชสะท้อนให้เห็นว่า ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับคดีความในการทำร้ายพราหมณ์ประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย ได้แก่ ชาวจีน สุรัง (ซึ่งน่าจะหมายถึงชาวอินเดียจากสุรัง) วิลันดา (ฮอลันดา) ฝรั่งเศส (น่าจะหมายถึงมุสลิม) และคนไทย รวมถึงขุนนางที่ปกครองพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชด้วย อาจเป็นไปได้ว่ากลุ่มพราหมณ์ในเมืองนคร ได้เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้นในเมืองนครจากการค้าทางทะเลตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนกลางเรื่อยมา จึงทำให้เกิดการกระทบกระทั่งกัน อันเป็นที่มาของการชำระกฎหมายในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

ในเนื้อหาของตำนานฯ ช่วงท้ายซึ่งศักราชไปตรงกับรัชสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ได้กล่าวถึงพวกกรรมพิซึ่งจากการวิเคราะห์ของนิธิ เอียวศรีวงศ์ ได้กล่าวว่า ชนชั้นกรรมพินี้คงเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย อันเป็นผลมาจากการค้า แต่มาปรากฏบทบาทอย่างชัดเจนในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (นิธิ เอียวศรีวงศ์ ๒๕๒๗) อย่างไรก็ตาม ประเด็นของการกำเนิดขึ้นของกรรมพินี้ยังเป็นเรื่องน่าสงสัย และไม่ใช่ว่าประเด็นที่จะมาตรวจสอบใน บทความนี้ แต่เรื่องที่น่าสนใจและจะอธิบายต่อไป คือพราหมณ์ในเมืองนครเข้าไปข้องเกี่ยวกับการค้าประเภทใดและอย่างไร

ในกฎหมายตราสามดวงมีพระราชกำหนดเก่ามาตราหนึ่งกล่าวว่า “*แขก พราหมณ์ ยวน ประเทศฝรัง อังกฤษ จีน จาม วิลันดา ฉวา มลายู กวย ขอม พม่า เข้ามาค้าขายทางบกทางเรือ ให้เจ้าพนักงานเก็บเครื่อง ศาสดารัฐ และอย่าให้ลอบลักซื้อขายกฤษณา ฝาง ดีบุก*” (อ้างตาม ปาริชาติ วิลาวรรณ ๒๕๒๗) กฎหมายมาตรานี้มีสินค้าสำคัญชนิดหนึ่งคือดีบุกซึ่งมีแหล่งผลิตและแหล่งการค้าสำคัญอยู่ในพื้นที่แถบภูเก็ตและนครศรีธรรมราช โดยนครศรีธรรมราชเป็นเมืองสำคัญที่ควบคุมการค้าดีบุก (Pombeibeira ๒๐๐๒ ปาริชาติ วิลาวรรณ ๒๕๒๗) สันนิษฐานว่าความเติบโตทางการค้าในนครศรีธรรมราชคงเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลางลงมา ซึ่งเป็นช่วงที่เกี่ยวกับการค้าทางตะวันตก โดยเฉพาะการค้าดีบุกซึ่งเติบโตอย่างมากในสมัยอยุธยาตอน

ปลายซึ่งปรากฏหลักฐานในสมัยพระนารายณ์ (ขุนวิจิตรมาตรา ๒๕๑๑; กรมศิลปากร ๒๕๔๕) ผลจากการเติบโตทางการค้านี้เองอาจสัมพันธ์กับเหตุการณ์ที่สมเด็จพระนารายณ์โปรดให้จัดข้าวของจากกรุงศรีอยุธยาออกไปทำพิธีเทวสถานเมืองนครศรีธรรมราช (กาญจนา สุวรรณวงศ์ ๒๕๓๙: ๔๘) การเติบโตด้านการค้าดีบุกยังคงต่อเนื่อง จนถึงรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์ ซึ่งถือเป็นรัชกาลสุดท้ายที่การค้าของอยุธยารุ่งเรือง (ขุนวิจิตรมาตรา ๒๕๑๑) ด้วยเหตุนี้จึงไม่น่าแปลกใจที่ในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกษฐ์จึงทรงออกกฎหมายเพื่อคุ้มครอง และลงโทษพราหมณ์ซึ่งถืออภิสิทธิ์พิเศษในสังคมเป็นจำนวนหลายมาตรา อย่างไรก็ตาม การเข้าไปเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ทางการค้า ทำให้ศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครได้ถึงความเสื่อมลงในรัชกาลของพระองค์ เพราะพราหมณ์ที่อยู่ในเมืองนครไม่ได้สนใจศาสนกิจ แต่ไปหมกมุ่นกับผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและการแสวงหาโภคทรัพย์นั่นเอง

อาจกล่าวได้ว่าพราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชเป็นกลุ่มคนที่มีความซับซ้อนและมีจำนวนมาก จนกระทั่งทำให้ทางกรุงศรีอยุธยาต้องออกกฎหมายเพื่อควบคุมความสงบเรียบร้อย อีกทั้งเพื่อไม่ให้คนเหล่านั้นใช้ สถานภาพพิเศษทางสังคมในการแสวงหาผลประโยชน์ ความเปลี่ยนแปลงบทบาทของกลุ่มพราหมณ์ในเมืองนครสัมพันธ์กับบริบททางสังคมในขณะนั้น และในท้ายที่สุดแล้วศาสนาพราหมณ์ในเมืองนครก็เสื่อมลง อันเป็นผลมาจากการที่พวกพราหมณ์เข้าไปข้องเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการค้า จนก่อเหตุความขัดแย้งและปัญหาต่างๆ ตามมา

อยุธยา-นครศรีธรรมราช: การเมืองในตำนานพราหมณ์เมืองนคร

อีกประเด็นที่ผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ด้วย คือในตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช แสดงว่ากรุงศรีอยุธยาหรืออยุธยามีอำนาจทางการเมืองเหนือเมืองนครศรีธรรมราชอย่างชัดเจน เห็นได้จากการที่สมเด็จพระรามาธิบดี (พระเจ้าอู่ทอง) มีพระราชอำนาจในการส่งขุนนางน้อยใหญ่ในเมืองนครศรีธรรมราชให้เคลื่อนย้ายเทวรูปที่มาจากเมืองรามราช และยังทรงก่อกำแพงเข้าพระจำนวน ๒๐๐ คน เพื่ออุทิศให้แก่เทวรูปพระนารายณ์ พระอิศวร และพระลักษมี รวมถึงการออกกฎหมายตลอดจนพระราชกำหนดต่างๆ เพื่อคุ้มครองข้าพระและลงโทษผู้ที่ทำร้ายข้าพระเหล่านี้ ทั้งหมดนี้ดูจะขัดแย้งกับข้อสังเกตของนักประวัติศาสตร์บางท่านที่ให้ความเห็นว่าอยุธยาไม่น่าจะมีอำนาจเหนือเมืองนครได้เลย ในช่วงแรกของการตั้งกรุงศรีอยุธยา (อโยธยา) หรือแม้แต่ในสมัยหลังลงมา หากเชื่อตามข้อสันนิษฐานดังกล่าว ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงตั้งอยู่บนความน่าสงสัยอีกเช่นกัน ไม่ต่างไปจากความน่าสงสัยเกี่ยวกับอายุสมัยในตำนานที่มีการสลับไปมาในบางช่วงบางตอน แท้ที่จริงแล้วกรุงศรีอยุธยามีอำนาจเบ็ดเสร็จเหนือเมืองนครศรีธรรมราช จนถึงขั้นออกกฎหมายมาควบคุมพราหมณ์ได้จริงเท่านั้นน้อยเพียงใด การวิเคราะห์ในประเด็นนี้อาศัยหลักฐานแวดล้อม เพื่อเปิดเวทีให้ร่วมขบคิดไปพร้อมกัน

หากย้อนกลับไปก่อนที่อยุธยาจะแผ่แสนยานุภาพทางการเมืองเหนือนครศรีธรรมราชได้นั้น เมืองแห่งนี้มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๘ ในนามแคว้นตามพรลิงค์ (นครศรีธรรมราช) แคว้นนี้เป็นคู่ค้าสำคัญกับจีนและติดต่อกับอินเดีย พงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) ชี้ให้เห็นว่านครศรีธรรมราชเป็นเมืองประเทศราชในบรรดา ๑๖ เมือง อยู่ในความครอบครองของอยุธยาแล้วตั้งแต่รัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ แต่นักวิชาการหลายท่านเชื่อว่าอำนาจทางการเมืองของอยุธยาที่แท้จริงคงเริ่มขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ฐานะของเมืองนครศรีธรรมราชของเป็นเมืองประเทศราชก่อนที่จะมาเป็นเมืองพระยามหานคร ดังปรากฏอยู่ในกฎหมายเทียบรางวัลรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ โดยเจ้าเมืองต้องเข้ามาตีม้าพระพิพัฒน์สัตยา อำนาจของอยุธยาเหนือเมืองนครยังเห็นได้จากพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติที่กล่าวว่า พ.ศ. ๑๙๙๘ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงแต่งตั้งให้ไปเอาเมืองมะละกา ซึ่งหมายความว่านครศรีธรรมราชคงกลายเป็นเมืองในอาณาเขตของอยุธยาแล้วในขณะนั้น จากนั้นทีฆของลาอูแบร์ และคำให้การชาวกรุงเก่า กล่าวว่าเมืองนครศรีธรรมราชปกครองโดยขุนนางที่ส่งมาจากเมืองหลวง หรือบุคคลท้องถิ่นที่ได้รับความเห็นชอบจากเมืองหลวง ซึ่งเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย (มานพ ถาวรวัฒน์สกุล ๒๕๔๗: ๘๔)

หลักฐานจากรายงานของโตเม ปิเรส (Tome Pires) ชาวโปรตุเกสที่เดินทางเข้ามายังมะละกา ได้บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับเมืองท่าสำคัญๆ ที่มีบทบาททางการค้าระหว่างโลกตะวันออกกับตะวันตกช่วงกลางของพุทธ ศตวรรษที่ ๒๑ ในจำนวนเมืองท่าสำคัญที่ปรากฏชื่อในเอกสารของโตเม ปิเรส เรื่อง The Suma Oriental มีชื่อเมืองนครศรีธรรมราช รวมอยู่ด้วย โดยให้ภาพบทบาทและความสำคัญของนครศรีธรรมราชแตกต่างจากเอกสารของฝ่ายอยุธยา ซึ่งเน้นความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างนครศรีธรรมราชกับกษัตริย์อยุธยาเป็นส่วนใหญ่ และแสดงฐานะที่เมืองนครศรีธรรมราช ถูกลดทอนให้ด้อยกว่าอยุธยา⁴

โตเม ปิเรส ระบุว่าผู้ครองเมืองนครศรีธรรมราชมีฐานะเป็นอุปราชซึ่งเป็นตำแหน่งที่สำคัญรองลงมา จากกษัตริย์ เขายังกล่าวด้วยว่าเมืองนครศรีธรรมราช (รวมทั้งเมืองท่าสำคัญอื่น ๆ) ล้วนมีเจ้าเมืองปกครองเยี่ยง กษัตริย์ และกษัตริย์ ในเมืองเหล่านี้ยังสามารถดำเนินการค้าสำเภาของตนเอง มีเจ้าผู้ครองเมืองท่าจำนวนไม่น้อยที่พยายามจะแข็งข้อต่ออยุธยา และสำหรับเจ้าเมืองนครแล้วถือเป็นผู้ที่ยิ่งคั่ง แต่ในขณะนั้นเมืองนครก็เป็นเมืองในขอบัณฑสีมาของอยุธยา ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานเอกสารทางฝ่ายอยุธยาเอกสารของชาวฮอลันดาในสมัยอยุธยาตอนกลาง ที่กล่าวถึงความสำคัญของเมืองนครศรีธรรมราชในฐานะเมืองท่าที่ส่งพริกไทยและดีบุกป้อนตลาด อยุธยา (สุนทร ชูตินธรรานนท์ ๒๕๓๔)

ตลอดสมัยการปกครองของกษัตริย์แห่งราชอาณาจักรอยุธยา เมืองนครศรีธรรมราชเกิดกบฏขึ้นหลายครั้ง เช่น ใน พ.ศ.๒๒๓๕ อยุธยาต้องยก กองทัพทั้งทางบกและทางเรือไปตีเมืองนครศรีธรรมราช การสู้รบดำเนินเป็น เวลายาวนาน ถึง ๓ ปี ในที่สุดกองทัพอยุธยาเข้ายึดเมืองสำเร็จ และเพื่อควบคุมเมืองนครให้ได้เบ็ดเสร็จ พระเพทราชาทรงนำวิธีการ กลับนำวัดกลับมาใช้อีกครั้ง คือให้อำนาจการควบคุมชุมชนมาอยู่ที่พระสงฆ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับราชสำนัก ส่วนกลางหรือผู้ปกครองจากส่วนกลาง

จากที่กล่าวมานี้ผู้เขียนต้องการแสดงให้เห็นถึงอำนาจทางการเมืองของอยุธยา ว่าอยู่เหนือเมืองนครมากน้อย เพียงใด หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว จะเห็นว่าเมืองนครศรีธรรมราชภายใต้การควบคุมของอยุธยาก็กลับมีอิสระ ในการปกครองตนเองในระดับสูง จนบางครั้งถึงขั้นแข็งเมืองได้ ดังนั้นการออกกฎหมายซึ่งอ้างถึงในตำนานพราหมณ์เมือง นครศรีธรรมราชจึงอาจมิได้มีผลบังคับใช้มากนัก หรือมิได้ดำรงอยู่อย่างถาวรและศักดิ์สิทธิ์ดังที่ปรากฏอยู่ในลายลักษณ์ ทิ้งนี้ทิ้งนั้นน่าจะขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งและบารมีของกษัตริย์อยุธยาในแต่ละช่วงเวลา ด้วย เหตุนี้เองจึงทำให้อยุธยา ต้องออกกฎหมายในเรื่องเดิมซ้ำๆ กันหลายครั้งเพื่อควบคุมพราหมณ์ในเมืองนคร

⁴The Suma Oriental ปัจจุบันเป็นเอกสารที่ได้รับการอ้างอิงถึงกันมาก โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์โบราณคดีเกี่ยวกับ ภาควัฒนธรรมอยุธยา ผู้เขียนมีข้อสังเกตว่า การใช้เอกสารชิ้นนี้ควรมีความระมัดระวังในเรื่องของฐานคิดใน การใช้งานอย่างมากกล่าว คือ หากยืนอยู่บนแนวคิดของประวัติศาสตร์อิสระ เอกสารชิ้นนี้จะมีความน่าเชื่อถือในการใช้อำนาจเบ็ดเสร็จของอยุธยาที่มีต่อ เมืองนครศรีธรรมราชหรือเมืองอื่นๆ แต่หากมองในอีกมุมหนึ่งเอกสารชิ้นนี้ ก็เกิดจากการบันทึกขึ้นโดยคนนอก ซึ่งไม่ได้เข้าใจรูปแบบ ความสัมพันธ์แบบรัฐบรรณาการของอยุธยา

ประเด็นที่น่าขบคิดอีกประเด็นหนึ่ง คือหากนำหลักฐานที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเมืองนครกับอยุธยา มาพิจารณาร่วม ก็จะพบว่านครศรีธรรมราชเป็นเมืองที่มีกลุ่มของเจ้าเมืองดั้งเดิมปกครองอยู่ จึงดำรง สถานภาพของหัวเมือง ประเทศราช ทั้งยังเป็นศูนย์กลางของหัวเมืองทางใต้ ดังนั้นการดำรงอยู่ของสถานภาพพิเศษทางสังคมของพราหมณ์ ในเมืองนคร คงไม่ได้เกี่ยวเนื่องเฉพาะเรื่องศาสนาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการค้าชุมชน กษัตริย์ ที่จำเป็นต้องใช้พราหมณ์ ในการประกอบพิธีกรรมในการติดต่อกับเทพเจ้า และเสริมสร้างความเป็นกษัตริย์ตามแนวคิดเทวราชาหรือสมมติเทพ ทำให้พราหมณ์ในเมืองนครมีโครงสร้างและกลุ่มที่ซับซ้อนเทียบชั้นได้กับ พราหมณ์ในกรุงศรีอยุธยา และในขณะเดียวกัน การบำรุงศาสนาพราหมณ์ให้คงอยู่ ยังถือเป็นหน้าที่หรืออุดมการณ์ของกษัตริย์ที่จะต้องค้าศาสนาให้ดำรงอยู่ได้ตามแนวคิด ของรัฐสมัยโบราณ ที่ถือว่าโลกที่เราอยู่นี้มีสัจฐานตามโลกทางศาสนา มากกว่าโลกทางกายภาพที่เราเห็นทุกวันนี้

สรุป

ในการปกครองพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชนั้น อำนาจของกรุงศรีอยุธยามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนด รูปแบบความสัมพันธ์ของคนในสังคมผ่านตัวบทกฎหมาย ซึ่งดูเหมือนว่าพราหมณ์ในสังคมอยุธยาเป็นกลุ่มคนที่ได้รับการยกย่องอย่างมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนั้นเพราะในสังคมอยุธยาได้ยึดถืออุดมคติในการทำนุบำรุงศาสนาเป็นเรื่องสำคัญของชีวิต และเป็นอุดมการณ์ของรัฐ ส่วนในด้านของรูปแบบการปกครองพราหมณ์เมืองนครถูก ควบคุมผ่านโครงสร้าง ทางสังคมในระบบการปกครองของอยุธยา ซึ่งเห็นได้จากการกำหนดศักดินา ตำแหน่ง หน้าที่ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งมีประโยชน์ อย่างยิ่งต่อการควบคุมความสัมพันธ์เชิงอำนาจของกลุ่มพราหมณ์ที่ขยายตัวเพิ่มขึ้นในเมืองนคร

นอกจากนี้แล้ววิถีชีวิตของพราหมณ์ตามความเข้าใจโดยทั่วไป มักมองว่ามีความเกี่ยวข้องเฉพาะพิธีกรรม ของราชสำนักและกษัตริย์ แต่ผลจากการศึกษาครั้งนี้ได้ทำให้เห็นมิติของพราหมณ์ที่หลากหลายขึ้น โดยเฉพาะ บทบาท ทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชแม้ว่าจะไม่ได้เป็นหลักฐานทางตรงที่บอกในเรื่องนี้ แต่เมื่อนำมาประมวลเข้ากับหลักฐานอื่น และสภาพการณ์แวดล้อมแล้ว ก็จะพบว่ากฎหมายในตำนาน พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช ตราขึ้นมาจากสาเหตุความวุ่นวาย อันเกิดขึ้นจากเศรษฐกิจของเมืองนครที่ขยายตัวขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย ซึ่งในขณะเดียวกันก็ทำให้เห็นว่า ด้วยแรงกระตุ้นทางเศรษฐกิจนี้เองที่ทำให้สังคม พราหมณ์ในเมืองนครเกิดความซับซ้อน และมีปัญหาตามมา จนในท้ายที่สุดอาจก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในหมู่พราหมณ์ เพราะแม้ว่าแต่มุ่งหาผลประโยชน์ ทางด้านเศรษฐกิจ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นกับพราหมณ์เมืองนครคงส่งผลกระทบต่อทางกรุงศรีอยุธยาเช่นกัน ทั้งทาง ด้านการเมือง คือความมั่นคงของสถาบันกษัตริย์ และทางด้านเศรษฐกิจ คือส่งผลกระทบต่อการค้า การที่อยุธยาให้ความสำคัญ กับเมืองนครศรีธรรมราชเช่นนี้ ก็เพราะนครศรีธรรมราชเป็นเมืองทำการค้าสำคัญ และเป็นเมืองที่ควบคุมความสงบเรียบร้อย ของหัวเมืองในคาบสมุทรมลายู (มานพ ถาวรวัฒน์สกุล ๒๕๔๗: สุเนตร ชุตินธรานนท์ ๒๕๓๔) ดังนั้นความสงบเรียบร้อย ของวิถีชีวิตของผู้คนในเมืองนคร โดยเฉพาะกลุ่มพราหมณ์ซึ่งในขณะนั้นคงเป็นกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่นับถือพุทธศาสนาในเมืองนคร จึงจำเป็นต้องรักษาความสงบทางหัวเมืองด้วยการออกกฎหมายควบคุม ซึ่งจะส่งเสริมเสถียรภาพทางการเมืองให้แก่อยุธยาไปพร้อมกัน

บทความนี้ผู้เขียนยอมรับว่า ไม่อาจสามารถจัดการกับความซับซ้อนทั้งหมดของตำนานพราหมณ์ เมืองนครศรีธรรมราช แต่สิ่งที่ผู้เขียนเองได้พยายามชี้ให้เห็นไปพร้อมกันในการศึกษาประวัติศาสตร์ คือการวิเคราะห์ หลักฐานร่วมกับบริบทหรือเหตุการณ์แวดล้อม และรวมถึงการทำความเข้าใจระบบคิดของเอกสารโบราณ ซึ่งหวังว่า จะมีประโยชน์กับผู้อ่านไม่มากนัก

ทิ้งท้าย

ในสังคมไทยทุกวันนี้ความหลากหลายของกลุ่มคน ได้กลายเป็นประเด็นที่ได้รับการพูดถึงมากขึ้นโดยเฉพาะแนวทางการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การศึกษาประวัติศาสตร์นับเป็นกระบวนการหนึ่งที่สามารถช่วยให้ เข้าใจการก่อรูปของรัฐ ในปัจจุบัน ที่ยืนอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายของกลุ่มคนในสังคมประเทศไทยได้ แต่เชื่อว่าผู้เขียนไม่สนับสนุนการศึกษา ประวัติศาสตร์กระแสหลัก แต่ทว่าการศึกษาประวัติศาสตร์กระแสหลักไม่ควร ตั้งอยู่บนพื้นฐานของจิตสำนึกแห่งความเป็นไทย มากจนเกินไป ดังเช่นที่ปรากฏอยู่ในหนังสือตำราเรียนทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี ภาพยนตร์ และละครอิงประวัติศาสตร์ มากมายเช่นทุกวันนี้ ซึ่งแฝงไปด้วยการเมืองของ ลัทธิชาตินิยม จนทำให้ผู้คนในสังคมไทยหลงลืมการเคารพถึงความ หลากหลาย ทั้งทางด้านศาสนา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์ที่กว่าที่จะก่อตัวมาเป็นสังคมไทยได้ในทุกวันนี้

บรรณานุกรม

กฎหมายตราสามดวง, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ๒๕๔๘.

กรมศิลปากร.พงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม), พระนคร: ไทยพาณิชย์การ, ๒๕๐๓.

“_____” .กฎหมายตราสามดวง. เล่ม ๑. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของ คຸຣຸສກຳ, ๒๕๑๕

“_____” ประวัติศาสตร์ โบราณคดีนครศรีธรรมราช, นครศรีธรรมราช : สำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ ๑๑ นครศรีธรรมราช ๒๕๔๔.

“_____” สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, ทำเนียบโบราณสถานในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช. เอกสาร ประกอบการประชุมสัมมนา เรื่องการบริหารจัดการทรัพยากรศิลปวัฒนธรรมของชาติ กับองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช, วันที่ ๑๔-๑๕ พฤษภาคม ๒๕๔๕, จังหวัดนครศรีธรรมราช. ๒๕๔๕. (เอกสารอัดสำเนา)

กาญจนา สวรรณวงศ์, วิถีชีวิต พิธีกรรม และการดำรงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มพราหมณ์ราชสำนัก

ในสังคมไทย : ศึกษากรณีเทวสถานโบสถ์พราหมณ์พระนคร. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

กาญจนาคนพันธุ์, (นามแฝง) ภูมิศาสตร์วัดโพธิ์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. พระนคร: สาส์นสวรรค์, ๒๕๑๒.

ขุนวิจิตรมาตรา. ประวัติการค้าไทย, พระนคร: รวมสาส์น ๒๕๑๑.

จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์, ขุนนางกรมท่าขวา : การศึกษาบทบาทและหน้าที่ในสมัยอยุธยาถึงสมัยรัตนโกสินทร์

พ.ศ.๒๑๕๓-๒๔๓๕. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการคณะอักษรศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, อยุธยา: ประวัติศาสตร์และการเมือง กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๔๒.

ชัยวุฒิ พิชะกุล. ตำราพราหมณ์เมืองพัทลุง สงขลา : สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ. ๒๕๔๓.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช. ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๓.

นิธิ เอียวศรีวงศ์, ปากไก่และใบเรือ. กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์. ๒๕๒๗.

ปาริชาติ วิลารรรถ. การค้าของป่าในประวัติศาสตร์อยุธยา พ.ศ.๑๘๙๓-๒๓๑๐. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๗.

ปรีชา นุ่นสุข. ร่องรอยชุมชนโบราณของพราหมณ์ในนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๗.

“_____” “ตำนานพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช : ภาพของศาสนาพราหมณ์ในนครศรีธรรมราชพุทธศตวรรษที่ ๑๙-๒๓”,
ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๗, ๒๕๒๙.

พระราชครูวามเทพมุนี “พราหมณ์ในนครศรีธรรมราช” รายงานการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราช.

นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครูนครศรีธรรมราช, ๒๕๒๑.

มานพ ถาวรวัฒน์สกุล. ขุนนางอยุธยา พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗.

ไมเคิล ไรท์. “พราหมณ์กรุงเทพมาจากไหน”, ศิลปวัฒนธรรม, ปีที่ ๙, ฉบับที่ ๙. ๒๕๓๑.

สุกัญญา หอประชุม. การศึกษาวิเคราะห์เรื่องบุโรหิตในวรรณคดีสันสกฤตและในวัฒนธรรมไทย, วิทยานิพนธ์ระดับมหา
บัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๑

สุนทร ชุตินทรานนท์, “ลักษณะเฉพาะของเมืองนครศรีธรรมราช : ศึกษาจาก The Suma Oriental ของ Tome Pires”,
เมืองโบราณ, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ ๒๕๓๔ หน้า ๘๔-๘๘.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กฎหมายตราสามดวงกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๖.

Dhiravat na Pombejbeira. “Towards a History of Seventeenth-Century Phuket”, Recalling Local

Pasts: Autonomous History In Southeast Asia. 2002 : 89 - 126.

ศิลปวัตถุและประเพณีพราหมณ์ ในนครศรีธรรมราช

พระวิษณุ

เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช เดิมเป็นรูปเคารพ ในเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ขนย้ายมาเมื่อพุทธศักราช ๒๕๑๕ ไปไว้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

Vishnu

Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat. Once a worship statue in the temple of Brahmin, Muang District, Nakhon Si Thammarat. It was moved to the museum in 1972.

พระวิษณุ

เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช พบที่วัดเกาะพระนารายณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุราวพุทธ ศตวรรษที่ ๑๐-๑๑

Vishnu

Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat. Discovered at Wat KhaoNarai Temple, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat, dating back to 5th-6th century.

พระวิษณุ

เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช พบที่วัดเกาะพระนารายณ์ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔

Vishnu.

Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat. Discovered in Wat PraNarai Temple, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat, dating around the 7th - 8th century.

ศิวลึงค์ ศิลา

เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช พบที่หอพระอิศวร อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช

Stone Sivalinga

Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat. Discovered at the Shiva Hall, Muang District, Nakhon Si Thammarat.

พระอูมา

เก็บรักษาและจัดแสดงที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช พบที่เทวสถานโบสถพราหมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ศิลปะแบบลพบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 22 - 23

Pra Uma

Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat. Found at temple of Brahmin, Muang District, Nakhon Si Thammarat. In the style of Lopburi period, dating around the 17th - 18th century.

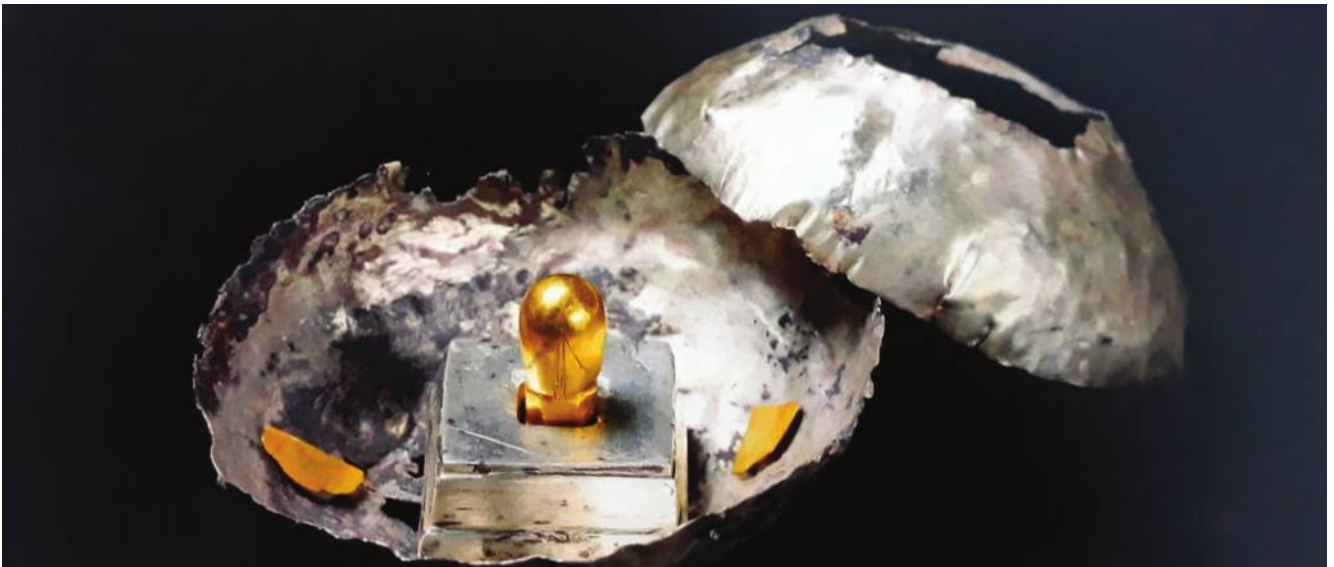

พระคเณศ

เก็บรักษาและจัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช พบที่เทวสถานโบสถพราหมณ์ อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ศิลปะลพบุรี อายุราวพุทธศตวรรษที่ 18

Pra Ganesh

Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat. Found at temple of Brahmin, Muang District, Nakhon Si Thammarat, In the style of Lopburi period, dating around the 13th century.

ศิวลึงค์ทองคำ

บรรจุบนฐานเงินและแผ่นทองเล็กๆ 3 แผ่นในผอบเงิน พบในถ้ำเขาพลีเมือง อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช พุทธศตวรรษที่ 11 - 12 จัดแสดงอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ นครศรีธรรมราช

Golden sivalinga

Golden sivalinga with silver pedestal, three gold sheets and a silver casket, Found in a cave of Khao Pli Muang, Sichon district, Nakhon Si Thammarat Province, 6th– 7th century CE, Preserved and displayed at the National Museum, Nakhon Si Thammarat

ที่มา : อมรา ศรีสุชาติ. *ศรีวิชัยในสุวรรณทวีป*. กรมศิลปากร, ๑๕๕๗.

พิธีไล่ชิงช้า

พิธีไล่ชิงช้าเป็นพิธีหนึ่งในประเพณีตรียัมปวาย (หรือแห่นางตาน) ซึ่งเป็นประเพณีรับเสด็จพระอิศวรที่พราหมณ์ในเมืองนครศรีธรรมราชสมัยโบราณจัดขึ้นในเดือนยี่ ช่วงวันขึ้น ๗ ค่ำถึงขึ้น ๑๕ ค่ำ ในภาพนี้เป็นการแสดงสาธิต โดยนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช

เสาชิงช้าทั้งสองข้างเปรียบเสมือนยอดเขาไกรลาสและเขาพระสุเมรุ ถ้าพิธีการไล่ชิงช้าเสร็จเรียบร้อย เสาไม่มั่นคง ต้องทำเสาใหม่ แต่ถ้าเสาชิงช้ายังปกติดีไม่หักโค่น ถือว่าโลกยังแข็งแรง พระอิศวรจะประทานพรให้ผู้มาเฝ้า บรรดานาถวิ้นออกมารำยรำและประพรมน้ำเทพมนต์ เรียกว่า “รำเสนง”

นาทติกร นารีผล : ถ่ายภาพ

พิธีไล่ชิงช้า

ประเพณีแห่นางดาน (หรือนางกระดาน) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่าพิธีตรียัมปวาย อันเป็นประเพณีโบราณทางศาสนาพราหมณ์ ตามความเชื่อในตำนานเรื่องพระอิศวรเสด็จลงมาเยี่ยมโลกในวันขึ้น ๗ ค่ำถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ฝน หอพระอิศวร (ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ที่ตลาดท่าม้า ถนนราชดำเนิน ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช)

ประเพณีนี้จัดขึ้นในเมืองนครศรีธรรมราชตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี โดยเริ่มตั้งตั้งแต่วานพระสยาม (บริเวณตลาดท่าม้า) แล้วมาประกอบพิธีที่หอพระอิศวร โดยมีพระยายืนชิงช้า เป็นประธานในพิธี หลังจากประธานประกอบพิธีทางศาสนาพราหมณ์แล้ว ก็จะมี “พิธีไล่ชิงช้า” โดยมี “นาลิวัน” ทำการไล่สามกระดาน กระดานละ ๔ คน (รวม ๑๒ คน) เสร็จพิธีไล่แล้วนาลิวันก็แสดงความยินดีด้วยการรำเสนง และประพรมน้ำเทพมนต์แก่ผู้ร่วมพิธี

นาทติกร นารีนล : ถ่ายภาพ

พิธีไล่ชิงช้า

ภาพมุมสูงแสดงการร่ายรำของ “นาลิวัน” ๑๒ คนรอบชั้นสาครซึ่งบรรจุน้ำเทพมนต์ เป็นร่ำแสดงความยินดีที่พิธีไล่ชิงช้าเสร็จสิ้นลง การที่เสาชิงช้ายังมั่นคงอยู่ แสดงว่าพื้นโลกยังแข็งแรง สามารถรองรับน้ำหนักของสรรพสิ่งบนพื้นโลกไปได้อีกอย่างน้อยหนึ่งปี นาลิวันจึงเป็นตัวแทนพี่น้องพราหมณ์ทั้งหลาย มารำเสน่งเพื่อแสดงความยินดีปรีดา และประพรมน้ำเทพมนต์แก่ผู้ร่วมพิธีด้วยเขาควาย

ภาพนี้เป็นการแสดงในงานมหาสงกรานต์ “แห่นางดาน อลังการเมืองนคร” หนึ่งเดียวในประเทศไทย โดยนักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลปนครศรีธรรมราช ภายใต้การจัดของเทศบาลนครนครศรีธรรมราช และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครศรีธรรมราช รวมทั้งกองทัพภาคที่ ๔ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๕๔๔ เป็นต้นมา

กัณฐพล ชลสิทธิ์ : ถ่ายภาพ

พิธีไล่ชิงช้า

บรรยากาศในพิธีไล่ชิงช้าเนื่องในงาน “แห่ขบวน มหาสงกรานต์” ประจำปี ๒๕๖๑ ซึ่งเทศบาลนครศรีธรรมราช จัดขึ้น ณ สวนสาธารณะศรีธรรมมาโคกราช ด้วยความร่วมมือจากวิทยาลัยนาฏศิลป์นครศรีธรรมราช การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครศรีธรรมราช และกองทัพภาคที่ ๔ ซึ่งจัดขึ้นในวันที่ ๑๔ - ๑๕ เมษายน ๒๕๖๒

กัณฐพล ชลสิทธิ์ : ถ่ายภาพ

ประกาศจังหวัดนครศรีธรรมราช

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือตามโครงการเมืองคอนน่ายุ่ คนคอนมีคุณภาพ
กิจกรรมสร้างคน สร้างศิลป์ถิ่นนคร : พิธีทำน้ำอภิเชกเมืองนครศรีธรรมราช,
พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช และบุคคลในความทรงจำเมืองนครศรีธรรมราช

ด้วยจังหวัดนครศรีธรรมราช มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีมรดกภูมิปัญญาหลากหลาย และมีความเชื่อทางศาสนาทั้งพุทธ อิสลาม พราหมณ์ และอื่น ๆ ซึ่งในครั้งการทำน้ำอภิเชกของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีการประกอบพิธีกรรมตักน้ำจากแหล่งน้ำศักดิ์สิทธิ์ ในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน ๖ แห่ง ประกอบพิธีทำน้ำอภิเชก และพิธีสมโภชน้ำอภิเชก โดยจังหวัดนครศรีธรรมราช ได้กำหนดให้มีการบันทึกจัดทำหนังสือในพิธีดังกล่าว และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญๆ ในความทรงจำเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อให้การจัดทำหนังสือดังกล่าว มีข้อมูลประกอบเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวข้องเนื่องสัมพันธ์กัน เป็นไปด้วยความเรียบร้อยสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือ ดังนี้

๑. คณะกรรมการตรวจทานต้นฉบับหนังสือพิธีทำน้ำอภิเชกเมืองนครศรีธรรมราช มีหน้าที่ศึกษาตรวจสอบเอกสารต้นฉบับหนังสือพิธีทำน้ำอภิเชกเมืองนครศรีธรรมราช และจัดทำข้อมูล ภาพ ให้เรียบร้อยสมบูรณ์พร้อมจัดพิมพ์ ประกอบด้วย

๑.๑ ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช	ประธาน
๑.๒ นายสมพุทธ ชูระเจน	ข้าราชการบำนาญ
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	คณะกรรมการ
๑.๓ นางกฤตยา ตระบันพฤกษ์	วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะกรรมการ
๑.๔ นายสุเทพ ภูรัตน์โอภา	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะกรรมการ
๑.๕ หัวหน้าสำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช		คณะกรรมการ
๑.๖ นายจำรัส เพชรทับ	ข้าราชการบำนาญ
สำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต ๔	คณะกรรมการ
๑.๗ นายเกรียงศักดิ์ จันทพันธ์	สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค
จังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะกรรมการ

๑.๘	นางวิมล มณีโชติ	หัวหน้าหอจดหมายเหตุนายกรัฐมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์	เลขานุการ
๑.๙	นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๑.๑๐	นางสาวอรอุมา สมบูรณ์ทรัพย์	นักจดหมายเหตุชำนาญการ	ผู้ช่วยเลขานุการ

๒. คณะทำงานจัดทำหนังสือพราหมณ์จังหวัดนครศรีธรรมราช มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้ารวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล โดยประสานหน่วยงาน บุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดทำเอกสารต้นฉบับหนังสือพราหมณ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เรียบร้อย เตรียมพร้อมในการจัดพิมพ์ ประกอบด้วย

๒.๑	ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์	ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช	ประธาน
๒.๒	นายสมพุทธ ธุระเจน	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๒.๓	นายบัณฑิต สุทนต์	ข้าราชการบำนาญ เทศบาลนครนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๒.๔	นายมานะ ช่วยชู	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์	คณะทำงาน
๒.๕	นายสุวิทย์ ทองศรีเกตุ	ข้าราชการบำนาญ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๒.๖	นายพลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๒.๗	นางพรทิพย์ โพธิ์ทอง	หัวหน้าหอสมุดแห่งชาตินครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๒.๘	นางกฤตษญา ตระบันพฤกษ์	วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช	เลขานุการ
๒.๙	นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๒.๑๐	นางภนิดา เพชรอักษร	นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	ผู้ช่วยเลขานุการ

๓. คณะทำงานจัดทำหนังสือบุคคลในความทรงจำเมืองนครศรีธรรมราช มีหน้าที่ศึกษาค้นคว้ารวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล โดยประสานหน่วยงาน บุคคลที่เกี่ยวข้อง จัดทำเอกสารต้นฉบับหนังสือบุคคลในความทรงจำ เมืองนครศรีธรรมราช ให้เรียบร้อย เตรียมพร้อมในการจัดพิมพ์ ประกอบด้วย

๓.๑	นายสวัสดิ์ กฤตรัชตนันต์	อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช	ประธาน
๓.๒	นายวิชม ทองสงค์	อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๓.๓	นางกาญจนา เรืองช่วย	นายกพุทธสมาคมนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๓.๔	หัวหน้าสำนักงานจังหวัดนครศรีธรรมราช		คณะทำงาน

๓.๕	พัฒนาการจังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๓.๖	ท้องถิ่นจังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๓.๗	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดนครศรีธรรมราช	คณะทำงาน
๓.๘	นางกฤตษญา ตรีบันพฤกษ์ วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช	เลขานุการ
๓.๙	นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการพิเศษ	ผู้ช่วยเลขานุการ
	ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม	
๓.๑๐	นางบุญยวีร์ ยูโสตน นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	ผู้ช่วยเลขานุการ
๓.๑๑	นางชลิดา รักษาสัตย์ นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ	ผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งตามประกาศนี้ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของทางราชการ

ประกาศ ณ วันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๒

(นายจำเริญ ทิพญพงศ์ธาดา)
ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช

คณะผู้จัดทำ

บรรณาธิการ	ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์, นายชัยวัฒน์ สีแก้ว	
ที่ปรึกษา	ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช (นายจำเริญ ทิพญพงศ์ธาดา) รองผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช (นายวิรัตน์ รักษ์พันธ์) วัฒนธรรมจังหวัดนครศรีธรรมราช (นางกฤตษญา ตระบันพฤกษ์) ผู้อำนวยการหอสมุดแห่งชาติ นครศรีธรรมราช (นางพรทิพย์ โพธิ์ทอง)	
กองบรรณาธิการ	ผศ.ฉัตรชัย ศุกระกาญจน์ รศ.ดร.สีบพงศ์ ธรรมชาติ นายชัยวัฒน์ สีแก้ว นายเกรียงศักดิ์ จันทพันธ์ อาจารย์บัณฑิต สุทนต์สิก อาจารย์พลกฤษณ์ วสีวิวัฒน์ นายสมมาตร เกราะแก้ว	อาจารย์สมพุท ธูระเจน ผศ.สุวิทย์ ทองศรีเกตุ ผศ.ประหยัด เกษม อาจารย์จำรัส เพชรทับ นายมานะ ช่วยชู นายชัยวัฒน์ สีแก้ว
ผู้ประสานงาน	นางสาวอุไรวรรณ แดงงาม นางสาวศุภลักษณ์ ธรรมประดิษฐ์ นางภณิดา เพชรอักษร นางสาวสรวรยา ใจเชื้อ นางสาวสุกัญญา สุทธิชาติ นางสาวโสภิตา เพ็งประพันธ์	
ผู้ถ่ายภาพ	นายปกรณ์ กายโรจน์ นายแพทย์รังสิต ทองสมัคร	สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดนครศรีธรรมราช ชมรมถ่ายภาพนครศรีธรรมราช
ผู้พิมพ์ต้นฉบับ และงานศิลปกรรม	นายปกรณ์ กายโรจน์ นางสาวปภาวี ทองจันทร์แก้ว	นางสาวพนิตนาฏ ชูดอนตรอ นายเสหียน โพธิ์ทิพย์

พราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราช

The Brahman of Nakhon Si Thammarat

Before being consolidated into the Kingdom of Thailand, “Nakhon Si Thammarat” whose original name was “Kamali” or “Tambralinga” was a prominent ancient state on the Thai Peninsula with trade, religions and local resources as its important moving forces. Brahman of Shaivism had played an important role in contributing to its growth especially during the 6th-11th century, before their role was replaced by Theravada Buddhism. Hence, a story of the Brahman is worth studying and recording before the information will gradually be lost with time

“นครศรีธรรมราช” ในยุคสมัยก่อนจะรวมเข้าอยู่ในราชอาณาจักรไทยเคยเป็นรัฐโบราณที่ถือกำเนิดและพัฒนาขึ้นบนคาบสมุทรไทยในชื่อ “กมลิ” หรือ “ตามพรลิงค์” ภายใต้อิทธิพลสำคัญที่เป็นพลังผลักดัน คือ การค้า ศาสนา และทรัพยากรท้องถิ่น ซึ่งมีพราหมณ์ลัทธิไศวนิกายเป็นกลุ่มชนที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนความเติบโต โดยเฉพาะในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ก่อนที่พระพุทธศาสนาเถรวาทจะเข้ามามีบทบาทแทนในศตวรรษต่อมาเรื่องราวของพราหมณ์เมืองนครศรีธรรมราชจึงเป็นเรื่องที่น่าบันทึกศึกษาก่อนที่จะสูญหายไปตามกาลเวลา

